

T.C.

Yeditepe Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

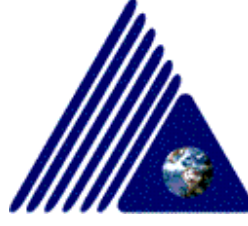
Eğitim Yönetimi ve Denetimi Ana Bilim Dalı

ÖZGECİLİK KAVRAMININ TARİHSEL GELİŞİMİ VE ÖĞRETMEN ÖZGECİLİĞİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Yüksek Lisans Tezi

Işıl MUTAFCILAR

İstanbul – 2008

T.C.

Yeditepe Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eğitim Yönetimi ve Denetimi Ana Bilim Dalı

ÖZGECİLİK KAVRAMININ TARİHSEL GELİŞİMİ VE ÖĞRETMEN ÖZGECİLİĞİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Yüksek Lisans Tezi

Işıl MUTAFCILAR

Danışman: Prof. Dr. Adil ÇAĞLAR

İstanbul – 2008

TC.
YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ ANABİLİM DALI

Örgeçlik Kavramının Tarihsel Gelişimi ve
Öğretmen Örgeçliği Üzerine Bir Araştırma

Isıl Mutefağlar

ONAY

Jüri:

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Adil Çağlar

Üye

Prof. Dr. Sait Arar

Üye

Yrd. Doç. Dr. Nuri Baloglu

Yüksek lisans tezi onay tarihi: 26. / 01. / 2009

İÇİNDEKİLER

SİMGELER LİSTESİ	...viii
KISALTMALAR LİSTESİ	ix
TABLolar LİSTESİ.....	x
ÖNSÖZ.....	xii
ABSTRACT.....	xiii
ÖZET.....	xv
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ	1
1.1.Problem Durumu.....	1
1.2. Problem Cümlesi.....	3
1.3. Alt Problemler.....	3
1.4. Araştırmanın Önemi	4
1.5. Sayıtlar.....	4
1.6. Sınırlılıklar.....	4
1.7. Tanımlar.....	5
BÖLÜM 2	6
GİRİŞ	6
2.1. Özgecilik ve Tanımı	6
2.1.1. Özgeciliğin Temel Tanımı	11
2.2.1. Özgeciliğin Kavramsallaştırılmasına Giriş	12
2.2. Empati ve Önemseme	14
2.3. Egoizm ve Özgecilik.....	18
2.4. Karşılıklı Münasebet ve Özgecilik.....	20
2.5. Prososyal Davranış.....	23
2.5.1. Prososyal Davranışın Elementleri	25
2.5.1.1.Empati.....	25
2.5.1.2. Rol-üstlenme	26

2.5.1.3 Kendine Değer Verme	27
2.5.2. Prososyal Davranışın Normları.....	29
2.6. Özgecilik- Bir Tanıma Varma.....	31
2.7. Comte, Sorokin ve Özgecilik	32
2.7.1. Comte'un Özgecilik Terimi.....	33
2.7.2. Comte'un Felsefesi.....	33
2.7.3. Comte'un Önerdiği Çözümler	34
2.7.4. Sorokin	35
2.7.5. Sorokin'in Özgecilik Terimi ve Felsefesi.....	35
2.7.6. Sorokin'in Önerdiği Çözümler	36
2.8. Özgecilik ve Ortak İnsanlık Algısı	37
2.9. Özgecilik ve Gönüllülük	43
2.10. Özgeci Kişilik.....	45
2.11. Eğitimde Özgecilik	47
BÖLÜM 3	50
GİRİŞ	50
3.1. Özgecilik ve Egoizm Açıklamaları.....	50
3.2. Özgeciliğin İspatı.....	58
3.3. Özgöndergesel Özgecilik.....	63
3.4. Akademik Disiplinlerde Özgecilik Çalışması.....	65
3.5. Özgeciliğin Bencil Açıklaması	69
3.6. Kişinin Kendi Kıymetini Bilmesi ve Özgöndergesel Özgecilik.....	71
3.6.1. Özgöndergesel Özgeciliğin Tanımı	72
3.6.2. Özgöndergesel Özgeciliğin Deneysel Desteği.....	76
3.6.3. Kendi Kıymetini Bilmekten Özgöndergesel Özgeciliğe.....	77
3.7. Psikolojik Egoizme Karşı Psikolojik Özgecilik.....	78
3.8. Kişinin Kendi Kıymetini Bilmesinin Önceliği.....	81
3.9. Değer Vermekten Özgöndergesel Özgeciliğe	82
3.10. Bencilliğe Karşı Özgöndergesel Özgeciliğin İspatı.....	93
BÖLÜM 4	96
GİRİŞ	96

4.1. Özgecılık ve Egoizm: Çağdaş Kavramlar	96
4.2. Egoizm ve Özgecılık Kavramlarını Birbirinden Ayırmak	100
4.2.1. İnsanların Birbirine Olan Bağlılığı	100
4.2.2. Ortaklaşacılığa Karşı Atomizm	101
4.2.3. Daha Belirgin Ayrımların İhtiyacı.....	102
4.3. Aristo'da Özgecılık: Birbirine Saygı Biçimleri	106
4.3.1. Özgecılık Biçimlerini Ortaya Koyan Aristo Yorumlamaları	106
4.2.2. Kişisel Olmayan Özgeci Yorumlamalar	111
4.4. Daha Sınırsız Özgecılık: Aristo'daki Kollektif ve Genel Özgecılık.....	113
4.4.1. Topluluk Temelli Özgecılık	113
4.4.2. Genel Özgecılık Savunması.....	116
4.4.3. Özgecılık ve Ayrıntılı Erdemler	117
4.4.4. Özgecılık ve Kentsel Dostluk	118
4.4.5. Evrensel Özgecılık.....	120
4.4.5.1. Kraut'un Özgeci Yorumlamaları	121
4.5. Toplumcu Özgecılık Problemleri.....	122
4.6. Katı Egoizme Karşı Katı Özgeciliğin Ötesine Taşımak.....	125
BÖLÜM 5	129
5. YÖNTEM	129
5.1. Araştırmanın Modeli.....	129
5.2. Evren ve Örneklem	129
5.3. Verileri Toplama Aracının Hazırlanması	130
5.4. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları	131
5.4.1. Örneklem	131
5.4.2. Veri Toplama Aracı	131
5.4.3. İşlem	132
5.4.4. Bulgular.....	133
5.5. Verilerin Çözümlemesi.....	139
BÖLÜM 6	140
6. BULGULAR ve YORUMLAR	140
6.1. Ölçeği Puanlayan Öğretmenlerin Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	140

6.2. Eğitim Örgütlerinde Öğretmen Özgeciliğine İlişkin Analizler.....	145
6.2.1. Öğretmen Özgeciliği Ölçeği Puanlayanlarının Cinsiyetine Göre T Testi Sonuçları	148
6.2.2. Öğretmen Özgeciliği Ölçeği Puanlayanlarının Medeni Durumuna Göre T Testi Sonuçları	149
6.2.3. Öğretmen Özgeciliği Ölçeği Puanlayanlarının Branşına Göre T Testi Sonuçları	150
6.2.4. Öğretmen Özgeciliği Ölçeği Puanlayanlarının Mezun Oldukları Okula Göre ANOVA Sonuçları	151
6.2.5. Öğretmen Özgeciliği Ölçeği Puanlayanlarının Kıdemine Göre ANOVA Sonuçları	152
6.2.6. Öğretmen Özgeciliği Ölçeği Puanlayanlarının Okullarındaki Öğrenci Sayısına Göre ANOVA Sonuçları	155
6.2.7. Öğretmen Özgeciliği Ölçeği Puanlayanlarının Mesleklerini Seçme Nedenlerine Göre ANOVA Sonuçları	158
6.2.8. Öğretmen Özgeciliği Ölçeğine Katılan Öğretmenlerin Yaşları ve Sahip Oldukları Çocuk Sayısı Arasındaki İlişkisine Göre Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Sonuçları	168
BÖLÜM 7	170
7. SONUÇ VE ÖNERİLER	170
7.1. Sonuç	170
7.1.1. Öğretmen Özgeciliği İle İlgili Sonuçlar.....	170
7.2. Öneriler.....	181
KAYNAKÇA.....	184
EKLER.....	206
ÖZGEÇMİŞ	208

SİMGELER LİSTESİ

n	: Frekans
Sd	: Serbestlik Derecesi
ss	: Standart Sapma
t	: İstatistiklerin anlamlılığını saptamada kullanılan değerler
N	: Denek Sayısı
p	: Anlamlılık Düzeyi
X	: Aritmetik Ortalama
x²	: Ortalamaların karesi
Sig. (2-tailed): Anlamlılık düzeyi (p), iki yönlü	

KISALTMALAR LİSTESİ

SPSS	: Statistical Package for Social Sciences
s.	: Sayfa
v.b.	: Ve Benzeri
vd.	: Ve Diğerleri
MS Excel	: Microsoft Excel

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1	Öğretmen Özgeciliği Ölçeği Faktörlerinin Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonları ve Üst %27,Alt %27 Puanları Arasındaki İlişkisiz Grup t-testi Sonuçları.....	134
Tablo 2	Öğretmen Özgeciliği Ölçeği Açımlayıcı FAKTÖR Analizi Sonuçları.....	135
Tablo 3	Faktörlerin Öz Değerleri ve Varyansa Katkıları.....	136
Tablo 4	Öğretmen Özgeciliği Ölçeğinin Cronbach Alfa Katsayıları.....	137
Tablo 5	Öğretmen Özgeciliği Ölçeğinin Test-Tekrar Test Sonuçları.....	138
Tablo 6	Öğretmen Özgeciliği Faktörlerinin Ortalama ve Standart Sapmaları Faktörler Arası Korelasyon Değerleri.....	139
Tablo 7	Ölçeği Puanlayan Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı.....	140
Tablo 8	Ölçeği Puanlayanların Yaşlarına Göre Dağılımı.....	140
Tablo 9	Ölçeği Puanlayan Katılımcıların Medeni Durumlarına Göre Dağılımı.....	142
Tablo 10	Ölçeği Puanlayan Katılımcıların Sahip Oldukları Çocuk Sayısına Göre Dağılımı.....	142
Tablo 11	Ölçeği Puanlayan Katılımcıların Mezun Oldukları Okula Göre Dağılımı.....	143
Tablo 12	Ölçeği Puanlayan Katılımcıların Öğretmenlikteki Mesleki Kıdemlerine Göre Dağılımları	143
Tablo 13	Ölçeği Puanlayan Katılımcıların Branşına Göre Dağılımları.....	144
Tablo 14	Ölçeği Puanlayan Katılımcıların Okulundaki Öğrenci Sayısına Göre Dağılımları.....	144
Tablo 15	Ölçeği Puanlayan Katılımcıların Öğretmenlik Mesleğini Seçme Nedenine Göre Dağılımları.....	145
Tablo 16	Katılımcıların Ölçekteki Cümleleri Puanlamalarına İlişkin Frekans ve Yüzdeleri.....	146
Tablo 17	Öğretmen Özgeciliği Ölçeği Puanlayanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları.....	148
Tablo 18	Öğretmen Özgeciliği Ölçeği Puanlayanlarının Medeni Duruma Göre T-Testi Sonuçları.....	149

Tablo 19	Öğretmen Özgeciliği Ölçeği Puanlayanlarının Branşa Göre T-Testi	150
Tablo 20	Öğretmen Özgeciliği Ölçeği Puanlayanlarının Mezun Oldukları Okula Göre ANOVA Sonuçları.....	151
Tablo 21	Öğretmen Özgeciliği Ölçeği Puanlayanlarının Meslek Kademine Göre ANOVA Sonuçları.....	152
Tablo 22	Eğitim Örgütlerinde Öğretmen Özgeciliği Ölçeği Puanlarının Mesleki Kademine Göre Bağıшта Bulunma Boyutuna Uygulanan Tukey Testi Sonuçları.....	153
Tablo 23	Eğitim Örgütlerinde Öğretmen Özgeciliği Ölçeği Puanlarının Mesleki Kademine Göre Sosyal Sorumluluk/Paylaşma Boyutuna Uygulanan Tukey Testi Sonuçları.....	154
Tablo 24	Eğitim Örgütlerinde Öğretmen Özgeciliği Ölçeği Puanlarının Okuldaki Öğrenci Sayısına Göre ANOVA Sonuçları.....	155
Tablo 25	Eğitim Örgütlerinde Öğretmen Özgeciliği Ölçeği Puanlarının Okuldaki Öğrenci Sayısına Kademine Göre Acil Durumlarda Yardımseverlik Boyutuna Uygulanan Tukey Testi Sonuçları.....	156
Tablo 26	Eğitim Örgütlerinde Öğretmen Özgeciliği Ölçeği Puanlarının Okuldaki Öğrenci Sayısına Kademine Göre Sosyal Sorumluluk/Paylaşma Boyutuna Uygulanan Tukey Testi Sonuçları....	157
Tablo 27	Eğitim Örgütlerinde Öğretmen Özgeciliği Ölçeği Puanlarının Mesleklerini Seçme Nedenine Göre ANOVA Sonuçları.....	158
Tablo 28	Eğitim Örgütlerinde Öğretmen Özgeciliği Ölçeği Puanlarının Öğretmenliği Seçme Nedenine Göre Acil Durumlarda Yardımseverlik Boyutuna Uygulanan Tukey Testi Sonuçları.....	159
Tablo 29	Eğitim Örgütlerinde Öğretmen Özgeciliği Ölçeği Puanlarının Öğretmenliği Seçme Nedenine Göre Sosyal Sorumluluk/Paylaşma Boyutuna Uygulanan Tukey Testi Sonuçları.....	163
Tablo 30	Eğitim Örgütlerinde Öğretmen Özgeciliği Ölçeğine Katılan Öğretmenlerinin Yaşları ve Sahip Oldukları Çocuk Sayısı Arasındaki İlişkisine Göre Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu Sonuçları..	168

ÖNSÖZ

21. yüzyıl Türkiye'sinde özellikle resmi okullarda git gide artan eğitim sorunları öğretmenlerin akademik anlamda problem yaşamasına neden olmaktadır. Fakat, yine de, öğretmenler tüm gayretleriyle bu sorunları aşmak için çabalamaktadırlar. Özgecilikte öğretmenleri bu anlamda güdüleyen içsel faktörlerden biridir. Özgeciliğin varlığı öğretmenlerde tükenmişliği en aza indirerek öğretmenlerin yaptıkları meslekte mutlu olmasına katkıda bulunmaktadır.

Bu çalışmada öncelikle, özgecilik, egoizm ve özgöndergesel özgecilik konuları incelenmekte ve sonrasında resmi eğitim örgütlerinde görev yapan öğretmenlerin özgecilik düzeyleri tartışılmaktadır.

Araştırmamın ortaya çıkmasında yardımcı olan hocam Prof. Dr. Adil ÇAĞLAR'a, araştırmamın başlangıcından son aşamasına kadar görüşlerini ve yardımlarını benden esirgemeyen Araştırma Görevlisi Engin KARADAĞ'a, anketlerin toplanmasında ve uygulanmasında yardımcı olan Filiz ŞAHİN'e, ve aileme katkı ve yardımlarından dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Işıl MUTAFÇILAR İstanbul,
Eylül
2008

A RESEARCH ON THE HISTORICAL DEVELOPMENT OF ALTRUISM CONCEPT AND TEACHERS' ALTRUISM

Işıl MUTAFCILAR

ABSTRACT

Altruism has been a subject of the study for moral philosophers and continues dividing the moral philosophers. Altruism was first introduced by Auguste Comte in 19th century and later developed by Pitirim A. Sorokin in 20th century. The idea of self-referential altruism is that self-love and the felt connection between self and others foster genuine other-concern that may result in altruistic acts for other's sake.

This research aimed to investigate the altruism levels of the teachers who work in public schools. The differences between altruism levels and the research questions of the study on variables in the context of the teachers' gender, age, marital status, number of children they have, seniority, the schools they graduated, the number of the students in their schools, reasons why they choose that job are investigated in this study.

The population of this study which is designed as a survey method is 5262 and the sample group of this study includes 318 classroom and branch teachers working at public schools in Maltepe and in Kartal Districts of Istanbul City between the academical year 2007 – 2008. Personal information form and Teacher Altruism Inventory are used to get the data of this study. At the end of the research, for evaluation of the data frequency delivery, Independent "t" test, One way ANOVA and Pearson Correlation Coefficient test analysis methods are used.

It is stated that there are no meaningful difference between teachers' gender, marital status and the schools they graduated and their altruism levels. In this study, there is a meaningful difference between teachers' branches and their altruism level in the size of benevolence in current situations. There is a meaningful situation between 6-10 year seniority and 20 and more year seniority in the size of donation and social responsibility/sharing when it is evaluated the variable of seniority and altruism level. Moreover, there is a meaningful difference between 6-10 year seniority and 16-20 year seniority in the size of donation. While there is no meaningful difference between the number of the students in their school and teachers' altruism in the size of donation and benevolence in current situations; in the size of benevolence in emergency between teachers who have 501-1000 students in their school and who have 1001-1500 students in their school and between teachers who have 1001-1500 students in their school and who have 1501-2000 students in their school, there is a meaningful difference. In the size of social responsibility/sharing, between teachers who have 0-500 students in their school and who have 501-1000 students in their school, between teachers who have 501-1000 students in their school and who have 1501-2000 students in their school and between teachers who have 1001-1500 students in their school and who have 1501-2000 students in their school, there is a meaningful difference. While there is no meaningful difference between the reason why teachers chose this job and their altruism in the size

of donation and benevolence in current situations; there is a meaningful difference between teachers who chose this job by chance and who say it is ideal for them, between teachers who chose this job by chance and who decided after university entrance exam and between teachers who chose this job by chance and who circle “others” option in the size of benevolence in emergency. While there is a meaningful difference between the reason why teachers chose this job and altruism in the size of social responsibility/sharing after one way ANOVA test; there is no meaningful difference, after Tukey test. There is a negative connection between the number of the children the teachers have who respond Teacher Altruism Inventory and their altruism in the size of donation in a low level and there is a positive connection between the number of the children the teachers have who respond Teacher Altruism Inventory and their altruism in the size of benevolence in emergency, social responsibility/sharing and benevolence in current situations in a low level. There is a positive connection between teachers’ ages and their altruism in a low level.

Key words: altruism, egoism, self-referential altruism, prosocial behavior.

ÖZGECİLİK KAVRAMININ TARİHSEL GELİŞİMİ VE ÖĞRETMEN ÖZGECİLİĞİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Işıl MUTAFÇILAR

ÖZET

Özgecilik yıllardır ahlak felsefecilerinin çalışma konusu olmuştur ve ahlak filozofları bu konuda bölünmeye devam etmektedirler. Özgecilik 19. yüzyılda Auguste Comte tarafından ortaya konmuş ve Pitirim A. Sorokin tarafından 20. yüzyılda geliştirilmiştir. Özgöndergesel özgecilik ise kişinin kendine kıymet vermesi ve diğerleri ile birey arasında hissedilen ilişkiyi başkalarının iyiliği için özgeci davranışlarda bulunmasıyla sonuçlanan başkalarını önemsemeyi desteklemesi demektir.

Bu çalışmanın amacı resmi okullarda görev yapan öğretmenlerin özgecilik düzeylerini araştırmaktır. Çalışmanın alt amaçların öğretmenlerin cinsiyet, yaş, branş, medeni durum, sahip oldukları çocuk sayısı, kıdem, mezun olunan okul, okuldaki öğrenci sayısı, mesleği tercih sebebi değişkenleri kapsamında özgecilik düzeyleri arasındaki farklılaşmalar incelenmiştir.

Tarama modelinde dizayn edilen bu araştırmanın evreni 5262; örneklemini ise araştırma kapsamına giren bireyler İstanbul ili Kartal ve Maltepe ilçesindeki 2007–2008 eğitim-öğretim yılında resmi okullarda görev yapan 318 adet sınıf ve branş öğretmenleridir. Çalışmada veriler; kişisel bilgi formu ve Öğretmen Özgeciliği Ölçeği kullanılarak elde edilmiştir. Araştırma sonunda elde edilen verilerin değerlendirilmesinde frekans dağılımı, Bağımsız Grup t testi, ANOVA, Tukey ve Pearson Momentler korelasyon testi analiz yöntemleri kullanılmıştır.

Öğretmenlerin cinsiyetleri, medeni durumları ve mezun oldukları okul ile özgecilik düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Yapılan çalışmada, öğretmenlerin branşları ile özgecilik ölçeğinin güncel durumlarda yardımseverlik boyutunda anlamlı bir fark bulunmuştur. Öğretmenlerin mesleki kıdemleri ile özgeciliğin bağışta bulunma ve sosyal sorumluluk boyutunda 6-10 yıl kıdeme sahip olanlar ile 20 yıl ve üzeri kıdeme sahip olanlar arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Yine öğretmenlerin mesleki kıdemleri ile özgeciliğin bağışta bulunma boyutunda 6-10 yıl kıdeme sahip olanlarla 16-20 yıl kıdeme sahip olanlar arasında anlamlı bir farka rastlanmıştır. Öğretmenlerin çalıştıkları okullardaki öğrenci sayısı ile özgecilikleri arasında bağışta bulunma ve güncel durumlarda yardımseverlik boyutlarında anlamlı bir fark gözlenmezken; acil durumlarda yardımseverlik boyutunda 501-1000 arasında mevcudu okullarda görev yapan öğretmenlerle 1001-1500 arasında mevcudu olan okullarda görev yapan öğretmenlerin arasında ve 1001-1500 arasında mevcudu olan okullarda görev yapan öğretmenlerle 1501-2000 arasında mevcudu olan okullarda görev yapan öğretmenlerin

arasında anlamlı fark bulunmuştur. Öğretmenlerin çalıştıkları okullardaki öğrenci sayısı ile özgeciliikleri arasında sosyal sorumluluk boyutunda, 0-500 arasında mevcudu olan okullarda görev yapan öğretmenlerle 501-1000 arasında mevcudu olan okullarda görev yapan öğretmenler arasında, 501-1000 arasında mevcudu olan okullarda görev yapan öğretmenler ile 1501-2000 arasında mevcudu olan okullarda görev yapan öğretmenler arasında ve 1001-1500 arasında mevcudu olan okullarda görev yapan öğretmenlerle 1501-2000 arasında mevcudu olan okullarda görev yapan öğretmenler arasında anlamlı fark bulunmuştur. Öğretmenlerin öğretmenliği seçme nedenleri ile özgeciliikleri arasında bağışta bulunma ve güncel durumlarda yardımseverlik boyutlarında fark görülmezken; acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini tesadüfen seçenler ile idealimdi diyenler arasında, öğretmenlik mesleğini tesadüfen seçenlerle üniversite sınavı ile seçenler arasında ve tesadüfen seçeneğini işaretleyenler ile diğer seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı fark görülmüştür. Anova testi sonucunda öğretmenliği seçme ile sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda fark gözlenirken yapılan Tukey testinde anlamlı fark gözlenmemiştir. Eğitim Örgütlerinde Öğretmen Özgeciliği Ölçeğine katılan öğretmenlerin sahip oldukları çocuk sayısı ile bağışta bulunma boyutu arasında düşük düzeyde, negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu, acil durumlarda yardımseverlik, sosyal sorumluluk/paylaşma ve güncel durumlarda yardımseverlik boyutlarında ise düşük düzeyde pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir. Eğitim Örgütlerinde Öğretmen Özgeciliği Ölçeğine katılan öğretmenlerin yaşları ile özgeciliikleri arasında düşük düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Anahtar kelimeler: Özgecilik, egoizm, özgöndergesel özgecilik, prososyal davranış.

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde; araştırmanın temelini oluşturan problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, araştırmanın önemi, araştırmanın amacı, sayıtlar, sınırlılıklar ve tanımlamalara ilişkin kavramsal bilgilere yer verilmiştir.

1.1. PROBLEM DURUMU

Eğitimcilerin en çok üzerinde durdukları konulardan biride Türkiye'deki Devlet Okullarındaki üzüntü verici bir şekilde yetersizliklerin ve başarısızlıkların gözlenmesidir. Bu konu pek çok seviyede ve pek çok dönemde özellikle konuşulmakta ve tartışılmaktadır. Bir kişinin televizyonu açması, radyo dinlemesi ya da gazete okuması devlet okullarındaki eğitim ile ilgili eleştirileri duymasına ya da dinlemesine yeterli olmaktadır. Devlet okullarındaki başarısızlığın sebepleri fazla ve çeşitli olabilir. Sorgulanması gereken önemli konulardan biri de öğretmenlerin motivasyonudur. Öğretmenlik, dışarıdan gelecek ödüllerin arzusundan yayılan kişisel ilginin yerine getirilmesi için üstlenilmiş bir kariyer seçimi midir? Siyasal Ekonomistler, öğretmenler öğrenci ihtiyaçları pahasına kendi ihtiyaçlarına uyan eğitimsel işleme uyan amaçlarla kendilerine hizmet ettiklerini tartışır (Boyd,1982; Michaelson,1981).

Diğerleri öğretmenlerin kendilerine hizmet olarak algılamasını, öğretmen eğitimi, diğer motivasyonları maskeleyerek için vakitlerini öğrencilerin sevgisini ifade ederek hareketlilik arama, gücün ihtiyaçlarını yerine getirmek için kullanmakta olduklarını belirterek desteklemektedirler (La Fevre,1965; Schlecty ve Vance,1983; Willcox ve Beigel,1953). Dahası bazıları, öğretmenliği kariyer olarak seçmenin "bir konuda başarısız olunca ya da başka seçenek kalmayınca uygulanacak bir şey olan,(Haubrich, 1960; s.382) ya da diğer kariyer alanları bloke olduğunda özellikle kadınlar için teşvik edildiği üstünde durulmaktadır. Son olarak diğerleri parası

mütevazi iken kısaltılmış çalışma takvimi, iş güvencesi gibi sayısız yardımcı harici faktörler potansiyel öğretmenlerin dikkatini çekmek için önemli sebepler olduğu iddia edilmektedir.

Bu harici faktörler insanların öğretmenliği meslek olarak seçmesinde birincil nedenler midir? Ya da öğretme arzusu bireyi motive eden içsel faktörlerin çeşitliliğinden mi hasıl olmaktadır? Özgecilik öğretmenleri motive ettiği düşünülen içsel faktörlerden biridir. Özgecilik, “başkalarının yararını da kendi yararı kadar gözetme” ya da “diğer insanlara maddi veya manevi kişisel çıkar gözetmeksizin yararlı olmaya çalışma ve ‘bencillik karşıtı hareketlerde bulunma’” olarak tanımlanır. Ünlü Alman felsefeci Immanuel Kant (2006), *Eğitim Üzerine* adlı denemesinde şöyle diyor "Okulların sevk ve idaresi bütünüyle en aydın, en bilgili uzmanların kararına bırakılmalıdır. Kültürün her dalı, her şubesi bir insanla başlar, tek bir insan zaman içerisinde daha sonra diğerlerini yavaş yavaş etkiler." Özgeci olma davranışı, özgeci davranışın arkasındaki nedenlerle ilişkisi içinde geniş bir kullanım ve anlama sahiptir. Özgeciliğin çoğu tanımı tarafları motive etmek ve bencillik konusu olarak kabul edilir. "Gerekli olan bencilliğin derecesi ve istenen motivasyonun türü değişiklik gösterir.(Oliner ve Oliner,1988,s.5) Bu iki uç konu özgeci davranışla ilişkili olmaktan, kişisel çıkar sağlamamaktan, kimseyi umursamamaya kadar değişiklik gösterir (Oliner ve Oliner, 1988). Mateer (1993) özgeciliği,davranışı gerçekleştiren kişinin ödül beklemeksizin o davranışı gerçekleştirmesi olarak tanımlar. Leeds (1963) özgeciliği (a) en azından bir diğer kişiye yararı olabilen (b) gönüllü gerçekleştirilen (c) kişinin hemen bir ödül elde etmesi beklentisiyle güdülenmeyen bir davranış olarak kabul eder. Özgeci davranışların ne olduğu ve her birinin kendi kavramsal ve programsal problemler bütününe temsil etmesi konularında yorumlar farklılık gösterse de (Oliner ve Oliner 1988,s.5) ,bu çalışmalar insanların özgeci davranışının örnek teşkil edeceğini var sayar. Bu çalışma ayrıca Emile Durkheim'in nosyonunu destekler ki, Özgecilik her toplumda var olur ve toplumun varlığının kurucusudur (Bellah,1973).

Eğer öğretme özgeci güdülerle şekillendirilirse, örneğin; diğerlerinin hizmetinde olma arzusu gibi, bu arzu okul gelişim çabalarını kesin ve açık olarak belirtmek için

kaynak olarak kullanılmalıdır. (Mateer ve Willover,1994). Bu öğretmendeki öğrencilere yardım etme ilgisinde saklı olan okul gelişim çabalarını hatıra getirmektedir.

1.2. PROBLEM CÜMLESİ

Özgecilik kavramının tarihsel gelişimi nedir? ve İstanbul'daki eğitim örgütlerinde çalışan öğretmenlerin özgecilik düzeyleri nasıldır?

1.3. ALT PROBLEMLER

Bu çerçevede araştırmanın alt problemleri şu şekilde sıralanabilir:

- 1.3.1. İstanbul ilindeki devlet okullarında görev yapan öğretmenlerdeki özgecilik anlayışı öğretmenlerin cinsiyetine göre değişmekte midir?
- 1.3.2. İstanbul ilindeki devlet okullarında görev yapan öğretmenlerdeki özgecilik anlayışı öğretmenlerin yaşına göre değişmekte midir?
- 1.3.3. İstanbul ilindeki devlet okullarında görev yapan öğretmenlerdeki özgecilik anlayışı öğretmenlerin medeni durumuna göre değişmekte midir?
- 1.3.4. İstanbul ilindeki devlet okullarında görev yapan öğretmenlerdeki özgecilik anlayışı öğretmenlerin sahip oldukları çocuk sayısına göre değişmekte midir?
- 1.3.5. İstanbul ilindeki devlet okullarında görev yapan öğretmenlerdeki özgecilik anlayışı öğretmenlerin mezun oldukları okula göre değişmekte midir?
- 1.3.6. İstanbul ilindeki devlet okullarında görev yapan öğretmenlerdeki özgecilik anlayışı öğretmenlerin öğretmenlikteki mesleki kıdemine göre değişmekte midir?
- 1.3.7. İstanbul ilindeki devlet okullarında görev yapan öğretmenlerdeki özgecilik anlayışı öğretmenlerin branşına göre değişmekte midir?
- 1.3.8. İstanbul ilindeki devlet okullarında görev yapan öğretmenlerdeki özgecilik anlayışı öğretmenlerin okulundaki öğrenci sayısına göre değişmekte midir?
- 1.3.9. İstanbul ilindeki devlet okullarında görev yapan öğretmenlerdeki özgecilik anlayışı öğretmenlerin öğretmenlik mesleğini seçme nedenlerine göre değişmekte midir?
- 1.3.10. İstanbul ilindeki devlet okullarında görev yapan öğretmenlerde sosyal sorumluluk/paylaşma özellikleri var mıdır?

1.3.11. İstanbul ilindeki devlet okullarında görev yapan öğretmenlerde güncel olaylarda ve acil durumlarda yardımseverlik özellikleri var mıdır?

1.3.12. İstanbul ilindeki devlet okullarında görev yapan öğretmenlerde bağışta bulunma özellikleri var mıdır?

1.4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Araştırma ile toplanacak verilerden şu sonuçların elde edileceği umulmaktadır.

1. Araştırmanın öğretmenlerin özgeci düzeylerinin ve özgecilik bakış açılarını betimleyerek, öğretmenlerde özgeciliği arttırıcı tedbirlerin alınması konusunda yetkili birimleri bilgilendireceği düşünülmektedir.
2. Özgecilik konusunda öğretmenleri bilgilendireceği düşünülmektedir.
3. Öğretmenlik mesleğinin özgeci yönünün algılanmasını sağlayacağı düşünülmektedir.

1.5. SAYILTILAR

1. Araştırmaya katılan öğretmenlerin sorulan sorulara içtenlikle cevap verdikleri varsayılmıştır.

1.6. SINIRLILIKLAR

1. İstanbul ili Anadolu yakası Kartal ve Maltepe ilçeleri ile sınırlıdır.
2. Devlet Okullarının İlköğretim ve Ortaöğretim kademelerinde görev yapan sınıf ve branş öğretmenleri ile sınırlıdır.
3. 2007–2008 eğitim-öğretim yılı ile sınırlıdır.
4. Öğretmenlere uygulanacak anketin sonuçları ile sınırlıdır.
5. Bu araştırma, problemin ortaya konmasında ve anket sorularının hazırlanmasında alan yazın taraması, ilgili görüşlerin toplanmasında ise anketteki maddeler ile sınırlıdır.
6. Araştırmanın konusu, eğitim örgütlerinde öğretmenlerin kişisel özgecilik düzeyleri ile sınırlıdır.

1.7. TANIMLAR

Bu bölümde araştırmada sıklıkla geçen bazı terimlerin tanımları verilmiştir. Verilen tanımlar, araştırmada bu terimlerin hangi anlamda kullanıldıklarına yöneliktir.

Özgecilik: Mateer (1993) özgeciliği, davranışı gerçekleştiren kişinin ödül beklemeksizin o davranışı gerçekleştirmesi olarak tanımlar. Leeds (1963) özgeciliği (1) en azından bir kişiye yaralı olan,(2) gönüllü gerçekleştirilen, (3) Kişinin hemen bir ödül elde etmesi beklentisiyle güdülenmeyen bir davranış olarak görür.

Egoizm: Ahlâk felsefesinde her insanın kendi iyiliğini gözetmesi ve kendi çıkarlarını hayata geçirmesi gerektiğini, yaşamdaki en yüksek iyinin, kişinin kendisi için mümkün tüm tatminleri (arzuları, istekleri, ihtiyaçları, hazları ve amaçları) karşılaması ya da gerçekleştirmesi olduğunu, kişinin kendi tatmin, başarı ve mutluluğunun ilk, en yüksek ve nihai değer olduğunu, kalan tüm değerlerin bundan çıktığını savunan anlayıştır (Milo, 1973).

Prososyal Davranış: Herhangi bir emre dayalı olmayan, örgüt için fayda sağlayan davranışlar ve hareketler, çalışanların biçimsel rol davranışlarından farklılık gösterir. Biçimsel olmayan davranışlar şeklinde ele alınan bu davranışlar literatürde, “prososyal davranış” veya “fazladan rol davranışı” (Moorman ve Blakely, 1995; Smith, Organ ve Near, 1983; Organ, 1988) olarak adlandırılmaktadır. Bu davranışlar çoğu zaman kişilerin kendi istekleri sonucunda ortaya çıkmakta ve örgüte fayda sağlamaktadır. Literatürde sadakat, itaat, taraf tutar katılım, kişisel inisiyatif, nezaket ve yardım etme gibi birçok davranış fazladan rol davranışı olarak adlandırılmaktadır (Van Dyne, Graham ve Dienesch, 1994; Morrison, 1994; Moorman ve Blakely, 1995).

Özgöndergesel özgecilik: Başkalarına değer verme arzusu; eğer, "başka kişi ve şey ile bencilliğin ilişkisi güçlü egoist bir güdü uyandırıcı olarak hareket ediyorsa özgöndergeseldir (Broad, 1971).

BÖLÜM 2

ÖZGECİLİK KAVRAMI

GİRİŞ

Özgecılık kavramını incelemeden önce, genellikle anlaşılan ve kabul edilen tarz içinde tanımlamak gerekir. Bu tanımlama girişimi özgecılık kavramını açıklamaya çalışıldığı zaman bilhassa problem olur. Bu literatür değişik bakış açıları ve özgeciliğin kavramsallaşmaları ile doludur, umulacağı gibi tek başına kabul edilmiş tanımlamadan sakınılmıştır.

Özgecılık referans olarak farklı çerçeveleri olan sayısız araştırmacı tarafından ölçme girişiminde bulunulan, araştırılan bir konudur. Batson (1991)'e göre; araştırmacıları, filozof, biyolog, özellikle sosyobiolog ve gelişimsel ve sosyal psikologları içermektedir. Sosyolog ve ekonomistler de özgeci davranışların temelini tanımlama girişiminde bulunmaktadırlar.

Kabul edileceği gibi, tüm bu farklı bakış açıları bizi düşüncenin genelliğine sevk etmemeli, bu nedenle, tüm bu özgecılık üzerine yapılan çalışmalar geniş ölçüde kabul edilmiştir tek bir tanımın yetersizliği dikkate alınmalıdır. Bu bölüm özgecılık ve hem özgecılık kavramının özünü koruyacak hem de eğitim ortamı içinde çalışacak çerçeve sağlayan bir tanımdan türeme girişiminde bulunan ilgili konular yeniden gözden geçirilecektir.

2.1. ÖZGECİLİK VE TANIMI

Özgecılık kavramı yıllardır araştırılır bir biçimde konuşulan bir konudur. Bu literatür, özgecılık hakkındaki fikir, tanım ve gizlenmiş birçok farklı görüşleri yorumlamaktadır. Sosyobiyoloji bölümünden gelişimsel ve sosyal psikolojiye özgeciliğin tanımı farklılık göstermektedir (Batson,1991). Merton ve Gieryn (1982)'e

göre, özgeciliğin sistematik çalışması, temel özgecilik kavramının tanımıyla çevrelenmiş zorluklar tarafından çevrelenmektedir.

Özgeci olma davranışı, özgeci davranışın arkasındaki nedenlerle ilişkisi içinde geniş bir kullanıma ve anlama sahiptir. Özgeciliğin çoğu tanımı, güdülerin motive etmesi ve bencillik konusu olarak kabul edilir. "Gerekli olan bencilliğin derecesi ve istenen güdülemenin türü büyük ölçüde değişiklik göstermektedir (Oliner ve Oliner, 1988). Bu iki uç konu özgeci davranışla ilişkili olmaktan, kimseyi umursamamaya; kişisel çıkar sağlamamaktan, kendi tatminini sağlamaya kadar değişiklik göstermektedir (Oliner ve Oliner 1988). Mateer (1993) özgeciliği, davranışı gerçekleştiren kişinin ödül beklemezsizin o davranışı gerçekleştirmesi olarak tanımlamaktadır. Leeds (1963) özgeciliği (a) en azından bir diğer kişiye yararlı olabilen, (b) gönüllü gerçekleştirilen, (c) kişinin hemen bir ödül elde etmesini beklentisi ile güdülenmeyen bir davranış olarak kabul etmektedir. Bu görüşe zıt bir şekilde, Hobbes (1642) Özgeci davranışların doğrudan ödül, çıkar, bencillikle bağlantılı olduğunu belirtmektedir.

Karşılıklı Özgecilik bir diğer olası şekli, özgeci davranışı tarif etmektedir. Özgeciliğin bu biçimi, bir kişinin diğerine bu davranışın bir gün geri döneceği ihtimali ile sonuçlanabilecek bir davranışta bulunması ihtimali sayesinde yaşar (Boorman ve Levitt, 1970; Kohn, 1990). Özgeciliğin bu türü, hayatta kalma mücadelesinde ve kibar hatta düşmanlık davranışının zıttı bir davranış geliştirebilen sosyal işbirliğinin türemesidir (Wright, 1995). Davranışı gerçekleştirenin iyiliksever davranışı, saklı ya da açık, bencil bir amacı olma olasılığı var olmaktadır. Gözlemcilerin iyiliksever davranışı gerçekleştirenlerin yararını ayrıntılandırmamış olmalarına rağmen, bu olasılık, böylesine bir yararın davranış üzerinde rastlantı olmadığını kanıtlamaz (Quigley, Gaes ve Tedeschi, 1989)

Özgeci davranışların ne olduğu ve her birinin kendi kavramsal ve programsal problemler bütününe temsil etmesi konusundaki yorumlamaların farklılık göstermesine rağmen (Oliner ve Oliner 1988); bu çalışma insanların özgeci davranışlar gösterdiğini var saymaktadır. Bu çalışma, Emile Durkeim'in "Özgecilik

her toplumda var olur ve toplumun varlığının kurucusudur." nosyonunu desteklemektedir (Bellah, 1973).

Araştırmalar, çoklu toplumsal gelişim aşamalarının hayatın çocukluktan ergenlik dönemine kadar ki bireysel ilerleme olarak meydana geldiğini göstermektedir (Oliner, 2003). Krebs ve Van Hesteren'in (1992) özgeci davranışların gelişimin safhaları ile ilgili çalışmasına dayalı olarak ileriki çalışmasına sunmaktadır. Çocuklar basit "gülümseme ve seslerle" birlikteki uyaran davranışlara tepki vermeye başlarlar, sonra daha çok "ego merkezli uzlaşma" davranışlarıyla kendi ihtiyaçlarını karşılamayla devam ederler. Daha sonra,"işbirliği dönemi" bireysel yerine getirmelere tepki olarak diğerlerini memnun etme davranışı olarak meydana gelir. Zahn-Waxler, Radke-Yarrow, ve Wagner (1992) " Başkalarının ilgilerini, kaygılarını yansıtan davranışlar yaşamın ikinci yılı boyunca ortaya çıkar. Onların bu çalışması, gelişimsel geçiş devresi hakkındaki önceki çalışmaları desteklemektedir ve çocuklardaki özgecilik ve bilinç için erken kaynaklar önermektedir.

Bu dairedeki son aşama, "Karşılıklı Özgecilik" ya da "Bashkalarının Bilincinde Olma", çocukların ihtiyaçları ve bu konuda yardımcı olabilecek yolları adres göstermektedir. Oliner (2003) "Bu evre, zorunluluğun paylaşılmış rollerini yerine getirmek, toplumsal reddedilmeden kaçınma ve hatta iyi bir ün sağlama ve arkadaşlık kurma; tek kelimeyle, toplumdaki yerini sağlamlaştırmayı hedefler" demektedir. İlköğretimde, çocukların muhakemesi; onaylanma endişesini yansıtarak, kişiler arası ilişkileri etkileme ve ayrıca klişe bir şekilde iyi yolda davranış gösterme arzusu ile başlar. Fakat, bu muhakeme ilkokuldan lise yıllarına doğru azalarak görülmeye devam etmektedir. Eisenberg (1991) başlangıçtaki beklentilerin aksine, yapılan araştırmalarda kişisel kazanca yönlendirmenin yansıması olan doğrudan karşılıklı muhakemenin, ilköğretim yıllarında arttığının bulunduğunu açıklamaktadır.

Daha olgun bir seviyede çalışan, dürüst, insaflı özgeciliştir ki bu "toplum kurumunu korumaya yardım etmek, grubun beklentilerine aykırı hareket etmemek için içselleştirilmiş zorunlulukların yerine getirilmesi demektir" (Oliner ve Oliner 1988, s.21). Bir araştırma bu tür davranışları öz nitelikli özgecilik olarak tanımlamaktadır.

Quigley, Goes ve Tedeschi (1989), kişinin gözlemci tarafından özgeci olarak fark edilmesine neden olan prososyal davranışlarla ilişkilendirilmiş değişken üzerine odaklanarak bu meseleyi inceledi. Gözlemcinin prososyal kişiye bencil bir güdü yüklemesine neden olan herhangi bir faktör özgeci davranış olan algının azalması beklendi. Öz nitelikli özgecilik büyük olasılıkla mutlaklıktan ziyade bir derece sorunudur. Öğretilmiş kişisel ilgi fikri, bencil v özgeci güdülerin bir kombinasyonu için prososyal aktiviteleriyle meşgul olan olarak algılanabileceğini öne sürmektedir.

Özgeci davranışın bir diğer seviyesi; insan şerefini ve herkes için özgürlük ve adalet, insan haklarını destekleyen değerlerini içsel olarak elinde tutarak rehberlik edilmiş özerk özgecilik ile daha özgecil bir davranışı içine almaktadır (Oliner 1988, s. 21). Entegre olmuş özgecilik daha sonra genel anlamda insanlıkla entegrasyon ve şahsi menfaatin üstün aşaması olarak açıklanmaktadır.(Krebs ve Van Hesteren, 1992).

Oliner (2003) tüm bu değişik tanımları ve "özgecilik aşamalarını iki kategoriye ayırmaktadır. Kahramanca Özgeci Davranış ve Geleneksel Özgeci Davranış. Kahramanca Özgeci Davranış (1) birine yardım etmek için yönlendirildiği, (2) kişi için yüksek derecede büyük bir fedakarlık ya da risk almasını içerdiği, (3) maddi karşılık beklemezsizin yanında bulunduğu, (4) gönüllü yapıldığı zaman gerçekleşir. Oliner Geleneksel Özgeciliğe "Kişinin bir risk ya da fedakarlığı yüksek derecede içermeyen davranış" olarak gönderme yapmaktadır.

Özgeci davranışlar toplumsal gruplarla ya da toplumsal gruplar içinde var olmak için bulunan dinamikler tarafından da şekillendirilebilmektedir. Trandis (1995) çalışmasını kullanarak, Oliner (2004)'te "Grup içi" "Grup dışı" dinamikleri şöyle açıklamaktadır:

Grup içi olanlar diğerlerini dışarıda ortak kader, benzer öz nitelikler ve dışarıda bırakılanların paylaşılan kimlik arayışına sahip olarak kendilerini gören insanlardır. "Onlar" yoktur "biz" vardır. Grup dışı ise, ortak kimlik dışarıda bırakılan, grup içinde ne ortak bir kadere sahip olan ne de ortak bir kaderi paylaşan gruplardır. "Biz" yoktur "onlar" vardır. Bazı gruplar marjinaldir ne oldukça "iç" ne de "dış" tır. Fakat, bunlar

daha tehlikelidir ve bazen düşman olarak tanımlanabilirler.

Sürpriz olmayacak bir şekilde Oliner (2004) grup içi özgeciliği, sadece bazı durumlarda yardım edebilen marjinal olarak tanımlanan gruplarla grup dışına göre çok daha fazla muhtemel olduğunu belirtmiştir.

Tüm bu tanımlarla alt yapı, iş ve deneyimlerin farklılığından özgeci davranış günlük hayatta gerçekleşmektedir. Gönüllü itfayecinin kahramanca davranışı ya da eğitimcinin daha geleneksel davranışlarının olup olmaması insanların sıradan temeller üzerine özgeci davranışlarını gerçekleştirmesi Merten ve Gieryn (1982)'e göre "sistematik sosyolojik özgecilik çalışmasına özgeciliğin temel kavramının tanımı ile çevreli zorluklar tarafından engel olunmaktadır. Hakikaten tanım yardımsever davranışların seviyeleri ve onların etkileri yardım eden üzerindeki yardımdan faydalanan kişi kadar tartışılmalıdır.

Mateer (1993) literatürü etraflıca gözden geçirdikten sonra, özgeciliği, birinin diğerine iyilikle gerçekleştirdiği, diğerlerine yarar sağlayan ve kişinin dıştan herhangi bir ödül beklemezsizin yaptığı davranış olarak tanımlamaktadır. Onun bu özgecilik tanımı bu tür davranışları gerçekleştirmek için yardım edene ödül konusunu da içermektedir. Özgeciliğin tanımını arayan literatürdeki en büyük anlaşmazlık bölümlerinden biridir belki de.

Özgecilik terimi geniş bir anlam ve kullanıma sahiptir. Değiş-tokuş teorisini tanımlama çabasındaki ekonomik modellere bir bağlaç olarak kullanılmaktadır (Margolis, 1982; Midlarsky ve Kalana, 1994; Stark, 1995) ya da özellikle gönüllü katkılar, bencillikle tutarsız gibi görünen ekonomik davranışlar (Sugden, 1993).

Özgeci hareket ve davranışların bencillik ve kişisel çıkardan meydana geldiği üzerinde durulmaktadır (Hobbes,1642). Diğerleri ödülün gecikebilmesine rağmen ödül aramak ve memnuniyet ihtiyacı ile ilgili olarak insan davranışını tanımlamayı seçtiler (Cohen, 1978; Lerner, 1982). Cohen (1978)'e göre, ödül arayan bireyler, bazı davranışların sosyal norm kadar kişisel iyiliğe de hizmet ettiğini ve böylece özgecilik

kendi kendinin ödülü olduğunu öğrenirler. Bu sıfatla, özgecilik sosyo-kültürel evrimin uygun sonuçlarıyla ilgili olarak açıklanabilir.

Karşılıklı münasebet kavramına, özgeci hareketlerin olası yorumları olarak birçok araştırmacı tarafından değinildi. Wright (1995) karşılıklı özgecilik, hayatta kalma şansını geliştiren toplumsal işbirliğinden türediğini belirtti. Belki de biri kibarlık ya da düşmanlık hareketiyle karşılık verilme olanağını dikkate aldığı zaman, altın kural karşılıklı hareketlerin biçimidir. Bu "quid pro quo" olanağı, diğerlerine karşı daha kibar bir şekilde hareketlerin belirteci olabilir. Özgecilik konusundaki diğer ek tartışmalar, özgeciliğin gönüllülük yoluyla kişisel bağlılığı geliştiren rolünden (Wuthow, 1991), özgeci dürtü (his) harekete geçiren doğaçlama iletişim için genetik kabiliyetin talebine kadar çeşitlilik göstermektedir (Buck ve Ginsburg, 1991). Açıkça, insan davranışının motivasyonları araştırmaya çalışıldığında, özgecilik kavramı kolayca tanımlanamamaktadır ya da kategorize edilememektedir.

Daha öncede belirtildiği gibi, literatürü gözden geçirmek, özgeciliğin tek başına bir tek kabul edilir tanımına varmak, olsa olsa, aşırı derecede zor olmaktadır. Yine de dikkate almaya ve tartışılmaya layık olan çeşitli yazılar içindeki bazı ortak elemanlar bulunmaktadır.

2.1.1. Özgeciliğin Temel Tanımı

Özgeciliğin ölçümü ve anlamı daima açık ve anlaşılır değildir. Birkaç farklı anlama bakmak ve aralarındaki farkı incelemek gerekmektedir.

Webster'in "Ninth New Collegiate" Sözlüğü (1984) özgeciliği, "başkalarının iyiliğine kendini adama, ya da bencil olmayan başkalarının iyiliğini tanıma" şeklinde tanımlamaktadır. İkinci tanımı "kendine yararlı olmayan ya da kendi zararına olabilecek fakat kendi türünün hayatta kalmasına yarar sağlayacak hayvan tarafından yapılan davranış"tır (Pozo, 2002).

Sözlükler yaygın günlük dili resmetmemektedirler. Diğer kelimeleri tarif etmek için

kullandıkları sözcükler müphem ya da kesin olmayabilir. Sözcükler ne kelimelerin “kavramsal ikilemi”ni açıklarlar ne de özel literatür bağlamında kullandıkları kelimeleri tanımlarlar.

Kullanılmaya hazır tanımlar yönergelerdir. Okuyucuya, terimin gönderme yaptığı şeye olayı tecrübe etmek için izlenecek adımları anlatmaktadır (Payne, 1984). Örneğin acil durumlarda potansiyel yardım edenlerin davranışları incelendiği deneyde, “özgecilik” kapı açmayı icap ettirmektedir (Darley ve Latane, 1968). Özgeci davranmak için öznenin yapması gereken tek şey kapı açmaktır (taklit kurbanı yardım etmek için).

Darley ve Latane (1968) özgeciliği “yardım etmeye çabalamak” olarak kavramsallaştırmaktadırlar. Böyle yaparak da, özgeciliği duygu ya da tutum olarak değil davranış olarak kavramsallaştırmaktadırlar. Özgeci kişinin yarar elde edip etmediğini ya da yardım girişiminde başarılı olup olmadığını göz ardı etmektedirler. “Kurban”ı yardımın değerini ve özgeciye bu yardımın maliyetini göz ardı etmektedirler. Son olarak, yardım etme ya da yardım etmeye çabalamak olarak özgeciliği kavramsallaştırarak, paylaşma ya da hayır kurumu gibi, diğer şeylerle özgeciliği kavramsallaştırmamaktadırlar. Günlük kullanımda bunlar eş anlamlı olabilir ancak, kullanmaya hazır olduğu durumlarda oldukça farklıdır.

2.1.2. Özgeciliğin Kavramsallaştırılmasına Giriş

Özgeciliğin hiçbir eş anlamlısı ya da zıt anlamlısı kavramsallaşmış ya da operasyonel değildir ve bireysel disiplinlerde özgeciliğin standart olmayan operasyonel tanımları yoktur. Aslında psikolojik, ekonomik ya da biyolojik özgecilik bir örnek tanımları yoktur. Genellikle, bu alanlardaki araştırmacılar diğer disiplinlerdeki araştırmacılardan farklı bir şekilde terimi kullanmazlar fakat bireysel tanımlar çeşitlilik göstermektedir . Psikologların sık sık özgeciliği saldırganlığın zıttı olarak kavramsallaştırdığını ya da ekonomistlerin sık sık kişisel çıkarların zıttı olarak kavramsallaştırdığını bilmek özgeciliğin analitik açıdan tanımlamamıza yardımcı olmamaktadır (Foor, 1997).

Krebs ve Miller (1985) yaptıkları çalışma bu konuyu kolaylaştıracaktır. Onlar özgeciliğin kavramsallaştırmaları arasında farklılığın dört kaynağını önermektedir: gözlemlenebilir davranışa karşı güdüler ve niyetler, “hemen”e karşı “uzun vadeli” sonuçlar, brüte karşı net kazançlar ve kayıplar ve son olarak fiziksele karşı psikolojik etkiler.

Bir yazar özgeciliği nasıl kavramsallaştıracasına karar verdiğinde, kaçınılmaz bir şekilde bu konuların her biri ile uğraşacaktır. İlk bakışta, bazı seçimler diğerlerine engel olmaktadır; fakat böyle olması şart değildir. Özgeciliğin kavramsallaştırmaları ve operasyonel hale getirilmeleri karmaşık görünmektedir çünkü, bildiğimizi düşündüğümüz kavramdır. Sadece birkaç araştırmacı tarafından kullanılan bir jargon değildir. Aslında problem de budur. “Özgecilik” sosyal bilimlerde en çok çalışılan konulardan biridir.

Özgecilik konusunda gelişimsel bakış açısı inşa etmek, iki birbiriyle ilişkili konuyu icap ettirecektir; gelişimselin anlamları ve özgecilik araştırmasının genellikle gelişimsel bağlamlarda olduğunu belirlemek.

“Özgecilik” çalışması sık sık yetişkinlikte özgecilik adı verilen davranışların öncesi sayılan evrensel çocuk davranışları çalışmasıdır. “Özgecilik” hakkındaki dar anlamda tanımlanmış gelişimsel bakış açısı, genel anlamda “prososyal gelişimin” çalışmasıdır (Hartley, 2006).

Gelişimsel psikoloji insan davranışlarını hayat çemberi bağlamında ve her aşamada değerlendirmektedir. Psikolojinin alt-alanlarından çok, bir yaklaşım ya da bakış açısıdır. Özünde devamlılık ve değişim vardır. Yaşımız gibi değişmekteyiz; fakat değişimlerimiz daha yaşlı, kümülatif ve istikamete aittir. Bu yaklaşım insan bilişinin, duygularının, sosyal yeteneklerinin kişiliğinin ve duyularının gelişimine odaklanmaktadır. Bir diğer odakta atipik gelişimdir.

Sosyal evrimsel teori özgecilik adı verilen belirli davranışları tanımayla tipik bir şekilde takdir etmemektedir, fakat “prososyal gelişme”ye öylesine merkezi

görülmektedir. Teori, John Bowlby (1958) tarafından gerçekleştirildi. İnsan yavruları ve onlara değer verenler arasındaki ilişkiyi konu almaktaydı teori. Bowlby, "İlişkileri biçimleyecek bir meyil ile doğar herkes." diye belirtti. Bu meyilin doğuştan olmasına rağmen, kişinin ilişkilerinin kalitesi kişinin çevresi tarafından etkilenmektedir.

2.2. EMPATİ VE ÖNEMSEME

Özgeci davranışlarla özgeci olmayı güdüleyen faktörler arasındaki bağlantı kişiliğin bir parçası olan bireysel duygu ve değerlerin içinde bulunabilir. Empati bir duygu ya da değerdir ki o, duygusal bağlantılarla kişilere diğerlerini hissetmeyi sağlar. "En geniş kapsamlı anlayış içinde empati, bir başka kişiyi hislerini hissedebilme anlamına gelmektedir." (White, 1981;161).

Empati Genetik ve Doğaçlama İletişim teorisinde bulunan Empati Genetik ve Doğaçlama İletişim teorisinde Schroeder ve diğerleri (1995)'in niçin empatinin özgeci davranışlar ve genler arasındaki olası bağ kadar çok ilgi çektiğini açıkladığı bu teori ve düşünceleri destekledi. En önemlisi, prososyal davranışla baki isteklilik ve empatiyi tecrübe etme yetisi arasında önemli bir ilişki olmasıdır. İnsan beyni ve nasıl çalıştığı üzerine çalışan nerobilimcilerin araştırması empatinin neden özgeciliğin genetik temeli ile ilgilenen araştırmacılar arasında bu kadar dikkat çektiğini açıklamaktadır. Diğer insanlarla empati kurma için insanlara psikolojik ve nerolojik kapasite veren beynin önemli bir bölümünün olduğu anlaşılmaktadır.

Beynin diğer insanlarla duygusal anlamda bağlanmasını sağlayan parçası "limbik sistem" adı verilir. Beynin bu yapısı insan evrimi tarihinde önceden sunuldu (MacLean, 1973). Empatik cevaplar özgeci davranışlara yol açabilir ve bazı genlerin hayatta kalması üzerinde önemli bir değer olabilir. Bu yüzden empati sadece bu tür insanların yaşaması değil aynı zamanda onların büyüüp gelişmesi beyin olarak gelişimine devam etmesi olasılığını arttırabilir. Limbik sistem hedonizm ve agresiflik ile bağlantılı bu yapılarda bağımsız bir şekilde gelişmiş olarak görülür (Hoffman, 1975). Biyolojik olarak insanlar hem özgeci hem bencil olabilirler. Empatiye benzer

reaksiyonlar insanlarda çok erken yaşlarda gözlemlenmektedir. "Genler ve prososyal davranışlar arasındaki bağlantı olarak empatiyi destekleyen kanıt önemlidir; en erken insanlar empati kurma yeteneğine sahipti, empatik cevaplar insanlarda hemen hemen doğar doğmaz meydana gelir ve empatik eğilim en azından bir kısmının kalıtsal olduğu önemli bir kanıttır." (Schroeder ve diğerleri 1995).

Genler; belirli bir özgeci davranışa doğrudan neden olarak meydana gelmez, daha ziyade, genetik tesir, ve/ve ya diğer insanlarla etkili iletişim kurabilecek yetiyi vererek dolaylı yoldan etkiler. Diğerlerinin duygusal gösterilerine cevap veren bu eğilimler, Özgeci davranışların meydana gelmesini çok daha olası kılar. Doğal empati kurma ve yardım etme hissi, deneyimler öğrenme yolu ile şekillenir. İnsan doğasının özü iyi ya da kötü olabilir. "Özgecilik hem insanlığın hayatta kalması için önemli olduğundan gelişen davranış hem de öğrenilen ve birçok toplum tarafından kuvvetlendirilen bir davranıştır, çünkü kültürün hayatta kalması için önemlidir. (Schroeder ve diğerleri, 1995).

Ergenlikten önce, özgeci davranışı destekleyen empatik duygular büyük olasılıkla mevcut çevre için korumak korunmaktır. White (1981) empatik davranış benzer ilgi, problem ve altyapıya (geçmiş) sahip insanlar arasında daha sık görüldüğünü açıklamaktadır. Ergenlik boyunca, çoğunlukla ani bir empati genişlemesi vardır. Düşünmede gelişen ani hamle, global çerçevedeki kişinin karşısındaki ile aynı şeyi hissetmelerine ışık tutmasını bu noktada mümkün kılmaktadır. White (1981) "Empati her yöne dağılmaya başlamaktadır, özgeciliği yerelden daha büyük nesnelere doğru hareket etmeye başlamaktır." şeklinde açıklayarak empatik hisler ve özgeci davranışlar arasında bağlantı kurmaktadır. Bu tür örnekler Allport (1961)'ın özgecil düşüncenin yayılması, başkasının ilgisinin kişinin kendi benzer hayat deneyimleri yoluyla özdeş olan fikrini yakalamaktadır.

Empati yayılımına sosyal deneyimlerin çeşitliliği tarafından yardım edilmektedir. Kohnberg (1981) bilişsellik ahlakın temeli olduğunu tartışmaktadır halbuki Hoffman (1987) gibi psikologlar, karşısındaki ile aynı şeyi hissetme ile ahlaki davranıştaki empatinin rolüne (özellikle özgecilik ile ilişkilendirildiğinde) vurgu yapmaktadır.

Zahn-Waxler, Radke-Yarrow ve Wagner (1992) bu iddiayı " Çocuklardaki sıkıntıya neden ve tanık oldukları zamanki olumlu müdahale, prososyal ve tamir edilebilir davranışların kavramsal olarak desteklenmesi ve ortak gelişimsel yollar öne sürdüğünü , Hoffman'ın empatik canlandırma hem özgecilik hem de bilinci yansıtan içselleştirilmiş davranışlar benzer şekilde dolaylı olarak ilgisi olduğu hipotezi ile birbirine uygun olduğunu" belirterek desteklemektedir.

Eisenberg(1991)'in ahlaki muhakeme üzerine çalışması, erken ve orta-ergenlik (13-14 ile 15-16 yaş arası) gelişimsel seviye ve prososyal davranışlar arasındaki biraz daha bağlantı yapmaktadır. (Bu çalışmadaki konular 4-5 yaş aralığından devam etmekteydi 11 yaşın toplamı için.) Bu çalışma prososyal ahlaki muhakeme prososyal davranış ve ergendeki empati ile ilgili duygusal reaksiyonlar arasındaki ilişkiyi de inceledi. Çalışmanın amacı ergendeki prososyal ahlaki muhakemedeki değişiklikler ve hayatın aşamalarındaki ahlaki muhakeme, prososyal davranış ve empati ile ilgili cevaplar arasındaki karşılıklı münasebeti incelemektir.

Eisenberg (1991) çalışmasının bulguları üç önemli sonuca yol açtı. Birincisi, uzunlamasına veri; orta-ergenlikte kullanılan onaylama ve basmakalıp prososyal ahlaki muhakemenin düşmeye (azalmaya) başladığına işaret etmekteydi. İkinci olarak, prososyal ve özgeci davranışlardaki doğrudan karşılıklı muhakeme hakkındaki açıklamaya dikkat çekildi. Doğrudan karşılıklı muhakeme, düşük seviyedeki prososyal ahlaki yargı şiddetle eleştirilerek, ilköğretim çağındakilerin önemli derecede artış göstermektedir ve sonra ergenlik çağında azalmaktaydı. Bu çalışma orta-ergenlerde düşüş göstermekte olmasına rağmen, doğrudan ahlaki muhakemenin, özgecil-yönelimli muhakemenin şeklinin nispeten karmaşık olduğu görülmekteydi. Üçüncü bulgu ise, kanıt ahlaki muhakeme ile ergenin prososyal davranışı arasında bağlantı olduğunu gösterdi. Daha genç yaşlarda, çocukların prososyal yargılama düzeylerinin gerçek davranışı yansıttığı görüldü. Eisenberg yardımın içeriğinin oldukça zayıf olduğunu veren, bu ilişkiyi etkileyici buldu. (Yardım edene çok fazla maliyet içermediğini anlatmak isteniyor.)

Eisenberg'in çalışmasındaki data ergen ve ergenlik sonrası yaştaki çocukla için

"özgeci" eğilime işaret ediyor mu? İlköğretimdeki yaşlardan ergenliğe doğru hareket eden çocukta doğrudan karşılıklı muhakeme azalma gösterdiği için, okul müfredat ve program geliştirilmesi yoluyla kararlaştırılmış çabanın buna hitap ediyor olması gerekir mi? Kişinin empatik duygular yoluyla özgeci davranışın serileme yeteneği iletişim aracı olarak nasıl tartışılabilir?(Foor, 1997)

Schroeder ve diğerleri (1995) bu sorulara "doğaçlama iletişim", ya da "birinden diğerine karşı olan duygularla iletişime geçmek için iyi gelişmiş insan yetisi "gibi olası cevaplar önermektedir. Bu kapasite kalıtımımızın bir parçasıdır da ve erken yaşlardan itibaren beynimizde var olan yapılarda izlenebilmektedir. Doğaçlama iletişim yaklaşımındaki ayrılık genlere ve davranışa bağlanmaktadır. Doğaçlama iletişim daha genel olmasına rağmen, kültürün bireyleri arasındaki özgecilik ve empatinin çıkışına yol açan bir iletişimsel temel kurmaktadır.

Fieshbach (1982) Empati Eğitimi ve Takdiri Modelini Empatik duygularla agresif davranışlar arasındaki korelasyonu belirlemek için kullanıldı. Bu modelin amacı olumlu prososyal davranışları ilerletmek ve agresifliği düzenlemek idi. Fieshbach'ın bulguları şöyleydi: "Empati eğitimi projesindeki çocuklar; prososyal davranış görünen artış içindeki her iki kontrol şartlarından farklılık göstermekteydi. Değişiklik en grafiksel şekilde deney ve kontrol eğitim grupları arasındaki farkı dikkate alarak bir bilgi sahibi olmayan öğretmenler tarafından günlük davranış sınıflamasında yansıtıldı. Etkili ve Bilişsel gözetmenlere verilen cevaplarla entegre edilerek empatinin bağlantıları prososyal davranışları güçlendirdi."

Empati ve prososyal davranış arasındaki ilişki empatinin karmaşık yapısını yansıtmaktadır. Sadece davranışları eğitmek için bazen yetersiz olduğu için, dolaylı bağlantısı olan bir işleme sadece odaklandığı için yetersiz olabilir. Empatik duygudan prososyal cevabı ileten verilen herhangi bir durum anın şartları tarafından karmaşılaştırılmaktadır. (Fieshbach, 1982) En empatik bireyler her durumda empatik değildirler. Dokunaklı ayırım modeli, görüş açısı kazanma, dokunaklı cevaplar; empatik cevapların durumsal kaynaklarını analiz etmenin temelini sağlayabilmektedir.

Empatik duyguları özgeci davranışlara bağlamaya yardımcı olan duygular ve değerler nelerdir? Sevecen dilden yararlanılır, içselleştirilir (Organizasyon içindeki onların sosyal sorumluluğunu teşvik etmek ve geliştirme için) (Grusec ve Redler, 1980). Oliner ve Oliner (1988) ilginin, "gönderilenden çok fazla verme için ve böyle daha çok eşitlik, adalet ya da karşılıklı münasebettense insanların iyiliği hakkında endişelenildiği için gönüllülüğü onaylamakta olduğunu" belirtmektedir. İnsanlar tarafından gerçekleştirilen bu davranış, başkaları için endişe etmek dışında, sevecen davranışı göstermektedir ve özgeci ve prososyal davranış arasından doğrudan bir bağ kurmaktadır.

Özgeciliğin çeşitli derecelerine sahip bir çalışma olarak tanımlanan prososyal bir davranıştır. Özgeci davranış gösterebilen insan kapasitesi iyi kanıtlanmaktadır, denetlenmektedir ve hayatın çeşitli evrelerinde gelişen gelişsel ve bilişsel bir süreç olarak analiz edilmektedir. Özgecilik ve prososyal davranış empati ve sevecenlik duyguları ve değerleri tarafından desteklenmektedir. Bu kompleks doğal olarak ya da kasten hedef haline gelen, okul gibi kültürel ortamlarda beslenen bireyler arasında var olmak için bulunmaktadır. Toplum özgeciliğe ve onun sevecenlik, empati ve sempati gibi tamamlayıcı davranışlara değer vermektedir.

2.3. EGOİZM VE ÖZGECİLİK

Özgecilik terimi neredeyse 150 yıl önce Fransız Flozof Auguste Comte tarafından bulundu (Budd, 1956; Merton ve Gieryn, 1982; Midlarsky ve Kahana, 1994, Oliner ve Oliner, 1988). "Pozitif İdare Sistemi" olan çalışmasında tasarlanan Comte'un Pozitivist düşüncesinin en basit özeti "başkaları için yaşa" ahlaki kodudur (Comte, 1875). Comte, özgeciliği temel alan, başkalarına kendini adama olarak özgeciliği tasarladı (Oliner ve Oliner, 1988). Comte'a göre, başkalarına kendini adama prensibe rehberlik eden hareket olarak hizmet etti (Paul, Midler ve Paul, 1993). Sadece bencillik ya da kişisel çıkardan hasıl olan diğerlerine yönelik davranışlardan oluşan egoizm varsayımlarına karşı bir hareket olarak gösterildi (Budd, 1956; Butler, 1726; Hobbes. 1642). Hobbes (1642) davranışın sadece kişisel çıkarlardan oluştuğunu ve

toplumların birbirleri için karşılıklı iyi düşünce bulunmamak karşılıklı korkudan türediğini iddia etti. Özgeci güdünün var olmadığı inancındaydı (Batson, 1991). Butler (1726) Hobbes'u; yardımsever davranışları diğerleri için endişe etme ve diğerlerini sevmenin sonucu olarak tanımlayarak yalanladı. Keza, Nagel (1970), insanların gizli güdüler olmaksızın diğerleri sebebiyle hareket etmeye gönüllü olduklarını belirterek, insan davranışları için tam manasıyla egoistik güdülere karşı çıkmıştır.

İnsan davranışlarındaki güdünün ikiye bölünmesini tarif ederek Comte diğerlerine yardım etmek ile sonuçlanacak kendine hizmet etmenin varlığını da inkar etmemiştir. Bencil olmayan arzuların temelindeki sosyal davranışı özgecilik olarak adlandırırken, motivasyon egoizm dediği kişisel memnuniyet ve kişisel çıkardan türemiştir (Batson, 1991).

Pitirim Sorokin; Hristiyan hizmetinin ihtiyacı hakkındaki yazılarında özgecilik ve egoizm bölünmesini canlandırdı. (Matter, 1975). Sorokin (1950) özgeci sevgi ve altın kural, başkalarına karşı bencil olmayan ilgi, tolerans ve sabır, insan sevgisi, dostluk, Tanrı'ya inanma ve inanç ve başkalarına yardımcı olma arzusunu geliştiren tutumları ve hareketleri içeren "iyi komşu" etkinlikleri hakkında yazdı. Özgeciliği diğerlerine karşı başka güdülerden ziyade sevgi ile aktive olan bencil olmayan hizmet olarak tanımladı.

Batson (1991) özgecilik-egoizm ikiye bölünmesini öncelikle ve davranış ve davranışın sonuçları ile ilgili olarak değil güdüsel bir görüş noktası olarak dikkate almaktadır. Özgeciliği " başkasının iyiliğini arttırmasının nihai amacıyla güdüsel bir durum" olarak tanımlamaktadır. Aksine, egoizmi, kişinin kendi iyiliğini arttırma güdüsü olarak tanımlamaktadır. Batson özgeciliği yardım edici davranış, içsel bir ödül kazanmak için yardım etme, içsel gerilimi azaltmak için yardım etme olarak tanımlayarak, egoistik çevreye üç yalancı özgeci yaklaşım ekledi.

Merton ve Gieryn (1982) özgeci davranışın doğal ve toplumsal modeli taslak haline gelmiş tipolojinin gelişmesi yoluyla yardım eden ve yardım alan kişi arasındaki

ilişkiyi açıklama konusunda yardımcı oldular. Bu tipolojide davranışların özgeci ve egoistik güduları ve bu davranışların güduları saf özgecilikten saf bencillığe doğru sıralanmaktadır. Ayrıca karşılıklı özgeciliğin ve fayda sağlamayan davranışın örnekleride buna dahildi.

Belki de Kohn (1990) özgecilik-egoizm tartışmasının özünü ve yardım eden davranış güdüsündeki fikir birliği eksikliğini “Eğer sebep ne olursa olsun özgecilik fikri toplumbilimcilerin varsayımlarıyla uygunluk göstermediği şeklinde kabul edilirse, çoğu kısım için gelen tepki basitçe onu göz ardı etmektedir. Ve eğer prososyal davranış ya da empatik tepkilerin bazı örnekleri göz ardı edilemezse, o zaman egoistik teoriye-teorinin kendisini insan olmanın tüm zenginliklerini ele geçirmede yetersiz olduğunu itiraf etmekten kaçınan şey- uyan şey küçülecektir.” Şeklinde yazdığında en iyi yakalayan kişi oldu.

Açıkça özgecilik-egoizm tartışması hala literatürde canlı ve iyi ve özgeciliği tanımlama girişiminde her bulunulduğunda ilmi bir şekilde tartışma kaynağı olmaya devam edecektir. Krebs ve Van Hesteren (1992) iki kavramın aynı arenaya konmasına şöyle diyerek yardım etti: Gelişimsel görüş açısından, özgecilik ve egoizm birbirini dışlayan özellikler değildirler, fakat bölünmemiş bir şeyin iki kutbu biri saf bencilliğin ideal kavramıyla ve diğeri saf özgeciliğin ideal kavramıyla işaretlendi. Hiçbiri gerçekte var olmayabilir. (Egoizm ve Özgecilik konusuna Bölüm 3’te ayrıntılı olarak değinilecektir.)

2.4. KARŞILIKLI MÜNASEBET VE ÖZGECİLİK

Özgecilik hakkındaki literatürü gözden geçirirken çoğu yazının karşılıklı münasebet kavramının bazı tartışmalarını içerdiği hemen fark edilmektedir. Çoğu araştırmacılar, karşılıklı davranışların beklentisi diğerlerine olumlu davranış gösteren bireylerin bazı sorumlulukları içinde var olduğunu iddia etmektedirler. Özgecilik gibi karşılıklı münasebette prososyal davranışın alt kümesi olarak görüldüğü için (Kohn, 1990) kavramın tartışması garanti edilmektedir.

Biyologlar, özellikle sosyobiologlar, Darwin üslubunda kalıtsal olarak davranıştan türemiş olduğuna dayanarak özgeciliği tarif etme girişiminde bulunmaktadırlar. Bu nedenle, kişisel fedakarlık gerektiren davranışlar; doğal seleksiyon ve evrimsel sürece bağlanabilmektedir (Batson, 1991).

Sosyobiologlar, Midlarsky ve Kahana (1994)'ya göre, nesillerin başarısında özgeciliğin naklinden sorumlu bir gen üzerine teori kurdular. Akraba seçimi ve karşılıklı özgecilik biyolojik kökenli araştırmacılarca tarif edilmeye çalışılan iki önemli yaklaşımdır (Midlarsky ve Kahana, 1994). Akraba seçimi genellikle, bireylerin, kişisel fedakarlık olan davranışlarını da içeren, kan bağı olan akrabalarına faydalı olan davranışlarda bulunma gidişatını tarif etmektedir. Böyle yaparak gen havuzunun devamını temin etmektedir (Boorman ve Levitt, 1980; Hardin, 1977; Hunt, 1990; Midlarsky ve Kahana, 1994; Ridley ve Dawkins, 1981; Vine, 1992).

Karşılıklı özgecilik ya da karşılıklı seleksiyon, bireylerin kendisiyle bağı olmayan diğerlerine karşı özgeci bir şekilde davranma olayını tarif etmektedir çünkü bu tür davranışlar davranışların bir gün size geri dönmesi olasılığını arttırmaktadır (Boorman ve Levitt, 1980; Hardin, 1977; Kohn, 1990; Midlarsky ve Kahana, 1994; Ridley ve Dawkins, 1981; Vine, 1992). Karşılıklı özgecilik kavramı, umulacağı gibi, genetik olarak türetilmemiş davranışlar yüzünden biyologlarca problematik olabilmektedir. Bu yüzden her neslin böyle davranışlarının arzu edilebilirliğini belirlemede baştan başlanması gerekmektedir (Boorman ve Levitt, 1980).

Karşılıklı özgecilikte endişe edilen bir diğer problem dolandırmak için yaralanma olanağı olmasıdır. Başkaları için kişisel fedakarlık davranışı göstermeyen bu bireyler, doğurganlık havuzunda kayırılabilirler. Bu yüzden onların çocukları özgeci davranış gidişatı taşımayacaklardır (Hunt, 1990; Ridley ve Dawkins, 1981; Vine, 1992).

Umulacağı gibi, dışında olduğu kadar bilimsel toplumun çoğu özgeci gidişatın genetik nakli kavramıyla aynı fikirde olmamaktadır. Darwin'in düşüncesine uygun olarak, Badcock (1986) az ya da çok saf özgeciliği evrimsel süreçle bağlantılı olarak

biyolojik bir prensip olmadığı için bertaraf etmiştir. Gerçekte kişisel fedakarlık doğal seleksiyon sürecinde hayatta kalma şansını azaltmaktadır. Hardin (1977), ekolojist, en azından geniş ölçekte, özgeciliği saymadı, küçük ölçekte, kısa süreli özgeciliği onayladı ama geniş enli evrimsel düşüncede daha büyük popülasyonlara karşıt olarak seçilebileceğini iddia etti.

Biyologlara ek olarak, sosyolog, sosyopsikolog ve ekonomistlernde dahil olduğu çoğu diğer araştırmacılar karşılıklı münasebet kavramını özgeci davranışların olası habercisi takdim etti. Hobbes (1642) birbirine karşı karşılıklı korkuyu bazı davranışların sebebi olarak öne sürdü. Goullder (1960), Kohlberg (1963) ve Badcock (1986) hepsi davranışların karşılıklı münasebet prensiplerini ima ettiler. Grup ya da bireylerin etkileşiminin temeli olarak Karşılıklı münasebet ya da karşılıklı değiş-tokuşun tartışması özgecilik-egoizm diye ikiye bölme düşüncesini beslemektedirler. Değiş-tokuş teorisi, Kohn (1990)'a göre, altında altındaki egoizmden çıktı. Blau (1964) bencillik ve bireye verilen ödül sosyal etkileşimin temeli olduğunu iddia etti. Özgecilik olanağını düşünerek, "bu kendini düşünmemenin altında yatan "egoizm" keşfedilebilir" olduğunu öne sürdü.

Homans (1958) sosyal davranışı, maliyete karşı ödülü düşünüldüğü zaman, "temeli bireye kazanç sağlamaya dayanan değiş-tokuş" olarak tarif etti. Biri karşılığını verebildiği için diğeri vermektedir. Homans (1958)'e göre, tüm sosyal davranış değiş-tokuş teorisi bağlamında en iyi biçimde değerlendirilmektedir. Bu hem Blau ve hem Homans tarafından geliştirilen ekonomik ödül ve karşılıklı yararın değiş-tokuşu toplumsal ilişkideki "karşılıklı münasebet" ve quid pro quo düzenlemesinin ihtiyacı"nı vurguladı (Boyd ve Hartman, 1988, s.289)

Thibaut ve Kelley (1986) de, onlara göre davranışta bulunan kişinin duygu ve değerlerinin yansıması olan sosyal etkileşimlerin temeli olarak maliyetler ve ödüller ilişkisinin nosyonunu ilerlettiler. Onlar, kişilerin etkileşimi her kişi için azami seviyede sonuçlar sağladığı zaman, kişilerin rollerinin karşılıklı olduğunu hesaba kattılar. Thibaut ve Kelley (1986) özgecilik olanağını tamamen azaltmamalarına rağmen, "doğuştan gelen kaynaklardan çıkabilen özgecilik, bencilliğin zuhur eden

ürünü olarak-şüpheli bir kökeni olmasına rağmen- otantik şekilde görülmeye de bilir anlamına gelmez diyerek özgeciliğin önemini mümkün olduğu kadar azaltmıştır .

Diğer sayısız araştırmacılar, bencilliğin temeli olarak kurulan değiş-tokuş teorisi gibi, ekonomik modelleri tarif ettiler (Midlarsky ve Kahana, 1994). Çoğu, sosyal etkileşimi ilerleten motivasyonların taslağını çizdiklerinde, eğer varsa, özgeciliği sadece küçük bir role indirgediler. Margolis, özgeci davranışın tanımı; eğer seçiminin başkaları üzerindeki etkisini görmezden gelmeyi seçseydi, davranışı gerçekleştiren kişi kendisi için daha iyisini yapmış olurdu diyerek özgeciliğe iyi kalpli bir önem atfetti (Margolis, 1982).

Merton ve Gieryn (1982) karşılıklı özgeciliği hem yardım edenin hem de yardım edilenin ödül ve motivasyonda özgeci olan davranışlarından meydana gelen durum olarak tarif etti. Tam tersine, Hunt (1990) karşılıklı özgeciliğin kibarlıkla ve kişisel fedakarlıkla bir ilgisinin olmadığını ve ödülün gerçek özgeciliği önlediğini belirterek karşılıklı özgeciliği saymadı.

Karşılıklı münasebet, sosyal değiş-tokuş teorisi ve karşılıklı özgecilik kavramları, özgeci davranışların kesin bir tanımını sağlamamaktadır ya da özgeci davranışa özgü bir önem tahsis etmemektedir. Bu durum, tüm bu anlatılan kavramları anlatan araştırmacının referans çerçevelerinden ve değişik fikirlerinden kaynaklanmaktadır. Fakat, özgeci güdülerin ve davranışların olabilir habercilerinin daha iyi bir anlayışına ulaşmak için bu teorileri dikkate almak önemlidir.

2.5. PROSOSYAL DAVRANIŞ VE ÖZGECİLİK

Özgeciliğin en popüler kavramcılığı, faydalanan kimsenin ödülü için fayda sağlayan kişinin bir parçasının kendisini düşünmeyen bir harekette bulunması gibi görünmektedir. Diğer kişiye yararı için gerçekleştirilen yardımsever hareket, özellikle ödül ve kişisel çıkar beklemezsiniz, karşılığında özgecilik kavramına bir yükseliş kazandırmaktadır. Özgecilik, literatürde büyük ölçüde prososyal ya da yardımsever davranış olarak tanımlanmaktadır.

Özgecilik ve prososyal davranış ahlak felsefecilerinin çağlar boyu çalışma konusu olmaktadır. Bu çalışmada özgeciliğin var olup olmadığını sorgulayan felsefi bir soruya odaklanmamasına rağmen, felsefi düşüncelerin temeli olan sosyolojideki kavramın kökenine değinilecektir. Burada odak özgeci hareketlerdir. Belirli bir ilgide, bireylerin niçin özgeci şekilde davranmaya odaklandıkları ve nasıl ya da hangi durumlarda, kişisel ya da sosyal, böyle bir davranış uyarılmaktadır.

Bar-Tal (1976) prososyal davranışı dışarıdan bir ödül beklemeksizin başkasına yarar sağlamaya çalışıldığı "gönüllü davranış" olarak tanımlamaktadır. Dahası Bar-Tal prososyal davranışın iki durumda gerçekleşeceğini açıklamaktadır. Davranış ya kendi amacı için gerçekleştirilir (özgecilik) ya da bir bir şeyi sahibine iade etme, telafi hareketi (karşılıklı münasebet) olarak yapılmaktadır.

Eisenberg (1986) prososyal davranışı "başkasına yarar sağlama niyetindeki gönüllü davranış" olarak tanımlamaktadır (amacı göz ardı ederek). Ayrıca, özgecilik prososyal davranışın bir alt türüdür ve diğer prososyal davranışlar ahlakla ilişkisi olmayan hatta ahlaka aykırı bir şekilde güdülenirken özgecilik ahlaki yönden güdülenmiştir, diye belirtmektedir. Ahlaka aykırı olan güdüler kişisel yarar için başkalarının manipülasyonlarını içerirken, ahlakla ilişkisi olmayan güdüler, Eisenberg (1986)'e göre, sosyal açıdan onaylanma arzusunu içermektedir.

Kohn (1990) prososyal davranışa, birbirine gönüllü olarak ve kasten yarar sağlamak için yapılan hareketler olarak gönderme yapmaktadır. Böyle davranışlar yardım, paylaşma, önemseme ve kurtarmayı içine alır. Fakat Kohn, prososyal davranışın tanımı özgeciliğin aksine, motivasyon konusuna hitap etmemektedir. Gerçekleşen davranışlardaki motivasyon özgeci olarak kabul edilen davranışların gereksinimi olarak Batson (1990) tarafından da tartışıldı. Schwartz ve Howard (1984) prososyal davranışın genelde özgeci ve diğer tür güdülerin bir karışımını içerdiğini belirtti.

Midlarsky ve Kahana (1994) prososyal davranışın davranışı gerçekleştirenin alıcı için olumlu yarar sağlama niyetinde olan davranışları üstlendiğini belirttiğini

vurguladılar. Özgeciliği yardımsever davranışının bir alt kategorisi olarak gördüler. Midlarsky (1984) yardımsever davranışları, birine yardım kişinin kendi görüşünü geliştirmek için yapılan bir deneme sağlamanın hedefleri tarafından güdülendiğini öne sürdü. Midlarsky ayrıca (a) kişinin kendi sorunlarından uzaklaşmasını sağlama (b) kişinin hayatındaki değerleri ve anlamların anlayışını geliştirme (c) algılanan yeterliği yükseltme (d) ruh halinin niteliğini geliştirme (e) sosyal entegrasyonu ilerletmesini içine alan kişinin başkalarına yardım etmesi sonucu kişiye fayda sağlayan beş neden önerdi- Stresli olayların meydana gelmesiyle engellenebilenlerin hepsi (1990, s. 240).

Prososyal ve yardımsever davranışın spektrali ele alındığında, özgeciliğin kendi tanımlarının parametrelerini de içerdiği açıktır. Bu nedenle, prososyal davranışın sıkça kabul edilen elementlerinin kısa bir tartışması yerinde olur.

2.5.1. Prososyal Davranışın Elementleri

2.5.1.1. Empati

Empati prososyal davranışın birincil amacı olarak hizmet vermektedir (Hoffman, 1981 ve 1982). Rushton (1981) empatiyi "bir başkasının duygusal durumunu tecrübe etme" olarak tarif etmektedir. Empati birinin diğeriyle duygularının eşleştiği zaman iki kişi arasında gerçekleştiğini söyledi. A kişisi tarafından bu duyguların eşleşmesi ya B kişisi tarafından doğrudan dışa vurulan ipuçlarının ya da A'nın-B'nin durumundan bilinçli olarak bilgi sahibi olmasından meydana gelmektedir (Rushton, 1981).

Staub (1981), empatik yanıtlar düşünüldüğünde prososyal kökenli başkalarına karşı pozitiflik, başkalarının iyiliği için endişe etme ve başkalarının iyiliği için kişisel sorumluluk olarak karakterize etti. Bu prososyal köken başkalarının isteklerine karşı alınan empatik cevabı meydana getirmektedir.

Hoffman(1982)'a göre, başkasının sıkıntısı, yardımsever davranışın gerçekleşmesi tarafından azaltılan davranışı gösterenin empatik sıkıntısını iletirmektedir. Hoffman yardımsever davranışın empatik canlandırmasının damlaları tarafından izlendiğini belirtti. Hoffman eğer gözlemci kişisel olarak o duyguyu tecrübe ederse empatik cevabın olasılığının yükseleceğini önererek devam etti. Dahası, Hoffman empati istemeyerek verilen cevaptır, ki bu eğer gözlemci kurbanına dikkat gösterirse, empatik cevap umulacaktır anlamına gelmektedir.

Batson ve Coke (1981) empatiyi bir kişinin sezilen iyiliğiyle uygun ve temin edilen duygusal cevap olarak tanımladı. Empatinin kişinin, başkasının kısmeti arzu edilir olduğunda ya da olmadığında olumlu ya da olumsuz duyguları tecrübe etmesine izin verdiğini iddia ettiler. Rushton empatiyi "başkasının duygusal durumunu tecrübe etmek" olarak tarif etti (Rushton, 1984).

Başkalarının kötü durumuna duygusal olarak cevap verebilme yeteneği Rosenhan (1978) tarafından özgeci cevap için temel olan davranışların yoğunlaşması ya da etkinin genişlemesi olarak tarif edildi. Bu etki genişlemesi kişinin ödülün vazgeçmesine ya da başkası için ceza çekmesine izin vermektedir. Keza, Batson (1991) özgeci davranışların özgeci duyguyu beslediğini belirtti.

2.5.1.2. Rol-üstlenme

Prososyal davranışlar için gereken olarak sıkça bahsedilen ikinci element davranışı gerçekleştirenin rol-üstlenme ya da bakış-açısı-üstlenmedir. Bakış-açısı-üstlenme karşısındakinin ihtiyaçlarını anlamasına izin vermektedir, karşılığında, yardımsever davranışları güdüleyebilmektedir (Krebs ve Van Hesteren, 1992).

Rol-üstlenme yetileri, Rushton (1984)'a göre, kişinin empati ile sonuçlanan başkasının durumunu hayal etmesine izin vermektedir. Staub (1981) empatik cevabı harekete geçirmek için başkalarının ihtiyaçlarını algılamanın ve değerlendirmenin önemini tartıştı. Davranışı gerçekleştiren sonrasında, yardımsever davranışın oluşmasına yardım sağlayan kurbanının yaşadığı kötü durumun nedenleri hakkında

çıkarımlar yapabilmektedir (Hoffman, 1982).

Rol-üstlenme kapasitesi bireye, "kritik anlamda çeşitli arabulucu yardımseverlik" olan diğer kişinin ihtiyacı hakkında tahminde bulunmasına izin vermektedir (Eisenberg, 1986). Dahası rol-üstlenme bireyin yardım ve destek sağlamak için kendi isteğine kıymet vermesine izin vermektedir (Staub, 1981).

Nagel (1970) özünde, istenilen ya da arzu edilen davranışın derecesi hakkında karar vermesi için gözlemciye izin veren diğer kişinin gerçeğini tanıma yeteneği üzerine yazdı. Badhwar (1993) algılamanın önemini "Başkasının iyiliği için gerçekleştirilen bir davranış, onun hatırı için yalnızca ve öncelikle onun ilgilerinin algısı tarafından motive etmelidir." diyerek tartıştı.

Rol-üstlenme kişiye başkasının ihtiyaçlarına cevap verme kişinin yeteneği ya da yeterliliği hakkında tahminde bulunmasına izin vermektedir (Schwartz ve Howard, 1984). Bu yeterlilik, gerçek ya da algılanmış, yardımsever davranışın habercisidir (Midlarsky, 1984). Krebs (1982)'e göre, kişi bir başkasının bakış açısını edinebildiği zaman özgeci bir şekilde cevap vermek için daha çok neden görür.

2.5.1.3. Kendine Değer Verme

Bireyin yardımsever davranış sağlamak için farkına vardığı yeterliliği, geniş anlamda, kendine değer vermesi tarafından idare edilmektedir. Kişisel görünümün ve kendine değer vermenin önemini tartıştığında, Staub " Kişilerin kendileri ve başkaları arasındaki ilişkileri nasıl anladıkları sadece, prososyal yönelim içinde şekillenen, başkalarına karşı olan yönelimlerine bağlı değildir aynı zamanda kendilerine karşı olan yönelimlerine de bağlıdır." şeklinde yazmıştır (Staub, 1981, s.112).

Schwartz ve Howard (1981) ihtiyaçları, hareketleri ve uygun davranış kararlarını oluşturma yeteneğini anlamının önemini tarif etti. Wuthnow (1991) kişinin kendine verdiği değeri önceden gören olmak için kişinin kendi potansiyelini yerine getirmek

için kişinin çabalarının tatminini tarif etti.

Hunt (1990) kendine yüksek derecede kıymet veren kişilerin kendine daha az kıymet verenlerden daha özgeci olduklarını ifade etti. Güçlü bir kişisel-imajın kişinin daha pozitif bir iletişim kurmasına katkıda bulunacağını beyan etti. Ek olarak, Hunt'a göre, kendisine yüksek derecede kıymet verme daha iyi bir var oluşun anlamıdır ki bu ihtiyacı olan birine kişinin yardımsever bir karşılık vermesini etkilemektedir (1990). Rosenhan (1978) özgeci karşılık vermenin, kişi pozitif etki tecrübe ettiği zaman, kıymetini arttırmış olduğunu belirtti.

Batson ve Coke (1981) kişinin kendisine kıymet vermesi konusunu, bir şekilde daha farklı olarak, bazı örneklerde kişinin kendi kendine kıymetini arttırma arzusundan köklenen yardımsever davranışı öne sürerek araştırdılar. Bu amaçla yerine getirilen yardımsever davranışın doğal olarak egoistlik olduğunu iddia ettiler.

Yardımsever davranışın kişiyi kendi kıymetini yükseltmeye çalışmasının sonucu olabileceği düşüncesini göz önüne alarak, Staub "başkaları tarafından kolayca sömürülebilen çekinik, zayıf insanlar olmaktan ziyade, daha çok başkalarının ihtiyaçlarına cevap verebilen insanlar, en azından pozitif anlamda kendilerine kıymet veren bireylerdir. Bu kişiler, ehildirler ve yeterliliklerine güvenmektedirler (Staub, 1981, s.110).

Midlarsky (1984) kabiliyetli bir bireyin neden yardım etmek isteyeceği retorik sorusunu adres gösterdiğinde şunları önerdi: (1) Başkalarına bağlı yüksek yeterliliğin kişisel algılamasıyla kabiliyetli kişi "noblesse oblige" anlayışından yardım etme arzusu duyabilir. (2) Yüksek yeterliliğin kişisel algılamasıyla birey kendi kişisel çabalarından pozitif bir sonuç beklemek için gelmiş olabilir; ve (3) Düşük ücretler belki beklenebilir, yardımseverliğin sonucu olarak, çünkü biri kendini güçlü görürse bu büyük ihtimalle dünya tehditkar olmayan bir yer şeklinde görülecektir. (Midlarsky, 1984; s. 292).

Gözlemcinin kişisel algısı ya da kişinin kendine verdiği kıymet, yardımsever

davranış ve ona derece sağlamak için kişinin kararlılığında çok ilişkili bir faktör olarak görünmektedir.

2.5.2. Prososyal Davranışın Normları

Birçok yazar prososyal davranışı gerektiren normlara işaret etmiştir (Eisenberg, 1982; Merton ve Gieryn, 1982; Rushton, 1981, Staub, 1981). Rushton (1981) normu, "olayların yargılandığı ve bu temelde onaylandığı ya da onaylanmadığı bir standart olarak tanımladı. Rushton "gereklilik" kabul edilecek kadar güçlü meydana gelen normlar, ahlaki ilkeler olarak kabul edildiğini belirterek devam etti. Bu daha soyut bir şekilde meydana gelen normlar değerler olarak işaret edildiler ve tecrübe kabilinde meydana gelen ve keyfi bulunan normlar, "sosyal kurallar" olarak adlandırılabilirler. Bar-Tal (1976), Hunt (1990) ve Kohn (1990), diğerlerine karşı kişinin karşılık vermesini belirleyenleri tarif ederken , hepsi, "gerekliliği" işaret ettiler.

Rushton (1981) bazı örneklerin (1) sosyal sorumluluk, (2) adalet ve (3) karşılıklı münasebetin normları olan, prososyal davranışla ilgili çoğu normlar vardır diye öneride bulundular. Kişilerin iletişimde normların rolünü tartışırken, Thibout ve Kelley (1986) normun ilişkide üçüncü aracı olarak gözüktüğü bir davranış kuralı olduğu sonucuna vardı.

Eisenberg'e göre, terimin kullanıldığı yöntemlerde farklılıklar olmasına rağmen, normlar genellikle sosyalleşme ve gelişme süreci boyunca içselleştirilen değerler olarak görülmektedir. Kişiler arasındaki değerler ve normların farklılığı göz önünde bulundurulurken, prososyal davranışla ilişkili bazı normlar özgeci davranışa yol açar, bazıları açmaz diye belirterek devam etti. Bu ayrımın bir örneği karşılıklı münasebet normu olabilir ki bu norm çoğunlukla özgeci olmayan prososyal davranış ile ilişkilidir (Eisenberg, 1986).

Hunt (1990) yardımsever davranışa, kısmen de özgeci davranışa katkıda bulunacak üç önemli norm sunmaktadır. Bunlar; karşılıklı münasebet normu, yardım etme ya da

sosyal sorumluluk normu ve adalet normudur. Hunt karşılıklı münasebet normunu, tüm işbirliği içeren ve karşılıklı yardım türlerini hesaba katarak tarif etmektedir. Adalet normu eşitliği, insancılığı ve adaleti iletirken; sosyal sorumluluk normu, böyle bir yardım olmadan çok büyük acı çekecek olan kişilere yardım istemektedir. Hunt tarafından taslağı çizilen normlar, Rushton'un uygun davranışın normları tarifi içinde Rushton tarafından önerilen bu normlara iyi ilişkilerini korumaktadır.

Daha önce taslağı çizilen karşılıklı münasebet normu, prososyal davranışın temeli olarak çok sayıda yazar tarafından tarif edilmektedir (Hunt, 1990; Rushton, 1981). Blau (1964) sosyal iletişimi düzenleyen sosyal değiş-tokuş süreci üzerine yazmıştır. Blau'nun vardığı sonuca göre, sosyal değiş-tokuş; kişisel mecburiyet, şükran ve güven hislerini meydana çıkarmaktadır. Tüm bunlar prososyal davranışın bileşenleri olarak kabul edilirler.

Kurumsal normlar, özellikle özgecilik ile ilişkili olanlar, Merton ve Gieryn (1982) tarafından tarif edildi. Kurumsal özgeciliğin ödül ve cezaların dağıtımı gibi diğerlerine yardımcı olan davranış geliştirmekte olan yapısal düzenlemeler içerdiğini hesaba kattılar. Kişinin , "böyle bir davranış, prososyal davranışa zıt olarak, özgeci olarak etiketlenilmeli mi etiketlenilmemeli mi" sorusu sorma ihtimaline rağmen, prososyal davranış spektrum olarak kavramsallaşan özgecilik için faydalı olmaktadır.

Merton ve Gieryn(1982), kurumsal özgeciliğin arkadaşlık ve çift sınırlarının ötesinde iş gördüğünü iddia etti. Kurumsal düzenlemede, ödül çoğunlukla, örneğin ikili grup, gibi sosyal sistemin bir parçası olan diğer bireylerden kaynaklanmaktadır. Eğer üst kademeye yükselme ya da meslektaşın kıymeti gibi elle tutulamaz ödüller ise bu ödüller ertelenebilir.

Normlar sosyalleşmenin ve gelişim sürecinin bir parçası olarak kişiyle içselleştirilmektedirler (Eisenberg, 1986). Eisenberg (1982)'e göre, kişiyi ahlaki mantığı ile prososyal davranış arasında bir bağlantı olduğu görülmektedir. Bu prososyal ahlaki mantık, Kohlberg'in yasak-kökenli ahlaki hükmünün evrelerinin bir

hatırlatıcısıdır. Kohlberg (1963) karşılığında ahlaki düşünce ve mantığın içselleştirilmiş standartlarına katkıda bulunan sosyal kavram ve tavırların içselleştirilmesini içine alarak, gelişimsel süreci önermektedir.

Rushton normların doğada kişisel olduğunu öne sürmektedir. Bu sıfatla yargılanan olayların aksine standartlar içselleştirilebilmektedirler (Rushton, 1980). Olayı yargılanmış olarak birey, yardımsever davranışın iade edilebilme derecesini göz önüne alarak sonrasında bazı kararlar alabilmektedirler.

2.6. ÖZGEÇİLİK-BİR TANIMA VARMA

Prososyal davranışın spesifik bir varyantı olarak özgeciliği ne tanımlamaktadır? Krebs ve Van Hesteren (1992)'e göre, Özgecilik (a) başkalarının iyiliğinin kıymetinin arttırılmasına doğru yöneltilen (b) kendi içinde bir amaç olarak gerçekleştirilene bir kapsamdır. Wrightsman (1964) özgeciliği kişinin kendi içinde gerçekleşen bencil olmanın, içten acımanın ve başkaları için endişe etmenin derecesi olarak tanımlanmaktadır. Buck ve Ginsburg (1991) özgeciliği, "davranışı gerçekleştirilene gözle görülür bir yarar sağlayan ve sıklıkla maliyet getiren ile, organizmanın başka bir organizmanın iyiliğini yükseltme davranışına eğilimi" olarak tarif etmektedir. Thibaut ve Kelley "bencilliğin ortaya çıkan ürünü" olarak tarif ederken, Batson ve Oleson (1991) özgeciliği, başka birine Thibaut ve Kelley yarar (1986) sağlamanın nihai amacı ile güdülemek olarak yazdı.

Özgeciliğin tanımları çok sayıda ve çeşitli olduğu kadar tanım ortaya koyma teşebbüsündeki araştırmacıların altyapılarında çeşitli ve çok sayıdadır. Daha öncede belirtildiği gibi, özgecilik konusundaki araştırma, tek bir tanımın olmayışı tarafından engellenmektedir.

Batson özgeciliği "başkalarının iyiliğinin yükselişinin nihai amacıyla güdüsel bir durum olarak tarif etti (Batson, 1991). Bu başkalarına yardım etme güdüsü, Krebs ve Van Hesteren'nin tanımlaması tarafından da ele geçirildi ve kendi içinde amaç olarak gerçekleştirilen hiç bir ödül beklentisi olmaması kapsamı ile birleştirildi. Hunt

(1990), davranışı gerçekleştiren hakkında, davranışın dış kaynaklardan ödül beklentisi olmaksızın ya da öncelikle bir ödül beklentisi içinde olmadan gerçekleştirildiğinin iddia ederek biraz farklılaştırdı. Ayrıca, kendi tanımına, yardımsever davranışın, davranışı gerçekleştirene bazı fedakarlıklar yüklediğini eklediği zaman özgeciliğe başka bir element eklemiş oldu.

Özgeciliğin tüm bu tanımları gözden geçirildiğinde, türeyen elementler (1) başkasına yardım etme güdüsü, (2) davranışı gerçekleştirene bazı fedakarlıklar, (3) dışarıdan hiçbir ödül beklentisinin olmamasıdır. Bu elementler Mateer (1993) kendi literatürünü gözden geçirdiğinde ele alınmıştır ve araştırmasının temeli olarak kullandığı ve bu rehber çalışmada yararlanılan tanıma karıştırdı. Tanımında özgecilik, "akılda başkasının iyiliği ile gerçekleştirilen davranış, başkalarına yardım etme ve davranışı gerçekleştirene dışarıdan bir ödül beklentisi olmadan gerçekleştirilen davranıştır." şeklinde belirtti.

Tanımlar, anlamla iletişim kurmaya yardım ederken, kavramın duygusunu ya da esasını nakletme yeteneği ile sınırlıdır. Özgeciliğin ruhunu anlamak için tanımların ötesinde hareket etmek gerekmektedir. Bu ruhu belki Midlarsky ve Kahana (1994) "Özgecilik hem ifadesinde hem de imasında çok yönlü hale gelmiştir. Özgeciliğe bir kişi diğerine değer vermektedir. Bu, bir kişi diğerinden haberdardır, diğer kişiye rehberlik etmektedir, diğerlerini önemsemektedir, diğerlerine yardım etmek için güdülenmektedir ve bu değerlere ve amaçlara göre davranmaktadır demektir. Bu yüzden özgecilik, kavrama ve etkiye, kişisel düşünceye, değerlere, hislere, amaçlara, davranışlara ve bazı durumlarda davranışın sonuçlarına işaret eden insan fonksiyonlarının bir şeklidir." şeklinde yazdıkları zaman ele geçirmişlerdir.

2.7. COMTE, SOROKİN VE ÖZGECİLİK

Comte "özgeciliği" on dokuzuncu yüzyılda icat eden filozoftur. Sorokin, bu konuda birçok araştırma projeleri yöneterek yirminci yüzyılda bu terimi geliştiren sosyolog idi. Her iki araştırmacıda sosyal bilimde özgecilik çalışmasından etkilenmektedirler. Fakat, yirmi birinci yüzyılda etkileirnin en çok delile sahip olduğu sosyolojidir. Bu

konudaki çalışmalar, sosyolojide daha önce olduğundan çok daha fazla çoğalacak gibi görünmektedir.

2.7.1. Comte'un Özgecilik Terimi

Comte “özgecilik” terimini icat etti ve bireylerin hem özel alanında hem de genel alanında sergilediği davranışlar olarak özgeciliği tanımladı. Özgecilik kendini “iyilik yapmanın içten ve alışkanlık haline gelen arzusu” ya da “başkaları için yaşama” gidişatı olarak belirtmektedir (Comte, 1851). Comte bireyin bencillikte sergilediğini düşünmekteydi ve egoizmi kişisel çıkar ve kişisel memnuniyet arama eğilimi olarak tarif etti. İddialarının çoğu, gerçekte, egoizm ve özgecilik arasındaki savaşın konusu ile uğraştı. Comte’a göre, bu iddianın anahtarı kendi seçimlerimizdi. Buna göre, “egoizmi özgeciliğe çevirmek için entelektüel etki kadar ahlaki etki de gereklidir.” (Comte, 1851). Çünkü, Comte, bireylerin toplumda aktif davranışta bulunanlar olarak görmektedir, “Problemlerimizi önermek kalpten iken, problemlerimizi çözmek akıldandır.” gibi bir dönüşüm önermektedir (Comte, 1851). Başka bir deyişle, özgecilik için egoizm üzerinde baskınlık kurmak için, özgeci değerlerin varlığı, bu değerler üzerinde davranışta bulunan bilinçli çabaların varlığı kadar gereklidir.

2.7.2 Comte'un Felsefesi

Fransız devriminden doğan çatışmalara cevap olarak, Comte “Pozitivizm” denilen bir düşünceler sistemi geliştirdi. Pozitivizm ya da pozitif felsefe bilgi edinme yolunun tecrübe edildiği gibi var olup olmadıkları sorusundan ziyade, sosyal bir olayı tarif etmek olduğunu iddia etmektedir. Pozitivizm, insan davranışı çalışmasına deney ve gözlem metodlarını destekleyerek, sosyoloji biliminin altında yatmaktadır. Comte, bu çağa kadar teolojinin sadece, bireysel ve metafiziksel ruhun gelişimiyle ilgilendiğini ve bu bakış açısının bilimsel bakış açısının birbirine zıt olduğunu iddia etti (Comte, 1851). Böylece, sosyal problemleri çözmesinin, ahenge ulaşmanın ve sosyal gelişime ulaşmanın yolu bilimsel bakış açısından toplumun anlamasıyla meydana gelmektedir. Bu görevi tamamlamak için ki teolojik etkiyi bırakmalıydı. Bu

mantıksal açıdan kişiyi teolojinin anti-bilimsel sınırlamalarından özgür kılmaktadır ve kişinin kendi ahlaki problemleri için kendi aklına adanmasına izin vermektedir. Pozitivizm metafizik ve batıl inançlardan ziyade bilimi temel alan toplum ve teori ve uygulamaların “pozitif bilim” kapsamışlığı özellikleri gösteren düşünce sistemidir (Weinstein, 2000).

2.7.3. Comte’un Önerdiği Çözümler

Comte ahlaki inanç sistemini kurarak toplumun hastalıklarını tedavi olacağına inanmaktaydı. Onun pozitif felsefesi felsefe, politika ve ahlak diye üç temel işlevden oluşan sosyal organizma teorisinden meydana gelmektedir. Felsefe ve politika sosyal organizmanın temel işlevleridir, halbuki ahlak bu ikisi arasındaki bağlantıyı biçimlendirmektedir. Sistem, birliğin önemini vurgulamaktadır, ki bunu, Comte kendi “Pozitif Devlet Sistemi”nde tartışmaktadır: “Bizim ahlaki doğamızdaki birlik imkansızdır, sevginin akıl ve davranışa baskın gelmesi dışında.”(Comte, 1851). Birlik, üç işlevi kapsamaktadır ve sevgi ahlak işlevinin bir parçasıdır. Comte doğal ahlakı tamamlamanın kendi felsefesine uygulamak için bir yol olduğuna inanmaktadır. Bu sonuç olarak devletin tamamlanmasına ve yönetilmesine rehberlik ederek sistemi tamamlayacaktır.

Yeni felsefe doğanın üç gücünü özümsemektedir: mantık, sevgi ve davranış. Bunlar var olmanın akıl (düşünce), ahlak (duygu) ve sonuçta pratik (hareket) alanları yoluyla belirtilmektedir. Fakat, bireyler önce yardımsever dürtüleri hissetmek zorundadırlar. Sonra, sevginin (ki bu insan kişiliğinin bir parçasıdır) varlığını, “pozitif ruh”un doğruluğunu kabul ederek, eğer sergilerse, kişi özgürce davranışta bulunmaya izinli olacaktır. Örneğin, özgür olmanın bir yolu “evrensel sevgiye tabiatında var olan eğilimimiz” gibi içsel duyguları açıkça ifade etmektir. Fakat, Comte önermektedir ki, sevginin bu duyguları kör olduğu için, onu yeterli bir şekilde nasıl uygulayacağımızın mantığından öğrenmemiz gerekmektedir. Comte’un belirttiği gibi, “Pozitivizmin tüm ahlaki kodunun en basit özeti “başkaları için yaşama” ifadesidir.” (Comte, 1851).

2.7.4. Sorokin

Sorokin, özgecilik hakkında bilimize katkıda bulunmuştur ve göz ardı etmenin genel ilerleyen yıllarında sosyal bilimlerde özgecilik kavramını yeniden canlandırmıştır. Sorokin, özgecilik hakkında çalıştığında, özgeciliğin sosyologlar, psikologlar ve antropologlar tarafından büyük ölçüde göz ardı edildiğini fark etti. Fakat Sorokin zamanında özgecilik hakkındaki araştırmalar gelişmedi. Sorokin'in biyograficisi Barry Johnston'a göre, araştırmacılar Sorokin'in dinamiğine olumsuz yanıt verdiler. İlk üç cilt 1937'de yayınlandı ve dördüncü cilt 1941 yılında yayınlandı. İlk üç ciltten sonra, araştırmacılar Sorokin'in ilgilerini "değer işlenmiş", peşin hükümlü bilimsel olmayan ve metodolojik bakış açısından uzak olarak kabul ettiler (Johnston, 1998).

1950'lere kadar, Sorokin ya hümanistlik ya da özgeciliğin yeniden yapılandırılmasıyla ilgilenmeyen diğer sosyal bilimciler ve sosyologlar tarafından büyük ölçüde göz ardı edildi. Yine de, 1950'lerin sonlarında ve 1960'ların başlarında bazı olaylar meydana geldi, ki bu tarihlerde Sorokin'in tanımlaması ve onun çalışmaları hakkındaki yenilenen ilgiler ispat edildi. 1963'te, Phillip Allen, "İncelemedeki Pitirim A. Sorokin" (Pitirim A. Sorokin In Review) adlı eseri yayınladı. Bu, Sorokin'in hayatı ve çalışmaları hakkında farklı katkıda bulunanlar tarafından yazılan makaleler dizisinden oluşmaktaydı. 1965'te, Amerikan Sosyoloji Birliği'nin başkanı oldu, 1966'da Sorokin'in "Bugünün Sosyal Teorileri" (Social Theories of Today) yayınlandı ki burada sosyolojik düşünce ve teorileri tartışmaktaydı. 1995'te, Johnston onun biyografisini yayınladı ve 1998'de, Sorokin tarafından yazılan orijinal makaleler koleksiyonu yayınlandı, ki bu 1910'daki ilk çalışmalarından 1960'lardaki son çalışmalarına kadar olan bölümü kapsamaktaydı.

2.7.5. Sorokin'in Özgecilik Terimi ve Felsefesi

Sorokin, Comte gibi, özgeciliği sosyal problemleri çözme arzusu ve çağımızın sınavı ile birlikte keşfetti. Bu üç noktayla ilgili bazı görüşler öne sürülmektedir. Harvard Üniversitesi'nde "Yaratıcı Özgecilik" çalışması için Sorokin'in Kurduğu merkezi

takiben, özgecilik üzerine bazı önemli çalışmalarını üretti. “Yeniden Yapılanma”da (In Reconstruction) Sorokin (1948) özgeciliği “başkalarının fiziksel ya da psikolojik iyiliğini üreten ve koruyan davranışlar “ olarak tanımladı. “Özgecilik, sevgi ve empati ile şekillenmektedir ve en aşırı biçiminde benliğin başkası için kendini özgürce feda etmesini gerektirebilmektedir.”

Sorokin modern toplumun esas problemleriyle ilgilendi. Ölüm, çatışma, yıkım, savaş ve nefret, egoizm, materyalizm, düşmanlık ve bireysellik gibi böylesi korkularla ilişkili değerler üzerinde çalıştı. Bu konuları çözmek için bir yol aradı ve sevginin, dostluğun, iş birliğinin, yaratıcılığın ve barışın bu amaçta hizmet edeceğine inandı. Comte ve Sorokin felsefedeki ve sosyal bilimlerdeki konuların birlike muamele görmesi gerektiği inancını paylaştı. Sorokin’in “tümcülük” felsefesi “barışın sosyolojisi”nin uygulamalı biliminin gelişmesine yardımcı olma niyetindeydi (Johnston, 1998), ki buna “amitoloji” ismini verdi. Amitoloji “bireyler ve gruplar arası ilişkilerde dostluk, bencil olmayan sevgi, karşılıklı yardımın üretilmesinin bilimi ve sanatıdır.” (Applied Science of Amity and Unselfish Love). Pozitivizm ve Tümcülüğün ikiside materyalistik ve idealistik prensiplere odaklanmaktadır ve ikiside üçüncü bir elementi, ruhu , ekleyerek bu görüşlerin sınırlarının ötesine geçmeyi aramaktadır (Sorokin, 1950). Bu yüzden, amitoloji ya da barışın sosyolojisi Sorokin için özgecilikten köklenmektedir (Sorokin, 1998).

2.7.6. Sorokin’in Önerdiği Çözümler

İnsanlığın Yeniden Yapılanması’nda (1948) (The Reconstruction of Humanity), Sorokin, sosyal ve kültürel değişime ulaşmak için, bireylerin açık şekilde diğer bireylerle, grup içinde, sosyal kurum içinde, ve nihai olarak, kültürde özgeci davranışlarda bulunmak zorunda olduklarını iddia etmektedir. Yine, bireylerin çabalarından çok daha fazlaya ihtiyaç olduğuna da inanmaktadır. Yani, gruplar ve kurumlarda ortak iyiliği kabul etmek için insanları etkilemeye çalışmak zorundadırlar. Keşifler (Explorations) adlı eserinde, “Yaratıcı Özgecilik” çalışmasının merkezinin problem çözmek için gereken tüm çalışmaları yapamayacağı mütevazı çabası olduğunu kabul etmektedir.

Özet olarak, Sorokin'in çalışmaları, sosyal bilimlerdeki diğer akademisyenlere özgecilik hakkında çalışmaya devam etmeleri adına uyarmak için hizmet ettiler yirmi birinci yüzyılda, fakat, bu terim ortaklaşacı özgecilik gibi başlıkların altında sosyolojide farklı ve yeni bir yere adapte ediliyor gibi görünmektedir. Sorokin ve diğer sosyologlar bunu mümkün kılmıştır çünkü onlar bu alanda kavramı geliştirdiler. Diğer araştırmacılar şimdi grup seviyesinde özgeciliğin dinamiklerini daha fazla keşfetmektedir (Pozo, 2002).

2.8. ÖZGECİLİK VE ORTAK İNSANLIK ALGISI

Özgecilik Literatürüne önemli bir katkıda siyasal sosyolog Kristen Monroe tarafından yapılmıştır. “Özgeciliğin Kalbi: Ortak İnsanlık Algıları” (The Heart of Altruism: Perceptions of A Common Humanity) adlı eserinde, Monroe özgeciliği “kişinin iyiliği için olası fedakarlığını riske attığında bile başkalarına yarar sağlama eğiliminde olan davranış” olarak tanımlamaktadır (Monroe, 1996).

Monroe (1996) özgeciliği teşvik eden ve mantıksal seçim bakış açısından bu tartışmayı ayırmanın önemini çizen olası etkileri incelemektedir. İnsan doğasının bir parçası olan özgeciliğin olasılığının savunucusu olarak, Monroe, kısaca, mantıksal seçim teorileri tarafından, sağlanan sınırlamalara karşı çıkmaktadır.

Monroe (1996)'nın çalışması, davranışları özgeciden egoistiğe sürekli dizisi boyunca yer alabilen ve ikisinin arasındaki birçok noktaları içeren bireyler üzerinde derinlemesine bir çalışmayı temel almaktadır. Fogelman'ın çalışmasında olduğu gibi, en özgeci olarak kabul edilen bireyler, Nazilerin yaptıkları Musevi Katliamı sırasında Yahudileri kurtaran kimselerdir. Bu kurtarıcılara ek olarak, en çoktan en aza doğru özgeciliğin sürekli dizisi kahramanlar, hayır sahibi kimseler ve iş adamlarıdır. Bu kategorileri kullanarak hem mantıksal seçim hem de özgeci teorileri temel almış teorik varsayımlarla araştırmanın sonuçlarını karşılaştırmaktadır. Vardığı sonuç, mantıksal seçim teorilerinin özgecilerin davranışlarının sebebini izah edemediğidir.

Monroe (1996), özgeciliğin kökenlerinin aile modeli, eğitim ve din gibi faktörlerde izinin sürülebileceğini; fakat kendi çalışmalarının bunu desteklemediğine inandı. Tersine, diğerlerinden ayrı olarak daha özgeci konuları oluşturan şeyin paylaşılmış genel bakış açısı, “bilişsel yönelim” olduğunu keşfetti. Belirli faktörlerin değil, bakış açısının kendisinin, özgeciliğin sebebini izah ettiği sonucuna vardı.

Monroe’ya göre, başka sosyal bilimlerden disiplinlerde de onu kullansa, özgeci bakış açısı en iyi felsefik ve psikolojik terimler içinde anlaşılmaktadır. Aslında bu bir çok unsurun oldukça karışımı ve bileşimidir: Bilme ve bilişsel süreçler, beklentiler, dünya görüşü, empati benliğinin görüşleri. Bu unsurların kısa birer açıklaması şöyledir.

- 1) Bilme bireylerin dünyanın anlamını bulmalarıyla gelişen bir süreçtir. Bir şeyin bilincinde olmayı ve o konuda hükümde bulunmayı içermektedir. Kültürel Normların sebebini de izah etmektedir. Kişiye birey olarak ya da bir grubun üyesi olarak özgecilerin kendilerini nasıl gördüğünü yorumlamasına izin vermektedir.
- 2) Beklentiler özgecinin beklediği şeyin bazı durumlarda meydana geleceğini ima etmektedir. Bunlar düşünceleri, inançları ve yardımın anlamı olan şeyin klişelerini içinde barındırmaktadır.
- 3) Dünya görüşleri, insanların bir grubun üyesi olarak ya da bireysel olarak kendileri hakkında nasıl düşündükleri gibi, dünya ve kendileri hakkında fikirlerini içermektedir.
- 4) Empati, bir kişinin diğer kişinin duygularına karşı olan bilişsel ve duygusal cevabının bir sonucudur.
- 5) Son olarak, bireyin görüşleri, kişinin kimlik algısı ve bunun davranışla uyumlu olup olmadığı ile alakalıdır (Pozo, 2002).

Bu unsurları temel alarak, en özgeci konular-özellikle kurtarıcılar- kendilerini paylaşılan insanlığın bir üyesi olarak gördüler. Kendilerini başkalarının hayatlarını kurtararak övgüye değer bir şey yapmamış sıradan insanlar olarak düşündüler. Evrensel dünya görüşü sergilediler, ki burada, insan topluluğunun bir parçası olmak,

sadece dünyanın bir parçası olmak ya da insanların tabiatında olan iyiliğine inanmaktan daha önemliydi. Neye ihtiyaç duyulduğunu anladılar ve bu yüzden davranışlarında başka seçenekleri olmadıklarını hissettiler.

Monroe'nun ortak insanlık kavramı, özgecilik üzerine yapılan diğer araştırmaların bulgularını da takviye etti. Örneğin, Oliner ve Oliner (1988), bir çeşit bilmeye ve kapsamlı olmaya “Tüm insanları (evrensel bir şekilde) eşit olarak görmeye ve sosyal statüyü ve etnik kökeni göz önüne almaksızın onlara doğru ya da yanlış benzer standartlarını uygulama eğilimi” olarak gönderme yaptılar. Fogelman da, “bilinçliliğin” ya da kurtarıcı olmadan önce seyircinin geçtiği dönüşüm sürecinin önemini tartıştı. Bu tür bir bilinç diğerlerinin ihtiyaçta olduğu ve herkesin eşit şekilde davranılması gerektiğini belirtmektedir.

İlk başta anahtar unsurlarının her birinin deneysel olarak test edilmesinin zor olduğu kanıtlanan Monroe'nun kavramı bir çok muğlak ve çok seviyeli değişkenler içermektedir. Fakat daha yakınlardaki çalışma (Monroe, 2001) kurtarıcı davranışlarının ve hesaplanmamış doğaçlama hareketlerin bağlam içinde, özgeci bakış açısını analiz etmenin daha ileri yollarını önermektedir. Psikolojik, linguistik ve psikoanalitik teorilerden köklenmiş hayli analitik bir çalışma olmasına rağmen, özgecilik ahlak ve benliğin kendi duyuları arasındaki bağlantının daha açık bir şekilde anlaşılmasını sağlamaktadır. Özellikle “ahlakın” ya da din tarafından değil, diğerleri ile ilişki halinde olan benliğin ve algıları tarafından yönlendirildiğini belirtmektedir (Monroe, 2001). Yani insanların uyum ve saygı ve başkalarına davrandığımız gibi başkaları tarafından aynı şekilde bize davranılması arzumuzun ihtiyacı “evrensel hak kazandırma” ile somutlanmaktadır. Bu, başkalarına evrensel hakların genişlediği bir hak kazandırmadır ve Monroe'ya göre, ahlaki davranışta bulunan olmak için insanları yönlendiren şeydir.

Sorokin özgeci sevginin işlevlerine odaklandı ve araştırdı ve grupların özgeci hale gelmeleri için teknikler geliştirdi ve ortaklaşa bir şekilde sevgi üretmek, biriktirmek ve sevginin dolaşımını sağlamak için yollar buldu.

Sorokin'in çalışması sosyal davranışların beş seviyesini geliştirmektedir. Bireyler, birincil grup, ikincil grup, topluluk ve millet (Sorokin, 1998). Sadece negatif türüne odaklanmaktan araştırmanın ilgisini başka yere çekmek için "insanların pozitif türlerini" tartıştı. Dinlerin uygulaması üzerine çalışmasında, fiziksel ve ruhani büyümeyi teşvik eden metotlar gösterdi. "İyi komşular" üzerine yaptığı çalışmada insanlar üzerinde iyilik davranışlarının olduğu güç ve pozitif etkileri de kanıtladı (Sorokin, 1954). Aslında "iyi komşular" toplulukta başkalarına karşı iyi niyet konusunda ortalamanın üstünde olan sadece sıradan Amerikan halkı idi. Onların davranışları diğerlerine yardım etmenin arzusunu gösterdi. Dahası, onların özgeci davranışları kişinin hayat süresini uzatmak gibi diğerleri üzerinde psikolojik ve uzun vadeli etkilere sahip oldu. Sosyo-demografik faktörler çoğunun dindar ve bunun yanında ortalama vatandaşlar olduğunu gösterdi. Fakat kişisel karakter, komşuların genelde sıcakkanlı, iyimser, "kendileriyle, diğerleriyle ve dünya ile barışık" ve en önemlisi, inandıkları şey konusunda vaaz vermedikleri, aksine "Altın Kural", "yardımsever olma arzusu" ya da "tölerans ve sabır" diye, göz önünde gerçekleştirilen davranışlar yoluyla kendi düşüncelerini egzersiz yaptıklarına getirdi. Sorokin, ayrıca, öğrenciler, hastalar ve akıl hastanesindeki hemşire grupları ile çalıştı ve düşmanlık olduğunda ilişkinin kalitesini arttırmak için teknikler gösterdi. Bu yeteneklerin öğrenilebileceğine inandı. Özgeciliği yüksek derecede tasnif eden özgeci topluluklar keşfetti. Bu insanları özgeci olarak davranmaya güdüleyen şey, örnek model alma, ikili gruplar, aile ve eğitimin kombinasyonuydu. Bu faktörlerin hepsi, davranışı, sorumluluğu ve sevgiyi bireye öğretebilirdi. Fakat, Sorokin, bencil davranışı derinlemesine anlamak için, kişinin toplumu, kültürü ve insanların davranışta bulunduğu değerler sistemini, ki bu sistemin yapı ve tarihsel dinamiklerini öğrenmeyi icap ettirmektedir, bilmesi gerektiğine inandı. Sorokin, bu çalışmada, bilim adamlarının, bilge insanların ve dini liderlerin birleştirilmiş yeteneklerini kullandığını belirtti (Johnston, 1998).

Sorokin'i takip ederek, özgecilik ile ilgili çalışmalar 1980'lerde yeniden meydana geldi. Açıklamada önemli kabul edilen değişkenler; din, ailevi alt yapı, varlık, ailevi sosyal statü, meslek, doğum sırası, ailenin genişliği ve kişinin toplumla yakınlıdır. Çok sayıda çalışmada, kişinin ya da diğerinin içindeki bazının ve tümünün alakası

belirtildi. Fakat, genel olarak özgeciliği açıklamada en kritik olarak hiçbiri özellikle bilinmemektedir.

Piliavin ve Charng (1990) tarafından yapılan özgeciliğin daha çağdaş tanımı, “başkalarına yarar sağlama hedefiyle davranışta bulunma” dır. Bu kavram, özgeci olmak için yapılan davranış için “esas olarak kendi ihtiyaçlarından ziyade, başkasının ihtiyaçlarını kabul etmek tarafından güdülenmesi gerekmektedir. Davranışı gerçekleştiren kişinin bilinçli olarak hak kazanılan davranışı için başkalarına yarar sağlama niyetini formüle etmiş olmamsına gerek yoktur.” Robert Wuthnow(1993)’a göre, “özgecilik, kişilik, biyoloji ya da içsel dürtü gibi insan doğası içinde içsellik yüklemek için yardım isteyerek açıklanamayan kültürel eleştiridir.”

Wuthnow (1991)’un ifade etmek istediği şey kültürde özgeciliğin güçlü bir anlamı olduğu ve özgeciliği durumsal faktörlerin öneminin sebebinin izah ettiği bağlam içinde açıklamamız gerektiğidir. Örneğin; Fiske, Markus ve Kitayama farklı kültür ve sosyal sistemleri inceleyerek yaptılar. Onların kurallar sistemi ve değişik kültürlerdeki (Japon, Hint, Amerikan) ve bağımsız ve çoklu bağımlı benlik-kavramları grup kimliğinin önemini vurgulamaktadır. Fiske ve birlikte çalıştığı kişiler insanları kendilerine benzer gördükleri insanlara yardım etmek istedikleri sonucuna vardılar.

Literatür, sosyologların yakınlarda sosyal yönlerdeki özgeciliğin belirli bir türüne dikkatlerini kaydırdıklarını belirtmektedir. Bu da organize ya da kolektif özgeciliktir. Yani, bireylerden ziyade grup bağlamı içinde başkalarının iyiliği ile sonuçlanan hedeflere doğru davranışta bulunmadır. Yardım etmeyi incelemenin ve bireyler arası işbirliği yapmanın ve grup ve gruplar arasında özgecilik olayını araştırmanın ötesine geçme ihtiyacı tartışılmaktadır. Prososyal davranışın kolektif formlarını bulacağımız an yeterli yer kar gayesi gütmeyen sektördür. (ya da 3. sektör) Gönüllülük üçüncü sektörün bir parçasıdır. Gönüllülüğü ve onun özgeciliğe bağlantısını tartışan bilimsel çalışmalar, aslında, önemlidir (Johnston, 1998).

Sosyolog Funes organize özgecilik ve mantıksal seçim görüşünden kolektif hareketi keşfetti. Özgecilikte eğitim, din, cinsiyet, yaş, aile ve medyanın etkisinin sebebini izah etmesine rağmen, yardım etmek için öznel mantığın güçlü etkisinin üstünde durmaktadır. Funes, özgeciliği, kolektif davranışta (başkaları için ya da toplum için) yer almak için bireylerin ilgili olduğu davranış olarak tanımlamaktadır. Özgeciler kendileri için yarar elde etmezler. Bu diğerlerine yarar sağlamak için takip edilen bir davranıştır. Fakat, kişinin niyetine rağmen, Funes özgeciliğin daima davranışı gerçekleştirene karşılık ile sonuçlanan bir davranış olduğuna inanmaktadır. Yani, özgeci davranış doğaçlama bir şekilde, davranışta bulunana ve diğerlerine yarar sağlamaktadır. Başka şekilde “özgeciliğin” yer almayabileceğini belirtmektedir. Funes’in yaklaşımı özgecilik-egoizm, bencillik-cömertlik, yanlışlık- özgeciliğin güvenilirliğinin ikiye bölünmüşlükler üzerindeki eleştirileri nedeniyle anlam ifade etmektedir. İnsan davranışlarını özgecilik ve egoizm bağlamında açıklamak çok basitleştirilmiş bir görüş olduğunu açıkladığında, kolektif özgeciliği iddia etmektedir ve onun yerine özgeciliği ve egoizmi karşılıklı destek verici olarak görmemizi önermektedir. Yoksa, yanlış bir şekilde ahlaki ve etik hükümlerde bulunmuş oluruz.

Funes’un bakış açısı oldukça tartışmaya açıktır. Zaman zaman özgeci davranışta bulunanların bir yarar elde etmediklerini belirtirken diğer durumlarda özgeci davranışın maliyet-yarar analiziyle sonuçladığını belirtmektedir. Diğer yandan, aksi tesir meydana getiren bu düşünceleri çözümlemeye çalışmaktadır, bazen birincil niyetlerin başkalarına yarar sağlamak olduğunu ve diğer zamanlarda, bireyin kendine çıkar sağlamasının baskın olduğunu vurgulayarak. Yani, özgecilik birincil ve ikincil niyetlerin ne olduğuna bağlıdır. Bir başka deyişle, özgeciliğin kendisinin mümkünatı ya da kendi içindeki mümkünat olduğuna inanmamaktadır.

Béjar gönüllülükle bireylerin ilgilenmemesinin nedenlerine odaklanmaktadır. Onun araştırması aslında Monroe’nunkine çok yakındır, çünkü, çalışması, bilmenin önemini vurgulayan psikolojik, sosyolojik ve felsefik durumlardan köklenmektedir. Béjar, diğerlerine yardım etmenin nesnel faktörlere (örneğin; boş vakte sahip olma) ve belirli bir mantığa (kişinin düşüncesini ifadesi) bağlı olduğuna inanmaktadır. Kişinin bir şey yapma mantığı yansıtmayı ve tutarlılığı içermektedir. Güdülerin ve

değer çatışmalarının bir karışımı tarafından ifade edilmektedir ve çoğu zaman kişinin dilini analiz ederek anlaşılabilir.

Béjar özgeci kişiliğin üç erdemden oluştuğuna inanmaktadır: ahlak, bilgi ve yurttaşlık. Ahlaki erdemler vermek, ummak ve empatik hislere sahip olmaktadır. Bilgisel karakteristikler takdir ve meraktır. Yurttaşlıkla ilgili erdemler tolerans, dayanışma ve eleştirel mantık. Ahlaki ve bilgisel erdemler kişisel karakterimizi oluşturmaktadır. Yurttaşlıkla ilgili erdemler sosyal karakterimizi oluşturmaktadır. Béjar, altındaki anlamı anlamak için empati, merhamet ve sorumluluk gibi kelimelerin ötesine bakmamızı önermektedir.

2.9. ÖZGECİLİK VE GÖNÜLLÜLÜK

Araştırmalar göstermektedir ki, gönüllü kişilerden gönüllü olma nedenlerini söylemeleri istendiğinde, bazen cevaplar bir şekilde “özgeci” görünmektedir. Funes ve Béjar tarafından yönetilen gönüllülük konusundaki çalışmaların yanında, sosyoloji dışındaki bağlamlarda gönüllülük üzerine çok geniş bir literatür bulunmaktadır. Gönüllülüğü formal ve informal şekillerde tartışmaktadır.

Gönüllülük “çoğunlukla bazı aktivitelerde genişletilmiş bağlılıkları içine alan prososyal davranışların doğaçlama olmayan formu” olarak tanımlamaktadır. (Schroeder vd., 1995). Zaman, enerji ve yeteneklerini harcamada başkalarına yardım etmek için gönüllü olan kişiler ya formal ya da informal şekilde yardım etmektedirler. İnformal yardım genellikle arkadaşlara aileye ve komşulara iken, formal yardım organizasyonları tarafından uygulanmaktadır. Organizasyonlar ve durumlar farklılaşmaktadır. Organize olmuş yardım komşu organizasyonlar, kişiye yardım grupları, sosyal hareketler ve sosyal hizmet servisleri yoluyla olur. Yardımın bağlamı dini, informal topluluk, sağlık ya da eğitim olabilir. Gönüllülük örnekleri yaşlılara ya da engellilere yardım etmek, bağış toplamak, topluma hizmet etmek, hapisanedeki mahkumlara yardım etmek, hastane işi yapmak (kan bağı) tır. Tüm bu bağlamlarda kişi diğerine doğrudan bireysel temelli, ya da dolaylı, organizasyonlar aracılığıyla yardım edebilmektedir.

Sosyal hizmet servisleri yoluyla gönüllülük üzerine yapılan psikolojik araştırma bazı ilginç sonuçlar ortaya koymaktadır. Anderson ve Monroe (1975)'e göre, “özgecilik, gönüllülük sektörüne girmek için en sık şekilde ifade edilen neden gibi görünmektedir. Yazarlar iddia etmektedir ki, insancıl güdü özgeci endişe iken, kullanışlı ve ihtiyaç duyulan olarak kişinin kendini tamamlaması ve kişisel gelişimi için bir fırsat belirtmektedir. Diğer az sıklıktaki nedenler dostluk ve arkadaşlıktır. Allen ve Rushton (1983) tarafından yönetilen toplum akıl sağlığı gönüllüleri üzerindeki bireylerin, başka bir çalışma, özgeci kişilik ile ilişkili karakteristiğe sahip olup olmadığını bulmayı hedeflemekteydi ve öyle olduğu sonucuna vardılar. Toplum gönüllüleri daha empatik, ahlakın daha yüksek standartlara sahip, kendilerine ve diğerlerine karşı daha olumlu tutuma sahip ve kişisel yararın daha büyük duygularına sahip olma eğilimindeydiler. Sonuç olarak duygusal bir biçimde daha kararlı insanlardı. Dahası, Clary ve Synder (1991), kişinin diğerine doğrudan ya da formal ve informal şekillerde bireysel temelli bir şekilde yardım edebildiği hizmet-yönelimli kuruluşlarda gönüllü olmak için güdülerini adres gösteren araştırmayı yeniden gözden geçirdiler. Cevap verenlerin gönüllülük için çoklu nedenler belirttiklerini ve çoğunun hem özgeci hem de egoistik nedenler belirttiğini buldular. Böylece, başkalarının iyi olmasına rağmen değer verme, kişinin ona yardım etmesini etkilediği yerde bireyler için bir değer ifade edici işlev vardır sonucuna vardılar; fakat, “gönüllülük sadece değerlerin kendileri tarafından rehberlik edilmekle kalmaz aynı zamanda bireylere benlik kavramlarında gerçek kalmalarına yardım etmektedir ve değerler, kanaatler ve kişisel düzenleri, elinde bulunduran ifadelerle izin vermektedir (Clary ve Snyder, 1991). Bu yüzden, o değer hakkında ifade etme ve harekette bulunma ihtiyacı “egoistik element” olarak görülmektedir.

Sosyolog Piliavin ve Charng (1990) göstermiştir ki; diğerlerine yardım etmede kan bağışçıları hiç kan bağışlamayanlardan daha “özgeci” ve daha “topluluk yönelimli” amaçlar belirlemektedirler. Tabii ki, buradan özgeciliğin gönüllülüğün sebebi olduğu taik edilmemektedir. Bazı bulgular, altta yatan bencil amaçların insanların kolektif iyilik için davranışta bulunmayı seçtiği zaman oluşabileceğini önermektedirler.

Ekonomist Unger (1990) gönüllüler üzerinde yapılan bir araştırmayı gözden geçirdi ve nadir olmasına rağmen, özgeciliğin insanların gönüllü olma sebeplerinden biri olduğunu buldu. Bu araştırma hastane gönüllüleri, askeri personel, kan bağışçıları ve mahkumlar arasında gerçekleştirildi. Yazar, özgeciliği, “açık bir ödül beklemeden kişisel fedakarlık” olarak tanımlamaktadır. Öyleyse, özgecilik kişisel ödüle dayalı olmayan fakat başka insanlara yarar sağlamaya dayanan bir güdü olarak görülmektedir. Dahası, özgecilik, “toplulukta diğerlerinin ihtiyacı” ve “potansiyel kişisel çıkarlara cevap vermekten ziyade (ya da ona ek olarak)” bu güdüye gönüllü cevapları algılamaktır (Unger, 1990).

2.10. ÖZGEÇİ KİŞİLİK

Özgeciliğin tanımı yapıldıktan sonra, özgeci davranışı sergileyen kişiler için ne söylenebilir? Özgeci davranış gösterenlere ithaf edilen literatürler içerisinde çok sayıda bir eserden diğerine aktarımlar bulunmaktadır (Batson, 1991; Hunt, 1990; Rushton, 1984; 1981 ve 1980).

Rushton (1980) özgeci kişinin özgeci davranışla meşgul olmaya daha çok güdülendiğini, daha yüksek ve daha evrensel adalet ve sosyal sorumluluğun standartları ve bilgi ve yargı ve ahlaki mantığın tarzı ve/veya diğerlerinin acılarına ve duygularına daha fazla empati kurduğunu ve dünyayı kendi duygusal ve güdüsel bakış açısından görebildiğini belirtmektedir.

Rushton özgeci kişiliğin, özgeci davranışın daha mükemmel çeşitliliği ile meşgul olmaktadır ve dürüstlük göstermektedir ve özgeci olmak için üne sahip olduğunu belirterek devam etmektedir.

Batson (1991) özgeci davranışın doğası için daha kuşkucu gözüktü. Ona göre, belirsizlik genellikle özgecilikle ilgili kişisel özelliklere yardım etmek için faydalı olan ölçümler altında yatmaktadır. Birçok özgeci kişilik değişkenlerinin varlığını tartışmamasına rağmen, varolan ölçümler altında özgeci değişkenden çok egoistliği ölçme eğiliminde olabilmektedir.

Hunt (1990), bu kişiliği geliştiren insanlar, mutlu olma modunu, empatiyi, duygusal dışı vurumu, kendine değer vermeyi, içsel ahlaki standartları, ve insanlığın pozitif yönünü içeren özellikler göstermektedirler dediğinde özgeci kişiliğin gerçekçi tanımının ne olduğunu ortaya koydu. Dahası, onların popüler ve yardımseverlik ifade ettiklerini ekledi.

Özgeci kişilik geliştirilebilir mi ya da özgeciler eğitimsel kurulumda, özellikle eğer öğretmenlerin kendisi, Maltre'e göre, özgeci karakteristik gösterirse öğretilir mi? Birçok yazar bunun sadece arzu edilebilen değil, olası bir durum olduğunu iddia etti. Rushton (1980) okullar prososyal yeterliliği ve özgeci güdülemeyi, kişisel arzularından ziyade işbirliğine dayalı yönergelerle geliştireceğini iddia etti. Çocuk grubu, ahlaki ikilem ve aşırı bireyselleşmeyi vurgulamayan etkinlikleri keşfedebilmektedir.

Hunt (1990)'a göre, çeşitli Kohlbergci ahlaki ikilemlerin grup tartışmalarından faydalanan sınıflar, ve/veya işbirliğine yönelik öğrenme teknikleri kullanan sınıflar özgeci tavırları ve prososyal davranışları arttırmaktadır.

Grusec (1982) çocukların özgeci davranışların, eğer takviye edilirse, sosyalleşmeye vesile olduğunu yazdı. Dahası, ahlaki teşvikin sosyalleşme sürecinde rol oynadığını iddia etti. Grusec, "yardımseverliğe çocuklara prososyal karakteristikler yükleyen sosyalleşen kişiler kendi yardımseverliklerini arttıracaklardır" diye de belirtti (Grusec, 1981; s. 82). Böyle model alma çocukların özgeciliği sosyalleştirmelerinde önemli görülmektedir (Sorrentino ve Rushton, 1981). Bu iddia çocuklar rol model olan öğretmenler için bir ima teşkil etmektedir.

Sınıfta özgeciliği öğretmek eğitimin her aşamasında meydana gelebilmektedir. Hunt (1990) ve Ylvisaker (1988) çok sayıda kolej ve üniversitede üniversite öğrencisi seviyesindeki yardımseverlik yönergelerini tanıtmak için yeni çalışmalarını rapor ettiler. Bu sınıfların çoğunda, öğrenciler psikoloji, sosyoloji, felsefeyi içeren önemseme ve iyileşme bir çok kuralını incelediler.

Özgeciliği öğretirken, White (1991) eğitimin iki bileşeni olduğunu, birincisinin çeşitli özgeci düzen edinimi, örneğin teklifsiz dostluk, sıcaklık, empati gibi ve diğeri kutsal olarak kabul edilen değerler kendi içinde zıtlıştığında ne yapması gerektiğinin öğrenilmesi olduğunu öne sürdü. Bu, insanın ahlaki gelişim aşamalarına uyum sağlayan eğitimciler ve müfredat içindeki ahlaki eğitim değerlerini teşvik etmektedir.

2.11. EĞİTİMDE ÖZGECİLİK

Merton ve Gieryn (1982) "kurumsal düzenlemeyi, yardım edenin ödülünün yardım edilenden çok bireyin kendisinden geldiği durum içinde tarif etmiştir. Ayrıca, yardım edenin ödülü umumiyetle geciktirilmektedir. Meslekteki özgecilik hakkındaki bilimsel incelemelerinde Merton ve Gieryn, mesleklerdeki hareketler, müşterinin bağımlılığına ve uzmanlaşmış bilgi ihtiyacından yayıldığını iddia ettiler. Ayrıca, otonominin yüksek derecesi mesleklere uyum sağlamaktadır ve pratisyende yer alan beklentiler gerçekten sağlayabilecekleri bir hizmet seviyesini aştığında husumet doğmaktadır.

Bu birbirinin aynı kurumsal karakteristikler Merton ve Gieryn (1982)'in tıp, hukuk, üniversite eğitimi ve bakanlığa uygulanacağı kadar eğitime de uygulanabilmektedir. Öğrenciler zayıf, bağımlı ve uzman bilgi ihtiyacında olduğu için özgeci davranışlar onların adına gerçekleştirilmektedir (Soder, 1990).

Öğretmenler, öğrencilerine yardım sağlamak için hizmet veren özgeci davranışlarda yeterli midirler ya da belki öğretmenlere öğrencilerinin zararına kişisel hizmet içeren güdüler ve hareketler mi verilmektedir (Boyd, 1982; La Fevre, 1965; Michaelsen, 1981; Schlecty ve Vance, 1983; Willcox ve Beigel, 1953) Daha da iyi bir soru, tabiki, okuldaki hangi koşullar ya özgeci ya da kişisel hizmet içeren hareketleri geliştirmektedir diye sormaktır.

Öğretmen mesleğini göz önüne alarak, özgecilliği tarif ettiğinde Rafley ve Beckerman (1972) özgeci mesleklerin, toplumun ve müşterilerin iyiliği için çalışmakta olduğunu ve bencil olmayan amaçlara sahip olduğunu ima ettiler.

Çoğu araştırmacılar, öğretmenlerin özgeci amaçlarla kullanıldığını, o ilgiyi şekillendirecek, öğrencileriyle sempatik ve sevecen ilişkiler kurabilecek yetide olduğunu iddia etti (Bergen, 1990; Lortie, 1975; Morgan, 1984; Nias, 1989). Aslında eğer okul bir "değer müzesi" olarak kabul edilirse (Waller, 1961), öğretmenler, önemli bir toplumsal güveni yerine getirirken bazı daha yüksek seviyedeki rolleri ve beklentileri icra eden biri olarak görülebilmektedirler (Soder, 1990). Özgeci güdüler, sadece öğretmenlerin bu beklentileri farketmesini sağlamaz, aynı zamanda onların mesleğini devam ettirmesi ve öğretmeyi meslek olarak seçmeleri içinde onları güdülemektedir.

Bu daha yüksek derecedeki güdüler literatürde çoğu yönde karakterize edilmektedir. Çocukların ve toplumun hizmetinde olma arzusu birçok araştırmacı tarafından öğretmenlerin eğitimi seçme sebebi olarak işaret edilmektedir (Book ve Freeman, 1986; Delong, 1987; Goodlad, 1984; Joseph ve Green, 1986; Lortie, 1975; Sharp ve Hirshfield, 1975). Aynı noktada öğretmenlik mesleği bir çoğu tarafından dünyayı daha iyi bir yer haline getirmek istedikleri için seçildi (Joseph ve Green, 1986). Çocuklarla ilgilenme literatürde tekrarlanan bir diğer temadır ve çocuklara yardım etme arzusu ve onların kendi kıymetlerini arttırmalarını geliştirme arzusu gibi birçok şekilde ifade edildi (Book ve Freeman, 1986; Nias, 1989; Sederberg ve Clark, 1990).

Mateer (1993)'e göre, görüşme yaptığı öğretmenler, kendilerinde çoğu özgecilik olarak etiketlendirilebilen yüksek beklentilere sahiptirler. Kesinlikle, toplum ve çocuklara hizmet ve çocuklara yardım etmek ve onları geliştirmek gibi beklentiler bu sınıflandırmanın altına düşmektedir. Bu birbirinin aynı beklentiler, ister toplum tarafından empoze edilsin ya da kişi kendi kendine empoze etmiş olsun, öğretmenlerin rol çatışmasında önemli rol oynamaktadır. Yüksek derecedeki beklentilerle karşılaşamama öğretmenlerde ve işten çıkan öğretmenlerde stres ve tükenmişlik ile ilgilidir (Borg ve Riding, 1991; Cross ve Billingsley, 1994; Goodlad, 1984). Anderson ve Iwanicki (1984), öğretmen tükenmişliği, kişinin kendini gerçekleştirme ve kendine değer vermesi gibi yüksek seviyedeki ihtiyaçların eksikliği ile önemli ölçüde etkilidir ki bu da iş tatminini etkilemektedir.

BÖLÜM 3

ÖZGECİLİK VE EGOİZM

GİRİŞ

Bu bölümde özgecilik ve egoizm, özgeciliğin ispatı, özgöndergesel özgecilik, akademik disiplinlerde özgecilik çalışmaları, özgeciliğin bencil açıklaması, kişinin kendi kıymetini bilmesi ve özgöndergesel özgecilik, psikolojik özgecilik ve psikolojik egoizm üzerine tartışmalar ve açıklamalar üzerinde durulacaktır.

3.1. ÖZGECİLİK VE EGOİZM AÇIKLAMALARI

Yirminci yüzyıla kadar özgecilik, yardımseverlik ya da hayır kurumu gibi terimlerin başlıkları altında genellikle çalışıldı. Bu anlayış dini görüşlerle yakından ilgiliydi (Wuthnow, 1993). Fransız filozof ve sosyolojinin kurucularından biri olan Auguste Comte (1875), özgecilik terimini on dokuzuncu yüzyılda icat etti ve “başkaları için yaşama” eğilimi ya da arzusu olarak tanımladı (Comte, 1851). Comte’un sosyal bilimlere katkısında eşsiz olan şey sadece onun terimi icat etmesi değil aynı zamanda dini varsayımlardan bağımsız bir kavram geliştirmede anahtar kişi olmasıydı. Marx da özgeciliği kendi sloganında özetledi, kişinin kendi yeteneğinden kendi ihtiyaçlarına doğru. Özgecilik konusunu çalışmamasına rağmen, özgeciliğe yakın düşüncelerle ilgilendi. Kişinin tüm potansiyeline ulaşmak için her bireye izin veren savunmasını yansıtmaktadır.

Durkheim’a göre, özgecilik kibarlık ya da bir başka kişiye yardım etmek değildir. Ahlak benlik yıkıcı olarak düşünmekteydi ve özgecilik kişisel çıkar olmaksızın kişisel yıkıcılığın şiddet dolu ve gönüllü hareketi olarak tanımlanmaktadır. (Dubeski, 2001; Durkheim 1995). 1940’larda, Rus sosyolog, Pitirim A. Sorokin, “yaratıcı özgecilik” üzerine araştırmalarıyla kavramı çalıştı. Sorokin, sosyoloji alanını göz ardı etti çünkü onun araştırmaları objektiflikten (ve bilimsel) ziyade, metafiziksel (bilim

dışı) olarak kabul edildi. Fakat, özgecilik üzerine çalışması diğer akademisyenleri, konuyu keşfetmeye devam etmeleri için uyardı. 1960'lara kadar, kavram tamamen dini yorumlamalardan uzaklaştırıldı ve 1980'lerde sosyologlar bir kez daha özgecilik üzerine çalışmaya başladılar.

Özgecilik kavramı doğuştan sosyoloji disiplinine bağlantılı olsa da, araştırmaların çoğu alan dışında bağlamını geliştirdi. Davranışsal ve sosyal bilim adamları geniş bir şekilde konuyu araştırdılar 1960'lardan beri, ve doğal bilim adamları son yirmi yıldır bu konu ile ilgilidirler. Sosyoloji alanının dışındaki akademisyenlerin özgecilik anlayışına fazla katkıda bulunmalarına rağmen, onların açıklamaları bazı önemli noktalarda eksik bulunmaktadır. Geleneksel mantıksal seçim teorisini takip eden araştırmacılar, özgecilik olasılığını inkar etmektedirler. Mantıksal seçim teorisi, tüm sosyal olayları bencil bireyler tarafından yapılan mantıksal hesaplamalar bağlamında açıklamaktadırlar. İnsanlar, ne yapacaklarına karar vermeden önce, tüm hareketlerini yararlarını ve maliyetlerini hesaplamaktadırlar ve sonra önceden varsayılan çıkarların ihtimali tarafından güdülenerek davranışta bulunmaktadır. Mantıksal seçim teorileri insanların özellikle egoist olduklarını ve gerçek özgeciliğin var olmadığını iddia etmektedirler. Özgeciliğin mümkün olduğunu kabul eden araştırmacılar görünüme göre, iki ayrı gruba bölünebilmektedirler. Birinci grup, "özgeci" davranışların yüzeyde ilgisiz davranışlar gibi görüldüğünü iddia eden kişilerden oluşmaktadır. Fakat, savunucuları iddia etmektedir ki, bunlar muhtemelen daha az özgeci, diğer kişiye hizmet veren güdüler tarafından güdülenen davranışlardır (Funes, 2001). Bu durum temelde karşılıklı takviye olarak özgeciliği ve egoizmi gören mantıksal seçim teorisinin hilekar formudur. İkinci grup, hem özgeciliğin hem de egoizmin olabildiğini iddia etmektedir. Kişilerin bazen egoistik ve özgeci güdülerle doğaçlama bir şekilde nail olacağını kabul etmektedirler. Fakat, bu araştırmacılar insanların başkalarına yarar sağlamak için ve kendilerini düşünmeksizin özgeci güdülerle meşgul olabileceğini gözlemleyerek kuşkuculuğun ötesine gitmektedir. Bu araştırmacılar, özgecilik ve egoizmi farklı iki kutup, biri diğerinin zıttı gibi görmektedirler (Foor, 1997).

Mantıksal seçim teorileri ve benzerleri çoğu zaman psikoloji, ekonomi ve evrimsel

biyoloji alanlarını temsil etmektedirler (Monroe, 1996). Özgeciliğin savunucuları, sosyal psikoloji, sosyoloji ve politik bilimlerden gelmektedirler. Bu ikinci bakış açısını yansıtan çalışmalar, mali-yarar analizinin ötesinde hareketi keşfetmeyi arayan çalışmaların tahlilidir. Bu önemlidir çünkü mantıksal seçim teorileri özgeciliğin mümkün olduğuna inanan kişilere engel teşkil etmektedirler. Bu nedenin bir kısmı mantıksal seçim teorilerini destekleyen disiplinlerin doğasında yatmaktadır.

Schwartz (1993)'a göre, bu teoriler evrensel egoizm varsayımının üzerine kuruludurlar. İnsanların bencil, mantıksal hareketleri üzerine odaklanma eğilimindedirler. Fakat, mantıksal seçim teorileri özgeciliğin kapasitesini açıklama da başarılı olamamışlardır. Bunun nedeni, birey davranışlarına odaklanmaları, sadece içsel güdülere rehberlik edilmiş olarak ve geniş sosyal bağlamla gömülmüş davranışları hesaba katmamalarıdır. Egoistik yorumlamalar, yine de, psikoloji alanının dışında problematiktir çünkü insanların sabit bir kişiliğe sahip olduğunu var saymaktadır, ki bu, çoğumuzun anlayamadığı bir şeydir (Wuthnow, 1993).

Bencillik temelli açıklamalar kişilerin niçin ve nasıl özgeci bir şekilde davrandıklarını açıklamada çok yardımcı değildirler. Fakat, materyal ödül ya da halk tarafından övgü gibi, kişisel çıkarın gözle görülür biçimlerini tanımlama da yardımcıdırlar. Benliğe ve diğerlerine yönelmiş hareketler arasındaki kesişmeye odaklanan açıklamalar; daha az belirgin olan fakat kişinin kendini tebrik etmesi, kendini suçlamadan kaçınması, utanç ve suçluluktan kaçması, ödül kazanması (arkada kalanların övgüsü ve takdiri ya da hayat boyu gelmesi beklenen yararlar) gibi kişisel çıkarların hala var olan biçimlerini tanımlama da yardımcı olmaktadır (Batson, 1991).

Her olay incelemesinde, özgeciliğe odaklanan açıklamaları nadirdir. Davranışın bu biçiminin yüksek bilgisi güdülerin açıkta olan ek tabakalarına yardımcı olabilir. Şüphe yoktur ki, sadece bir disiplin tarafından açıklanamayan karmaşık bir olaydır bu. Gelecekteki çabalar, kesinlikle çoklu disiplinler yaklaşımını kabul etmelidirler. En azından, böyle bir yaklaşımı temel alan özgeciliğin açıklamaları kişinin kendi

çevresel durumlarının nasıl kişinin diğerlerine karşı eğilimini etkilediğini de hesaba katan daha verimli bir tartışmaya karşı egoizm/özgecilik tartışmasını yönetebilir.

Kant (1785) özgeciliği zorunluluğun ya da görev anlayışının dışında bırakmıştır. Kant, başkalarının kötü durumlarına karşılık verilen duygusal cevapların değerini düşürdü ve aksine insanların sıkıntı içinde bulunan birine sadece yarar sağlama görevi olarak davranışta bulunduğunu varsaydı (Blum, 1980). Kant tüm ilgilerin kişisel çıkarı küçülttüğünü iddia etti (Badhwar, 1993). Bu kişisel çıkar, ahlaki göreve ya da zorunluluk anlayışını belirterek, başkalarının kötü durumlarına karşı yardım karşılığını sağlamaktadır.

İnsan etkileşimi araştırmasıyla ilgilenen sosyal bilimlerde gerçekleştirilen yakın zamandaki çalışmalar, Kant'ın kişisel çıkar nosyonunu tam anlamıyla reddetmezken, çoğunlukla yardım davranışına katkı da bulunabilecek diğer faktörler üzerine odaklanmaktadır. Bu faktörler arasında; empati, sosyal normlar ve içselleştirilmiş değerler yer almaktadır ve tüm bunlar prososyal ve yardımsever davranışın bileşenleri olarak tanımlanmaktadır (Staub, 1981).

Birçok araştırmacı başkalarına karşı olan ve ya ihtiyaç duyulan bir başka kişi tarafından ortaya konan empatik duygular gerçekleştirebilmek için özgeci davranış gerektirdiği üzerine yazmışlardır (Bar-Tal, Sharabany ve Raviv, 1982; Rosenhan, 1978; Rushton, 1980; Severy, 1974). Diğer yazarlar sosyal norm, sosyal takviye ve öğrenilmiş davranışların etkilerini özgeci davranıştan sorumlu olarak dahil etmektedirler (Aronfreed, 1973; Grusec, 1981; Rushton ve Sorrentino, 1981). Açıkça, yardımsever davranış için haberci olarak hizmet veren güdüleyicileri göz önünde bulunduran teoriler sayısızdır ve çeşitlidir.

Özgecilik üzerine 20. yüzyılın öncü sosyal bilimcilerinden Ditrin Sorokin, özgecilikteki anahtar şüpheyi "kabilesele özgeciliğin trajedisi" ya da "grup içi özgeciliğini" kaçınılmaz bir şekilde ima ediyor olması gerçeği olarak tanımladı (Sorokin, 1954). Sorokin, özel grup dayanışması, grup sadakati ve kabilesele özgeciliği acımasız bir şekilde adamı adama, grubu gruba karşı kurdu. Daha çok insanı öldürdü, daha çok şehri yok etti ve birçok diğer felaketten daha çok acı çeker

hale getirdi insanı (Sorokin, 1954). Kabilesel egoizmden evrensel özgeciliğe geçme ihtiyacı daha öncede olduğu gibi çağımızda da devam etmektedir. Eğer, grup-içi özgecilik grup-dışı özgecilik demekse, insan özgeciliği tüm insan ırkını özümsemek için grup-içinin ötesinde genişleyebilir mi? Bu noktada, grup-içi ve grup-dışı kavramlarının ilişkili olduğunu, tüm insan ırkını, tüm duygu sahibi olanları bile, bir grup olarak almanın mümkün olduğunu belirtmek iyi olacaktır.

Fakir bölgelerde açlık, hastalık ve savaştan acı çekenler için bir yükümlülüğümüz var mıdır? Eğer, bu dostumuz insanlara bir yükümlülüğümüz varsa, bunun kurulumu ve ispatı nedir?

Başkalarının hatırı için niçin başkalarını önemsemeliyiz? Bizim başkaları için gerçekten endişe etmemiz mümkün mü? Böyle yapmak bizim kendi bencilliğimiz mi?

Özgecilik 19. yüzyıla kadar Auguste Comte tarafından ele alınana kadar icat edilmemesine rağmen, ahlaki felsefenin içinde özgeciliğin nosyonu ve üzerine olan tartışmalar uzun süredir var olmaktaydı (Kremer-Marietti, 1998). Comte'tan önce entellektüeller, farklı terimler olmasına rağmen, özgecilik-egoizm tartışmasıyla uzun süre meşgul olmuşlardır. Örneğin, Plato, "The Republic" (Cumhuriyet)'te, bencillik ve adalet arasındaki ilişkiyi araştırmaktadır. Bu uzun süreli tartışma, eğer insanlar sezgiyle bencillik ve adalet arasında bir gerginlik görürse ve böylece başkalarının iyiliği için ahlaki şekilde davranmak için bir neden ararsa, bir sürpriz olmaz.

Aydınlanma çağında felsefeciler birinin sevgisi için iyilikseverlik ve acımayı birbirine zıt buldular; teolojistler ilgisiz yararlar, bencillikle hayır işini zıt buldular. Ortaçağ düşünürleri kişisel sevgi ile "saf" sevgiyi zıt buldular.

Özgeciliğin felsefi tartışmaları, sadece kişinin yardımsever hareketini değil, niyet ve kişinin amacını kabul eder. Ahlak felsefecilerine göre, yardımsever davranışlar kişiyi özgeci yapmaz, saf niyetler yapar.

Özgecılık tartışmasının açıklığa kavuşturmak için, özgecılık ve egoizm çekişmesine kısaca değinmek ve bizi ilgilendiren konuları tanımlamamız gerekmektedir. zgecılık ve egoizm konusu hakkında felsefi literatürün harika bir hacmi bulunmaktadır. Tartışma znelerine göre iki kategoriye ayrılabilmektedir. Psikolojik egoizm ve psikolojik özgecılık ile etik egoizm ve etik zgecılık. Tanımlayıcı teoriye göre, hem psikolojik egoizmin hem de psikolojik özgeciliğin insan güdüleri üzerinde bir iddiası vardır. Psikolojik egoizm, herkes kendi bilinçli ya da bilinç dışı olarak bencilliği takip ettiği durumda bencil olduğunu iddia etmektedir. Psikolojik egoizm, kişinin başkalarının iyiliği için başkalarının ilgilerini ilerlettiğini ve başkalarını önemsediği ihtimalini inkar etmektedir. Psikolojik zgecılık, psikolojik egoizmin aksine, insanların yapabileceği ve bazısının da gerçekleştirdiği diğerleri için gerçek bir endişeye sahip olduğunu ve başkalarının hatırı için başkalarının iyiliğini geliştirmekte olduğunu ispat etmektedir. zgecılık ve egoizm hakkındaki tartışmanın bir ayrımı, psikolojik egoizmin ve psikolojik özgeciliğin doğru ya da yanlış olduğu üzerinedir (Jing, 2005).

zgecılık ve egoizm, kurala ait etik teoriler olarak etik egoizm ve etik özgecılık olarak adlandırılmaktadırlar. Etik zgecılık, başkalarının iyiliği için başkalarına yardım etmesi gerektiğini iddia ederken; etik egoizm, insanların özellikle bencilliği takip etmeleri gerektiğini teklif ettiler. Etik zgecillik, insanların bencilliği takip etmemesini söylemez, etik özgeciliğin söylemek istediği başkalarının iyiliği için başkalarına karşı görevlerinin olduğunu söylemektir. Etik egoizm ve etik özgecılık üzerine olan tartışma pratik olarak uygun, mantıken savunulabilir olup olmalarını ortalamaktadır. Diğer felsefeciler etik özgecılık ispatlanabilir olup olmadığını araştırırken, Bazı felsefeciler, etik egoizmin uygun ve tutarlı bir teori olup olmaması konusunda aynı fikirde değildirler (Jing, 2005).

Egoizm ve özgecılık üzerindeki tartışma, psikolojik egoizm ve psikolojik özgecılık gerçeği etik egoizm ve etik özgecılık üzerindeki tartışma için önemli bir sonuç olabileceği gerçeği tarafından daha karmaşık bir hale gelmektedir. Eğer psikolojik egoizm doğru ise, bize ne yapmamız gerektiğini söyleyen kurala ait teori olarak etik özgecılık gücünü kaybedecektir, çünkü, eğer tüm insanlık doğası gereği sadece

bencilliği takip ederse, başkalarının ilgilerini ona söylemenin bir anlamı kalmaz. "Gereklilik" "yapabilmeyi" ima ettiği için, insanların doğası gereği yeteneği olmadığı şeyi yapmasını istemek imkansızdır. Bu bağlamda, özgeciliğin savunucuları psikolojik egoizmi kötölemenin aciliyetini hissetmektedirler (Jing, 2005).

Fakat, psikolojik egoizmi kötölemek, etik özgeciliği kurmak için sadece ilk adımdır, çünkü, özgeci uygulamaya bir olasılık açmaktadır, ama bu tek başına, etik özgeciliğin onaylanması için bir neden sağlamamaktadır. Bunun sebebi, psikolojik özgeciliğin gerçek olsa bile bu gerçek özgeciliğin doğru olduğunu desteklememesidir. Yani, kişiler değişik derecelerde başkalarının iyiliği için başkalarını önemseseler bile, bu insanlar ilgilerini geliştirmeleri gerektiğini kanıtlamamaktadır. Bu durum, ne "değer"in "gerçek"ten çıkarabildiğimiz ne de "olması gereken"in "olan"dansüretebildiğimiz, gerçek ve değer ve olan ve olması gereken arasında mantıklı bir uçurum olduğunu vurgulayan çağdaş ahlaki felsefede geniş çapta kabul edilen gerçek/değer ve olan/olması gereken farkının bir sonucudur. Bu duruma göre, psikolojik egoizmin ve psikolojik özgeciliğin doğru ya da yanlış oluşu, etik egoizm ve etik özgeciliğin doğruluğu ve yanlışlığı ile ilişkisizdir, çünkü, birincisi, olaylara dayanan iddia olduğu için, ikincisini, kurala ait olduğu için, ne meşruten vakfetmektedir ne de aksini iddia etmektedir. Yaptığımız şey bize ne yapmamız gerektiğini bize söylemez, "olan"dansüretilmesi "olması gereken"i türetmek, "sözde tabiata uygun aldatıcı kavram"ı temsil etmektedir (Kieffer, 2005).

Eğer psikolojik egoizm, her duygunun, arzusun ve özerk davranışların ve gönüllü kişinin kişisel memnuniyet ve dar çerçevedeki bencilliği hedeflediğini ima etmekteyse bu yanlıştır. Çünkü, her insan bilince, arzulara, duygulara ve davranışlara sahiptir ve herkes, kendi kendine yeten bilinçli bir varlıktır. Kişi, davranışta bulunanın bilinç ve endişesinin en doğrudan ve birincil nesnesidir. Bilincin ego merkezli bakış açısından kurtulunamaz. Fakat, bu insanların bencil ve egoist olduğu anlamına gelmemektedir. Sınırlı kişi, başkalarıyla bazı birliktelik ve bağlantı gerekebilir ve sonuç olarak başkaları için gerçek bir endişe duyabilmektedir (Jing, 2005).

Jing (2005)'e göre, etkinliğin formal karakteristiği, her arzu, duygu ve davranış benlikten gelir şeklindedir. Fakat bu arzular, duygular ve davranışlar her zaman benliğe yöneltilmez demek değildir. Kişinin dar benliğine yöneltililebilir fakat başkalarının iyiliğine de yöneltililebilir. Yani, sadece benliği dikkate almayabilir, başkalarını da dikkate alabilir. Burada ben-bakış açısı olan duygular, düşünceler ve davranışlar ile egoist ve bencil olma arasında önemli bir fark vardır. İçerikteki ego-merkezliliği, biçimdeki ego-merkezlilikten ayırmak hem önemli hem de gereklidir. Biçimdeki ego merkezlilik "Her bilinçli davranış egodan meydana gelmektedir, egoya boyun eğmektedir ve egonun görüş açısını kabul etmektedir." anlamındadır. İçerikteki ego-merkezlilik ise egonun sadece kendini önemsemesi ve diğerlerini kendinden sonra ikinci dereceye koyması demektir. Eğer psikolojik egoizm içerikteki ego-merkezliliği ima ediyorsa bu durum yanlıştır.

Yine de, genişletilmiş egonun egoizmi için bir yer bırakıyorsa psikolojik egoizm kötüdür ve genişletilmiş benliğin nosyonu için yer sağlıyorsa bencillik kötü değildir. Genişletilmiş benlik anlayışıyla, kişi kendini tek başına var olan ve diğerlerinden ayrılmış bir birey olarak görmemektedir kendini. Başkalarına zıt, başkalarının karşısında görmemektedir kendini. Aksine, kendisini başkalarıyla tanımlamaktadır ve kendini diğerleriyle bir bütün olarak hissetmektedir. Genişletilmiş benliğin genişliği çeşitlilik göstermektedir. Kişi kendini ailesiyle, arkadaşlarıyla, milletiyle, insanlarla ve hatta kainattaki bütün varlıklarla tanımlamaktadır. Kendisini başkalarıyla bir bütün olarak algıladığında, başkalarının ve kendisinin sahip olduğu ortak noktaları hissetmektedir ve genişletilmiş benlik anlayışını tecrübe etmektedir. Genişletilmiş benlik anlayışıyla, kişi diğerlerini de kendi nosyonuna dahil etmektedir ve genişletilmiş kendine kıymet vermeye başkaları için sevgiyi de dahil etmektedir. Bu bağlamda, genişletilmiş benliğin egoizmi ile iç içe olmaktadır. Başkalarını başka benlikler olarak tanımladığı için, başkaları için özgeciliği içermiş olmaktadır (Kieffer, 2005).

Özgecilik başkalarının iyiliği için başkalarına yardım etme olarak tanımlanmaktadır ama kişinin bencilliği anlamına gelmemektedir. Özgecilik, geleneksel olarak vazgeçme, fedakarlık ya da başkalarına değer verme adına kendi kendini reddetme

olarak anlaşılmaktadır. Bu durum meydana gelmektedir çünkü felsefedeki özgecilik başkalarının iyiliği için başkalarını önemseme olarak anlaşılmaktadır ki bunun benlik ve kendi kıymetini bilme ile bir ilgisi yoktur gibi görünmektedir. Bu anlayışta, özgecilik tamamen benlik ve kişisel endişeden bağlantısını kesmiş gibi görünmektedir. ve bu maalesef özgeciliğin asaleti olarak alkışlanmaktadır. İkisini de karşılıklı aykırı ve eşi olmayan olarak resmeden egoizmin özgeciliğe karşı olan zıtlığı ahlaki felsefede problemlere yol açmıştır.

Egoizm ve özgecilik arasındaki bağlantıyı, özgecilik ve egoizm, benliğin kendi kıymetini bilmesi içindeki aynı kökene sahip olduklarını ve özgeci sevginin kişinin kendi kıymetini bilmesinin genişletilmiş hali olduğu tartışılarak gösterilmeye çalışılmaktadır.

Özgecilik; kişinin davranışları olarak benlik tarafından oynanan anahtar role anlayışsızlık içinde kendinden çok başkasını düşünme, kendini red ya da kendinden feragat etme olarak resmetmek yanlış olmaktadır. Özgecilik, kişinin özgeciliğidir. Kişinin aktif davranışlarını içine almaktadır. Özgecilikteki kişinin tüm önemli rollerini görememek özgeciliği zorlaştırmaktadır, eğer imkansızsa, özgeciliğin uygulamasının nasıl olduğunu anlamak ilk bakışta mümkündür; başkaları ve birey arasındaki altta yatan bağlantıyı keşfedememek, onu, niçin özgeciliğin anlamlı olduğu ve övgüyü hak ettiği konusunda anlaşılmaz kılmaktadır. Benlik ve kişinin kendi kıymetini bilmesi nosyonuyla niçin insanlara hayvan, bitki ve taşlardan çok değer verdiğimizizi anlaşılmaz kılmaktadır (Jing, 2005).

3.2.ÖZGECİLİĞİN İSPATI

Özgecilik ve bencillik arasındaki ilişki konusundaki tartışmalar batılı ahlaki felsefesinde geleneksel felsefi bir problemdir, özgeciliğin kişinin bencilliğinin zıttı olduğu düşünce ile beraber; burada sorulacak sorular; Benim bencilliğimin içinde mi özgeci olmak?, Değilse, niçin özgeciyim?, Başkalarının bencilliği zararına da olsa başkaları için haklı önemsemeye sahip olmak ve başkalarının ilgilerine saygı duymayı gerektiren etik özgeciliğin mantıki ispatı için sorulmaktadır bu sorular. Eğer

özgeci olmak sadece körü körüne büyümenin ve alışkanlıkların sonucu olarak kurulan sosyal normları takip etmek meselesi değilse, ki öyle umulmaktadır, özgeciliği benimsememeleri için insanlar için güzel sebeplerin olduğunu göstermek önemlidir.

"Niçin özgeci olayım?" sorusu neden arayan mantıklı bir soru olduğu için, cevabı kendisi nedene ve neden belirtir olmaya dayanmalıdır. Özgeciliği bireye çeşitli ispatlama girişimleri olmaktadır. Özgeci olmak bir kişinin amacı için etkili anlamlar taşıdığı, bunun başkalarından materyal hediyeler ya da itibar kazanmak için olabileceği, ya da ahlaki mükemmeliyet kazanmak için olabileceği tartışılabilmektedir. Alternatif olarak, Özgeci olmanın kişinin kendi duyguları, arzuları ve endişeleri tarafından gerekli ve onlara uygun olduğu da gösterilebilmektedir. Örneğin, bir kimse, özgeci olmanın mantıklı olmak için birinin duyguları tarafından gerekli olduğu çünkü, mantıklı insanın yapacağı şeyin bu olduğunu iddia edebilir. Başka bir şekilde bu ya (1) özgeci olmak kişinin amacı için mantıklı ve gerekli bir araçtır ya da (2) mantıklı olmak özgeci olmayı içinde barındırır ya da (3) özgeci olma kişinin duygu ve endişeleriyle uygunluk gösteriri görebilmektedir. Özgeciliğin ispatı için tüm bu araştırmalar üst üste gelebilmektedir. Bunların kısaca açıklamalarını ve değerlendirmelerini yapmak gerekmektedir.

Önce mantıklılığın nosyonuna işaret ederek özgeciliği ispatlama teşebbüsüne bakmak gerekmektedir. Felsefeciler; nasıl sona ererse ersin kişinin sahip olduğuna (instrumental mantık) ulaşması için etkili araçlar seçmesi sadece sınırlı yeteneğe ya da kendileri için uygun amaçlar seçmesi yeteneğine "mantığını" uygulayıp uygulamaması konusunda aynı fikirde değildirler (Pichard, 1970). Bazı felsefeciler etik teorilerine destek sağlamak için "maddi" mantıklılık kavramına başvurmaktadırlar. Örneğin, Hare (1963), Kant'ın adımlarını takip ederek, mantıklılık evrenselliği ve tarafsızlığı meşruten vakfettiğini ki bunun karşılığında kişinin kendisine davrandığı gibi başkalarına da öyle davranması gerektiğini iddia etti. Hare, aslında, egoizmin reddi ve herkesin bencilliğinin tarafsız kabulüne pozitif bir bağlılığı savunmaktadır. Nagel, "Özgeciliğin Mümkünatı"nda, aynı ruhla şunu tartışmaktadır: Eğer ne yapacaklarına karar verirken başkalarının ilgilerini göz önüne

almazlarsa, mantıklı olmazlar. Mantıksızdırlar, çünkü, başkalarının farklı davranıldığını ispatlayabilmekten yoksun olması ve onların sahip oldukları arasında mantıklı özellik olmamasına rağmen, onlar kendi bencillikleri ile bakarlar, başkaları ile değil (Nagel, 1970).

Özgeciliği ispatlayan daha önceki teşebbüslerle ilgili probemlerin olduğunu belirtmek gerekmektedir. Birincisi, mantıklılığın maddesel kavramının evrenselliği özellikle de tarafsızlığı meşruten vakfedip vakfetmediği tartışılmalıdır. İkincisi, özgecilikte tarafsızlık gereksizdir ve insanlar için çok yüksek bir standarttır; tarafsızlığın savunucularının kendileri günlük yaşadıklarındaki ahlaki ideallerini yüksek bir düzeyde sürdürmektedirler. Üçüncüsü, Nagel'in iddiasını göz önüne alarak, ben ve diğerleri arasındaki fark benim diğerlerine farklılıkla davranışını ispatlayan ben için uygun bir fark olduğu oldukça münakaşa edilebilirdir. Özgeciliği ya da ahlaki normları sadece mantıklılıktan türetme girişimi başarısız olmak zorundadır, çünkü, özgecilik nosyonu mantıklılık kavramını içinde barındırmamaktadır ve mantıklılığın kavramsal analizi bizzat özgecilik kavramını üretmemektedir (Jing, 2005).

İkinci olarak, özgeciliği; özgeci olmanın birinin amacı için araç olduğunu savunarak ispatlamaya çalışan teşebbüsü incelemek gerekmektedir. Bu yaklaşımdaki konu, özgeciliğe göre, başkalarını önemseme ve değer verme onların amacı olarak beklenmektedir ama diğerlerinin amaçlarına bağlı bir araç değildir. Özgeci hareketlerin saf bir şekilde başkalarının amacı için olduğu varsayılmaktadır ve bu hareketler başkalarını amaç olarak almaktadırlar. Bu yüzden çoğu felsefeci, özgeciliğin egoistik ispatının kabul edilmez olduğunu savunarak özgeciliğin bencil ispatını reddetmektedirler. Özgeciliğin ispatıyla alakadar olan paradoxun tam burada yer alacağını belirtmeye değerdir. Birincisi, eğer özgeciliğin bencil ispatı kabul edilmez ise, hangi sebeplerle özgeci olmak için kişiyi teşvik edebiliriz? Özgeci olmanın bencilliğin zıttı olduğunu göstererek kişiye özgeciliği ispatlamak anlam ifade eder mi? İkincisi, özgecilik ve egoizmi karşılıklı olarak eşi olmayan ve birlikte etraflı olduğu varsayımının verdikten sonra eğer özgeciliğin egoistik ispatı soru dışında ise, geriye kalan tek alternatif özgeciliğin özgeci ispatıdır ki bu görünüşe

göre mantıksal olarak yanlıştır (Jing, 2005).

Üçüncü olarak, özgeciliği ispatlayan üçüncü yaklaşıma bakmak gerekmektedir. Kişi, Özgeciliğin kendi endişe ve önemsemeleriyle uygunluk gösterdiğini ve bunları gerektirdiğini iddia edebilir. Bu yaklaşımdaki problem, kişi bireysel önemseme ve endişeleri kesin belirtmek istediğinde oluşmaktadır. Kişinin bencilliği ve önemsemeleri çok fazla çeşitlilik gösterse de, üç kategoriye ayrılabilirler; kişi başkalarının iyiliğini önemseyebilir (özgeci önemseme), kendini önemseyebilir (egoistik önemseme), hayvan, bitki ve cansız varlıklarla ilgilenebilir (ahlakla ilişkisi olmayan endişe). Problemler şunlardır: Bir kişinin egoistik önemsemelerinin kabul edilmez olduğuna işaret ederek özgeciliği ispatlamak, kişinin özgeci önemsemesini dolaylı ve dolaylı iddialarda bulunma gibi görüldüğüne başvurarak yapmak, ve kişinin ahlakla ilişkisi olmayan endişelerinin gerçek özgecilik ruhuna kafi geldiğine işaret ederek savunmak (Jing, 2005).

Bu yüzden özgeciliğin mantıksal ispatının imkansız bir görev gibi görüldüğü anlayışı içinde çıkmazda kalınmaktadır. Özgecilik ve egoizm arasındaki geniş ölçüde kabul görmüş zıtlığı belirttikten sonra, ahlak felsefecilerine özgeciliğin ispatı yıldırıcı bir meydan okumadır. Modern zamanlarda, ahlak ilmi kişiler arası ilişkilerle uğraşan sosyal bir kurum olarak anlaşılmaktadır. Modern ahlaki teorileri "ahlak ilmini ilgilerimizden ziyade başkalarının ilgileriyle ilişkilendirmeye meyillidir". "Aslında, çoğu modern ahlak teorisi başkalarının ilgileriyle kendi ilgilerimizi nasıl dengelemek ve aralarını bulmak gerektiğini önemli bir problem olarak ele almaktadır (Annas, 1993). Bencillik ve başkalarının ilgileri arasındaki çatışma bencillik ve özgeciliğin gerektirdikleri arasındaki çatışmadır. "Baskalarının ilgileri için niçin bencilliğimi feda edeyim?" Eğer, özgeciliğin ispatı kişiden meydana gelmesi gerekiyor ise, kişiye başvurulmalıdır. Karşılığında bu özgeciliğin ispatı bir çeşit, kişinin kendi kendisine başvurulacağı anlayışında, egoizmin ispatı olması gerektiği anlamına gelmektedir (Annas, 1993).

Bu tür bir ispat iki biçimden birini almalıdır. Ya başkalarının ilgilerini teşvik etmek başkalarının bencilliğine ulaşmak için etkili bir araç olduğunu; ya da kişinin

bencilliğinin altında, kısmen de olsa özgeci olmanın yattığını önceden varsaymak gerekmektedir. Bu iki çeşit ispat arasındaki fark, ikinci, çeşitli özgeci olmanın ispatının bencilliğin yerleşik bileşiği ni meydana getiren kısım iken, birinci olayda özgeci kişinin bencilliğinin geçici stratejik aracı olduğudur. Birinci harici ispat çeşidi bir anlamda egoistliktir. İspatlanan özgecilik gerçek özgecilik değildir ve "sağgörülü özgecilik" denmelidir. İkinci tür ispatta kişinin bencilliğine başvurulması anlamında egoistiktir. Fakat ikinci yaklaşım "belki" izin verebilir ya da "teşvik edebilir" bireyi, başkalarının iyiliği için diğer ilgilerin de kıymetini arttırmak için. Bu demektir ki, ikinci yaklaşım kişiye başkalarını bir amaç olarak ele almasını ve başka ilgilere, kendi bencilliğinin bileşiğini meydana getiren kısım olarak değer vermesine izin verebilir, ki bu kişinin bencillik kavramında sık sık değişim ve dönüşüm gerektirmektedir. İkinci yaklaşım, bencilliğin ve başka ilgilerin uygunluğu ve birbirine karışmışlığı için bir durum oluşturmaktadır (Jing, 2005).

İkinci yaklaşımla beraber, tümü kişinin benliği ve benliğine başvurduğu anlamında egoistik olmasına rağmen, önemli şekillerde birbirinden farklılık gösteren çeşitli teşebbüsler bulunmaktadır. Bir kişi, (a) mantıklı kişi olmanın bencilliğine başvurarak özgeciliği ispatlayabilir; ya da (b) kişinin iyimserlik ya da acıma gibi duygularını göz önüne alarak başkalarını tamamlamanın bencilliğine başvurarak özgeciliği ispatlayabilmektedir. Ya da biri (c) kişinin başkalarıyla kimliğini tutmasının bencilliğine başvurarak özgeciliği ispatlayabilmektedir.

İkinci yaklaşım birincisine göre daha mantıklı çünkü başkaları için gerçek endişeye sahip olmaya izin vermektedir. Fakat, ikinci yaklaşım kolaylıkla yanlış gidebilir de, sık sık olduğu gibi. İkinci yaklaşımda, daima, kişinin bencilliğinin aracı olarak başkalarının endişelerini kırma gidişatı vardır. Başlangıç noktası olarak bencillik ve başkalarının ilgisi, benlik ve diğerleri arasında kesin bir zıtlık olduğu varsayılmaktadır. Başkalarından benliği ayırma varsayımını bırakmaksızın; bencilliğin aracı olarak başkalarını kırmayı ya da en iyisi, kendi iyiliğini nihai amaç ve "özgeci" davranışların hakimi böylece özgeciliğin gerçek ruhunu bozan, kişiyi kabul ederek diğer kişileri tanımlamanın her girişimini göze almaktadır (Jing, 2005).

Julia Annas (1993), eski ahlaki felsefecilerinin aksine, özgeciliğin takibini, başka amaçların takibi ile çatışma ya da gerilim içinde olma olasılığı gibi görme eğiliminin var olduğunu işaret etmektedir.

Böylece biz mutluluğu elde etmeyi tam anlamıyla kavramak yerine mutluluğu kaybetme eğiliminde olduğumuzdan ahlak ilmini gerçekleştiren işlemi daha önemli görme gidişatımızda ahlak ilmi bencillığe engel olmadığı şekillerde ahlaki teorilerimize saygılı olmak gidişatıyla ilerlemektedir.

3.3. ÖZGÖNDERGESEL ÖZGEÇİLİK

Eğer özgeci davranışlar var ise bu durumda iki soru sormak gerekmektedir (1) özgeci davranışların varlığını nasıl açıklamak gerekmektedir? (2) Kişiye özgeciliği nasıl ispatlamak gerekmektedir? Bu konu da başka bir soru da: Bencillik/Kendi kıymetini bilme ve özgecilik arasındaki denge nerededir? Özgeciliğin temelinin telaffuzu, karşılığında özgecilik için güçlü bir neden sağlayacak iken, Özgeci davranışın varlığını açıklamak için özgeciliğin temelini nedenini izah etmek gerekmektedir.

Özgeciliğin egoistik ispatı, özgeciliğin özgeci ispatı anlayıştan uzak gerçeğini veren ve özgecilik ve egoizm arasında ve/veya zıtlığı veren tek yaklaşım gibi görünmektedir. Fakat, özgeciliğin egoistik ispatı garip ve paradoksal değil midir? Dahası, egoizm ile başlayıp gerçek özgecilik ile biten bir araç olabilir mi? Yine de, eğer anlaşılacağı gibi, biri gerçekten özgecilik ile biterse içinde saf egoistlik kalmamaktadır. Ya "özgeci egoist" ya da "egoist özgeci" ile bitmesi gerekmektedir; her ikisi de kulağa garip ve paradoksal gelmektedir. Başka bir deyişle, özgecilik ve egoizm arasındaki zıtlığı belirtir şekilde, ya özgecilik için egoistik ispatı sağlamak için çabaların başarısız olması gerekir ya da eğer başarılı olursa, özgecilik ve özgecilik arasındaki paradoksal karışıklık ile bitecektir (Jing, 2005).

Bencillik geleneksel olarak ahlak ilmi sınırlarının dışında bir yere konulmuştur ve özgeciliğin zıttı olarak görülmektedir. Bu zıtlığa özgecilik sadece bencillikle uygun aynı zamanda bencillikten türemiş ve onun bir parçası olduğunu iddia ederek meydan

okumaktadırlar.

Bireyin diğerlerine olan zıtlığı genişletilmiş benlik fikrinin olduğu yerde yıkılırken, egoizm ve özgeciliğin zıtlığı, birey ve diğerlerinin arasındaki zıtlığın yıkıldığı yerde yıkılmaktadır. Özgecilik önemli ölçüde genişletilmiş benliğin egoizmidir, özgeciliğin psikolojik temeli kişinin kıymetini bilmesi, kendini diğerleriyle bir bütün olarak görmesidir. Ve başkalarını sevmek kişiyi kendi kıymetini bilmesinden türemiştir.

Taraflı özgecilik (kişinin ailesini ve arkadaşlarını önemsemesi özellikle ebeveyn-çocuk arasındaki ilişki), topluluk özgeciliğini (din kardeşi, hemşerisi, memleketlisini önemsemesi) ve kozmopolitan özgeciliği (tüm insanları diğer hayat biçimlerini önemseme) içeren gerçek özgeciliğin özünü gösteren model olarak kullanılacaktır. Benlik ve diğerleri, bencillik ve diğerlerinin ilgileri, ebeveyn-çocuk ilişkisi ele alındığında bulanıklaşmaktadır. Anne-baba çocuklarının iyiliğini kendisinin iyiliği gibi dikkate almaktadır çünkü, bencilliği, ilgileri benliklerinin nosyonu içinde yer almaktadır. Önemsedikleri kişi çocukları olduğu anlayışında, aslında kişiler egoistken, gerçek başkalarını önemsemeye sahip oldukları anlayışında hakiki olarak özgecidirler bu kişiler. Önemseyen anne-baba hem egoist hem de özgeci olarak adlandırılabilirler. "Egoist özgeci" ve "özgeci egoist", sadece özgecilik ve egoizm arasındaki zıtlığın tutmamasıyla ilgili delillerle değil aynı zamanda bu iki terimin birbirine uygun oldukları delilleriyle anlam kazanmaktadır. Bu, özgöndergesel özgecilik demenin daha uygun olacağı tüm bu hakiki özgeciliğin özünü ima etmektedir (Jing, 2005).

Gerçek özgeciler, mantık, otonomi, kişisel-kararlılık, kendime hakim olma v.b. yeteneğine sahip kendi kıymetini bilen kişilerdir (Hampton, 1993). Gerçek özgeciler, özgeci davranışları, kendini inkar, kendinden feragat etme, kendinden fedakarlık etme gibi özgeci davranışları dikkate almamaktadırlar. Kendinden çok başkalarını düşünen özgeci ya da basit anlamda başkalarının iyiliği için kişilerden fedakarlık isteyen körü körüne özgeciliğe gerek duyulmamaktadır. Gerçek özgeci davranışlar otomatik ve kendine değer veren kişinin kendi istek ve arzusundan doğmaktadır. Mantıklı kişi gönüllü olarak kendi isteklerinin zıttına hareket etmemektedir.

Aquinas'ın dediği gibi "kişinin kendinden nefret etmesi imkansızdır."

Çocukların anne-babanın benliğinin nosyonunun içine alması konusunu genişletmek gerekirse, çocuklar için yapılanlar, kişinin benliğine zıtlık ya da özveride bulunmak olarak kabul edilmemektedir. Kişi önemli bir mesleki konferansa katılmak yerine tıbbi tedavi almak için evde bulunmayı tercih ettiğinde özveride bulunmaktadır, benzer şekilde, önemli bir konferansa katılmak yerine kişinin hasta çocuğunu bakmak için evde kalmayı tercih ettiğinde kişi yaptığı davranışı kendini-inkar olarak kabul etmemektedir.

3.4. AKADEMİK DİSİPLİNLERDE ÖZGECİLİK ÇALIŞMASI

Daha önce belirtildiği gibi, ahlak ilmi ile özgeciliğın felsefı araştırması diğerk alalardaki gelişmelerden yararlanmaktadır. Felsefede özgecilik ve egoizm literatüründe harika miktarda çalışmalar bulunmasının yanı sıra, son yüzyılın ikinci yarısı evrimsel biyoloji, sosyobiyoloji, psikoloji, sosyoloji, ekonomi ve politika bilimleri gibi çeşitli disiplinlerde özgecilik çalışması büyük ilgi görmektedir. Bu zamanlara kadar, bu alanlarda, özellikle bencillik gibi insan doğasının tavırları egemendi. Fakat, yakın geçmişte, bu düşünceye meydan okuma gelişti ve bazı alimler akademik disiplinlerin özgecilik ile ilgili çalışmalarında işbirliğı yapmanın öneminin farkına vardılar. Birkaç örnek vermek gerekirse, Kristen Monroe, politika alanındaki bilim adamı, diğerk alimlerin arasında, özgecilik çalışmalarında sosyoloji, ekonomi, evrimsel biyoloji, psikoloji ve felsefeyi kullandı (Monroe, 1996) . Felsefeci Elliot Sober ve biyolog David Sloan Wilson (1998), bencil olmayan davranışların evrimi ve psikolojisi üzerine birlikte bir kitap yazdılar ve yakınlarda çeşitli disiplinlerin alimleri, "meydana gelen özgeci sevginin tartışmasını şekillendirmesini umdukları bir diyalog çerçevesi" amacıyla Özgecilik ve Özgeci Sevgi; Bilim, Felsefe ve Din Diyalogu adlı bir eserde çalıştılar (Stephen ve diğerkleri, 2002).

1962 ve 1982 tarihleri arasında binden fazla özgecilik deneysel çalışmalarının rapor edilmesine rağmen, özgecilik ve özgeci sevgi sosyal bilimlerin ana konusu değildir (Dovido, 1984). Bencillik konusu evrimsel biyoloji, sosyoloji, psikoloji alanlarında

yaygın olduğu kadar, politik bilim ve ekonomide tamamiyle esas durumdadır. Bencil modele uymayan bir davranış mantık dışı olarak atılmaktadır. Bencillik modelinin ekonomi için önemi en belirgin olanıdır, çünkü, bencillik ve mantıklılık denklemi baştan sona birbirlerinden etkilenmektedir. Sosyolojide yansıtılan bencil bakış açısı not edilecek kadar belirgin olan geleneksel bilgeliği olmuş gibi kabul etmek için gelendir. En azından bu zamana kadar nispeten öyle idi.

Çoklu disiplinli açıdan özgeciliği gözlemlemek için, sosyolojinin içinde ve dışında disiplinlerin tabiatında var olan esas varsayımın asgari ölçüde anlaşılması gerektiğini takip etmektedir. Bu bölümde, bir çok alanda özgeciliğin mümkünliğini savunan ve buna karşı iddialar içeren bazı öncelikli çalışmalar incelenecektir. Çünkü, literatürün bütününi geniştir ve burada sadece psikoloji, ekonomi, evrimsel biyoloji disiplinlerinde geliştirilen esas fikirlerin bir parçası gözden geçirilecektir. Hipotez testi teriminde daha büyük vurgu sosyoloji, sosyopsikoloji ve politik bilim yer almaktadır.

Sosyolojik yaklaşım zenginleşecektir çünkü birçok seviyedeki bireyin davranışını gözlemleme olasılığına izin vermektedir. Bireysel seviyede, özgeci davranışla alakadar olmak için belirli içsel güdülerini kişilerin nasıl sergilediğine değinilmektedir. Sonra grup seviyesinde kişi davranışının kişinin geniş bağlamı tarafından (Örneğin, kültürü ya da ebevernsel değerleri) nasıl etkilendiği incelenmektedir.

Sosyolojide “özgecilik” teriminin kökenini, felsefi düşünceleri temel almış ve bu disiplin dışındaki diğer araştırmacıların çağdaş çalışmalarında araştırılmalıdır. Monroe (1996) özgeciliği insan doğasının bir parçası olarak kabul etmektedir ve geleneksel mantıksal seçim teorilerinin yeterli biçimde özgeci davranışları açıklamadığını iddia etmektedirler. Bilişsel yönelim üzerine odaklanmaktadır, özgeci davranışın tenkitçi öngörücüsüdür. Bu, kişilerin ortak insanlığın üyeleri olduğu inancını temel almaktadır.

Son yirmi yılı aşkın süredir bencillik modelinin belirginliği tamamiyle olması gerektiği yerde sorguladı (Mansbridge, 1990). Sosyal bilimlerin 1990 araştırması "Tüm bu alanlarda örnek değişim gözlemliyoruz." ile sonuçlandı. Daha öncesinde

1982'de Janusz Reykowski, başkalarının iyiliği için insanların davranışta bulunması gerçeği çalışmalarının son 15 yılda geliştiğini belirtti (Reykowski, 1982). Psikologlar, "prososyal davranış" üzerinde çalışmaya başladılar ve bazı sosyologlar kan ve organ bağıışı gibi "yardımsever davranışlara" dikkat çektiler; Bazı ekonomi ve politika üzerine çalışan bilim adamları mantıklı seçim teorisi ile bencillik tavrındaki temellerinin yeterli olup olmadığını sorguladılar. Tüm sosyal bilimler alanlarında, bencillik varsayımı sorgulanmaya başlandı ve gerçek özgeciliği araştıran bazı şeylerin insanları güdülediğinin anlaşılma ihtiyacı yükselen bir ciddiyetle keşfedildi ve gündemi meşgul etti (Grant, 2001). Örneğin Monroe; "Bencilliğin paradigmatik hapsetmeler ile var olma sadece özgeciliğin kısmi açıklamalarını üretmektedir. Böyle geleneksel analizler mantıklı davranış gösterenler tarafından gerçekleştirilen yarı-özgeci davranışlarla ilgili bazı sınırlı anlayışları önermektedir, fakat, özgeciliğin kendisinin açıklanamamakta olduğunu belirtmektedir (Monroe, 1996).

Evrimsel biyoloji teorisi özgeciliği bireyin zararına da olsa, başkalarının sağlığı (yaşamsal ve üreme) arttıran davranışlar olarak tanımlamaktadır. Biyolojik anlayışta, özgecilik hiç bir bilinçli iyilikseverlik içirmez. Geleneksel Darwinci anlayışta, başkalarının göz önüne alma baskınlığı, genetik yönden ilişkili akrabaların ya da toplumsal açıdan araya giren karşılığa, büyük ölçüde mecbur kalınma olarak öne sürmektedir. Son 30 yılı aşkın süren bir zaman diliminde gelişen evrimsel açıklamaların çoğu otantikliğin Darwin'in sağlam doktrinini ile (orthodoxy) uzlaştıramaz olarak "dış-grup" özgeciliğinin var oluşunu gözler önüne sermektedir.

Fakat, Sober ve Wilson farklı bir bakış açısını ele aldılar. Onlar, psikolojik özgeciliğe karşı olan durumu asla güçlü olmadığına inandılar. Bu, özgeciliğin taraftarları durumu kanıtlaması gerektiği, egoizmin taraftarları sadece ikna edici açıklamaları hayal etmesi gerektiği varsayımına dayalıydı. Onlar evrimsel teoriyi, özgecilik ve egoizmin adilce yarışabildiği bir oyun alanı tedarik etme olarak gördüler ve grubun diğer üyeleri adına yapılan davranışlar kan bağılılığı ve münasebetinin ötesinde grubun bir bütün olarak görülmesi gereken grup özgeciliği biçimini savundular. Evrimsel olasılık bağlamında yargılandığı zaman, psikolojik egoizm daha aşağı bir teori halini alır, çünkü, bireysel üreme ve hayatta kalmanın ötesinde olan özgeciliğin

formları eğer birbirlerine rakip olmak yerine grubun hayatta kalabilmesine yardım ederlerse kişiler evrimsel olarak mümkün olabilecektir diye iddia ettiler (Sober ve Wilson, 1998). Psikolojik egoizm ve özgecilik arasındaki karmaşanın evrimsel bakış açısı olmadan çözülemeyeceğini öne sürdüler çünkü gözlemlenen davranış soruya karar veremez ve felsefeciler tarafından malzeme sağlanan bağlamsal iddialar çıkmazı kıramazlar (Sober ve Wilson, 1998).

Çalışmalardaki esas soru "prososyal davranış" üzerinedir; Başkalarının gelişimi, korunması, varlığını sürdürmesine yönelik yapılan davranışları insanların üstlenmesi nasıl mümkün olabilir?" Bu soruya cevap vermek için kullanılan önemli bir strateji, prososyal davranışların varlığı ile ilgili içsel ve dışsal değişkenleri ölçmeyi ve tanımlamayı amaçlamaktadır. Reykowski (1982) tarafından yapılan çalışmanın sonucunda, prososyal davranışın, hedef kişinin karakteristiğine (ırk, fiziksel görünüm, sosyal durum, v.b.), durumun karakteristiğine (görgü tanıklığı, gürültü, sosyal gerekliliklerin sayısı, v.b.), öznenin geçici durumuna (ruh hali, şu anki başarı ya da başarısızlık deneyimleri, v.b.), öznenin kişisel karakteristiklerine (değerleri, ihtiyaçları, yaklaşımı üslubu, v.b.), özne ve hedef kişi arasındaki psikolojik ilişkiye (arkadaşlık, rekabet, acıma, v.b.), özne ve hedef kişinin arasındaki fiziksel ilişkiye (mesafe), prososyal davranışın içerdiği maliyete, hedef kişinin ihtiyaçlarına, durumda aktive olan psikolojik sürece ve buna benzer şeylere dayandığını belirten bulgular elde edilmiştir.

Monroe (1996) özgecilik üzerine geniş kapsamlı çalışmalarda bulundu ve özgeciliğin bencilliğin boş hali olduğunu savunmaktadır. Onun özgecilik tanımına göre, özgeci davranış "kişinin iyiliği içinde eksiklik olasılığı taşımalıdır. Monroe (1996), çağdaş teoriler üzerinde gözle görülür bir etki sahibi olan Gary Becker'i, özgecilik kavramında kişisel fedakarlığa izin vermediği için eleştirmektedir. Yine de Monroe ve Overvald gibi yazarlar bencillikteki eksiklik ya da kişisel fedakarlığa özgeciliğin izin vermesine inandıkları için hata ettikleri iddia edilmektedir.

3.5. ÖZGEÇİLİĞİN BENCİL AÇIKLAMASI

Eğer bencillik ve özgeci ahlakın gereklilikleri aynı anda meydana gelemez ise, özgeciliğin bencil açıklaması başarısız olmaya mahkumdur. Bencillik ve ahlak ilminin bir arada bulunmasının olabilirliğini gösterdikten sonra özgeciliğin bencil açıklamasını savunmak için daha iyi bir duruma gelinebilir.

Hiç kimse kişinin kendi kıymetini bilmesinin doğruluğunu ve meşruluğunu inkar edemez. Hiç bir ahlak ilmi kişilerden başkasının iyiliği için tamamen kendinden feragat etmesini, fedakarlıkta bulunmasını isteyemez. Eğer biri kendinden fedakarlıkta bulunması gerekiyorsa, her benliğin fedakarlıkta bulunması gerekiyorsa, ahlak ilminin ne gibi amaçları ve altında yatan maksat olabilir? Dahası, niçin diğerlerinin kişinin kendisinden daha yüksek bir değer aldığını açıklamakta zordur. Nesnel bir bakış açısından, kişinin, birey olarak, diğerlerinden daha düşük bir değere sahip olduğunun oluşturulması da neredeyse imkansızdır. Bu yüzden genellikle kişi kendi mutluluğunu, değerini ve hayatının anlamını kendi kıymetini bilmesinden sonra peşine düşme hakkı kazanmakta olduğunu kabul edilmektedir. Bu takip özgeci ahlak ilminin, zıttına gitmemektedir. Aksine, hakiki ahlaki yaşamla aynı anda meydana gelebilmektedir. Kişinin ahlaki anlamda iyi ve önemsemeyi içeren bir hayat olarak anlamlı ve yaşamaya değer bir hayatı algılaması mümkündür. Bu algı, hakiki olarak özgeci hayatı edinmek için mükafat teşkil etmesi gerekmemektedir. Kişinin esas amacının kendini araması olma olasılığına rağmen, bu gerçek başkalarının iyiliğini özümsemek ya da ona dönüşmüş olması gerekmektedir. Çünkü hayatın anlamını içeren şey budur. Colby ve Damon'un dediği gibi, "Ahlak tatminin en derin hissine yol açabilir ama tatmin başkalarının ihtiyaçlarına kişinin katkı sağlaması olarak gelir (Gewirth, 1998)." Bu yaşamaya değer, anlamlı hayatın kısmi kavramının edinilmesi ve tasdikidir. Yani, kişinin değere bakış açısının transformasyonunu içermektedir. Egoistik kişi ile özgeci kişi arasında farkın anahtarı kişilerin değere bakış açılarının altında yatmaktadır. Birincisi, sadece kendilerini önemsemeye değer bulurken diğeri başkalarının değerini de arayışın hakiki değere layığının iyiliği olarak algılamaktadır.

Anlamalı ve değerli hayatın bencil arayışının gerçek ahlaki hayatla sonuçlanacağı iddiası en iyi Jack Coleman örneği ile gösterilebilmektedir. Colby ve Damon (1992)'a göre, Coleman'ın hayata yaklaşımı, hayallerini elde etmek için müteşekkir olmak için fakat onun için kişisel ahlaki doğruluğun takibi olan ahlaki endişelerle doldurulan şekilde her şeyi halletmek içinde, kalbini ve kafasını takip etmektir. Onun bu arayışını kendi isteklerine düşkün ya da sorumsuz olmasından engellenen şey, kişisel müteşekkirlik için arayışlarını şekillendiren kişisel doğruluğun talebi ile ve başkalarının değerine en derin şekilde saygı göstermek ile bir araya gelmesidir (Colby ve Damon, 1992). Onun bu bağlılığı kendi standartları tarafından baştan kıymet takdir edildi ve yönlendirildi. Coleman (1990) bilinçli olarak kişisel mükemmelliği için çabalamaktadır ve ahlak mükemmelliği kişisel mükemmelliğin-ayrılmaz bir parçası olarak-anlaşılmaktadır. Değerin anlamını daraltmaktadır ve başkalarının iyiliği ve sosyal adaleti hedefleyen aktivitelerden değerlilik ve anlam türetmektedir. Çünkü gerçekten yapmak istedikleriyle yapması gerekenler aynı anda meydana gelir ve kendisini daima ahlaki hedefleri talep ederken görmektedir. Coleman örneği kişisel mükemmelliğin bencil takibinin gerçek ahlaki hayata yol açtığını göstermektedir.

Kişinin kendi endişelerini anlamının, kendi arzuları için yaşamının kişi için gerçek olmasına rağmen, bazı endişelerle ilişkili kimliklerin kişi için iyi olmadığı düşünülmektedir. Örneğin, kişinin günlük hayattaki çoğu saçma, önemsiz şeyler hakkında endişe etmesi iyi değildir ve boyu ve görünüşü için aşırı üzülmeye de iyi değildir şeklinde düşünülmektedir. Böylece, kişinin endişeleri ve önemsemeleri hakkında davranışta bulunmasının iyi olduğunu düşünmemize rağmen, her önemseme ve endişe sahip olunmaya değer değildir diye düşünülmektedir. Bazı eğilimler ve kimlikler, kişinin sahip olması için daha iyidir. Bu demek oluyor ki, kimliklerin kendisi yargılanabilmektedir ve kişi için iyi olup olmadığı açısından değerlendirilebilmektedir. Şu konuda hem fikir olunmaktadır ki, hiç kimse için bencil olmak iyi değildir, çünkü, çoğu deneyimlerimizi ve zevklerimizi özleyeceğiz. Böylece, bencillik kimlik üzerinde rastlantısaldir diyerek bir kişi doğrunun yarısını anlamaktadır sadece, hikayenin diğer yarısı, kimliğin kendisinin bencillik bağlamında kıymet verilen bir özne olduğudur. Kimlik bencillik kavramını

etkilemektedir ve kuşatmaktadır diyerek, bencilliğin özelliğine, esnekliğin ve çeşitliliğine dikkat çekilmektedir diyerek insan ilgisinin nesnelliğinin doğruluğunu kabul edilmektedir. Bencilliğe nesnel bakış açısından ki, çeşitli kimliklere kıymet verilebilmektedir (Jing, 2005).

David Holley, bencilik olarak belli bir kimliğe sahip olma seçimi düşüncesine karşı çıkmaktadır. Bu demektir ki, ahlaki ya da özgeci kimliğe sahip olma seçimi, Holley (2002)'e göre, bencilik olarak kabul edilmemesi gerekmektedir. Başkalarının kişisel-değer arzusu kadar kimliği de koruma arzusunu konu etmek, bir kişinin kendi kıymetini bilme arzusuna daha düşük öncelik vermesi için kendi kıymetini bilme arzusuna sahip olabilmesinin paradoksal sonucuna yol açmaktadır. Kişinin sürdürmek istediği kimlik temel olarak egoist olmadığı zaman, benliğinin yararından farklı olan şeyler tarafından motive edilmeyi arzulamaktadır. Böyle bir durumda "kendi kıymetini bilme" gibi kimliğe sahip olma güdüsünü çağırmak "bencilik" terimini göstermek için kullandığımız zıtlıkları ortaya çıkaracaktır.

Kişinin belirli bir kimliğe sahip olma arzusu özellikle kişinin mutluluk düşüncesine ulaşması arzusu olduğuna ve bunun kendi kıymetini bilme arzusu olduğuna karşı çıkılabilmektedir. Burada "mutluluk sadece bireyin yaşamayı, aradığı hayat biçimini temsil etmektedir (Jing, 2005).

3.6. KİŞİNİN KENDİ KIYMETİNİ BİLMESİ VE ÖZGÖNDERGESEL ÖZGECİLİK

Kişinin kendi kıymetini bilmesi gerçek özgecilikte doğal olarak yetişebilmektedir. Bireyin kendisi ve başkaları ve genişletilmiş benlik anlayışı arasındaki bağlantı özgöndergesel özgeciliğin yemeline yatmaktadır. Başkalarıyla birlik fikrinin temeli olan özgöndergesel özgecilik, egoizm ve özgeciliğin bilindik zıtlığını bir araya getirmektedir ve onlara üstün gelmektedir.

3.6.1. Özgöndergesel Özgeciliğin Tanımı

C.D. Broad "özündergesel özgecilik" terimini icat etmiştir (Mackie, 1990). Broad (1971)'a göre, başkalarına değeri verme; eğer, öncelikli vurgusu başka kişi ve şeylere ve onun durumuna ise bir arzudur. Başkalarına değeri verme arzusu; eğer, "başka kişi ve şey ile bencilliğin ilişkisi güçlü egoist bir güdü uyandırıcı olarak hareket ediyorsa özöndergeseldir (Broad, 1971). Başka yerde; Broad, özöndergesel özgeciliği ortak anlayışın ahlaki ilmi olarak almaktadır, ki bu, ona göre hem özgecidir hem de kapsam olarak sınırlıdır. Özgecidir, çünkü, diğeri bazı kurum ve kişilerden yararı için kendi bencilliğinden fedakarlıkta bulunmaları için her kişinin sorumluluk altında olduğunu kabul etmektedir. Kapsam olarak sınırlıdır, çünkü; bu, her birimizin özellikle kişinin özel bağının bulunduğu bazı kişi ya da grupların örneğinin; anne-baba, çocuklar, hemşeriler, v.b., yarar sağlama için acil yaptırımlara sahip olmasını içine almaktadır. Ek olarak, özöndergesel özgecilik; bu bağların, kişinin yararı üzerinde hak iddia edecek kişiler için en iyi ve en verimli temel olduğunu içinde barındırmaktadır (Broad, 1971).

Broad'ın özöndergesel özgecilik ile söylediği tüm sözler özöndergesel özgeciliğe ilham vermiştir. Burada açıklanacak özöndergesel özgecilik Broad'ın düşüncelerinden bazı açılardan farklılık göstermektedir.

Eğer birinin özgeci endişesi ya da başkalarına karşı olan hareketleri, kendisi ve başkaları arasındaki bağdan oluşuyorsa özöndergesel özgeciliğin konusudur. Özgeciliğidir çünkü, saf olarak başkalarının iyiliği için olan davranışlarla ya da gerçek başkalarının değerleri için endişeleri içinde barındırmaktadır. Özöndergeseldir çünkü, kişi ve başkalarının arasındaki bağın farkındalığı bunun sebebidir. özöndergesel özgecilik iddia etmektedir ki, kişi doğal olarak kendi için endişelere sahiptir ve bu endişeleri kişinin bazı ilişkileri olduğu kişiler için genişletebilmektedir. Bu bağlamda, başkalarına kıymet verme ve başkalarını sevmeye kişinin kendi kendisine kıymet vermesi ve kişinin kendini sevmesinden türemektedir ve genişlemektedir. Bu bağlantı kişinin kendisini diğerlerine daha yakın hissetmesini ve kendisini başkalarıyla ilişkili ve onlarla bir büyük olabilmesini sağlamaktadır. Bu da

kişinin kendi için olan endişelerini diğerlerine doğru genişletme yoludur. Burada vurgulanması gereken çok önemli bir nokta vardır ki, o da özgöndergesel başkalarına değer verme saf olarak başkalarının iyiliği içindir. Çünkü, kendi kıymetini bilmesinden türemesine rağmen, başkalarının iyiliğini hedeflemektedir. Bu kişinin kendine verdiği kıymetten köklenmektedir ki, bir şekilde kendine benzeyen insanlar için gerçek önemsemeye sahip olan genişletilmiş benliğin kendi kıymetini bilmesine dönüşmektedir (Jing, 2005).

Aile özgeciliği özgöndergesel özgeciliğin hazır bir örneği olabilmektedir. Anne ve baba kendilerini çocuklarında görür ki bu, çocuklarını sevmeleri için bir neden oluşturmaktadır. Bu bağlamda, anne-baba sevgisi, kişinin kendini sevmesinin, kendi kıymetini bilmesinin bir biçimidir. Benzer olarak, kardeşler, bazı durumlarda, kendilerini diğer kardeşi olarak görebilirler, sonuçlar olarak, birbirlerini severler. Eğer, kişisel beğenmemeler ve çatışmalarla bölünmediyse, kişi kardeşinin iyiliğini kendisi gibi algılar. Sayısız araştırma da, kişi çocuğunu ya da kardeşini kendi bencilliğini geliştirecek bir araç olarak önemsememektedir, onların iyiliğini kişinin diğer benlikleri olduğu için önemsemektedirler.

Biyolojik bağ özgöndergesel özgecilik için tek temel değildir. Çünkü, kişi kendini farklı yollarla da diğerleriyle bir bütün olarak görebilir ve bağ kurabilir. Kişinin kendisini diğerleriyle bir görmesi bireyin kendisi gibi çeşitli seviyelerde önemsemesine yol açabilir. Deneyimin, kültürün, milletin, yaşanılan yerin, ideallerin, arayışların, projelerin, ilgilerin, hobilerin paylaşımı, bunların hepsi özgöndergesel özgeciliğin temelini oluşturabilirler; tüm bu şeyleri ve görüşleri teker teker saymak ne mümkündür ne de gereklidir. Ek olarak, bazı önemsiz şey ve görüşlerin ortak paylaşımı özgöndergesel özgeci endişeyi teşvik etmeyebilmektedir. Dahası, ortak belirli şeyin başkalarıyla paylaşımı bir şekilde başkalarına değer vermeyi uyandırırken bir diğerinde uyandırmayabilir. Aynı ırk ya da milletten olma, bir kişi için çok şey ifade edebilir ama aynı sosyal idealler ya da dini arayışlar bir başkası için daha ağır basabilir. Anlatılmak istenen konu şudur ki; başkaları ile ortak bir şeyi paylaşmak kişinin başkalarıyla bütünleşmesi için yeteceği kadarıyla özgöndergesel olarak başkalarına-değer vermeye yol açacaktır. Böylece özgöndergesel özgecilik

kapsam olarak sınırlı değildir, yakın ilişki ya da özel bağ diğer eşit olan şeylerde daha zayıf bağlarda olduğundan daha güçlü özgöndergesel başkalarının kıymetini bilme endişesine yol açabilmesine rağmen. Bireyin değişen ilişkiler kurduğu kişiler için belli miktarda başkalarının kıymetini bilme endişesine sahip olması doğru değildir. Dahası özgöndergesel özgecilik insanlarla sınırlı değildir, çünkü, kişi bir hayvan ya da bir cansız varlıkla içinde özgöndergesel başkalarının kıymetini bilmeye sahip olmaktadır.

Bu açıklamaları aydınlatmak için bir kaç örnek verilebilmektedir. Öncelikle etkili bağları temel alan bir örnek verilebilir. Bireyin çocukluğunda ona bakan onun bakımı için zaman harcayan bir teyzesi varsa, sunucunda birey kendini o teyzesine yakın hissedecektir ve anne-babasıyla arasındaki bağdan az olmayacaktır bu bağ. Ve eğer teyzesi hastalanacak olsa, birey onun tedavisi için elinden geleni yapacaktır. Teyzesinin problemlerini kendisinin problemleriymiş gibi ele alacaktır. Sonucunda onun için her şeyi yapacaktır fakat bunu kişisel fedakarlık olarak görmeyecektir çünkü, birey durumu kendi ihtiyaçlarının karşılanması olarak görecektir. Bu örnek şunu anlatmak istemektedir; Kişiler sadece izole edilmiş bireyler değildirler. İnsanlar çeşitli daireler çizerler ve bu daireler kişilere yardım sağlamaktadır. Küçük dairedeki insanın önerdiği yardım büyük dairedeki kişiye genişletmeyebilir. Fakat dairelerin alanını göz ardı ederek, tüm daireler özgöndergeseldir ve tüm daireler başkaları için bazı gerçek önemsemeleri işaret edebilir (Jing, 2005).

Sonra, biyolojik ya da etkili bağ temeli olmayan bir örnek verilebilir. Diğer şeyler eşit olmak koşuluyla, daha önce garson olarak çalışan kişiler yemeğe çıktıklarında daha iyi bahşiş verme eğilimindedirler. Bunun evrensel olarak, genelde bile doğru olup olmadığı önemli değil, önemli olan, bu nedenle bahşiş verme davranışı özgöndergesel özgeciliğin konusunu işaret etmektedir. Kişi kendini başkaları gibi insanları beklerken görebilir ve sonucunda aralarında belki de bir bağlantı kurup ona kendisini yakın hissedebilir. Kendisine iyi davranılıyormuş gibi iyi bahşiş verebilir. Bu özgeciliktir, çünkü, başkasının iyiliğini istemektir ve başkasının iyi hissetmesini sağlama amacı olmayabilir. İyi bahşiş vermek kişinin kendi iyiliğini arttırmaz; aslında kişinin kişisel parasal çıkarını azaltmaktadır. Garson masada bekleyen diğer

insanlarla bazı ortak ilgileri paylaştığı için iyi bahşışı vermez, iyi bahşış vererek garson olarak karşılığında kendisine yarar sağlayacak ortak bir çıkarı destekleyebilmektedir. Bazı durumlarda böyle olabilir fakat her zaman durum böyle değildir. Bu yüzden garsonun iyi bahşış verme davranışı "güçlü bir egoist güdü-uyarıcı" içermeyebilir. Fakat, bu davranışın bencilliğin teşvikini hedeflememesine rağmen, yine de kişinin kendi kıymetini bilmesinin dolaylı bir görünümü olduğu vurgulanmalıdır. Garson olarak kişi başka garsonların hislerini ve durumunun anlayabilmektedir. Kendisini sever ve adil bir şekilde davranılmayı ister ve sonucunda, kendisi gibi olanlara ya da iyi davranılması gereken benzer durumda olan insanlar ister. Kişinin kendi kıymetini bilmesinin başkaları için endişelenmeyi geliştirdiği bu yola dikkat çekmek ilginçtir. Garsonun iyi bahşış verme davranışı, kişinin kendi kıymetini bilme hissinden kaynaklanmaktadır fakat aslında kendi parasal çıkarının azalması davranışı ile sonuçlanmaktadır. Kendi kıymetini bilmekten kaynaklanan ve kişinin diğerleri ile bütünleşmesinden genişleyerek başkalarına değer verme, kendi kıymetini bilmenin daha çok kendini sınırlandırmış yönüne ağır basabilmektedir. Böyle durumlarda, kişi yardımsever davranışından pişmanlık duymaz, fakat maaliyeti kabullenmek için tamamiyle gönüllüdür. Eğer mantıklılık, kişinin daima dar bencilliğini artması gerekiyor demekse, garson, birey olarak kendi bencilliğine ters giderek bencil davranmıyordur. Yine de eğer mantıklılık kişinin endişelerinde ve hislerinde doğru olarak kalması gerektiği demekse de, garson mantık dışı davranmamaktadır (Jing, 2005).

Özgöndergesel özgecilik benlik ve kişini kendi kıymetini bilmesinden başlar fakat dar bencillikte bitmez çünkü ortak benliği ve genişletilmiş benliği kabul etmektedir ve dar kapsamdaki kendi kıymetini bilme genişletilmiş kendi kıymetini bilmeye doğru ilerlemektedir.

Bir diğer üzerinde durulmaya değer konu şudur ki, yakın ilişkiler daha güçlü başkalarının değerini bilmeyenden olması ve gerektirmesinin genellikle doğru olmasına rağmen, bu iddia bazı niteliklere ihtiyaç duymaktadır. Örneğin genel anlamda, bireyin kardeşi ile herhangi bir futbol takımındaki kişiden daha yakın olduğu ilişki içerisinde. Ama, kişi kardeşi ile aynı futbol takımında oynamıyorsa,

kardeşinin takımına karşı oynuyorsa, kardeşine yardım etmek yerine kendi takım arkadaşlarının maçı kazanması için elinden geleni yapmaktadır. Bu gösteriyor ki, özgöndergesel başkalarının kıymetini bilme belirli bir bağlamda ve kişinin oynaması gereken sosyal rolde değişiklik göstermesi gerekmektedir. Bu özgöndergesel özgeciliğin adalet ve eşitlik prensiplerini çiğnemek pahasına da olsa en sevdiği ve en yakınının yanında olabilme endişesini ortadan kaldırmaktadır. Merhametli özgeci bakıma bir neden ile rehberlik edilmeli ve adaletin gerekliliğine karşı olup olmadığı kontrol edilmesinin gerekliliğinin doğru olmasına rağmen, özgöndergesel özgeciliğe belirli bir meyden okuma gibi görünmektedir.

3.6.2. Özgöndergesel Özgeciliğin Deneysel Desteği

Özgöndergesel özgecilik fikrini açıkladıktan sonra şimdi de özgöndergesel özgeciliğin ikna edici varlığını gösterecek bir kaç deneysel kanıtı bakmak gerekmektedir.

Christina Noble, kendisi de bir sokak çocuğu olarak, Vietnam'da sokak çocukları ile yakınlık kurabilmektedir, çünkü İrlanda'daki hendek ile Vietnam'daki hendek arasında fark olmadığını günün sonunda ikisinin de aynı olduğunu farketmiştir. Kendilerini o sokak çocuklarının gözünde görerek, kendisini bu sokak çocuklarının iyiliğine adar. Bu özgöndergesel özgeciliğin açık bir örneğidir (Noble, 1994).

Özgeci kimseler en iyi şekilde evrensel olarak tarif edilen dünya görüşlerini sergilerler ki bu sosyal ya da grup bağından çok özgecilere daha önemli görünmektedir. (Galston, 1993). Özgeciler kendisini belirli bir grup ya da alt grubun üyesinden ziyade tüm insanlığın bir parçası olarak kendilerinin ikna ediyor gibi görünmektedirler. (Mansbridge, 1990). Özgeciler için, özgecilik "özgeci davranışlara yansıtıcı ya da içsel görünüm veren ve sık sık vurgulanan ahlaki mantığın bilinçli sürecinden hareket eden, başkalarıyla bağlantılı olan benlik anlayışlarının mantıksal fazlalığıdır." (Pojman, 1998). Monroe, özgecilik özgeci ve diğer tüm insan oğulları arasındaki algılanan ilişkinin yansımasıdır. Özgeciler tüm insanların bir olduğu bir dünya görüşünü paylaşmaktadırlar. Bu dünya görüşü, "özgeci davranışları teşvik

eden etkileyici tarzda tüm insanlığı birbirine bağlar gibi görünmektedir." diyerek bir karara varmaktadır (Hazo, 1967). Monroe'ya göre, bu özgeci bakış açısı- özgecilerin sahip olduğu ortak insanlığa diğerleri yoluyla bağlı olduğu anlayışı-özgeciliği açıklamaktadır. Özgeciliğin kalbi özgeci kimlik ya da bakış açısıdır, bir başka deyişle, başkalarıyla ilişkili olan benliğin özgeci algısı. Diğerlerinin çok ihtiyacı olduğunda onları davranışta bulunmak dışında başka seçenek bırakmamaktadır. Geleneksel mantıklı davranışta bulunanlardan özgecileri en iyi ayıran bakış açısı budur (Annas, 1993).

3.6.3 Kendi Kıymetini Bilmekten Özgöndergesel Özgeciliğe

Bu bölümde iki konuya dikkat çekilmektedir. Birincisi, kişinin kendini takdir etmesinin doğal önceliği ve ikincisi de kişinin kendi kıymetini bilmesinden ötürü doğal olarak ortaya çıkabileceğidir. Biri kişinin doğal olarak başkalarından çok kendisi için endişe etmesidir ve diğeri kişinin kendi kıymetini bilmesini temel almaktadır. Yanlış anlamaya engel olmak için, psikolojik egoizmin iddialarından kişinin kendi kıymetini bilmesi iddialarını ayırmak gerekmektedir ve bu kişinin kendi kıymetini bilme iddialarını kurarken psikolojik egoizm iddialarını kötülersek yardımcı olacaktır (Jing, 2005).

Psikolojik egoizm kişinin kendi kıymetini bilmesinin önceliği iddiası güçlü değil iken, "Herkes bencildir ve her şeyi kendi iyiliği için yapmaktadır." diye iddiada bulunmaktadır. Kişiler birincil olarak bencildir veya gerçek diğerlerine değer vermenin gerçekliğini onaylarken, insanların bencil olduğuna inanmaksızın, diğerlerinin çıkarlarından daha bencil olduğuna inanabilmektedirler. Yani, kişi kendi kıymetini bilmenin önceliğine inanabilmektedir. Psikolojik egoizmin popülerliği gerçeğin bazı tahminleri ya da gerçeğin bazı elementlerini barındırdığını ima etmekte olabilir. Psikolojik egoizm iddiası gerçek olmayacak kadar güçlü olmasına rağmen, popülerliği kişinin kendi kıymetini bilmesi önceliğinin zayıf iddiasına destek vermektedir (Kieffer, 2005).

3.7. PSİKOLOJİK EGOİZME KARŞI PSİKOLOJİK ÖZGECİLİK

1930'larda Broad, Butler'ın psikolojik egoizmi canlı teori olarak öldürdüğüne inandı (Broad, 1965). Fakat, psikolojik egoizm hakkındaki tartışmalar günümüze kadar devam etti ve tüm felsefeciler psikolojik egoizmi ölü bir teori olarak görmediler. Butler(1969); tüm belirli tutkuları örtbas eden ve hayata kişinin kendi kıymetini bilmesinin uygulaması olarak devam edenler haricinde hiçbirşey olmayı temsil eden kişilere meydan okumaktadır. Butler'ın teorisi insan psikolojisinin iki aşamasının ayrımı üzerine kurulmaktadır. Belirli tutkular, lezzetler ve sevgi daha düşük seviyede var olurken yansıma ve bilinç daha yüksek seviyede var olmaktadır. Butler'a göre, insan olarak, içgüdü ve tutkularımızla yönlendirilmek yerine, yansıma ve bilincimize hayatımızdaki otoriteler kabul etmemiz gerekmektedir. (Butler, 1969)

Butler'ın psikolojik egoizme karşı olma nedenleri şöyledir: Öncelikle, belirli tutkular hep kişinin kendisini temel almamaktadırlar. Tutkularımızın varlığı tamamiyle kendi isteğimize bağlı değildir. Ne çeşit tutkulara sahip olacağımız da kendi isteğimize bağlı değildir. Dahası, mantıksal hesaplamalarımızın ötesinde olan tutkularımızın nesnesini istediğimiz gibi seçemeyiz bile. Bu nedenlerle tutkularımız kişisel kendi kıymetini bilmenin kabulünden harekete geçirildiğini söyleyemeyiz. Tutkularımız kendimizi takdirmizi takdir etmemize hizmet vermek için tasarlanmıştır diyemeyiz. İnsanın tüm bu yönleri kişinin kendi kıymetini bilmesinden motive edilmemekte olduğu ve böylece psikolojik egoizmin bir hata olduğu anlaşılmaktadır. Bir kişi insanlara, sanata, hayvan ya da canlı olmayan şeylere karşı hararetle endişe ve belirli objelere sahiptirler. Dahası, tutkular kör olduğu için, belirli tutkular mantıklı kişinin kendi kıymetini bilmesi ne karşı olabilirler. Butler; kişinin kendine kıymet vermesi ve bunun sonucunda gerçekleşen davranışlar ilginç olmasına rağmen, harici objelere ve bunun sonucunda olan davranışlara karşı olan belirli tutkular ya da sevgiler ilginç değildirler sonucuna varmaktadır (Jing, 2005).

Butler, çoğu çağdaş yazarla bir görüşü paylaşmaktadır, yani; zevk, tutku ve arzu ifa edildikten sonra gelmektedir ve bir arada vuku bulan zevk, tutku ya da arzunun amacı değildir. Psikolojik egoistler, Hobbes gibi, bir kişiye yardım etme sebebim o

kişi için duygunun, üzüntünün nahoş hisnine son vermektir ya da kendimi mutlu etmek içindir, çünkü, birini iyi gördüğümde bende mutluluk hissi oluşacağını bilmekteyim demektir. Butler'ın bu meydan okumaya cevabı, "Başkalarının acı çekmelerini hafifletmesinden hissettiğim zevk o kişi için olan hararetili endişemin varlığını gerektirmektedir. Benim bir kişinin iyi olması içinli gerçek endişem onun iyi olduğunda elde edeceğim zevkten önce gelmektedir. İlk seferde benim tutkum kendi nesnesine sahip olduğu için ben daima endişenin gerçekleşmesini takip eden bir arada vuku bulan mutluluk hissini hedeflerim diyememekteyiz. Bu belki de sadece başka kişinin iyiliğini istediğim için ve sırf zevk elde etmek için başka bir yol bulmak için ona karşı hararetili bir endişe oluşturmadığım içindir. Birinin tutkularını ve endişelerini gerçekleştirerek, kişi doğal olarak mutlu hisseder, ki bu tüm insanların gerçeğidir, tutkularının ahlaki tonunu ve kişiliğini ahlaki yaradılışını göz önüne almaksızın. Psikolojik egoizmin hatası; yanlış anlaşılan zevk, arzunun meydana gelmesini takip ettiği için, kişinin gerçekten başkalarına yardım etmeyi arzu etmesi olan nihai bir zevktir." mantığıdır. Yine de, Joseph Katz, "zevkin hem bencil hem de özgeci davranışların (ya da sezinleme) beraberinde geldiği gerçeği, egoizm ve özgecilik arasındaki fark prensibi olarak zevki elemektedir." konusuna işaret etmektedir (Katz, 1948)

Butler'ın bu iddiası bir meydan okuma olarak sunulabilir, ki bu da; belirli tutkular kendi nesnelere sahip olmalarına rağmen, kişinin kendi kıymetini bilmesinin göz önünde bulundurulması tarafından meydana geliyor olmayabilirler ve sonra gelen arzuları hedef almayabilirler, birinin tutkusunu gerçekleştirme arzusu bencilliktir. Tüm insanlar kendi tutkuları tarafından güdülenmektedirler ve yapmak istedikleri şeyi yapmaktadırlar. Kişi tutkulu bir şekilde kendini fakirlere yardım etmeye adasa bile, o kişi kendi tutkularını takip ediyor ve gerçekleştiriyordur. Böylece, herkes kaçınılmaz bir şekilde bencildir sonucuna varılabilmektedir. Bu iddianın gücü, kişini formal karakteristiğini, yani, kişinin formal bencilliğini ki bu demektir, her eylem bir kişidendir ve bir kişi tarafından onaylanmayı işaret etmesinin altında yatmaktadır. Bu tanımla kişi kendi için davranışta bulunmalıdır. Butler ve bazı yazarlar bu gerçeğin bilincindedirler; Butler'ın belirttiği gibi, "kimse kendi seçimleri ya da arzuları ya da tercihleri dışında hareket edemez (Butler, 1969).

J.S. Mackenzie aynı konuya şöyle değinmektedir: "İster egoist ya da özgeci olalım-Ben-cil ya da Sen-cil-bizler "Ben"ciyizdir. Bu "Ben"ci kişinin kaçınılmaz resmi ben merkeziliğidir. Fakat bu bencillik ya da egoistlik demek değildir. John Dewey de bu konuya kendin olarak hareket etme ve kendin için hareket etmeyi ayırarak değinmektedir. Benlik güdülerin ve duyguların mevkisi olmalıdır, fakat, bu davranışlardan faydalanan kimse benliğe ihtiyaç duymamaktadır (Katz, 1948).

Benlikten hareket etmek ya da kişinin kimliğinden hareket etmek bencilliği hedeflemek olarak görülmemelidir. Psikolojik egoizm, eğer herkes formal açıdan ben merkezci olduğu iddia edilirse sadece, doğrudur. Psikolojik egoizm eğer kişiler bağlamda bencil yani hareketlerinin hedeflerinde ve amacında bencil oldukları iddia edilirse, yanlıştır. Bu fark, formal bencillik ile hakiki bencillik arasındaki fark ile de ilişkilidir. Kişinin formal bencilliğinde daima kişinin tutkularını ve arzularını bulması ve yerine getirmesi vardır. Fakat, farklı kişiler farklı tutku, arzu ve önemsemelere sahip olduğu için bencilliğin belirli bir bağlamı ya da doğası çeşitlilik göstermektedir. Buna hakiki bencillik denmektedir. Bencilliğin doğası ve bağlamı kişinin kimliğine ve bakış açısına bağlıdır. Tüm davranışta bulunan kişilere göre evrensel formal bencillik kişinin endişe ve önemsemeleri üzerine davranışta bulunmak ve yapmak istediği şeyi yapmaktır. Butler, aslında kişinin kendi kıymetini bilmesi ya da bencilliği kişinin tutkularının tatmini, kişinin kendi kıymetini bilmesi tutkularını kişinin başkalarına değer verme tutkuları bağlamında anladığı benzer bir görüşü kabul etmektedir (Butler, 1960).

Butler (1960), "Özgecilik ve kişinin kendi kıymetini bilmesi arasında doğuştan bir çatışma yoktur, çünkü, iyilik edenin arzularının memnuniyetinden doğan zevk, egoist tutkuların hazzından doğan zevk kadar kişinin kendi zevklerinin çoğudur."der.

Psikolojik egoizm sosyal bilimlerde yalancı da çıkarılmaktadır. Sosyal bilimlerin birbirine yakın kaynaklarının sayıları göstermektedir ki, özgecilik insan doğasının bir bileşenidir ve prososyal eğilimler insanın duygusal yapısının repertuvarında yer almaktadır (Pope, 1994).

1990'ların başında, Jane J. Mansbridge bencil modele meydan okuyan sosyal bilimlere çeşitli alanlarda bir ciltlik bir eser ortaya koydu. Modern evrimsel biyolojinin anahtar sonuçlarından birsinin, biyolojimizin bir parçası olarak diğerlerine karşı duyduğumuz ve kendimiz gibi diğerlerinin de iyi olmalarını arzuladığımız ve arzunun iyi bir şey olduğunu sorguladığımız iddia edilmektedir (Mansbridge, 1990).

3.8. KİŞİNİN KENDİ KIYMETİNİ BİLMESİNİN ÖNCELİĞİ

Kişinin kendi kıymetini bilmesi başkalarına değer vermesi ile kıyaslandığında asli bir önceliğe sahiptir ve hemen her insan, öyle ya da böyle, hayatı boyunca kendi kıymetini bilmesinin önceliğini elinde bulundurmaktadır. Yine de, felsefe de kişi yardım ve bir iddiayı savunmak beklentisi içindedir. en belirgin ve sezgi yoluyla anlaşılan olanları bile. Kişinin kendi kıymetini bilmesi önceliği iddiaları için doğrudan ve dolaylı çok kanıt vardır.

Hobbes (1642), herkesin gönülsüzce ve özellikle bencil olduğu doğasını planlamaktadır. Bu betimleme, insan doğasının gerçeğini yakalama da başarısız olmakla suçlanabilir olsa da, yani, insan doğasının şevkatli ve özgeci yönünü görmediği ile suçlanabilir olsa da, bu tamamiyle imkansızdır ve ciddi bir kabulün ötesinde, tüm insanların üstün gelerek özgeci olduğu doğasını resmeden bir felsefeci yoktur. İnsanların öncelikle başkalarının çıkarlarını düşündüklerine inanmak zordur ve yine kişilerin üstün gelerek bencil olduklarına ve böylece sağduğunun kişinin kendi kıymetini bilmesi önceliği iddiasını desteklediğine inanmak zordur.

Kişisel koruma ve belli ölçüde kişinin kendini önemsemesi insan oğlunun doğasında inşa edilmektedir; kişinin birey olarak nasıl varlığını sürdürebileceğini hayal etmenin zor olduğu dışında. Tüm insanlar, çeşitli derecelerde bencildirler; tecrübeler ve sağduyu, kişinin kendi kıymetini bilmesi ve önemsemesi insan oğlunun en derin yönlerinden biri olduğunu anlatmaktadır bize. Her birey, bilincin bir birimi olarak, derhal ve doğrudan fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarının bilincinde olmalı ve alakadar

olmalıdır ve doğal olarak başka ihtiyaçlarla buluşmayı aramalıdır. Kişi başkasıyla olduğundan çok kendiyile birinci el deneyimlere sahiptir. Böylece, birinin kendini önemsemesi, doğal olarak başkalarını önemsemeden önce başlamaktadır. Dahası, kişi başka insanla olduğundan çok daha yakın ve içten ilişkileri kendisiyle tecrübe etmektedir. Bu yüzden genel söylem de kişi başkalarından çok kendisiyle daha alakadardır ve başkalarından daha çok kendini önemsemektedir. Bu nedenler, kişinin kendi kıymetini bilmesinden genellikle daha güçlü olduğunu açıklamaktadır. Bu iddia bir çok kaynak tarafından desteklenmektedir (Jing, 2005). Örneğin; Butler (1969), kişinin kendi kıymetini bilmesinin güçlü ve ikna edici ile iyilik ve kişisel çıkarın değişmez ve alışılmış anlayışını bizimle birlikte taşıyacağımıza inanmaktadır. Joseph Raz (2000), kişinin kendisi ile ilgili endişesinin insan olmak için önemli olduğunu düşünmektedir. Jon Elster, bencilliğin bazı metodolojik öncelikleri olduğunu savunmaktadır:Eğer kimse birincil-sıra, bencil zevklere sahip olmasaydı, kimse daha yüksek- sıradaki özgeci güdülere de sahip olamazdı. Diğer yandan, evrimsel teori; kişinin kendini sevmesi bazı anlayışlarda başkalarını sevmek için doğal olarak birincildir çünkü kişinin kendini önemsemenin genel örneği başkalarını önemseme (Mansbridge, 1990).

3.9. DEĞER VERMEKTEN ÖZGÖNDERGESEL ÖZGECİLİĞE

İnsanlar öncelikle ve başlangıçta kendileriyle alakadar olmalarına rağmen, insan sevgisi benlik sınırlarıyla hapsedilemez. İnsanların alakayı genişletip başkalarını sevmesini gösteren bir çok kanıt vardır ve benliğe en yakın olanlara katılmak için insan eğilimi vardır (Pope, 1994). Anne ve baba çocuklarını kendi uzantıları olduklarını hissederler ve çocuklarının acılarını ve hayal kırıklıklarını kendilerinin gibi hissederler. Anne ve babanın sevgisi saf olarak bencil olmamasına rağmen, narsistlik ve sevginin kendine kıymet verme formu olan bir anlayıştır (White, 2001). Sosyobiologlar kişinin kendine kıymet vermesi ile anne babanın sevgisi arasındaki yakın ilişkiye genetik bir mantık sunmaktadırlar.

Akraba seçimi teorisine göre, organizmanın akrabaları için yaptığı fedakarlık çevre ve genlerinin bileşiminden oluşarak ortaya çıkan fiziksel görünüm olarak "özgeci"

gen tipi açısından "egoist" olarak tarif edilebilmektedir. "Özgecilik" akrabalığa, özellikle de evlatlara, yöneltilen bu davranışın birinci dereceden örneğidir(Pope, 1994).

Biyoloji felsefecisi Michael Ruse'nin özetlediği gibi; "Biyolojik olarak esas endişemiz kendi akrabalarımıza yönelik olması gerekir, sonra bize en azından bazı ilişkisi olanlara (kan bağı gerektirmeyen), ve son olarak yabancılara (Pope, 2002).

Bu nedenle Steven Pope sevgi etiğinin, tüm insanları, kendi akrabalarımızı olduğu kadar yabancılarında, eşit ölçüde endişe duymayı içine alarak, insan doğasının yapması imkansız şekillerde davranmayı insandan istememesi gerektiğini ifade etmektedir. Tercihi endişe; ciddi bir ihtiyacın varlığında, geçici olarak mahrum edilme noktasında bile, bu genelleştirilmiş öncelikli sınıflandırma önemli bir şekilde değiştirildiğini hatırlarken kişinin bazı dostlukları paylaştığı kişilere verilmelidir. Bazı durumlar da, başkalarının daha acil ihtiyaçları için aile fertlerinin ihtiyaçları ikinci plana atılmalıdır. Pope (1994 ve 2002)'nin belirttiği gibi; sorumluluğun uygun sıralaması genelde insan dayanışması anlayışının şüpheli ve yoğun bağlarla karakterize edilen sevgiden daha ayrıntılı olduğunu kabul etmektedir. Sadece grup içi meyillere olan doğuştan eğilimlerin kabul edilmesi değil aynı zaman da daha zayıf fakat yabancıları önemseyen insan yetisinin de kabul edilmesi önemlidir.

Darwin birinin diğerine olan doğal sempatinin hayvanların "kendi türüne olan sevgi"sinin yayılmasıdır, der (Pope, 2002). Benzer olarak, insan birliği ya da dostane hisler anlayışı felsefeciler tarafından da kabul edilmektedir. Örneğin, Norton ve Kille dostane hisleri "her bir diğer insanın içinde kendimi kabul etme ve içimizde onları kabul etme" olarak tanımlamaktadırlar. "Dostane hisler paylaşılmış insanlığın temelinde her insan için her insan tarafından hissedilen derinde yatan müspet ifadeleri kastetmektedirler."

Psikolojideki çalışmalar, kendine benzeyenler için insanların tercihte bulunduğunu açıklayan bulgularında özgöndergesel özgecilik teorisine destek verdiğini belirtmektedirler. Psikolog Maria Jarymowicz çalışmalar selinin benzerlik algısının

olumlu tavırlara neden olduğunu ve özgeci davranışları hissettirdiğini bulduğunu belirtmektedir (Oliner ve Blum, 1992). Ek olarak, Janusz Reykowski (1982), prososyal davranışların düzeni içine benliğin dahil olmasının bir yolunda ihtiyacı olan kişiye yakınlık duymayı sağlayarak gerçekleştirdiğini iddia etmektedir. Benzerlikler yardımseverliği etkilemektedir. Bu iddiayı savunmak için Reykowski diğer psikologların bulgularını göstermektedir. Karylowski'nin deneyleri göstermektedir. ki kendileri için ve tanımlanmamış partnerleri için para kazanmak için görevde çalışan genç insanlar, partnerlerinin kendilerine benzer ilgileri olduğunu öğrendikten sonra kendi randımanlarını partnerleri için arttırdılar (Reykowski, 1975). Ek olarak, M. Z. Karylowski'nin bulguları kanıtlamaktadır ki genç insanlar kendi gelecek planlarıyla ve davranışlarıyla benzerlik gösterenler için daha çok çalışmaktadırlar. Benzer insanlara olan çekicilik gerçeğini nasıl açıklayabiliriz? Reykowski (1975) "Benzer kişiye olan çekiciliğin kendini kabul ile bağlantılı olduğunu şeklinde cevap vermektedir. Bazı insanlar bize çekici gelmektedirler, bazıları çekici gelmemektedirler. Fakat, çekici olmayan insan benliğe yakın oldukları sürece, çekici olmayan insanlar benlikten çekici olan insandan çok yardım elde edebilirler. Bu durum, kendini kabulün benliğe benzer olan diğerlerinin kabulüne yol açtığını göstermektedir ki bu da kendi kıymetini bilmenin yolunu göstermektedir. Kendini kabul tarafından kendine benzeyen başkalarına yardım etmek için benliğin gönüllülüğüyle oynanan pozitif role işaret etmesi önemlidir.

Reykowski bu olayı, " kişisel standartların genelleştirilmesi" nosyonu olarak açıklamaktadır. Reykowski bununla şunu göstermektedir: Eğer bizler başka bir kişiyi bize benzer olarak algılasak bu kişinin durumu hakkındaki bilgi doğrudan kendimizi göz önüne alarak bizim beklentilerimize ve sezinlemelerimizle karşılaştırılabilecektir. Tutarsızlık denge kaybı ile sonuçlanabilir ki bu özgeci davranış için güdüsel temeli sağlayabilmektedir. Yani; eğer karşımızdaki kişiyi kendimize benzer gibi algılasak, kendimizin iyiliğini istediğimiz gibi o kişinin iyiliğini de isteriz. Eğer o kişinin durumu beklentilerimize kafi gelmez ise, psikolojik denge kaybı hissederiz. (Reykowski,1975)

Sonuç olarak, biz insanların iyi olmasına yardım etmek için güdülenmekteyiz. Başka

bir deyişle, başkasını bize benzer olarak tanımladığımız için, o kişinin iyiliği ile kendi iyiliğimizle ilgilendiğimiz kadar ilgilenmekteyiz. Karylowski de, genelleştirilmiş meyil nosyonu ile ilişkili olarak, daha büyük başkalarının benzerliği algılaması özgeci davranış için daha güçlü bir motivasyon olmalıdır (Derlega ve Grzelak, 1982). Yani, bir kişi kendini diğerleriyle ne kadar çok bütünlerse, başkalarına yardım etmek için o kadar motive olmaktadır.

Bu özgöndergeselcilerin kendi kıymetini bilmenin öncelikli olduğu ve benlik ile diğerleri arasındaki bağlantı yoluyla başkalarına değer vermenin kurulumu olduğu düşüncesi ile tutarlılık göstermektedir.

Benzerlik algısı, süreci kişisel standartlar diğerlerine uygulanabildiği şekliyle uyarmaktadır ki bu karşılığında kişiyi benliği gibi başkalarına yardım etmesine teşvik etmektedir. Bu nedenler, Maria Jarymowicz özgeci dahil olma bir yandan pozitif etki reaksiyonlarına eşlik ederken diğer yandan da kendi merkezçiliğe eşlik etmektedir: Diğerlerine benlik gibi davranılmaktadır (Oliner ve Blum, 1992). Bu ikisi kendi kıymetini bilmenin önceliğini kanıtlamaktadır ve kendi endişelerini başkalarının endişelerine dönüştürmenin yolunu göstermektedir.

Psikolog Smolenska kendi merkezçilikten yüksek puan alan kişilerin partnerlerinin benzeyişlerindeki farka karşı düşük puan alanlardan daha çok duygusal olduğunu bulmuştur. Düşük seviyede kendi merkezci olanlar farka daha az tepki vermektedirler. Yani; eğer kişi daha kendi merkezci ise, kendine daha çok konsantre olmaktadır ve sonucunda hem kendisi ve diğerleri arasındaki farka hem de bir bakıma ona benzeyen çeşitli kişilerin farklarının daha farkında olmaktadır. Bu farklara daha hassastır ve böylece çeşitli insanlara farklı davranarak tepki vermektedir (Jing, 2005).

Özgöndergesel özgecilik, özgeçiliği teşvik eden psikolojik mekanizmayı gösteren çalışmalarla desteklenmektedir. Harvey Hornstein'e göre, Kurt Lewin günlük hayatta "gerginlik" adını verdiği yapıyı nasıl işlediğini izah eden ilk psikologtur (Derlega ve Grzelak, 1982). Kişinin hedefi elde edilmediği sürece, hedef ilişkili gerginlik yüksek

olacaktır. Bu gerginlik kişinin alakalı konular hakkında düşünmesine neden olacaktır. Fakat hedefe ulaşma tamamlandığında, gerilim dağılmaktadır ve kişi alakalı konulardan düşünmekten serbest bırakılacaktır. Lewin; bireylerle, gerilimin psikolojik ihtiyaç ve niyetin varlığına cevap verdiği sonucunu çıkarmaktadır. Psikolojik güçlerin potansiyel cevabı olabilecek üç gerilim kategorisini tanımlamaktadır (Derlega ve Grzlak, 1982). Lewin'i takip ederek, Hornstein gerilimin dördüncü kategorisini önermektedir: Desteklemeye vesile olan gerilim, başkasının ihtiyaçları ve hedefleri ile koordineli bir gerilimdir. Hornstein; başkasının ihtiyaçları tarafından, neredeyse kişinin kendi ihtiyaçlarıymış gibi, kişi uyandırıldığı olduğunu göstererek araştırma kanıtlarını anlatmaktadır. Hornstein'in desteklemeye vesile olan gerilim üzerine çalışmaları, başkasının hedef ilişkili davranışının sonucu olarak gerilimin canlanması üzerindeki sosyal ilişkinin etkileri ile alakalıdır. Deneylerdeki veriler bireyin geriliminin engellenmiş hedef elde etmeleriyle koordineli olabilmesi şeklinin uygun bir gösterimini sağlamaktadır. Başkalarına karşı olan olumlu his, desteklemeye vesile olan gerilimin canlanmasının temelini sağlamaktadır. Bazı durumlarda, insanlar toplum duygusu, dostlarıyla bir olma hissi tecrübe ederler, ki bu "biz"in doğal bir ifade için karşılıklı tanımını ve bir çeşit sempatiyi içinde barındırmaktadır. Hornstein'in deneylerinde önemli bir konu üzerindeki fikir benzerliği ve nihai kişiler arası çekicilik, desteklemeye vesile olan gerilime temel sağlamaktadır. Aslında, benzerlik, desteklemeye vesile olan sosyal ilişkilerin bitimine kara veren önemli bir değişken olarak meydana çıkmaktadır. Hornstein ve diğerlerinin çalışması baştan başa, desteklemeye vesile olan ilişkilerin, başkalarının kişinin kendi inanç, değer ve bencilliğiyle bağlantılı olan değer ve inançlarını elde tutması inanç tarafından karakterize edilmektedir. (Derlega ve Grzelak, 1982)

Bu çalışmalar; başkalarıyla "biz" hissi kazanan ve bir şekilde kişiye yakın olanlarla kişinin bütünleşme eğiliminde olduğunu gösteren durumlarda özgöndergesel özgecilik teorisini desteklemektedir. Bu "biz" hissi desteklemeye vesile olan ilişkiyi teşvik etmektedir ve desteklemeye vesile olan hareketleri aktive etmektedir. Sonuçta eğer başkasının ihtiyaçları, arzuları ve hedefleri desteklemeye vesile olan ilişkide ifade edilmez ise, birey bu kişinin ihtiyaçlarının, arzularının ve hedeflerinin ifa

edilmesine yardım etmek için güdülenmektedir. Desteklemeye vesile olan gerilim, kişinin diğerleri ile bütünleşmesinin altında yatmaktadır.

Ortaklık algısı, benzerlikler ya da benlik ile diğerleri arasındaki ilişki, kendi kıymetini bilme ve başkaları için kendin gibi endişe etmenin transferi ve şeklinin değiştirme eğilimindedir. Kişinin kendine değer vermesi bir önceliktir fakat başkalarına değer vermeyi dışarıda bırakmamaktadır. Ortaklığın, benzerlik ya da benlik ve diğerleri arasındaki bağlantı, ki bu özgeciliği teşvik etmektedir, belki belirsizdir. Bu genetik ilişki, biyolojik benzerlik, psikolojik devamlılık, sevgi bağları, paylaşılmış deneyim ya da metafiziksel bağlantı inancı bile olabilmektedir.

Robert G. Hazo (1967) tarafsız iyilikseverliği bencil iyilikseverlikten ayırmaktadır. Bencil iyilikseverlik arzusu özellikle başkalarının iyiliğini hedeflemektedir. Aksine, daha karmaşık bir amacı vardır. Benliğin iyiliğine yansıdığı ölçüde başkalarının iyiliğini de hedeflemektedirler. Bu arzular iyilikseverlik olarak kabul edilmektedirler çünkü elde etmeyi sezinlemeyle beraber gelmesine rağmen ana hedef başkalarının iyiliğidir. Hazo (1967)'ya göre bencil iyimserliğin beş alt bölümü vardır. Bunlar "tatmin", "ahlaki gelişim", "olgunluk", "tanıma" ve "paylaşma". Burada bizi ilgilendiren kısım beraberinde gelen hedef olarak "paylaşma"yı içeren bencil iyimserliktir. Çünkü bu bencil iyimserliğin özgöndergesel özgeciliğe benzer şekilde sunulmuştur.

Hazo (1967) der ki: Eğer doğrudansa, verici, hediye ettiği iyiliğin bir kısmının gerçek eğlencesini sezinler, Eğer paylaşma başkasının yerine yapılmışsa, paylaşmanın faydalanan kimse ile kendini bütünleştirmesini mümkün kılar. Böyle bir paylaşma benliğin başkasıyla birlik hissine sahip olduğu durumu yansıtmaktadır. Yine de, kişi kendini diğerleriyle bir bütün olarak gördüğü için ve onun verip diğerlerinin aldığı paylaşımları başkasının adına sezinlediği için, arzu bencillik olmadan olmaz.

İyiliksever arzular, ki bunlara benliğin izdüşümü tarafından eşlik edilmektedir, asla içten ilişkilerle sınırlı değildir. Kişi kendi ve tamamiyle yabancı biri arasında güçlü benzerlikler sezinleyebilmektedir. Bir başkası tanıştığı herkes için empati duyabilir

Çünkü kendini bütün insanlık ile bütün olarak görmektedir. Fakat bu bağlar büyük ya da küçük olabilir, benlik ve diğeri arasındaki keskin ayrımın bazı yok etmesi bu şekilde iyimserliği bencil olan kişiiler tarafından hissedilmelidir (Johnson, 1992).

Bencil iyimserlik ile özgöndergesel özgecilik birbirine çok benzemektedir. Her ikisi de diğerleriyle bütün olma ya da birlik olma ve insanlığı diğerleriyle paylaşma hakkında konuşulmaktadırlar. Fakat aradaki önemli farkı görmek gerekmektedir. Hazo, btnleştiğim kişiye iyilik etmeye çalışmak, bu sempatik bütünlük, hediye ettiğim iyiliğin neşesi yüzündendir. Bu neşenin sezinlemesi hedefin bir parçasıdır ve bu iyiliği bencil kılmaktadır. Bu zgndergesel özgeciliğin konusu değildir. zgndergesel zgecilik güdülemede tarafsızdır: Kişinin kendi benliği ve bencilliği endişenin bir parçası değilken davranış özellikle başka kişinin iyiliğini hedeflemektedir. Kişinin kendisinin kıymetini bilmesi onun nedeninin ve temelinin bir parçası olarak hizmet vererek özgöndergesel konunun içindedir ama hedefi değildir. zgndergesel zgeciliğin nedeninin ve temelinin diğer parçası benlik ile başkaları arasındaki hissedilen bağdır. Kişi kendini önemsemektedir ve böylelikle kendisine bağlanmış kişileri de önemsemektedirler. Başkalarını nemseme kişinin kendisini nemsemesinin genişlemesidir. Başkalarını nemseme kendini nemsemekten büyümektedir, gelişmektedir, fakat başkalarının iyiliği için bir araç olarak hizmet etmemektedir. Söylendiği gibi diğerlerini önemseme kişinin kendine olan ilgisinin genişletilmiş, büyütülmüş dönüştürülmüş formudur. Çünkü, diğerleri benliğe bağlıdır, benlik başkalarını onların amacı olarak görebilir. Başkalarının kıymetini bilme hissi, kendi kıymetini bilme ile kıyaslandığında, türev ve ikincil olabilir; fakat asla başkalarının değerini bilme alt ya da yardımcı olarak ima edilmektedir. Bu yüzden özgöndergesel özgecilik denmektedir (Johnson, 1992).

Başkalarıyla olan birliğe ait ilişkilerin bir çeşidi başkaları için endişe etmekten nde gelmektedir. Bu endişenin gelişimi ve ifadesi bu eski iletişime ve paylaşılan geçmişten doğmaktadır ve onun tarafından doğrulanmaktadır. Benlik ve diğerlerinin birleşen ifadesi ve gelişimidir. Bu yüzden bencillik tarafından gdlenmemektedir. Özgecilik "sık sık vurgulanan ahlaki mantığın bilinçli sürecinden hareket eden ve özgeci davranışlara refleksel ve içgüdüsel görünüş veren, diğerleriyle ilişkide olan

benliğin hislerinin mantıklı gelişimidir."(Monroe, 1996).

Egoizm ve özgecilik üzerine yapılan geleneksel tartışmalar yardımsever davranışın amacının saflığına odaklanmaktadır. Özgöndergesel özgecilik; kendi kıymetini bilmenin kökenine atıfta bulunurken tamamiyle saf özgeci amacın gerçekliği ve mümkünlüğü üzerinde ısrar etmektedir. Özgöndergesel özgecilik, bu bağlam da yerini "bencillik" ya da "kişinin kendi kıymetini bilmesi" sözcüklerine bırakmaktadır çünkü eğer bencillik özgeci davranışın nedeni ve temeli ise, bu davranışlar tamamiyle özgeci olamazlar. Neden olduğu kadar başkalarıyla birlik olma hissinin temeli olan kişinin kendisini beğenmesiyle, kişi bencilliğinin tanımlarından yoksun olan başkalarına saf şekilde saygı duyma endişesine sahip olabilir.

Hazo (1967)'nin bencillik ve kendi kıymetini bilme arasındaki farktan özgöndergesel düşüncenin varlığından yoksun olması nedeniyle, "bencilliğin" iyilikseverlik arzuları içindeki elementlerini bulmak ile çok ilgilendirmektedir ve sonucunda tarafsız iyilikseverliğin varlığını kurmanın zor olduğunu bulur. Tarafsız iyilikseverliğin olasılığı sorusuna cevabı şudur: Tarafsız iyilikseverliğin en bahsedilen örnekleri önceden tasarlanmış olanlardır. Hazo'nun tersine, özgöndergesel özgecilik; sayısız ya önceden tasarlanmış ya da kasti tarafsız iyilikseverlik örneği olduğunu içinde barındırmaktadır. Özgöndergeselliğin bu görüşünden, benlik ile diğerleri arasında derinde yatan bir bağlantıyı açıklayabilir ve sonra benliğin kendi için olan endişesinden türeyen gerçek başkaları için endişe etme nedeni sağlayabilmektedirler.

Mike Martin'e göre sevgi iki ya da daha fazla insanın paylaşılmış iyiliğini teşvik eden amacı oluşturmaktadır. Sevgi özgeciliği ve bencilliği iki kişinin iyiliğini birbirine örerek birbirleriyle kaynaştırmaktadır, yani, sevgi tarafsız özgecilik olmadan iyilikseverliğin elementlerini içermektedir: Özgecilik ve bencillik arasındaki farkı aşmak için iki insanın bencilliğini harmanlamaktadır (Martin, 1996). Martin sevgi iyilikseverliğin elementlerini içermesine rağmen, onun tarafsız özgecilik olmayacağını iddia etmektedir. Martin'in sevgi ve özgecilik açıklamaları Hazo'nun paylaşma bağlamında bencil iyilikseverlik tanımına benzemektedir. Martin'in burada sunduğu bencil özgecilik ve sevgi çeşidi özgöndergesel özgecilik

değildir. Özgöndergesel özgeciliğin, başkalarına yardım etmek için benlik ile diğerleri tarafından paylaşılan kolektif ya da ortak ilgileri farzetmesine gerek yoktur. Ortak ya da kolektif ilgilerin, örneğin; aile, okul, bölge, milli ilgiler ve hatta tüm insan ırkının kolektif ilgisi gibi, çeşitli seviyelerdeki insan dünyasında var olmamaktadır. Benlik ve diğerleri kolektif ilgilerle bağlı oldukları için, kişinin amacı doğaçlama bir şekilde diğerlerinin bencilliği kadar kendi bencilliği olabilir.

Garson örneğindeki gibi, iyi bahşiş verilmektedir çünkü kişi önceden garson olarak çalıştı ve garsonla şimdi bir bağ kırabilir. Bazı kolektif ilgiler olduğu için iyi bahşiş verilmedi. Bunun iki sebebi var. Birinci; artık garson değil, ikincisi hala garson olsa bile, o restorantda sadece özel bir davranışı gerçekleştirmek için iyi bahşiş verebilir ki bu meslekten çıkar sağlamak için başkalarını etkileme amacı taşımamaktadır. Bunun en ikna edici açıklaması iyi bahşiş verildi çünkü garsonu kendine yakın gördü ki bu kişinin başkasına olan endişenin genişlemesine olanak sağladı. Burada amaç başkasına yarar sağlama, kendi bencilliğini güçlendirme, destekleme değildir (Jing, 2005).

Özgöndergesel özgecilik kişilerin birliğine ve ilişkisine dikkat çekmektedir, kişilerin farklılıklarına dikkat çekmemektedir. Kişinin diğerleri ile olan bağının algısı karşılığında kişinin kendi kıymetini bilmesinin genişletilmiş hissini teşvik eden benliği birlikte beslemektedir; benlikle bağı olan diğerleri sonrasında bu genişletilmiş kendi kıymetini bilme içinde sevkedilmektedir. Özgecilik ve egoizm üzerine tartışmaların büyük çoğunluğu maalesef benlik ve diğerlerinin keskin zıtlığı ve ayrımı farz edilmesinden türemektedir. Felsefeciler önce benliğin diğerlerinden ayırmaktadırlar ve sonra uçuruma köprü kurmak için çok çalışmaktadırlar. Fakat ilk seferde benlik ve diğerlerini tamamen ayırdıkları için özgeciliğin bencil olmayan bir nedenini bulmanın zor olması sürpriz değildir. Başka bir deyişle, benlik ve diğerleri arasındaki büsbütün alakasızlık olmuş kabul edildiğinden, özgeciliğin egoist olmayan ispatını arama çabaları başarısız olmaktadır (Jing, 2005).

Paul, Miller ve Paul (1993)'e göre, eğer insan tamamiyle izole edilir ve diğerlerinden koparılsa, belki tamamiyle bencil olabilir. Gerçek şu ki; izole durumda insan var

olamaz. Kişi başkalarıyla bağlantılı olursa var olur ve başkalarıyla çeşitli ortak şeyler paylaşır. Sonuçta benlik ve diğerleri arasındaki sınır daima o kadar ayrı değildir. Benlik-diğerleri arasındaki ayrım bulanıklaştığında, kendi kıymetini bilme ile diğerlerine değer verme ve bencillik ile başkalarının ilgileri arasındaki sınırdaki bulanıklaşmaktadır. Benlik ve diğerleri arasındaki çeşitli bağlar yüzünden, benlik kendini diğerlerinden ayıramaz ve başkaları için endişelenmekten kendini alamaz. Özgöndergesel özgecilik benlik ve diğerlerinin ötesine geçer ve başkalarına bağlantılı olma hissini tarif etmektedir. Bu, ne bencildir ne de özgeci ve bu, hem ben-merkezci hem ben-merkezci değildir. Hem egoisttir hem özgecidir. Bu kişinin kendi için endişesinden doğan ya da türeyen ve kişinin benlik ile bir şekilde ilişkili olmayan kişileri önemsememesi anlamında bencildir(Mansbridge, 1990). Bir kişinin endişesi sadece dar benliği ile sınırlı değildir, aksine, başkalarının iyiliği için onlarla alakalı olması bağlamında bencil değildir. Bunun benliğin egoisinin genişletilmesi olduğunu bağlamında egoisttir. Özgöndergesel özgecilik kişinin diğerleriyle kendinin nihai bir bütün olarak görmektir ve kabul etmektedir ve ortak insanlıkta diğerleriyle birlikte ortak olarak düşünmektedir. Kişinin diğerleriyle nihai bir bütün olduğundan haberdar olması demek, kişinin kendi doğasında gerçek kalması ve öyle görmesi demektir; paylaşılmış insanlık, tartışmalı bir şekilde, birey olarak var olmamızın en önemli açısıdır. Bu bağlamda, özgöndergesel özgecilik kendini-red ya da kendinden feragat etme demek değildir, aksine, derin seviye de kendini kabul ve kendini-tasvip etmektir. Bu açıdan, kişinin niçin, yabancılar için bile, diğerleri için kendini "feda" edebileceği anlaşılabilir. Böyle yaparak kendi bireysel çıkarlarını feda etmektedir fakat aynı zamanda başkaları ile paylaştığı insanlığı da tasvip etmektedir.

Christopher Jencks bencil olmamanın üç kaynağını ayırt etmektedir: Empati, topluluk ve ahlak ilmi (Mansbridge, 1990). "Empatik bencil olmama" bizim dışımızdaki insanlarla kendimizi bir bütün olarak görmemizden türemektedir. Kendi özel iyilik fonksiyonlarımızla onların çıkarlarını birleştiririz, onların çıkarları bizim olsun diye. Sonuçta bizim "bencil" çıkarlarımız biyolojik organizmanın çıkarlarıyla artık eş anlamlı değildir. "Topluluksal bencil olmama" aile, iş grubu, millet ve türler gibi topluluklarla kendini bütünleştirmeyi kapsamaktadır, her olayda bir parçası

olduğumuz daha geniş bir topluluğun çıkarlarını öznel şekilde anlamamızı içermesi için kendi "bencil" çıkarımızı yeniden tanımlarız. Jencks "Bencil olmamanın üç çeşidi "dış" etkenlerle birleşmek için benliğin dönüşümü ve yeniden tanımını içine almaktadır. Benlik bu şekilde dönüştürüldüğünde, tüm hareketlerin bencil olduğu bir arayış olur."

Jencks bireyin bencil olmamadaki önemli rolünü kabul etmektedir. Bencil olmamak kendinden çok başkalarına değer verme demek değildir, aksine, bireyin başkalarıyla olan bütünlüğüne ya da ortaklığına dayanmaktadır. Bencil olmamak kendine değer vermeyi inkar etmemektedir, aksine, birey ve diğerleri arasında hissedilen bağlantı yoluyla bireyin kendine değer vermesi tarafından teşvik edilmektedir. Bireyin sınırlandırılmış yönünün reddine varmaktadır ve benliğin genişlemesini temsil etmektedir. Bencil olmama, benlik ve diğerlerinin birliğin yansıtarak benlik ve diğerleri arasındaki sınırlarını aşmaktadır. "Tüm hareketlerin bencil olduğu bir anlayış olur." derken, Jencks "bencil" çıkarların biyolojik organizmanın çıkarlarıyla artık eş anlamlı olmadığından tamamiyle haberdardır.

Richard White (1991)'ın, özgöndergesel özgecilik teorisini destekleyen sevgi ve özgecilik üzerine düşünceleri bulunmaktadır. White'a göre gerçek dostluk, sevgi biçiminde, kişisel endişenin duygusal tanımı ve genişlemesi icab ettirmektedir. Dostlukta; açıklık ve diğerlerine ulaşılabilirlik, benlik ve diğerleri arasındaki zıtlığı tedirgin etmektedir. Eğer birini gerçekten önemsiyorsam, sonrasında, onun arzuları ve iyiliği benim için en azından taraflı olarak kendi kişisel mutluluğum için önemli olacaktır. Bu yüzden sevgi başkalarıyla olan ilişki ve benliğin genişleyen cevap verme hissini icab ettirmektedir.

Özgecilikte ya da insan sevgisinde, o kişiye bağlanma hissine cevap vermekteyim. Sevgimiz ve tanıdıklarımıza karşı bile duyduğumuz önemseme hissi kalan tüm insanlığa olan derin bağlantımızı aydınlatmaktadır (Jing, 2005).

3.10. BENCİLLİĞE KARŞI ÖZGÖNDERGEÇİLİĞİ İSPATI

Bu bölümün yarısında David Brink tarafından geliştirilen metafiziksel egoizm ve mantıksal egoizm açıklanacaktır. Çünkü, David Brink'in "metafiziksel özgecilik" dediği şey "özgöndergesel özgeciliğin" ikiz kardeşidir (Brink,1990). Bu iki teori çok fazla benzerliğe sahiptir ve birbirini desteklemektedir. Fakat etiketlerinin zıtlığından söyleyebileceğimiz gibi, aralarında bazı farklılıklar bulunmaktadır. Brink'in metafiziksel egoizmini incelemek; genelde bencil egoist yaklaşım ve genelde bencil olmayan, özgeciliği ispatlayan özgöndergesel yaklaşım arasındaki önemli farkı gözler önüne sermek iyi olur.

Brink kendini Neo-Aristoteles Yaklaşımı alan biri olarak görmektedir. Brink hem Aristoteles'in kişinin arkadaşını "başka benlik" gibi sevmeye iddiası üzerinde çalışmaktadır hem de Aristotelesçi etiklerin egoistik yaklaşımı olmak için anladığı şeyi izlemektedir. Sadece Aristoteles'in kişinin kendi arkadaşını "başka benlik" gibi sevmeye iddiasını almaz;kişinin içsel kimliği ile kişiler arası kimliği arasında bir benzerlik çizerek bir iddia geliştirmektedir. Yani, kişinin gelecek benliğiyle kişinin kendi kimliği ve kendisiyle psikolojik devamlılık içinde bulunan kişilerle bütünleşmesi arasında bir benzerlik çizmektedir.

Brink sözde Neo-Aristotelesçi iddianın iki aşamasını ayırt edebilmektedir.(i) Kişinin diğerleriyle psikolojik anlamda iletişimin devamı ve gelişimi ve (ii) kişinin psikolojik anlamda iletişimde olduğu kişileri önemsemenin ispatı (Brink, 1990). Brink teorisinin ismini "metafiziksel egoizm" ya da "mantıksal egoizm" olarak isimlendirdiği için, iddianın her iki aşaması içinde egoistik, bencil ispat sağlaması sürpriz değildir.

Kişiler arası psikolojik anlamdaki iletişim ve bağımlılık diğerlerine değer verme davranışı ve endişenin metafiziksel-egoist ispatını sağlamaktadır. Kişinin kendine değer vermesi, birey ve diğerleri arasında çoktan var olan bağıllık ve kişiler arası psikolojik anlamdaki iletişimin miktarı için başkalarının orantılı olan miktar için endişesini gerektirmektedir. Şu ana kadar, her birey psikolojik anlamda devamlı ve

bağlantılı olduğu için, her biri diğerini kendi gelecekteki benliğinin kendi çıkarlarını genişleten benzer çeşitteki yolda kendi çıkarlarını genişleten kişi olarak görebilmektedir ve görmelidir (Brink, 1997).

Eğer psikolojik anlamda ilişkiler kişinin çıkarlarını genişletecekse, diğerlerinin iyiliği benim gelecekteki iyiliğimin olacağı gibi benim tüm iyiliğimin parçası olabilir.

Brink başkalarının iyiliği için olan önemseme araçsal değildir. Çünkü kişi iyiliğini yükseltmenin aracı olarak başkalarının iyiliğini önemsemektedir; onların iyiliklerini kendi iyiliğinin içsel bir parçası olarak görmektedir ve bu yüzden kendi amacı gibi onların iyiliklerini önemsemektedir. Bazı yazarlar Brink ile aynı yaklaşımı paylaşmaktadırlar (Norman, 1998). Yani, hem Plato ve Aristo'yu özgeci ahlakın egoistik ispatını sağlamak olarak yorumlamaktadırlar hem de başkalarının iyiliğini kişinin kendi iyiliğinin sadece bir aracı olarak alçaltmaktan kaçınmaktadırlar. Onlar bunu, bir şekilde başkalarının iyiliğini kişinin kendi iyiliğinin bir parçası diye yorumlayarak yapmaktadırlar. Başkalarının iyiliği benim için, iyiliğimin bir parçasını oluşturduğu bağlamda önemlidir; benim iyiliğimden bağımsız olarak içsel bir değer değildir. Başkaları benim içimde absorbe edildiği için değer kazanmaktadır. Ki bu ego-merkezlidir ve bu noktada özgeciliğin özgöndergesel ispatından farklılık göstermektedir. Özgöndergesel özgecilikte, kişi diğerlerini başkasının iyiliği kendi iyiliğine katkı yapsın diye önemsememektedir. Kişi diğerlerini önemsemektedir çünkü, kişileri kendi gibi görür ve kendine değer vermesini diğerlerine doğru genişletmektedir. Bu hiç bir şekilde bencillik değildir, dolaylı şekilde kendine değer vermesi tarafından motive edilmesine rağmen. Brink'in özgecilik ispatına gelince, burada kişi başkalarının iyiliğini önemsediği zaman kendi iyiliğini önemsemektedir, oysa, başkalarına değer vermesinin kişinin kendine değer vermesinden kaynaklanmasına rağmen, özgeciliğin özgöndergesel ispatında kişi diğerlerini önemsediği zaman, kendi kişisel çıkarlarını önemsememektedir.

Özgeciliğin egoistik, bencil ispatı ve egoistik olmayan özgöndergesel ispatı arasındaki fark; bencil ispat, ispatın değer merkezi, nihai amaç ve kaynağı olarak bireyin bencilliğinden başlamasının ve ona dönmesinin içinde yatmaktadır. Çünkü

bireylerin bencil yönüne odaklanmaktadır. Özgöndergesel ispat ise, bireyin hiç bir yerden gelmeyen hiç bir yerde var olmayan izole edilmiş bir varlık olmadığı, aksine, başkalarıyla bir olduğu topluluğun üyesi olan birey yönüne odakladığı ve diğerleriyle birlikte var olma ve bağlantı için elinden geleni yapmak adına kişiyi kendi dar benliği ve dar kişisel endişesinin ötesine yönlendirmesi gerçeğinin yanındadır.

Psikolojik anlamdaki iletişim/devamlılığın yanında ve metafiziksel birlik/bağlılık inancının aksine; özgöndergesel özgecilik, ya psikolojik yakınlık ve ya yakınımızdaki canımız olan şeye karşı kişisel sevgi tarafından meydana gelebilmektedir.

Daha önce de bahsedildiği gibi, ortaklık, benzerlik ve özgeciliği teşvik eden birey ve diğerleri arasındaki ilişki belki tanımsızdır. Bu metafiziksel bağ, genetik ilişki, biyolojik benzerlik, psikolojik devamlılık, sevgi bağları, paylaşılmış deneyimler, v.b. olabilmektedir. Özgöndergesel özgeciliği herhangi bir tüm insanların bir bütün olduğu metafiziksel inancına karıştırmamak gerekmektedir. Yine de, özgöndergesel özgecilik, tüm insanların bir bütün olduğu metafiziksel inancı özgeci sevginin güçlü hissini beslediğinin doğruluğunu kabul etmektedir. Özgöndergesel özgeciliğin özü bireyin kendine değer vermesinin, diğerlerine bağlı olma duygusuyla birleşik olarak, hakiki özgeciliğe yol açtığı iddiasıdır (Jing, 2005).

BÖLÜM 4

ARİSTO'NUN ÖZGECİLİK ÜZERİNE YORUMLAMALARI

GİRİŞ

Bu bölümde Aristo'nun düşüncelerinin özgecilik ile ilgili olan yorumlamalarına yer verilmektedir.

4.1. ÖZGECİLİK VE EGOİZM: ÇAĞDAŞ KAVRAMLAR

Özgecilik ve egoizm kavramları, etik felsefede birbirlerinden ayrıldıkları gibi, nispeten modern gelişmelerdir. Aristo bu terimleri kendi kullanmadı ve bazı araştırmacılar egoizmin özgeciliğe karşı olduğu bağlamında Aristo'yu tartışan değeri sorguladılar. Bu bölümde bazı anahtar itirazlar tartışılacaktır.

Çağdaş kullanımda özgecilik ve egoizm terimleri iki zıt görüş olarak kullanılmaktadır, ki genelde biri diğerine zıt olarak görülmektedir. Antolojisinin girişinde Egoizm ve Özgecilik, Ronal D. Milo (1973) bu terimlere çağdaş kullanımlar önermektedir. Egoizm için, etikte iki önemli kullanıma işaret etmektedir. Birincisi "etik egoizm" kişinin diğerlerinin çıkarlarını daha geriye atarak kendi çıkarlarını yükseltmek için davranışta bulunması gerektiği görüşüdür. İkinci kullanım "psikolojik egoizm" kişinin kendi çıkarlarını takip etmesi ve birincil alakalarının iyiliğinin sağlanması yolunda hareket etmesi görüşüdür.

Milo (1973), özgeciliğin egoizmin zıttı olarak kullanılan bir terim olduğuna dikkat çekmektedir. Genellikle, özgecilik bencil olmamak ile ve diğerleri için doğrudan planlanmamış endişelere sahip davranışlar ile eş tutmaktadır.

Makalesinin başında, "Dostluğun Değeri ve İyiliği", James Bernard Murphy modern etikteki egoizm ve özgecilik terimlerinin kullanımını bir daha incelemektedir. Milo

gibi o da, terimlerin sık sık birbirine zıt olarak şaşırttığına işaret etmektedir.

Burada, egoizm çoğunlukla başkalarının zararına da olsa kendi iyiliğini takip etme konusuna gönderme yapmaktadır. Diğer yandan, özgecilik, kendi çıkarlarının zararına da olsa başkalarının iyiliğini takip etme konusuna gönderme yapmaktadır. Murphy, egoizm gibi özgeciliğinde etik ve psikolojik özgecilik olmak üzere ikiye ayrılabilirliğini de belirtmektedir (Murphy, 1997). Etik özgecilik, kişi, başkalarının çıkarlarını ön plana almalıdır derken, psikolojik özgecilik, insanların (en azından bazı zamanlarda) başkalarının çıkarlarını ön plana almalarını belirtmektedir.

Bu terimlerin başkalarının çıkarlarına karşı bencillik etiği tartışması içinde kullanımının göreceli yeniliği; Fransız Felsefeci Auguste Comte "özgecilik" terimini ilk kullanan kişi olduğu gerçeği içinde bir delildir. Başkalarının çıkarlarına kendini adama yoluyla kişinin davranışlarına rehberlik yapmaya gönderme yapmak için böyle yaptı, ki burada özgecilik kişinin kendini kendi çıkarlarına adanması demek olan egoizme karşıydı (Paul, Miller ve Paul, 1993). Comte, insan hayatındaki öncelikli problemin "özgeciliğe karşı egoizmin değerini düşürme"yi içine aldığını belirterek özgeci etiği savundu (Lenzer, 1993). Egoizmin tarihe ait kökleri, "Leviathan" ve "Hukukun Elementleri (De Cive)" gibi eserlerde psikolojik ve etik egoizmi savunan Thomas Hobbes'a kadar izlenmektedir (Hobbes, 1958). Hobbes psikolojik egoizm görüşünü, bireyin gönüllü hareketleri kişinin kendi iyiliğini araştırmasına inandığı görüşü içinde açıklamaktadır (Hobbes, 1958). Ayrıca, etik egoizm biçimini, kendi çıkarını bir bütün olarak değerinin arttıran yollarla hareket etmek birey için mantıksız değildir diye inandığı görüşüyle belirtmiştir.

Alasdair MacIntyre (1984), örneğin, Aristo'nun etik felsefesinde, kişinin kendi iyiliği bir şeydir ve insan topluluğu içerisinde bireyin bağ kurduğu başkalarının iyiliğiyle aynı şey olduğu intibasını vermektedir. "Egoizme karşı Özgecilik" ikiye bölmesi, Aristo için ortaya çıkmamaktadır. Çünkü, "Kendi iyiliğinin peşinden giden "sen"e muhalif olan benim iyiliğimin peşinden gitmemin hiç yolu yoktur çünkü iyilik ne özellikle benimdir ne de özellikle senindir- iyilik özel mülkiyet değildir. Aristo'nun değere bakış açısında, topluluğundaki diğer kişilerin iyiliği ile kişinin kendi iyiliğinin

dayanışması, egoizme karşı özgecilik tartışmasının Aristoteles etiğine atfetmediği inancı için bir sebep olarak aktarılmaktadır.

"Egoizm ve Özgeciliğin Ötesinde" adlı makalesinde, Arthur Madigan (1991) Aristo egoizm ve özgecilik terimi tartışmasını kabul etmediğini ve planlamadığını belirtmektedir. Madigan Aristo'nun "kişinin kendi çıkarından farklı olarak, başka birinin çıkarları davranışta bulunmak için iyi bir neden olup olmadığı" sorusundan çok daha önemli endişeleri olduğunu eklemektedir. Christopher Cordner (1994), Aristo'nun görüşü egoizm ve özgecilik arasındaki çağdaş ayrımın her iki tarafına da tahsis edilemeyeceğini savunarak benzer düşünceleri savunmaktadır. Murphy (1997) egoizm ve özgecilik yönündeki Aristo'yu tartışmayı daha öteye taşıyarak savunmaktadır. Ona göre, dostluk ilişkisi içindeki diğer kişi ve benliğin kutuplarına bakmak yerine, davranış için neden önerme olarak dostluğun kendisinin iyiliklerine bakmayı savunmaktadır. Aristo'lu egoizme karşı özgecilik sorusunu azletmek çabaları bir şekilde Aristocu değerler ya da Aristo'nun dostluk görüşündeki birey ve diğerlerinin birbirleriyle dayanışmasına odaklanmaktadır.

Madigan (1991), bazı Aristocu nosyonlarla, *kalon* gibi, iyi ya da soylu, başkalarının çıkarlarıyla benliğin çıkarlarını birbirinden ayırmanın mümkün olmadığını savunmaktadır. Kalon ile, iyi ya da soylu olan davranışları yapmak kişiye mutlak iyilik getirir ve mükemmel şekilde sezilen ya da verilen, onur yoluyla kişinin mutluluğuna eklenmektedir. Fakat onurun hediye edilmesi, ve onurlu kabul edilebilen şey üzerindeki görüşler başkalarının bakış açısından tayin edilmektedir. Dahası, soylu davranışlar çoğunlukla başkalarının iyiliği için kişisel fedakarlıklar yapmayı içermektedir. Kalon gibi Aristocu nosyonlar için, iyi olan şeyin kararlaştırılmasındaki birey ve diğerlerinin birbirleriyle dayanışması, birey için mutlak iyilik başkaları için kişisel-fedakarlığı icap ettirdiği paradoksuna yol açmaktadır. Böylece, bu tür kavramlarda, ki bunlar birey ve diğerlerinden yapılmaktadırlar, bireyin çıkarları ile diğerlerinin çıkarları arasında keskin bir ayrım çizilememektedir. Madigan (1991) böyle keskin bir ayrımın egoizm ve özgecilik probleminin ayrımının temelini oluşturmuş olduğuna inanmaktadır.

Cordner (1994), Aristo'nun egoizm ve özgecilik ayırımına uymadığına inanmaktadır. Asillik (Kalon) gibi nosyonları tartışır ve bu Aristocu nosyonlarda, bireyin ahlaki var oluşu bireyin bir parçası olduğu grupla bütünleşmesinden gelir. Aristo ahlaki benliğin "atomistik kavramına zıt olarak toplumcu"ya sahiptir. Burada, "toplumcu" kendini bireyle bir bütün olarak görmeye gönderme yaparken, "atomistik" kendini izole edilmiş birey olarak görmeyi akla getirmektedir. Kişinin iyilik kavramı, kendini bütünleştirdiği topluluğun ya da grubun iyiliği tarafından yapılandırılmaktadır. Kişinin kendi iyiliğini araması fikri bile, ayrı atomistik bireylerin kendi çıkarlarını memnun etmek için başkasıyla mücadeleye sokulduğu terimin modern anlayışı içerisinde egoistik değildir. Cordner'in özetlediği gibi, soyluluk örneğiyle, erdem sahibi insanın, "kendi onurunu araması aynı zamanda ve kendi içinde kendi etik topluluğunun ahlaki değerlerinin bir kutlanmasının bir teyit edicisidir." Bu sebepten, bir kere daha, kişinin diğerleriyle ve hatta kendi etik topluluğu ile birbirlerine bağlılığı, egoist ve özgeci terimlerinin sık sık kullanıldığı çağdaş muhalefet ve atomistik anlayışlar içinde Aristo'yu ne egoist ne de özgeci diye anlamlı bir şekilde sınıflayamadığımız durumu kabul etmektedir.

Dostluğa daha ayrıntılı bir şekilde bakarak, Murphy (1997), dostluk için önemli olan değerler ve dostluk ile birlikte birey ve diğerlerinin birbirlerine bağlılığı ve birlikteliğini hedef alan benzer genel bir iddia inşa etmektedir. Gerçek dostluktan kendi eşsiz iyiliğinin türediğini savunmaktadır. Böyle bir iyilik her iki taraf içinde ortaktır ve kişinin ya da dostunun iyiliği ya da bireysel iyiliklerinin toplamı bile azaltılamaz.

Dostluğun iyiliği neşe ve iyiliğimizin kutlanmasını yani ne yapabildiğimizi ve birlikte olduğumuz şeyin kutlanması ve neşesini içermektedir. Bu yüzden Murphy egoizm ve özgecilik gibi modern terimlerin, modern etik felsefesinin tarihindeki egoizm ve özgeciliğin ikiye bölünmüş ayrımı nedeniyle Aristo'yu anlatma da yetersiz kalacağını belirtmektedir (Murphy, 1997).

Bunun yerine, Aristocu dostluğun eşsiz, azaltılamaz iyilik olarak davranmayı ve dostluğa iyiliğin içselleşmesini analiz etmeyi savunmaktadır. Böyle bir yaklaşımın,

Aristo'nun görüşü için daha bilgilendirici olacağını düşünmektedir.

4.2 EGOİZM VE ÖZGECİLİK KAVRAMLARINI BİRBİRİNDEN AYIRMAK

4.2.1. İnsanların Birbirine Olan Bağlılığı

Egoizme karşı Özgecilik ile ilgili karıştırılan ilk konu (birbirinden tamamiyle farklı olmasına rağmen) bağımsızlığa karşı kişinin birbirine olan bağlılığı konusuyula ilişkilidir. Şu ana kadar bahsedilen tüm felsefecilerin iddiaları bir şekilde şu fikri içermektedir; Aristo'nun etiklerinde, kendin için iyilik ile başkaları için iyiliğin birbirine bağlı görünmesi gerekmektedir. Dostlukta olsun ya da olmasın, soylu (kalon) olma özelliği ya da genel olarak erdem, kişi başkalarının iyiliğini takip etmeksizin kendi gerçek iyiliğini takip edemez. Keza, diğerinin iyiliğini takip etmek kişinin kendi için de iyi olacaktır (MacIntyre, 1984).

İki arkadaş arasındaki bağlılık ya da ait olduğu sosyal grup içindeki diğer kişilerin iyiliği ile kişinin kendi iyiliği arasındaki bağlılık, Aristo'nun birey ve diğerleri hakkındaki görüşünün ana kavramı olarak meydana gelmektedir. Aristo'ya göre, bireyin iyiliği ve diğerlerinin iyiliği tamamiyle birbirinden bağımsız olmadıkları için, (fakat aslında Aristo'nun görüşüne göre biri diğerine bağlıdır.) önceden tartışılan bu yazarlar, egoizm ve özgecilik kategorilerinin Aristo'ya uygulanmadığını iddia etmektedirler.

Dahası, Aristo'nun doğrudan bireye karşı diğerleri konusunu tartıştığı gerçeğine rağmen bu iddiayı gerçekleştirmektedirler.

Bu iddialara, birey ve diğerlerinin iyiliğinin birbirine bağlı olduğu doğru olsa bile, yine de Aristo egoizme karşı özgeciliği adres göstermediğini savunarak cevap verebilir. Etik egoizme karşı etik özgecilik ile ilgili esas soru şudur: "Nihai hedef olarak kimin iyiliğini takip etmeliyim, kendi iyiliğimi ya da başkalarının iyiliğini ya da her ikisini de mi? Şimdi, kişinin kendi iyiliği ile başkalarının iyiliğinin birbirine bağlı bir ilişkiye sahip olması gerçeğinin bu soruya nasıl cevap verildiğini

etkileyebilmektedir. Şu soru sorulabilir: Beni güdülemesi gereken benim iyiliğim midir? Yoksa, başkalarının iyiliği midir? Ya da her ikisi de midir? Ya da birleştirilmiş iyiliğin nihai güdülenmeme mi olması gerekmektedir? Kişi, bireyin ve diğerlerinin iyilikleri birbirine bağlı olduğu için her ikisi de nihai hedeftirler ya da bir bütün oldukları ilişkinin ya da grubun iyiliği nihai amaçtır, sonucuna varabilir. Yine de olası sonuçlar da vardır. Kişi, dostluğun erdem bireyin ve diğerlerinin birbirinden ayrılmaz iyiliğini içermesine rağmen, yine de kişinin nihai hedefi olarak görülmesi gereken kişinin kendi iyiliği olduğuna, başkasının iyiliği olmadığına inanabilmektedir. Ya da tam tersine, birbirinden ayrılamaz olmasına rağmen, diğerlerinin iyiliği nihai hedef olarak görülmesi gerektiğine inanabilmektedir. Bu yüzden, iyiliklerin bağımsızlıklarına karşı bağılılıkları farkının altında yatan soru şudur: Benliğin iyiliği ile diğerlerinin iyilikleri birbirinden ayrı, farklı iyilikler midir yoksa birbirine bağlı, birbirini saran iyilikler midir? Bu soru, etik egoizm ve özgecilik ayrımının arkasındaki temel sorudan farklı bir sorudur. Bu ayrım kişinin amacı olarak kimin iyiliğinin aranması gerektiği üzerinde durmaktadır, bu iyiliklerin birbirine bağlı mı yoksa ayrımı üzerinde durmamaktadır. Kişinin bu sorulardan birine verdiği cevap, kişinin diğer soruya verdiği cevabı etkileyebilir, fakat felsefecilerin her ikisini de adres göstererek hala alakadar olamamalarının bir nedeni yoktur. Dahası, kişi bağılılık sorusuyla ilgili bir görüş geliştirse bile, bu onu egoizme karşı özgecilik konusunun kendisine "Kimin için?"i hala adres göstermesine engel olmamaktadır. Bağımsızlığa karşı bağılılık konusunda sahip olduğu görüşlere rağmen, "Kimin için?" sorusunun kendisini adres göstermek ve ona cevap vermekle ilgilenmekteydi (Kieffer, 2005).

4.2.2. Ortaklaşıcılığa Karşı Atomizm

Bir diğer konu ortaklaşıcılığa karşı atomizmdir. Bu konu bağılılık konusuyla yakından ilgilidir ve egoizme karşı özgecilik konusuyla karıştırılmaktadır. Cordner özellikle, toplumun iyiliği içinde benliğin iyiliği ile diğerlerinin iyiliği birbirini saran konulardır gerçeğinden bahsetmektedir. Ve bu yüzden egoizm ve özgeciliğin Aristo'ya uygulanmamasını dile getirmektedir. Cordner (1994), Aristo'yu iyiliğin ortaklaşacı ve toplumcu kavramını savunan atomist kavramına karşı bir kişi olarak

görmektedir. Dahası, eğer benliğin çıkarları diğerlerinin çıkarlarından ayrılmazsa, (iki çıkarın birbirine karıştığı ya da birbirleriyle yarıştığı atomistik alanda) egoizm/özgecilik ayrımının uygulanamazlığını kabul etmektedir.

Yine bu görüşe cevap olarak iki ilgili ama birbirinden farklı soru burada bulanıklaşmakta ve kafa karıştırmaktadır. Kişiyi, Aristo'nun erdem görüşü, bireyin iyiliği ve diğerlerinin iyiliğini grup ya da toplumun iyiliği içinde ayrılmaz bir şekilde birbirlerine bağlı olduğu bir resim çizmektedir (Kieffer, 2005).

4.2.3. Daha Belirgin Ayrımların İhtiyacı

Egoizm ve özgecilik ayrımının Aristo'ya uygulanmaması gerektiği düşüncesinin altında yatan bazı kafa karışıklıkları egoizm ve özgecilik kategorisinin belli bir seviyede atomizm gerektirdiği düşüncesinin dahil edildiği gibi görünmektedir. Diğer bir deyişle, kişinin iyiliği ile diğerlerinin iyiliği egoizme karşı özgecilik tartışmasını daha anlamlı hale getirmek için birbirinden bağımsız hale getirmek gerektiği kabul edilmektedir. Aristo'yu tartışırken egoizm/özgecilik kategorilerini bazı felsefecilerin reddetmesine neden olan kafa karışıklığının bir kısmı çağdaş felsefedeki "etik egoizm" ve özgecilik terimlerini aykırı kullanımından meydana gelebilmektedir. Bazı zamanlar, bu terimler etikte kimin iyiliğinin izlenecek amaç ya da hedef olduğu konusuna gönderme yapmak için kullanılmaktadır. Bu kullanım bu ayrımın daha zayıf olan versiyonu olarak adlandırılabilir. Diğer zamanlarda, bireyin iyiliği ile diğerlerinin iyiliğinin birinin diğerine zıt olduğu ve birinin diğerinden ayrı olduğu daha güçlü bir ayrıma gönderme yapmak için kullanılmaktadır (Murphy, 1997). Bu daha güçlü olan ayrımın kökleri Comte'un özgecilik ve egoizm kullanımı ve Hobbes'un atomistik egoizmine dayanmaktadır. Fakat, zaman geçtikçe bu terimler bir çok farklı sözlük anlamın dışında kavramlar almışlardır, öyle ki daha zayıf daha genel ayrımlarda (ki bunlar aranan "kimin iyiliği" dir diye basitçe sorulan ayrımlardır.) egoizme karşı özgecilik diye adlandırılmaktadırlar. Bu terimlerin daha genel kullanımları atomistik zıtlık gerektirmemektedir, doğrusu, kişi "biraz olsun egoizme izin veren özgeci görüşü" ya da tam tersine bile tartışabilmektedir. Ortaya çıkan bu resim, bu tartışmadaki benlik ve diğerleri vurgusunun değişik dereceleri

arasındaki bölünmemişliğin fazlasıdır (Galston, 1993).

Böylece, eğer egoizm ve özgeciliği kesin bir ikiye bölmeden çok birbirine bağlı iki kutup olarak kabul edersek o zaman Aristo'nun bu konuyla ilgisi olduğunu iddia edebiliriz. Aristo'nun çağdaş egoizm/özgecilik tartışmasına yaptığı bir katkı şudur ki; geçmişin batılı etikleri içinde benliğe karşı diğerlerini içine alan konu hakkındaki önceki tartışmaların bazılarını tarihi bir göz atma sağlamaktadır. Keza, Aristo'dan görebileceğimiz şudur ki etkilerdeki kimin iyiliğinin bireyin hedefi olacağı temel sorusu, aslında atomizm ve bağımsızlığı içeren konudan ayrıdır. Doğrusu, Aristo'nun çalışmaları, adres gösterilen felsefi soruları hedef almak için çağdaş kategorilerin daha kesinlik ve açıklığa ihtiyaç duyduğunu öne sürmektedir (Kieffer, 2005).

Bu açıklığı takip etmenin bir yolu ayrımın güçlü olduğu kadar, daha limitli versiyonu, daha zayıf, daha genel versiyonun ikisini de tanımlamak olacaktır. Temel egoizm ve temel özgecilik arasında bir yandan daha ileri bir ayrım yapılabilir diğer yandan katı egoizme karşı katı özgecilik arasında daha ileri bir ayrım yapılabilir. "Temel Egoizm" etik hayatta izlenecek temel hedefin kişinin kendi iyiliği olması gerektiği görüşüne gönderme yapmaktadır halbuki, "Temel Özgecilik" başkalarının iyiliğinin temel hedef olması gerektiği görüşüne gönderme yapmaktadır. Bu temel tanımlamalar, iki farklı tür etiğe ve etiklerdeki iki farklı vurgular arasındaki zıtlığı ortaya koymaktadır. Fakat, gerekli bir ikiye bölme icap ettirmemektedir. Aksine, bir bölünmez hakkındaki vurgunun iki kutbunu yansıtmaktadır (Galston, 1993). Temel egoizmin altında, nihai amaç bireyin iyiliğidir fakat başkalarının iyiliği ile işbirliği içinde olabilir, alt amaç olarak ya da nötr, daha az eşlik eden bir amaç, ya da her ikisi olarak. Keza, temel özgeciliğin altında, başkalarının iyiliği nihai amaçtır fakat benliğin iyiliği işbirliği içinde olabilir. Temel Etiksel Egoist, kişinin daima başkalarının iyiliklerinin zararına da olsa kendi iyiliğini takip etmesi gerektiğini ama kişinin böyle yapmayabileceğini savunabilmektedir. Böylece, temel etiksel özgeci kişilikte kişinin kendi iyiliklerini başkasının iyiliği adına her zaman feda etmesi gerektiğini fakat buna gerek kalmayabileceğini savunmaktadır. Ya da başka bir deyişle, temel egoist ve temel özgeci kişilik vurguda farklılık göstermektedir ve etiklerde aranan temel hedefi kimin iyiliği olması gerektiğinde de farklılık

göstermektedir, fakat onlar, kişinin etiksel teorisinde her birinin iyiliğinin işbirliği içinde olmasını icap ettiren benlik ve diğerleri arasındaki bağılılığı kabul etmeye açıktırlar. Egoizm ve özgecilik terimleri "temel" şekilde kullanıldıklarında, yukarıda belirtildiği üzere, kategoriler Aristo'yla alakalıdır ve bu temel etiksel egoizme karşı temel etiksel özgecilik ayrımı hakkındaki tartışmaya katkıda bulunmak için benliğe karşı diğerleri tartışmasına girmemektedir.

Fakat, bu terimin modern dönemdeki daha güçlü ve daha ayrıntılı kullanım daha ikiye bölünmüş ayrımı meydana çıkarmaktadır ve Aristo'nun görüşü böyle ayrıntılı, daha limitli kategoriler tarafından kolayca baş edilemeyecektir (Kieffer, 2005).

Ayrımın daha ikiye bölünmüş kullanımı katı etiksel egoizme karşı katı etiksel özgecilik olarak adlandırılabilir. Benliğin iyiliği ve diğerlerinin iyiliği ayrı, bağımsız iyilikler, ki bunların biri diğeriyle yarışır ve bazı durumlarda tamamen çatışmaktadır şeklinde görüldüğünde katıdır (Murphy, 1997). Bencilliğin ve başkalarının çıkarları arasındaki çatışma ve zıtlık fikri bu katı kullanımda vurgudur, ki bu sonrasında başkaları ve kişi arasındaki ayrımın atomistik türünü kabul etmektedir. Bu yaklaşımla, öz-mutluluk katı egoist için esas hedeften daha fazlasıdır. Benliğin iyiliği de, başkalarının zararına da olsa, başkalarının iyiliği yerine takip edilmektedir. Aynı çeşit düşünce fakat tersi olarak katı özgeci içinde uygulanmaktadır: Diğerlerinin iyiliği kendi zararına bile olsa kendi iyiliğinin yerine seçilmesi gerekmektedir. Bunlar Aristo'ya uygulanması zor olan bu kategorilerin katı versiyonlarıdır.

Ek olarak, Aristo'nun hem etiksel egoist hem de etiksel özgeci iddialarının değerlerini araştırma çağrısı, Aristo'nun modern tartışmanın katı versiyonlarını reddedebileceğini öne sürmektedir. Aslında, Aristo; nezih, ahlak insanları kendi iyiliğini göz ardı ederek kendi dostlarının iyiliği için davranışta bulunan insanlar olduğu ortak varsayımını reddettiği zaman, doğrudan katı özgeci düşüncüyü eleştirmektedir. Bunun yerine, gerçeklerin böyle bir görüşle çatıştığını çünkü en çok kendimize yakın olduğumuzu ve en çok kendimizi sevdiğimizi savunmaktadır.

Aristo, kişinin para, onur ve zevkleri takip etmesinde başkalarıyla mücadeleye sokan kişinin kendisine değer vermesinin biçimini tartıştığında katı egoizmi de reddetmektedir. Kişinin kendisine değer vermesinin bu biçimlerini ahlaka ait olmayan ve kaçınılması gereken bir şey olarak açıklamaktadır. Aristo farklı, daha erdemli sağlıklı bir kişinin kendi kendisine değer vermesini istemektedir ki bu (çağdaş terimler ve ayrımlarda) özgeciliğin ikiye bölünmüş zıttı içinde gerekli bir şekilde var olmayan daha temel bir egoizme yol açmaktadır. Keza, katı egoizmin reddinde, Aristo, dostların mutluluk elde etmenin benlikler içi gerekli olduğunu ve özellikle iyiliği dokunması için dost edinmenin kişinin kendi erdemi ve kendi mutluluğu için gerekli olduğunu iddia etmektedir. Aristo, katı egoizm ve katı özgecilik kavramlarından, daha temel ve farklı egoizm ve farklı özgeciliğe geçişe zemin sağlamaktadır. Ek olarak, bu temel biçimler ikiye bölünmüş değildir, fakat aslında bazı durumlarda birbirlerini tamamlayabilmektedir (Kieffer, 2005).

Aristo'nun egoizme karşı özgecilik tartışmasına katkıda bulunmadığını söylemek doğru olamaz. Aristo, kendine değer vermeye karşı başkalarına değer vermeyi ikisinin arasındaki ilişkiyi tartıştığı kadar tartışmıştır. Dahası, Aristo'nun çalışmaları çağdaş felsefi görüşlerde yaygın olan daha dar katı egoizm ve özgecilik kavramlarının zayıflığını açıklamaktadır (Cooper, 1977). Aristo, kişinin kendine değer vermesi ile başkalarına değer vermesi ikiye bölünmüş zıtlıklar olarak görülmesine gerek olmadığını ve böylesi ikiye bölünmeleri reddederek gerçek hayat ahlaki yararların olduğu gibi felsefi yararlarında olduğunu göstermektedir. Böylece, Aristo'nun tartışmaları, ikiye bölünmüş katı egoizm/özgecilik tartışmalarının ötesine geçmek ve onun yerine, sınırlandırılmış varsayımlar olmadan değer verme ve diğerlerinin kıymetini bilme ve ikisinin arasındaki ilişkinin daha özgürce kabul edilebileceği ve karşılaştırılabileceği temel egoizm/özgeciliğin daha serbest kategorilerine odaklanmak için iyi bir neden vermektedir.

Böylece, eğer temele karşı katı ayrımı yapılırsa, temel etiksel egoizm/özgeciliğin kategorileri anlamlı bir şekilde Aristo'ya uygulanabilmektedir. Aristo'nun benlik ve diğerleri tartışmasına ve egoizme karşı özgecilik hakkındaki çağdaş tezde köprü olarak kullanılabilmektedir.

4.3. ARİSTO'DA ÖZGECİLİK: BİRBİRİNE SAYGI BİÇİMLERİ

Özellikle geçen otuz yıl boyunca, daha çok araştırmacı Aristo etiksel egoisttir ya da Aristo sadece etiksel bir egoisttir görüşüne meydan okumaktadır. Aristo'nun etiksel felsefesinde özgeciliğin olası var oluşunun yeniden incelenmesi konusuna güçlü bir dalga vardır. Meydana çıkan bazı yorumlar Aristo'nun etiksel egoizm yönleri olduğunu inkar etme görüşleriyle karıştırılmaktadır fakat Aristo'da etiksel özgeciliğinde var olduğunu öne sürmektedir. Bazı yorumcular, diğerlerine saygının meşru biçimlerini bulmaya odaklanırken, bazıları başkalarının iyiliği bağımsız iyiliğin bir çeşidi olduğunu savunmaktadırlar. Bazıları özgecilik, nihayetinde gerçekten önceliklidir diye düşünerek, özgeci yorumcuların en güçlüleri bile Aristo'nun egoist olup olmadığını bile sorgulamaktadırlar (Kieffer, 2005).

4.3.1. Özgecilik Biçimlerini Ortaya Koyan Aristo Yorumları

Aristo'nun kendi yaptığı en güçlü iddiası adalet açısından V:1 ve dostluk açısından Nicomachaen Etiks Kitapları VIII ve IX daki kendi felsefesinin bazı özgecilik biçimlerinin olasılığını desteklemektedir. Yine de, Rhetoric' te, dostluk kendi iyiliğin için değil kişinin kendi dostu için iyiliği dilemesi demektir diye belirtmektedir (Kieffer, 2005). Egoist yorumların eleştirisi bu sözlerle dikkat çekmektedir ve sormaktadır: Eğer böyle bir şeyi iddia ediyorsa Aristo'ya nasıl etiksel egoist diyebiliriz? En azından bazı özgeci kanıtlar yok mudur? 1981'e dönersek, Léon Ollé-Laprune, Aristo'nun kişinin kendi mutluluğunu takip etmesi mantığını savunduğunu söylemesine rağmen, yine de erdemin tarafsız yönünü onaylamaktadır. Yakın tartışmalara bakarsak, William Fortenbaugh (1975) en azından başlangıçta dostluk temelli kişilik, "iyiyi istemek bencillik değildir ve dostların ahlaki iyiliğine dayanmaktadır." demektedir (Fortenbaugh, 1975).

Aristo'nun özgeci yorumları farklı biçimlerin çeşitlerini ve gücün farklı seviyelerini almaktadır. Bazı zayıf özgeci iddialar egoistliği tamamiyle inkar etmez fakat Aristo'nun felsefesindeki başkalarına saygı olduğunu iddia ederler, ki bu benliğin saygısından tamamiyle azaltılamaz. Aristo'nun savunduğu, başkalarına, özellikle

dostlara, duyulan endişe vardır, ki bu bir şekilde, benlik için yararların bağımsızlığıdır. Bazı yorumlarda başkaları için böyle hakiki, bağımsız değer verme belirli ahlaki hareketlerin seviyesinde var olur gibi görünmektedir.

Belli ahlaki hareketin hedeflerinden biri gibi başkalarının iyiliği aranmaktadır. Nihai gerçek, belli bir ahlaki davranışın son hedefi başkalarının iyiliğidir, o başkasının hatırı için. Egoizm ile azaltılamayacak başkalarına kıymet verme ya da en azından biraz özgecilik vardır. Egoist görüş Aristo'daki tüm özgeciliği değerini azaltmak için alıkoymasını yanlıştır. Çünkü, etik davranışlar seviyesinde, insan davranışın son hedefi olan başkalarının iyiliği olduğu belirli davranışlar gerçekleştirmektedir. (Aynı zamanda) bu davranış kişinin kendi mutluluğuna katkı sağlamasına rağmen, başkalarının iyiliği aranmaktadır. Bu yüzden, Ross (1993) gibi egoist yorumcular, "Aristo'nun özgecilik temelli dostluk kavramı aslında egoizm olarak tanımlanabilir." dediklerinde çok ileri gitmektedirler. Ross'un böyle fikirleri, tüm özgeciliğin gerçekten azaltılabileceğini ima etmektedir. Julia Annas (1993), diğer yandan, önceki ayrımı yansıtan görüşler ortaya koymaktadır.

Annas (1993), en azından bazı zamanlar kendi çıkarlarımıza gönderme yapmadan, başkalarının çıkarlarının iyiliği için davranışta bulunabildiğimiz doktrin olarak özgeciliği tanımlamaktadır. Özgecilik egoizmi dışlamaktadır, özellikle kişinin tüm yaşam hedefleri bağlamında. Aristo ve eskilerin tartıştığı, "kişisel-saygı" ve "diğerlerine-saygı" terimlerini kullanarak ilerlemektedir çünkü "özgeciliğin" önceden bahsedilen kullanımı çağdaş kullanımın sadece bir şeklidir. Bu terimin diğer modern kullanımları, kişisel fedakarlık isteyen özgeciliğin daha güçlü şekillerini içinde barındırmaktadır. Fakat böyle nosyonlar doğru bir şekilde eski felsefecilere uygulanamayabilmektedir. O yüzden, Aristo'nun "özgeciliğini" tarif etmek için "başkalarına saygı" demek daha doğru olur.

Bu "başkalarına saygı", o kişi için endişelendiğinden, o kişinin iyiliği için davranışta bulunduğu erdemli davranışların içinde bulunmaktadır. Annas (1993), Aristo'nun doğru yorumlamaları, başkasının yararına davranışta bulunarak kendi yararına da harekette bulunduğu egoist çekişmeyi koruduğunu belirtmektedir. Kişi Kalon'u

hedefleyerek mantıklı kişi olarak, kendisi için olan endişesinden davranışta bulunmaktadır. Fakat kişisel-endişe acil olarak bir hedef değildir fakat kişinin "hayatı, kalon'u hedef alan mantıklı kişi olarak kendisi için endişesini açıklar." endişesidir. Aynı zamanda, davranışın kendisi başkalarının iyiliği için davranışta bulunmayı da içine almaktadır. Başkalarının iyiliği davranışın acil hedefidir. Böylesi bir başkalarına-saygı duyma görüşü gerçektir ve egoistik amaçlarla tamamiyle azaltılabilir değildir. Davranışın asilliği başkaları için gerçek endişeyi icap ettirmektedir. Annas (1993) der ki (Egoistik yorumlamayanlara karşıt olarak) Aristo kişinin kendisi iyi ya da soylunun yüksek menfaatini kazanır derken başkaları için endişe etmeyi açıklamaktadır. Onun yerine, Aristo erdemli davranışın bir parçası olarak başkalarının iyiliği için başkalarına yardım etme amacını kabul ediyor. Aristo böylesi davranışların kişinin kendine değer vermesinin davranışları olduğunu çünkü bu davranışların soylu davranışlar olduğu ve soylu davranışların iyi bir yaşama katkıda bulunduğunu da eklemektedir.

Terence Irwin (1990), ahlaki erdemlerin hep kalon ile alakalı olduğunu ve bu yüzden onların, başkalarının iyiliği ile alakalı olduğunu belirtmektedir. Irwin (1990), zerafetin başkalarının iyiliği ile oldukça yakın ilişkilendirilmektedir. Dostluk ve adaletin başkaları için endişelenmeyi aşkar kılmaktadır. Irwin Aristo'nun dostluğun özgeciliği icap ettirdiği inancıyla hem fikir olduğunu belirtmektedir, ki burada özgecilik dostunun iyiliği için dostu için endişe ve aktif bir iyi niyete sahiptir. Fakat, bu ortak sağduyu görüşün felsefi gelişiminde, Aristo sadece erdemli kişiler, ya da kişilik temelli dostluklara sahip olanlar, gerçek ve tam bir dostluğa sahiptirler. Sadece onlar, gerçekten dostlarının iyiliği için dostları hakkında endişe duyarlar, çünkü dostun sahip olduğu insan tipini temel alan dostunun kendisine dost olarak değer vermektedir. Erdemli dost için endişe, kişinin karakterinin sağlamlığında, dostunun sahip olduğu insan türüne kuruludur ve orada kök salmaktadır. Aristo bu yüzden, metafiziksel özgeciliğe sahiptir, ki bu sağduyunun basit özgeciliğinin ötesine gitmektedir. Kişi ve kişinin dostunun öz ve mantıklı doğasına odaklandığı noktada metafiziktir.

Irwin (1991), erdemli dostun "dostunun iyiliği için dostunu önemseme", "sadece

kendi iyiliğinin aracı olarak" değil, dostunun iyiliği için dostunun iyiliğini dilemeyi icap ettirmekte olduğuna işaret etmektedir. Aristo'nun metafiziksel özgeciliğinde, kişi uzlaşmaktadır, ki kişiliğe olan önemseme ve iyi niyetin seviyesi dostu temel almaktadır çünkü bu dostta, mantıklı bir kişi olarak, kendi benliğinin yaptığı gibi kişinin değeri olan başka bir mantıklı kişidir. Bu yüzden özgecilik, kendine değer verme ile çatışmaktadır.(Irwin, 1991).

Irwin'e göre, hakiki özgecilik ya da başkalarına saygı duymanın bazı seviyeleri var gibi görünmektedir. Erdemli dostluğun karşılıklı münasebetinde, dostlar kendi bencilliklerinin bir aracı olarak birbirlerini kırmazlar. Bu yüzden, erdemli dostun diğerine karşı olan tavrı tamamiyle kendini ihmal eder tarzda olmamasına rağmen, yine de dostunun iyiliği için dostu için gerçek endişe ile birbirine tutarlıdır. Böyle bir hakiki endişe soyludur, zariftir ve bizim iyiliğimize katkı yapmaktadır. Bu nedenle, "erdemli dost asla "kendini feda etmez", eğer bu başkası için kendi çıkarlarını feda etmek ise; fakat, o "kendini feda eden" kişinin olması gerekenden daha az dostunun iyiliği için dostu için endişe etmez. Bu yüzden, Aristo'nun görüşünde, erdemli kişi bencil olmaksızın kendine değer verendir."(Irwin, 1977).

John Cooper (1980), keza, Aristo'da özgeci elementlerin varlığını savunmaktadır. Dostluk ile, belirli davranışlarda, davranışın içinde kendi çıkarımızın olmadığı halde, başkalarının davranışlarından davranışta bulunabiliriz. Fakat, davranışta bulunanın kendisi "ilişkinin bünyesinden" çıkar sağladığı için bencilliğin elementi bulunmamaktadır bu durumda. Cooper (1980) der ki "Kişinin kendini arama, bencil olmayan iyilik isteme ve iyilik yapmanın karmaşık ve usta bir karışımı vardır." Irwin'e benzer şekilde, kişinin kendine değer vermesi Cooper (1980) için öncelik görünmektedir, çünkü, kişinin kendine değer vermesi "kişinin kendini sevebilmesi ve değer vermesi olan" başkasının hatırna başkasını sevmenin içinde yer aldığı düşüncesini meydana getirmektedir. Fakat Irwin (1988), özgecilik ve kişinin kendini beğenmesini, iki erdemli insanın paylaştığı ortak üslub ve dostların diğer mantıklı davranışların değerini arttırdığı gerçeği yoluyla bağlantı kurmaktadır.

Diğer yandan Cooper, öz bilginin elde edilmesi için, dostların rolü üzerine

odaklanmaktadır. Erdemli dostun önemli değerlerinden biri, kişinin dostunun hareketlerini gözlemleyerek, kendininkilerini gözlemleyebilmesidir. Aristo, dosta değer verme ve sevmeye ve böyle dostluğun yüksek değerini açıklamak için böyle bir mantık ilerletmektedir. Fakat Cooper (1980), dar kapsamdaki kişinin kendine değer vermesi azaltılmayacağını vurgulamaktadır. Diğer kişinin ve onun hayatının değerinin tanınmasının altı kazılmamaktadır. Aksine, eğer, kişinin öz bilgisi ve öz kıymeti için bir ayna görevi görür ise, kişi kendi için duyduğu hürmetin aynısını diğer kişiye de duyabilmesi önemlidir.

Öz bilgi, ki yakın arkadaşlar tarafından elde edilir, dostluğun birinci bölümünde bulunmaktadır. Cooper (1980), Aristo'nun dostluğun tüm üç tipi içinde (fayda, zevk ve karakter dostluk) gerçek başkalarına saygının bazı elementleri içine aldığını iddia ettiğini savunmaktadır. Fayda ve zevk temelli dostlukta, kişi ilişkide kendi fayda ya da zevkini aramaktadır fakat kişi hala dostlarını sevmektedir ve onların iyiliğini istemektedir ve bunu yaparken, kişinin dostlarının çıkarlarından kaynaklı davranışları gerçekleştirebilir.

Fayda ve zevk dostluklarında, kişinin kendini araması ve bencil olmayan iyiyi dileme kavramlarının karışımını buluruz, ki burada fayda dostluk karşılıklı avantajlı olmayı içinde barındırmaktadır ve zevk dostluğu karşılıklı zevki içinde barındırmaktadır (Cooper, 1980).

Cooper'ın karakter dostluğu görüşü, karakter dostluğun daha büyük miktarda özgecilik ve tüm dostluk türlerindeki egoizmin daha az miktarını içinde barındırmakta olduğunu savunmaktadır. Bencil olmayan iyiliği dileme daha sınırsız ve daha derindir. Keza, fayda ve zevk dostluktaki kişinin kendini araması karakter dostlukta önemli ölçüde daha az bulunmaktadır. Burada Cooper'ın görüşü daha çok Irwin'in metafiziksel özgeciliğine benzemektedir. Cooper'a göre, karakter dost dostunu sever "aslında dosta ait olan ve sadece tesadüfi olmayan şekilde dosta ait olan özellikler yüzünden." Ya da başka bir deyişle, biz böyle dostları severiz ve onları önemseriz çünkü onlar iyi ve erdemli insanlardır. Bu yüzden metafiziksel özgecilik sadece karakter temelli dostluğun içindedir; ki bu dostluk, dostunun

gerçekte olduğu şeyin temeli olduğu kendi iyiliği için dostumuzu iyiliğini dileriz anlayışında öncelikli dostluktur (Cooper, 1987).

4.3.2 Kişisel Olmayan Özgeci Yorumlamalar

Bazı yorumlayıcılar Aristo'ya "kişisel olmayan özgecilik diye tarif edilen" bir tür özgecilik yüklemektedirler. Belirli çeşidin insanları oldukları için diğer insanlar için endişe etmeyi öncelikle içine aldığı durumlarda kişisel özgecilik kişiler belirli ve eşsiz bireyler oldukları için, kişiler adına endişe etmeyi içine almaktadır. Irwin'nin metafiziksel özgeciliği "kişisel olmayan" şeklinde tarif edilebilir. Jennifer Whiting (1991) de, karakter temelli dostluk hakkındaki Aristo görüşünde, yorumlamanın bu biçimini adres göstermektedir. Kendi yorumlamasında odak benlik ve diğerinden indirilmektedir ve yerine odak dostun karakterine yerleştirilmektedir. Dostlarımız için sahip olduğumuz endişe belli bir türün insanı olmaları gerçeği tarafından doğrulanmaktadır. Onların karakterleri, projeleri ve bağlılıkları, onları endişemizin değeri yapmaktadır.

Rogers, tüm Aristocu dostlukların, diğer kişideki değerlerin keşfine cevap olarak meydana gelmekte olduğunu iddia ederek benzer bir görüş sunmaktadır. Fayda ve zevk dostluklarında, başkasının değeri onun kullanılabilirliğinden ve zevkliliğinden meydana gelmektedir. Karakter dostlukta diğerini erdemli karaktere sahip olduğu için severiz ve bu sevgi içseldir, çünkü kişinin karakteri aslında "kim olduğudur". Bu çeşit dostlukta onu kendi olduğu için severiz. Böylece, diğerinin iyiliği için onu sevme ve ona yarar sağladığımızda, sevginin temelleri ve sevginin temini diğerinin iyi karakterinden etkilenmemizden kökleşmektedir (Rogers, 1994).

Whiting ve Rogers'ın karakter dostluk tarifinde, sevgi ve dost için hürmet, kişinin dostu için olan endişesinin dostun belli bir türün kişisi olduğu için meydana geldiği anlayışında kişisel olmayandır. Endişe dostun benliğe olan ilişkisi gibi temellenmemektedir. Dost endişesinin değeri olan iyi bir karaktere sahiptir, dostun benliğe olan ilişkisi ne olursa olsun. Whiting'in yorumlaması, erdemli bireyin kişisel endişesi bile, erdemli kişinin belli bir türünün kişisi olarak, kendini düşündüğü

durumlarda kişisel olmayandır. (Whiting, 1986).

Kişiye endişenin değeri yapan erdemli türün insanı olmaktır. Kişiye yakınlık (kişisel faktörler) ya da bireysel teklik değil, başkaları için (benliğin kendi için olduğu kadar) endişeyi haklı çıkartan ve başlatan karakter çeşididir bu. Bu yüzden, özgecilik bu çeşit insan için hissedilebildiği için kişisel olmayandır. Bu görüşte dost, tür olarak aynı olduklarından başkası için endişe ettiği ve kendisi için endişe ettiği durumda "başka benlik"tir. Kendimize değer verdiğimiz için başkasına da değer vermek için aynı sebebe sahibiz (Cooper, 1977).

Karakter dostlukta başkaları için duyduğumuz özgeci sevgiye odaklandığımızda, Aristo'ya göre endişenin temeli "diğerinin karakterinin özü ya da içeriğidir." Erdemli insan için (Aristo'nun etik sisteminde) iyi karakter, bir karakter çeşidi olarak, kendi içinde değer verilmektedir ve erdemli kişi o karaktere sadece kendisi için değil başkaları içinde değer verecektir." (Whiting, 1964).

Irwin (1980) de, dost , Aristo'nun paylaşılmış ya da ortak karakteristikler yoluyla kişinin dostu için hürmeti ve kendi için olan hürmeti arasında bir paralel çizmesi ölçüsünde başka bir benliktir. Irwin'in görüşü özellikle Aristo'nun insan özü görüşü ve mantıklı kişinin önemini vurgulamaktadır. Benzer şekilde, Stern-Gillet (1995) öncelikli dostluk özellikle, dostunu, kazasal niteliklerin hatrına değil, dostunun mantıklı elementi için dostuna iyilik dilemeyi icap ettiren dostunun varlığının özü için sevmeyi içinde barındırdığını savunarak aynı elementlere vurgu yapmaktadır. Esas doğanın erdemin uygulaması yoluyla gerçekleştirimi "kişinin kendi içinde olduğu şeydir", bu yüzden, erdemli dostu sevebilir yapan şey tüm erdemli insanlarla paylaştığı bu erdemli niteliklerdir. Kişi kendine baktığında, Irwin'in Aristo versiyonuna göre, erdemli kişinin değer verdiği kişinin tek olması değildir bu sadece. Onun yerine, kişinin kendine değer vermesini temel üzerine kuran "karakterin kararlaştırılmış durumlarını biçimlendiren belirli kararlaştırılmış yol" içinde kişinin insan kapasitelerini geliştirmiş olmaktır. Irwin, eğer erdemliysek, başkalarını belirli tatlar ve durumlar gibi kişisel faktörler için kendimizi sevmeyiz, fakat, karşılık olarak, bu, insan özünün kişisel olmayan faktörleri ve özellikle, kendimizi sevmemize neden

olan mantıklı faaliyettir. (Irwin, 1985).

Irwin'in Aristo'nun metafiziksel özgeciliği yorumu dostluk ilişkisindeki kişilerin karakterinin sağlamlığına ve özellikle "başka kişinin kendisi için endişesi onun karakteri için endişesini de içermesi gerektiği" durumlarda odaklanmaktadır. Ortak karakter üslubunu paylaşmak erdemli dostlara ortak hedefleri paylaşmayı, karar verme ve davranışlarda iş birliği yapmayı ve aralarında anlaşmayı sağlayan önemli konularda aynı görüşleri paylaşmayı sağlamaktadır (Irwin, 1985).

Özgeciliğin kişisel olmayan biçiminin metinsel kanıtı özellikle karakter temelli dostluğun doğası ve fayda ve zevk temelli dostluktan nasıl farklılaştığının Aristo'ya ait tariflerinin elementleri hakkında Aristo, dostluğun en tam biçiminin erdemlerinde birbirine benzeyen iyi insanların biçimi olduğunu belirtmektedir. Böyle insanlar dostturlar, çünkü dostlarının iyiliği için iyi şeyler dilerler ve bunu herhangi bir tesadüfı sebep için değil, dostlarının olduğu şey için böyle yaparlar (Irwin, 1991).

4.4. DAHA SINIRSIZ ÖZGECİLİK: ARİSTO'DAKİ KOLLEKTİF VE GENEL ÖZGECİLİK

4.4.1. Topluluk Temelli Özgecilik

Daha genel anlamda özgeciliği arayan bir bölümde Aristo'nun bireyin toplum ile ilişkisi görüşünün içindedir. The Nicomachaen Ethics'in açılış kısmında Aristo; tek başına bireyin iyilik elde etmesinin değerli olmasına rağmen tüm şehir için elde etmesi daha soyludur, demiştir (Irwin, 1985). Dahası, Kitap I de biraz daha ilerde, Aristo, insanoğlu doğal olarak sosyal ve politik hayvanlardır (Irwin, 1985). Bazı çağdaş yorumcular bu çeşit cümlelere, dostluk temelli özgecilik türüne ek olarak ve/veya ötesinde Aristo'nun etiğinde daha genel bir özgecilik türünü keşfetmek için odaklanmaktadır. Aristo'nun etikleri ve politiklerinin, birinin diğerine bağlı olduğu insanların birliği olarak insan topluluğunun resmini yapmasının içinde Aristo'nun özgeciliğine toplumsal bir boyut bulunmaktadır. Toplum üyeleri birbirine psikolojik olarak bağlıdır, çünkü, bireyler grubun boyutu ile kendi tüm benliklerinin

gerçekleşmesini bulurlar. Keza, birbirlerine pragmatik açıdan da bağılırlar, çünkü, toplumda, kişiler bireysel farklılıkların Kollektif avantajını kullanılabilir, kişiler özelleşebilirler (Matter, 1974). Gruptaki üyelik insan tanımının öz elementidir, insan olmak, daha geniş bir bütünün bir parçası olmak demektir. İnsan oğlu başkalarıyla birlik arayışına meyillidirler. Politik toplumun dışında, izole edilmiş bireyle canavar gibi yaşarlar, insan oğlu gibi yaşamazlar (Ozinga, 1999). Bireysel-yeterlilik bile toplumsaldır ve doğadan kaynaklanan toplum ve Aristo'nun görüşüne göre, "polis" (şehir) mantıksal açıdan bireyden öncelikli durumdadır. Tamamiyle şehrin "polis" dışında, kişi insan değildir ve toplumsallık, insanlığın tanımının içsel bir parçasıdır, yani, kişinin kendisine içseldir (Kraut, 2002).

Kişi doğal olarak toplumsal bir varlık olduğu için, kişinin endişeleri, ailesine, dostlarına, hemşerilerine doğru genişlemektedir. Aslında, Cordner (1994), kişinin kendi ahlaki değerinin bireysel anlayışının bile özellikle, toplumsal gruba bağlanan onurun fonksiyonu olarak kişiye verildiğini savunmaktadır. Kişinin bireysel onuru, sadece toplumsal grubu ya da topluluğunun gelişimi ile ahlaki varlık olarak tanımladığında kişi için önem taşımaktadır.

Troels Engberg-Pedersen (1983) özellikle, Aristo'nun özgeciliğinin toplumsal tarafını vurgulamaktadır. Aristo'nun bireysel-yeterliliğin toplumsal doğasına işaret ederek, Engberg-Pedersen; Aristo'nun doğrudan, bunun kişinin gönderme yaptığı izolasyon içinde yaşayan kişinin hayatı olmadığını, aksine, "bireysel-yeterli" eudaimonianın hayatı hiçlik içinde arzu edilir ve eksik hale getirme yoluna gönderme yaptığını, "doğal olarak insanın bir toplumsal varlık olduğu" için bireysel-yeterliliğin aile, dostlar ve hemşerileri de içine aldığını belirttiğini vurgulamaktadır. Engberg-Pedersen (1983) için bu bölüm önemlidir ve onun "önemi abartılamaz." İnsanın sosyal doğasını göz önüne almak sadece Aristo'nun mutluluk görüşünün etkilemez, aynı zamanda soyluluğun prensibine temel olarak hizmet etmektedir. Engberg-Pedersen (1983)'e göre soylu davranışı oluşturan kriter, "bir üyesi olduğu bir bütün olarak toplumun en çok iyiliğini" aramaktadır.

Engberg-Pedersen, doğal iyiliklere sahip olma konusu "soylu davranışın tümüyle

sahip olduğu şey" olduğunu iddia ederek devam etmektedir. Böyle bir davranış iyiliğin kriteri ortak iyiliktir ve özellikle de doğal iyilik ihtiyacının tatminidir. Engberg-Pedersen (1983) Aristo'nun şu sözlerine dikkat çekmektedir. "Eğer insanlar tüm çabalarını soylu davranışlar göstermek için ortaya koyarlarsa, toplumun tüm ihtiyaçları karşılanacaktır." Engberg-Pedersen özgeciliğin genel biçimini "Kişinin soyluluk prensibinin kendi versiyonu fark edildiğinde, kişi anlayacaktır ki: Kişinin kendi mutluluğunu başkalarına yarar sağlayan davranışların performanslarını kapsamak olarak görmekte hiç bir problem yoktur. Böyle davranışları gerçekleştirdikleri için kişinin gerçekten yaptığı şey kendine ve başkalarına yani topluma yarar sağlamak için davranışta bulunmasıdır." şeklinde açıklamaktadır. Engberg-Pedersen (1983). Aristo'nun özgecilik görüşünü kişinin kendisi gibi başkalarının, tüm toplumun iyiliğini aramak temeli üzerine kurmaktadır.

Richard Kraut (1989) da Aristocu özgeciliği toplumu vurgulayarak savunmaktadır. Kraut, Aristo'nun düşüncesini, mutluluğu iki türe ayırarak, felsefi yaşamın daha yüksek bireysel mutluluk ve sivil ve politik değerlerin yaşamını yaşamamanın ikinci derecede mutluluğu, yorumlamaktadır. Eğer, Aristo gerçekten egoist olsa, Kraut'a göre, kişi daima şehre ya da topluma hizmet etmek için gerekenleri reddetmemesi ve felsefi hayatı seçmesi gerektiğini söylemesi gerekirdi. Fakat, Aristo, bu şekilde davranışta bulunmasının etik açıdan daima doğru olmadığını savunmamaktadır. Kraut (1989), politikaların varsayımı "toplumun ,eşit üyelerinin her biri üzerinde önceliğe sahip olduğu anlamına geldiğini" savunmaktadır. Kraut (1989)'a göre, Aristo'nun; kişinin felsefi hayat yerine politik hayat sürmesi gerektiğini savunmasında bazı durumlar olduğu konusunda hemşerilerinin mutluluğunda hem fikir olabilir kişi. Dahası, kişi gerçekte kendi azami olası mutluluğunun üzerinde tuttuğu daha az kişisel mutlulukla memnun olmalıdır. Aristo, toplum içindeki diğerlerine ve/ve ya toplumun bütüne karşı olan görevlere dayanan özgeciliği onaylıyor gibi görülebilir. Engberg-Pedersen (1983) düşünmenin en ulu davranış olduğunu, sadece kişinin gerçekten onun iyiliğini amaç edinmeye değer bulduğunu onaylayarak hem fikir olmaktadır. Yine de, insan sosyal bir varlık olduğu için diğer iddialar başta gelmektedir. İnsan olarak, diğerlerinin arasında yaşamaktadır kişi; böylece kişi, "başka herşeyi tercih etmede (ahlaki) erdeme göre davranmayı seçecektir."

Terence Irwin (1985) de Aristo'nun özgeciliğini daha kollektif temelli seviyelerini, kişisel olmayan dostluk temelli özgecilikten öte tartışmaktadır. Irwin, erdem dostluğun hayli gelişmiş özgeci endişeleri kabul etmekte olduğuna işaret etmektedir. Fakat, bu endişeler çok az sayıda insana doğru genişlemektedir. Bu yüzden, özgeciliğin başka bir görüşü dostluğun ihtiyaç var gibi görünenden ziyade adalet ve erdemleri temsil etmektedir. Irwin (1985) şehrin ve politik dostluğun iyiliğine, kişinin kendi kişisel dostları çemberinin ötesinde başkalarına gerçek saygının genişlemesinin bir parçası olarak bakmaktadır. Aristo'nun bizzat kendisi, kişinin kendisinin tartışması ötesinde başkalarına saygıyı doğrudan doğruya savunmamaktadır. Ama, yine de, genişletilmiş özgeciliğin (kişisel dostluğun ötesinde) akılcıca yapılabileceğini, eğer Aristo için gösterebilirse, "dostluğun endişelerini savunana nedenler diğer değerlerin ve adaletin daha geniş çaptaki endişelerini de savunur" olduğunu ima etmektedir (Irwin, 1985).

4.4.2. Genel Özgecilik Savunması

Irwin, adalet anlayışını genel ve toplumcu özgecilik bağlamında özgeci endişelerin genişlemesi olarak (yani; bireyden öte genişleme) dikkat göstermektedir, çünkü, adaletin öncelikli endişesi şehrin ya da politik topluluğun iyiliğidir. Aristo'nun kendisinin de belirttiği gibi, "sadece toplumun mutluluğunu üretmekte olan şeyleri adlandırmaktayız (Irwin, 1985). Irwin, mantıklı bireylerin şehrin iyiliği hakkında endişe edecek iyi sebeplere sahip olduğu gösterilebilse, adalet doğrultusunda özgeci endişenin genişletilmesi ve böylece adaletin iyiliği için harekette bulunmayı seçmesi için bunun iyi bir neden olacağını iddia etmektedir.

"Şehir" en kapsamlı topluluk ve doğal hedef ve tüm daha küçük olan toplulukların düşüncesidir. Tam iyilik için gereken her şeyin planını aramaktadır ve mantıklı kişi şehrin düşünce alış-verişlerinde paylaşmak için iyi bir nedene sahip olmaktadır. Önemli bir seviye de, politik davranışlar tam ya da mutlu yaşam için gereklidirler (Irwin, 1988). Bu bakış açısı Irwin'in yorumunun egoistik yönü gibi görünmektedir. Bu, iyi toplumda yer almak isteyen mantıklı, erdemli bireysel çıkarın içindedir ve

bireyler şehirlerini önemserler ve içinde yer alırlar.

Irwin'in Aristocu adalet görüşü toplumun iyiliğinden kök salan ortaklaşa temelli Aristo özgeciliğine saygı gösteriyor gibi görünmektedir. Fakat, genelde başkalarına doğru yöneltilen genel özgeciliktir de, çünkü, Irwin, Aristo'nun kişisi topluluğun iyiliği için ve toplumun bireysel üyeleri içinde endişe etmekte olduğunu, öyle ki kişinin "davranışlardan yarar sağlayan diğer insanların iyiliği için içsel olarak endişe ettiğini" yazmaktadır. Bu düşünce, onların iyilikleri için seçilen davranışlardaki başka bir yolu ortaya çıkarmaktadır. Burada problem Irwin'in topluluk ve onun özgeci üyeleri için kişinin endişelerini adlandırmak istemesidir. Yine de öyle görünüyor ki, toplumu önemsemenin temel nedeni egoistiktir (Irwin, 1985).

Aristo'nun adalet tartışmalarının çoğunu adalet taraflı, daha dar anlayışa adamasına rağmen, terimin daha geniş anlayışından haberdardır ve dürüstlük ve haklılığın daha geniş yan anlamlarına duyarlıdır (Barker, 1959).

4.4.3. Özgecilik ve Ayrıntılı Erdemler

Irwin (1985), çeşitli erdemlerdeki özgeciliğin varlığını araştırma bağlamında bağlantının bu aynı temel çizgileirni takip etmektedir. Irwin, erdemin eudaimonic yönünden erdemin ahlaki yönünü ayıtmaktadır. Eudaimonic yön; ahlaki yönün başkalarının iyiliğinin geliştirilmesi iken, kişinin kendi-farkındalığının geliştirilmesidir. Irwin, "eudamonia" yı egoizmle eşitler ve erdemin ahlaki yönünü de özgecilikle ve sonra erdemin ahlaki yönünü ya da özgeciliği görüşünün ilk iki aşaması olarak genel adalete doğru özgeciliğin genişlemesini incelemektedir. Üçüncü aşama "genişletilmiş özgeciliğin farklı biçimleri olarak karakterin erdemlerinin savunmasıdır." Irwin (1985) özgeciliğin bu genişlemesini, genel adaletin bütünü karakterin değerleri kadar karakterin aynı durumları olmasında, adaleti diğer değerlere bağlayarak takip etmektedir, ve Irwin karakterin her erdemi genel adaletin bir parçası olması gerektiğini ve ortak iyiliği amaç edinmesi gerektiğini savunmaktadır. Erdemli insanın genel özelliği ortak iyilik için endişe etmesidir.

Aristo'nun belirli erdemlerin bazı yönleri görüşü bu ahlaki özgeci elementi ortaya çıkartmaktadır. Irwin gösterişlilik erdeminin tartışmasını belirtmektedir. Gösterişli insanlar paralarını topluma katkıda bulunmak için harcarlar ve ki bu ortak iyiliğin gelişmesinde varlıklılar arasındaki yarışmayı kışkırtmaktadır. (Irwin, 1988). Aristo doğrudan belirtmektedir ki, gösterişlilik erdemi kişinin kendi için para harcaması değil ortak iyilik için harcaması ile ilgilidir.

Cordner (1994) da, Aristo'nun bu konudaki tarifinin başkalarını tanıma ve onlara cevap vermenin uygun formlarında olduğu kadar kendini başkalarına tanıtmanın uygun yollarına da odaklandığını belirterek, bu belirli erdemin başkalarını nasıl merkez aldığına vurgu yapmaktadır.

Irwin (1988)'in belirttiği ikinci erdem cömertliktir. Cömertliğin tartışmasında, Aristo'nun cömert insan için uygun olanın başkalarına ve özellikle vermesi gerekenlere vermesinin uygun olduğunu söylediğine işaret etmektedir. Toplum bu her iki erdem olayında da erdemli insanların bilinçli davranışlarından yarar sağlamaktadır. Aristo'nun cömertlik ve gösterişlilik erdemlerinin tartışmasındaki yorumları ile almaktan ziyade vermenin nasıl daha hoş olduğuna gönderme yaptığı dostluk üzerine daha sonraki tartışmalar içindeki durumlarda dostluğun özgeci doğasının tartışmaları arasında bir paralellik vardır.

4.4.4. Özgecilik ve Kentsel Dostluk

Dostluk üzerine yazılan kitapların kişi temelli özgecilik ve diğer erdemlerin genel özgeciliği arasındaki bir başka olası bağlantıda kentsel-politik dostlukların olasılığı içinde bulunabilmektir. Paul Schollmeier (1994), örneğin, politik dostluğu ittifak için ve onun güdüsünün kişisel dostluğun kine oldukça benzer olduğunu savunduğunu iddia etmektedir. Devletin yapısı sağlıklı olduğunda politik dostluk özgecidir, çünkü, politik dostlar, hemşeri olarak, diğer hemşerileri için iyi dilek ve iyi niyetlerini göstermektedirler. (karşılıklı münasebet ve tanıma)

Hemşeriler başkalarının mutluluğunda psikolojik zevk bulduklarında, öncelikle

başkalarının mutluluğunun iyiliği için davranışta bulunurlar ve sonra ikincil olarak kendi iyilikleri için davranışta bulunurlar. John Cooper (1990) da kentsel dostluk ve onun özgeci yönleri diye adlandırdığı şeyin önemini tartışmaktadır. Aristo'nun kentsel dostluk versiyonunun yarar ya da avantaj dostluğun özel olayı olması için kabul etmektedir. Cooper fayda dostluktaki de dahil tüm bireylerin en azından biraz özgecilik icap ettirdiğini belirtmektedir. Cooper, Aristocu kentsel dostluğu, hemşerilerin, birinin diğerini karşılıklı olarak bilmesiyle, birbirlerine iyiliği dileme anlayışı içinde birbirlerini sevdikleri ilişkiler olarak tanımlamaktadır.

Kentsel dostluk özgecilik ve erdemlere daha büyük bağlılık arasında güçlü bir bağ sağlamaktadır. Aristo kentsel dostluğun adalete ihtiyacı olan arkadaşlıktan yoksun olanların olduğunu savunmaktadır, halbuki dost olanlar birbirlerinin iyiliği için endişe ederler, birbirinden avantaj sağlamamak ya da birbirine zarar vermemek için nedenler kabul ederler ve adaletin kurallarına müracaat etmeksizin fikir birliğine ulaşma yeterliliğindedirler (Cooper, 1990).

Özgeciliği kentsel dostluk yoluyla genişletmek genel adaletin tabiatında var olan özgeciliği güçlendirebilir ve derinleştirebilir. Cooper (1990), aynı şeyin diğer erdemler içinde olduğunu, "dost olanlar, cesaretli, cömert, iyi niyetli ve benzeri şekillerde başkasına karşı tüm ahlaki erdemler için davranışta bulunmaya niyetlendiklerini" yazarak savunmaktadır.

Irwin (1991) de politik dostluğa kişisel dostluğun ötesinde özgeciliğin genişletilmesinin bir parçası olarak bakmaktadır. Politik dostluğun adaletin özgeciliğine bir destek olabileceği görüşünü geliştirmektedir. Fakat, öyle ise, bu dost canlısı olmanın bazı seviyelerini getirmektedir ki bu bizim kişisel dostlarımız çemberinin ötesine geçmektedir. Bazı önemli noktalarda dostluk olmalıdır ama, Aristo'nun bir kaç ile meşgul olması mümkün olduğunu belirttiği erdem/kişilik temelli dostluktan daha azı olmalıdır.

Irwin (1991), ne tüm hemşerilerin erdemli olmayacağını ne de kendi kişiliklerini yargılayabilecek kadar hayat paylaşmadıklarına rağmen, yine de politik ve kentsel

dostluk için tüm gerekenlerin, hemşerilerin kentsel alanda onlarla bazı benzer amaçları paylaşmak için yeterli kadar erdemli olmasını muhakeme etmektedir. Bu yüzden, özgecilik politik/kentsel dostluğa; kişi insanların belli çapta erdemli olduğunu bildiğinde, onların erdemli amaçlarını paylaştığında, onlarda iş birliği yapacak yolu bildiğinde, ve onların düşüncelerinin bazılarını paylaştığında, genişletilebilmektedir. Politik dostluklar için bu durumlar uygulandığında, kişi başkasının amaçlarıyla kendininki gibi ilgilenmek için, onların amaçlarını onaylamak için ve kendi mantık planlaması ya da düşünceleri tarafından onları aktif şekile etkilemek için bile sebebe sahip olmaktadır.

4.4.5. Evrensel Özgecilik

Eğer Aristocu özgecilik, adalet, ahlaki erdemler ve politik dostluklar yoluyla kişisel dostluğun ötesinde var olursa, kişinin sadece hemşerilerini ve belki de, eğer Cooper haklıysa, zevk ya da kullanışlılık temelli arkadaş olan diğerlerini kapsayan çapta Aristocu özgeciliğin hala taraflı özgecilik olduğu görünmektedir. Şu anda sorulacak soru şudur ki; Aristo evrensel olan ya da başka bir deyişle kişinin dostları ve hemşerilerinin ötesinde tüm diğer insanlara da uygulanan genel özgeciliğe sahip midir? Bir iddia yapılır, fakat bu dostlar ve hemşeriler olayından daha limitli bir özgeciliktir. İyi niyet kavramı ile Aristo evrenselci özgecilik bir makama sahip görünmektedir. Aristo, dost insanlar için sahip olduğumuz düşkünlük nedeniyle diğerlerine karşı iyi niyetin belli bir seviyesine sahip olduğumuzu belirtmektedir (Hatch, 1879). Ek olarak, tanımadığımız kişiler ve onlar bunun farkında olmaksızın diğerleri için iyi niyete sahip olabiliriz (Hatch, 1879). İyi niyet özgecidir (ve dostluğun önceden gerekli olan kısmı ya da parçası bile) çünkü, insanlar iyi niyete sahip oldukları zaman, yararlı olmayan biçimde diğerlerine iyilik dilemektedirler.

Fakat, özgeciliğin sınırlı, sadece iyiyi dileme tipidir çünkü herhangi bir harekette diğeriyle aktif bir şekilde işbirliği yapma ya da başkası için derde girme ihtiyacını icap ettirmemektedir. Bu yüzden, Aristo sadece iyi niyetin aktif olmayan ya da hareketsiz dostluk gibi olduğunu söylemektedir (Hatch, 1879). Bu yüzden, genelde insanlar için özgeci duygularla sahip olduğumuz gerçeğini tasvip etmektedir. İyiyi

dilemenin bu hisler başkalarıyla belirli bağlantı ya da bazı tür ilişki kurulduğu zaman sadece gerçek hareketlere çevrilebilir. (örneğin, kentsel dostluğun ya da kişisel dostluğun bazı tipi.). Fakat, tüm özgeciliklerin bu en geneli önemli denebilir çünkü belirli bir ilişkinin yokluğunda aktif olmamasına rağmen, yine de sadece hemşeri ve yabancı arasındaki ayrımı değil aynı zamanda sahip ve köle arasındaki ayrımı da aşmaktadır. "Her insan yasa ve karar içinde toplumun yeterliğinde olan herkesle biraz adalet ilişkisine sahip gibi görünmektedir. Bu yüzden, kölenin insan olduğu çapta dostlukta vardır."(Hatch, 1879).

4.4.5.1. Kraut'un Özgeci Yorumlamaları

Richard Kraut 1989'daki kitabında alternatif bir teori olarak "eudaimonism"e karşı (mutluluk üretmek için yeterlilik bağlamında hareketleri değerlendiren etikler sistemi) büyük adım atmaktadır. Aristo'nun teorisinin egoistik olduğu görüşüne meydan okumaktadır. Aristo'yu egoist olarak görmeyen Aristo'nun yorumlamalarının önemli bir özelliği olarak görür bunu. Özellikle, Kraut (2002), her insan "kendisinin nihai iyiliğini ilerletmek için ne gerekirse yapması gerektiğini" kabul etmek için Aristo'dan faydalanmadığını savunmaktadır.

Daha belirleyici bir şekilde, Kraut egoistik felsefi hayat ki bu bireyin kendi iyiliği için en iyi hayattır, başkalarının iyiliğine hizmet etmeyi icap ettiren özgeci politik hayatı karşılaştırmaktadır. Kraut, Aristo'nun bireyin nihai olarak kendi iyiliğini azami hale getirmesi gerekliliği ve daima politik hayat yerine felsefi hayatı seçmesi meselesine bağlanmadığını iddia etmektedir. Bazı durumlarda Aristo kişinin böyle yaparak kendinin daha az mutluluğa sahip olması anlamına geldiği zaman bile, başkalarının mutluluğunun hatırına davranışta bulunması gerektiğini savunmaktadır. Kraut Aristo'nun başkalarının iyiliği ile kişinin kendi mutluluğu arasındaki çatışmayı çözmek için bir formül önermediği ve böyle bir formül olabildiğini reddettiğini kabul etmektedir. Bu yüzden Kraut düşüncenin en yüksek mutluluğu kabul eden en iyi davranış olduğunu teyit etmektedir. Fakat, Aristo kişinin düşünceden ziyade amaçlarını takip etmek için güdülenmesi gerektiğini belirtmektedir. Özellikle, başka insanların saygısını temel alan amaçları takip etmeleri gerekmektedir. Bu yüzden,

Aristo'nun teorisi hiç bir anlamda egoistik değildir.

Kraut "Aristo bir şekilde egoisttir." düşüncesini reddetmektedir ve Kraut, Aristo'nun ailenin, dostların ve hemşerilerinin iyiliğinin davranışta bulunmak için kişiye neden sağlandığına inandığını belirtmektedir ve Aristo'nun safkan bir egoist olarak okuyamayacağımızı göstermektedir. Bu seviyede, Kraut'un görüşü, Aristo'yla özgeciliği savunanların hepsiyle olmasa da çoğunun görüşlerinin teyit eder ve onlarla iş birliği yapar. Kraut, Aristo'nun "egoist olarak görülmesinin inanılmaz güç olduğunu, çünkü Aristo'nun kişinin kendi iyiliğini takip etmesi için başkalarına zarar vermeyi göz yummadığına işaret etmektedir. (Kraut, 1988) Yine, önceki yorumlamalar ve egoistik eudaimonistler bu durumda hem fikirdirler. Fakat Kraut Aristo'nun iyi kalpli bir egoist olduğunu bile reddederek daha ileri gitmektedir. Eğer iyi kalpli bir egoist olsa, her bireyin kendi iyiliğini yükseltmesi olan nihai prensibi kabul ederdi. Kraut, Aristo'nun etiğinin yükselen egoizmin biri olduğunu, iyi kalpli bir türü bile diyemeyeceğimizi çünkü Aristo'nun başkalarının iyiliği ya da toplumun iyiliğinin kişinin kendi iyiliği fazlasıyla devrettiği örnekleri tanıdığını kabul etmektedir. Kraut, Aristo'nun etiklerini, farklı bireyler ya da grupların en iyi iyilik arasındaki çatışma olasılığının var olduğu düşüncelere ve kişisel fedakarlığın yapılması gereken örnekleri yarıştırmak olarak tarif etmektedir. Kraut (1988), böylece, Aristo'nun esas endişesinin bireyin kendi mutluluğudur fikrine meydan okumaktadır.

4.5. TOPLUMCU ÖZGECİLİK PROBLEMLERİ

Tüm toplumsal özgecilik (ister adalet yoluyla olsun, şehrin görevleri ya da kentsel dostluk olsun) şu problemle yüzleşmektedir: Bizim sosyal ve politik görevlerimize düşüncenin daha yüksek seviyedeki iyiliği tarafından nihai olarak koz oynanmakta mıdır? Fakat, bu düşünce problemi çözülse bile diğer meydan okumalar var olmaya devam edecektir. Bu düşünce probleminin en genel versiyonu, yorumlayıcıların Aristo'yu kişinin mutluluğu için varmak kadar şehri takdim eden kişi olarak okumaları gerçeğidir. Başka bir deyişle, Aristo mutluluğu bireysellik bağlamında tanımlar ve insan davranışı için böyle bir mutluluğun olması gerekmektedir. Fakat,

mutluluk doğrudan takip edilmez yine de hemen hemen ürün nezdinde harekettir: Mükemmellik için elinden geleni yapmanın ürünü (Ozinga, 1999). Şimdi, bu hareket sonuçta bir düşüncedir, ya da bir çok hareketin bileşimini içerebilir, kentsel davranışları bile. Tek bir hareket ya da bir hareketler bütününe içermesini göz önüne almaksızın, birey, hareketle meşgul olabilmek için bireye gerekli olan şeyi sağlayan şehre ihtiyaç duymaktadır (Barker, 1959). Eğer Kraut, kentsel hayat ve kentsel mutluluk dahil, ikincil mutluluğun kurucusu ve sebebi olan bir davranışlar bütünü olduğu konusunda haklı ise, birey bu davranışlarla meşgul olmak için şehre ihtiyaç duymaktadır. James Ozinga (1999), şehre olan bu gerekliliği, "Birey şehre, bireyin kendi katkısı için yer oluşturulan yeterli uzmanlığı kabul edecek kadar geniş olan düzenli topluma ihtiyaç duydu." diyerek özetlemektedir.

Aristo'daki ortaklaşacı özgeciliği savunanlar şuna karşılık vermektedirler: Aristo'nun tüm şehir için mutluluk elde etmek, tek başına bireyin iyiliğini elde etmesinden daha mükemmel, daha bütün bir iyi olduğunu söylediği zaman ne dersiniz? (Cooper, 1990). Fakat, ortaklaşacı özgeciliğin egoist eleştirileri, bu metinde Aristo'nun basitçe genel anlamda politik bilimin değeri hakkında konuşmakta olduğu cevabını verebilirler. Etikte, bireylerin daima kendi iyiliklerinin üzerinde tüm toplumun iyiliğini seçmeleri gerektiğini söylemektedir. Bu yüzden, yukarıdaki egoistik eleştiri dokunulmamışlığı koruyacaktır.

Kentsel dostluğu tartışmasında, Cooper (1990), kentsel dostluğun avantaj dostluğun bir türü olduğunu ki bunun bireyin kendi iyiliğinin selameti için yüklenildiğini kabul etmektedir.

Buna rağmen, Cooper (1990), (tüm yararlı ya da avantaj dostluk gibi) vatandaşın diğer vatandaşlar için iyiyi dilemesi gerektiği ve diğerlerine ve türüne yarar sağlamak için gönüllü olması gerektiği durumlarda hala biraz özgecilik vardır: "Başkalarının davranışlarından yararlandığını farketmenin sonucunda başkalarının iyiliği için." Fakat, böyle bir kentsel dostluğun gerçekten, kendi avantajlarımızdan köklenmiş olarak, "özgeci" diye adlandırabilir miyiz? Aristo'daki özgeciliğin çeşitli türlerini savunanlar bile Cooper'in yararlı/avantaj dostluğun bir şekilde özgeci olduğunu

kabul etmekte haklı olduğu konusunda şüphecidirler.

Maalesef, özgeci eudaimonism, toplumsal ahlaki görevleri destekleyen egoistik problemi Aristo'nun belirli ahlaki erdemler konusundaki görüşünden yükselmemektedir ya da yardım edilmemektedir. Irwin (1988) bile, Aristo'nun, belirli ahlaki erdemlerin herbirinin nasıl ortak iyiliği ilerlettiği konusunda sistematik bir görüş belirtmediğini kabul etmektedir. Irwin (1988) bile, Aristo'nun tartıştığı (gösterişlilik ya da zariflik gibi) belirli erdemlerin çoğunun eğer ortak iyilik ile yapacak bir şey yoksa, çok aza sahip gibi görüldüğünü kabul etmektedir. Bu yüzden, belirli erdemlere bakmak toplumsal/şehirsel iyilik üzerinde, özgeciliğe karşı olarak, Aristo'nun egoistik görüşünün olayını güçlendirebilir. Cömertliği, başkalarına iyilik yapmak gibi görünen erdemi, tartışırken bile, Aristo, araç/erdem ve kusurları bağlamında davranışı gerçekleştirenin üzerindeki etkiler hakkında konuşmaya çok uzun zaman harcamaktadır (Irwin, 1988).

Bu problemlere cevap aramanın bir olası yolu da, Engberg-Pedersen'in asalet ve yararlılık prensiplerine ortaklaşacı görevlerinin özgeci davranışlar için yapıldığını göstermek için gitmektedir. Engberg-Pedersen'in asalet tanımı doğal iyilikten paylaşarak, bireyin kendi iddiasının diğer insanlarınkinden daha güçlü olmayacağıdır. Onun Aristo'da bulduğu bu yararlılık prensibi, doğal iyilikten paylaşmanın sonuç amacı, bütün olarak toplumun ihtiyaçlarının en mükemmel olası tahminidir. Engberg-Pedersen bu prensipleri desteklemek için çok az metinsel kanıt vermektedir ve iddia aslında onun Aristo üzerine yapılan modern faydacıl okumasını etkilediği şeklinde olabilir.

Aristo asalet terimini çoğu bağlamda kullanmaktadır ama materyal iyilik anlamında asla tanımlamamaktadır. Engberg-Pedersen'in ortaklaşacı ve özgeci tanımlamalarını savunmak için kullandığı esas metni, iddiaları için zayıf bir kanıt önermektedir ve belki de özgeciltken çok egoizm için daha çok kanıt önermektedir.

Aristo, kendisini bencil egoist olarak karakterize edenleri eleştirmektedir. Aristo kendilerini materyal iyilik, onur ve zevklerin daha geniş paylaşımını kararlaştıranları

eleştirmektedir. Fakat, Aristo niçin egoizmin bu türünü iddia etmeye devam ettiği zaman yanlış olmak gibi daha geniş bir pay almayı tartışmamaktadır çünkü bu başkalarından yoksun bırakmamaktadır çünkü bu şehrin ihtiyaçlarının toplam tatminine zarar vermektedir. Bunun yerine, Aristo bireylerin davranışlarının birey olarak kendi üzerlerinde sahip oldukları olumsuz etki bağlarında böyle kişileri eleştirmektedir. Onları, ruhlarının daha düşük mantık dışı kısmı memnun olmaktadır ve erdemli ya da kişinin kendisine gerçekten değer verenlere zıt olarak, onlar ruhlarının daha yüksek mantıklı kısmı memnun olmamaktadır (Engberg-Pedersen, 1983). Böylece, Aristo yine özgeci elemente değil, ahlaki davranışa en çok egoistik yararlar üzerinde odaklanıyor gibi görünmektedir.

Böylece, özgeci ortak yorumlamalara tüm bu potansiyel zayıflıklardan meydana çıkan soru şudur: Şehrin ya da topluluğun iyiliği için yapılan tüm davranışlar, sonuçta, hala gerçekten kişinin iyiliğini takibi tarafından mı güdülenmektedir? Bu bağlantıda, kişinin şehri için yaptığı herşeyin kendi uzun süreli iyiliği ve/veya baştan başa asaleti için yapılabilir eleştirisi kadar, Engberg-Pedersen'inki gibi görüşlere zayıflık vererek, ortak seviyede özgeciliği savunmanın en iyi umudu kentsel dostluk yoluyla olduğunu önermekteyim. Eğer kentsel dostlar kendilerinin "benzerlikleri yanında" ise, benzerlik görüşü savunulabilirliği kanıtlar (ve/veya eğer Irwin'in kentsel dostlar için özgecilik görüşünün diğer yönü savunulabilirliği kanıtlar.), sonra kentimizin iyiliği için yapılan şeylerin kendi dostlarımızın iyiliği için en azından kısmen yapılan şeyler olduğu durumda bir yol buluruz. Bu tür hareketler içinde kendi iyiliğimizi arasak bile, temel özgeciliğin bir aşaması belki de hala var olur (Kieffer, 2005).

4.6. KATI EGOİZME KARŞI KATI ÖZGECİLİĞİN ÖTESİNE TAŞIMAK

Temel egoizm, kişinin iyiliğinin, etik hayatında aranılan hedef olması gerektiği fakat özgeciliğin elementleri, başkalarının iyiliğini böyle bir etiğin parçası olarak kalması gerektiği görüşüne gönderme yapmaktadır. Aksi şekilde, temel özgecilikte başkalarının iyiliğinin etik hayatta hedef olması gerektiği fakat kişinin kendi iyiliğinin böyle bir etiğin parçası olarak kalması gerektiği görüşüne gönderme

yapmaktadır.

Yine de, bu iki geleneksel egoistik eudaimonist yorumlamalar ve azaltılabilir bazı kısmen egoistiğin çeşitli dereceleri ve daha çok geliştirilmiş özgeci eudamonist yorumlamaların hepsi bu “temel” kategorilendirmelerin içine düşmektedir, ki burada, egoistler benliği vurgulamaktadır fakat Aristo’nun diğerleriyle iş birliği içinde olmasına izin vermektedir. Özgeciler diğerlerini vurgularken Aristo’nun benlikle de iş birliği içinde olduğuna izin vermektedirler.

Dahası Aristo doğrudan egoizm ve özgeciliğin her türlü daha güçlü katı kavramlarını eleştirmektedir, ki burada, katı egoizm ve katı özgecilik, tamamen zıt olan görüşler olarak kavramsallaştırılmaktadırlar. Burada, benliğin iyiliği ve diğerlerinin iyiliği tamamen birbirlerinden ayrı, ve hatta temelde bir yarış içinde ve biri öteki ile çatışma içinde gibi görünmektedir. Aristo, kendi iyiliğimiz ve diğer kişilerin iyiliği arasındaki “ya-ya da” oyun yarışması olarak etiklerin görülmesi gerektiğini reddetmektedir. Aksine, hayatta tamamen iyi şeylere değer verdiğimizde, erdemli insanlar olduğumuzda başkaları için iyi olan şeyin ve kendi iyiliğimizin yan yana geldiğini iddia etmektedir (Enberg-Pedersen, 1983).

İki hedefli eudamonist model, Aristo’nun etiklerinin bu önemli rolünü vurgulamaktadır ve onunla iş birliği yapmaktadır. Kişinin iyiliği ve diğerlerinin iyiliği yan yana gelen hedefler olarak görüldüğü için, Aristocu etikleri için iyi olan şeyle diğerleri için iyi olan şeyin çatışma içinde olarak değil de birbirleriyle yan yana olarak görülmesi gerektiğini göstermektedir. Dahası, kişinin iyiliği ve diğerlerinin iyiliği, erdemli karakterin işlenmesi ve etik hayatı yaşamayı hedefleyen ve kişi için iyi olan ve diğerleri için iyi olanların ürünlerini temsil etmektedirler (Kieffer, 2005).

İki hedefli model hem Aristo’nun temel egoizmi hem de Aristo’nun temel özgeciliğiyle iş birliği içindedir ve gerçek uzlaşma görüşüne ulaşmak için bir kapı açmaktadır, ki bu, hem egoistik eudamonist yorumlamaların güçlü noktalarıyla iş birliği içinde olabilmektedir. Keza, iki hedefli model temel özgecilik ve temel egoizm tanımlarına bir değişiklik istemektedir. Benliğin iyiliğinin nihai hedef olduğu

yerde egoizme sahibizdir, fakat tek nihai hedef olmamaktadır (Kieffer, 2005).

İki hedefli model Aristo'nun teorisinin hem temel egoizm ve hem temel özgeciliğin biri olduğunu söylememize izin verirken, önceki yorumlamalar böyle bir şeyin sorulmasına izin vermemekteydi. Egoistik eudamonist yorumlamalar diğerlerine belli bir seviyede göreve izin veren temel egoizmdir, fakat bu görüşler, hala ikiye bölünmüş düşüncenin elementidir, ki burada, iddia edilmektedir ki, sonuçta, Aristo'nun etikleri başkaları için yapılan iyiliklerin aslında benliğin iyiliğini tamamladığı için yapıldığı yerdedir. Bu yüzden, nihai hedefler seviyesinde, özellikle uzun hayat hedefleri tamamen temel özgecilikte yoktur. Özgeciliğin ve diğerlerine saygının daha önce bahsedilen bazı sınırlamaları vardır.

Benzer şekilde, özgeci eudamonist yorumlamalar temel özgeciliğin biçimlerini sunmaktadır, ki burada, kişinin kendi eudamonizmasını takip etmenin Aristo'nun etiklerinde ne kadar önemli rol oynadığını, diğerlerinin eudamonizmasının yanı sıra, inkar edilmemektedir. Bu yüzden, özgeci eudamonist görüşlerin hiç biri katı, ikiye bölünmüş özgeciliğin görüşleri olarak söylenebilecek görüşler değildirler. Fakat, bu yorumlamalar katı özgeci düşüncenin elementlerine sahiptirler, ki burada, öyle ya da böyle, kişinin kendi eudamonizmasının kendi davranışlarımızın ve hayat takiplerimizin hepsi de daima bir hedef olduğunu inkar etmemektedirler. Bu yorumlamalar, ya-ya da mentalitesine sahiptirler, ki burada, zaman zaman diğerlerinin iyiliğinin belirli bir hareket, erdem ya da hayat seçiminin arkasında nihai bir hedef ya da amaç olduğunu belirtmek istemektedirler.

Kraut düşüncelerin yarışmasından bahsetmektedir, Schollmeier “philia”nın da Aristo'nun egoizminde özgecilikte önemli iken sadece kazara olduğunu belirtmektedir ve McKerlie Aristo'nun görüşündeki hedeflerimizin birinin daima kendi mutluluğumuz olduğu düşüncesini reddetmektedir (Kraut, 2002; Schollmeier, 1995; McKerlie, 1998). Böylece, tüm bu özgeci eudamonist görüşler, Aristo'nun aktif bir şekilde göstermek istediği anahtar noktanın benliğin iyiliği ve diğerlerinin iyiliği yan yana geldiği ve birbirleriyle çatışmadığı düşüncesi olduğunu kavramakta başarısız olmaktadır. Sadece iki hedefli eudamonist yorumlama tamamen her iki

önceki teori kurulumlarının sonunda muzdarip olacağı ayrılmayan ikiye bölünmüş varsayımlarını ortadan kaldıracaktır.

BÖLÜM 5

YÖNTEM

Bu bölümde, sırasıyla araştırmanın modeli, veri toplama aracının hazırlanması, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları, verilerin toplanması, verilerin çözümlenmesine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

5.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Eğitim Örgütlerinde Öğretmen Özgeçiliği görüşlerinin belirlenmesi konusunda, İstanbul ili Kartal ve Maltepe ilçelerinde bulunan resmi ilköğretim ve ortaöğretim kurumları öğretmenlerinin görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bunun için de amaca uygun ölçek bulunup uygulanarak anlık veriler toplanmıştır.

Araştırma probleminin olası çözümlerini incelemek amacıyla evrendeki karakterleri çalışmak için tarama modeli kullanılabilir (Brink ve Wood, 1998; s. 289). Bu nedenle, bu araştırma genel tarama modelinde ve betimleyici bir çalışmadır.

5.2.EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın genel evreni; 2007-2008 Eğitim-Öğretim Yılında Türkiye’deki resmi ilköğretim ve ortaöğretim okullarında görevli öğretmenlerdir. 2007-2008 Eğitim-Öğretim Yılı içerisinde Maltepe ilçesindeki resmi okullarda görev yapan öğretmen sayısı 2031, Kartal ilçesindeki resmi okullarda görev yapan öğretmen sayısı 3231’dir. Bu çalışmada, evrenin heterojen olduğu düşünülerek, Araştırmanın örneklemini ise; İstanbul ilinin sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan gelişmişlik düzeyleri birbirinden farklı iki ilçesindeki (Maltepe ve Kartal ilçelerindeki) resmi ilköğretim okullarında görevli öğretmenler oluşturmaktadır. Tesadüfi örneklem

yöntemi ile seçilen, Maltepe İlçesi'nde 8, Kartal İlçesi'nde 8 olmak üzere, toplam 16 ilköğretim ve ortaöğretim okulu örnekleme dahil edilmiştir.

Bunun için öncelikle her ilçedeki ilköğretim ve ortaöğretim okulları sayıları ve bunlar içinden, oranlama yapılarak, örnekleme girecek okul sayısı belirlenmiştir. Daha sonra, her ilçedeki ilköğretim ve ortaöğretim okulları listesinden örnekleme girecek okullar random olarak saptanmıştır.

Belirlenen okullarda görev yapan, öğretmenlerin tümü örnekleme alınmıştır. Anket formları örnekleme giren 360 kişiye dağıtılmış, 42 eksik ile 318 anket geri dönmüştür. Geri dönen anketlerden hepsi geçerli sayılmıştır.

5.3.VERİ TOPLAMA ARACININ HAZIRLANMASI

Veri toplamakta kullanılan ölçek iki bölüm halinde hazırlanmış olup, birinci bölümde 9 sorudan oluşan öğretmenlerin demografik bilgileri, ikinci bölümde 18 cümleden oluşan öğretmenlerin özgeciliklerinin algılanmasına yönelik cümleler bulunmaktadır.

Araştırmada özgeciliğin ölçülmesi için Yavuzer ve arkadaşlarının geliştirdiği öğretmenlerin özgeci davranışlarını ölçen, kendini değerlendirme türü ölçme aracı kullanılmıştır. Anket beş basamaklı Likert tipi bir ölçektir ve 18 maddeden oluşmaktadır. Maddeler, "hiçbir zaman" seçeneğinden başlayıp "her zaman" seçeneğine doğru 1'den 5'e doğru puanlanmaktadır. Bu ölçek, Bağışta bulunma (3 madde), Acil durumlarda yardımseverlik (3 madde), Sosyal sorumluluk/Paylaşma (6 madde) ve Güncel durumlarda yardımseverlik (6 madde) olmak üzere dört boyuttan oluşmaktadır.

Araştırmada kullanılan diğer ölçme aracı, katılımcılara ait kişisel bilgilerden oluşan bilgi formudur. Bu formda, öğretmenlerin yaşı, cinsiyeti, medeni durumu, sahip oldukları çocuk sayısı, mezun oldukları son okul türü, mesleki kıdem, branşları, çalıştıkları okuldaki öğrenci sayıları ve öğretmenlik mesleğini tercih sebepleri yer almaktadır.

5.4. VERİ TOPLAMA ARACININ GELİŞTİRİLMESİ, GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMALARI

5.4.1. Örneklem

Yavuzer ve diğerleri tarafından geliştirilen “Öğretmen Özgeciliği Ölçeği” için yapılan araştırma, bir ölçek geliştirme çalışması olduğu için 3 farklı çalışma grubu kullanılması yoluna gidilmiştir. Ölçeğin ön deneme uygulaması için hazırlanan deneme formu İstanbul ilinde ilk ve ortaöğretimde çalışan ve seçkisiz örnekleme yoluyla ulaşılan 308 öğretmene uygulanmış, bu uygulamaların 273'ü değerlendirmeye alınmıştır. Ölçeğin, ölçüt geçerliği çalışması için dış ölçüt olarak Özgecilik Ölçeği (Akbaba,1994) seçkisiz örnekleme yoluyla ulaşılan 53 öğretmene Öğretmen Özgecilik Ölçeği ile birlikte uygulanmıştır. Son çalışmada ise test tekrar test geçerliği için ölçek 33 öğretmene iki hafta ara ile iki kez uygulanmıştır. Araştırmanın genelinde, üç çalışma grubu itibariyle toplam 359 öğretmenle çalışılmıştır.

5.4.2. Veri Toplama Aracı

Yavuzer ve diğerleri tarafından geliştirilen “Öğretmen Özgeciliği Ölçeği” için, öğretmenlerin özgeci davranışlarını ölçmeyi amaçlayan kendini değerlendirme (self-report) türü bu ölçme aracının geliştirilmesi sırasında dış ölçüt geçerliği için London ve Bower (1968) tarafından geliştirilen ve Akbaba (1994) tarafından Türkçe uyarlaması yapılan Özgecilik Ölçeği (Altruism Inventory) kullanılmıştır. Ölçekte "aile", "sosyallik", "yardımseverlik" ve "sorumluluk" olmak üzere 4 alt kategori oluşturan toplam 20 madde bulunmaktadır. Beş dereceli likert tipi ölçekte en azı 1, en fazlayı ise 5 ifade etmektedir. Bir kişi en fazla 100, en az 20 puan alabilmektedir. Puanın yüksekliği özgecilik eğiliminin yüksek, düşüklüğü ise özgecilik eğiliminin düşük olduğunu göstermektedir. Araştırmada işlemler ölçekten edilen toplam puanlar baz alınarak gerçekleştirilmiştir.

5.4.3. İşlem

Yavuzer ve diğerleri (2006) tarafından geliştirilen “Öğretmen Özgeciliği Ölçeği”, Öğretmenlerin özgeci davranışlarını ölçen bir ölçme aracı geliştirmek amacıyla ilk olarak ilgili literatür taranmış ve özgecilik kavramı adı altında özgeci kişilik (Batson, Bolen, Cross, & Neuringer-Benefiel, 1986; Bierhoff, Klein, & Kramp, 1991; Carlo, Eisenberg, Troyer, Switzer, & Speer, 1991; Eisenberg et. al. ,1989) ve özgeci davranış (Romer, Gruder, & Lizzadro, 1986; Sibicky, Schroeder, & Dovidio, 1995) ile ilgili çalışmaların var olduğu görülmüştür.

McGaghie, Mytko, Brown ve Cameron (2002), özgeciliği çeşitli yoğunluk düzeyleri olan, belirli durumlarda görülen somut davranışlar olarak ifade etmişlerdir. Bu yaklaşım özgeciliğin geniş temelli ve duruma göre değişen kişisel bir özellik olmadığını vurgulayarak, objektif olarak ölçülebileceğini, eğitim, tekrar yaşantı ve desteklemeyle artırılabilirdiğini varsaymaktadır. Bu yaklaşımdan hareketle, geliştirilmesi düşünülen ölçeğin görece somut bir ölçme yapabilmesi amacıyla bu çalışmada öğretmenlerin özgeci davranışlarının ele alınmasına karar verilmiştir.

Özgeciliği bir davranış olarak değerlendirebilmek amacıyla, ilgili literatür yeniden gözden geçirilerek "özgeci davranış" başlığı altında hangi davranışların ele alındığı araştırılmıştır. Bu araştırma sonucunda özgeci davranışın genellikle "bağıшта bulunma" (Den Ouden & Russell, 1997; Lefcourt & Sherherd, 1995; Litvack-Miller, McDougall & Romney, 1997; Schwartz, 1970; Switzer, Dew, Butterworth, Simmons, & Shimmel, 1997), "acil durumlarda yardımseverlik" (Bierhoff, Klein, & Kramp, 1991; Burnstein, Crandall, & Kitayama, 1994; Rushton, Crisjohn, & Fekken, 1981; Staub, 1974), "gündelik durumlarda yardımseverlik" (Burnstein, Crandall, & Kiteyama, 1994), "gönüllülük" (Otomo & Snyder, 1995; Penner & Finkelstein, 1998; Unger & Thumhuri, 1997; Smith & Nelson, 1975) "hakkaniyet ve sosyal sorumluluk" (Batson et. al. ,1986; Berkowitz & Lutterman, 1968; Bierhoff, Klein, & Kramp, 1991; Einsenberg et al. 1989; Johnson et al. ,1989; Leung & Foster, 1985; Otomo & Snyder, 1995; Romer, Gruder, & Lizzadro, 1986; Rushton,

Crisjohn, & Fekken, 1981; Unger & Thumhuri, 1997) ve "fedakarlık" (Rushton, Crisjohn, & Fekken, 1981) davranışlarıyla değerlendirildiği görülmüştür.

Yavuzer ve diğerleri (2006) tarafından geliştirilen “Öğretmen Özgeciliği Ölçeği” için, daha sonra öğretmenlerin, okul ortamında bu 6 başlık altında ele alınabilecek özgeci davranışlarını içeren ve 90 maddeden oluşan deneme formu geliştirilmiştir. Bu formda yer alan maddeler geliştirilirken Rushton, Crisjohn ve Fekken (1981) tarafından geliştirilen özgecilik ölçeğinde (self report altruism scale) yer alan maddelerden de yararlanılmıştır. Madde seçiminde özellikle öğretmenlerin mesleki yükümlülükleri olarak kabul edilen davranışların değerlendirilmeye alınmamasına özen gösterilmiştir. Denemelik formda bulunan maddeler, öğretmen yetiştirme ve psikolojik ölçme aracı geliştirme konusunda uzman olan 8 kişilik bir grup tarafından okunarak dil ve kapsam açısından değerlendirilmiş, son düzeltme ve elemelerden sonra deneme uygulaması için maddeler hazır hale getirilmiştir. Hazırlanan 23 madde seçkisiz karıştırılarak deneme formunda sıralanmıştır. Ölçek 5 dereceli likert tipindedir. Maddeler "Hiçbir zaman" seçeneğinden başlamak üzere 1'den 5'e doğru puanlanmıştır. Ölçekte en düşük puan 23, en yüksek puan ise 115'tir. Ölçekten elde edilecek yüksek puan daha çok özgeci davranıldığının göstergesi olarak kabul edilmiştir.

5.4.5. Bulgular

Yavuzer ve diğerleri tarafından (2006) geliştirilen “Öğretmen Özgecilik Ölçeği” için hazırlanan deneme formunda yer alan 23 maddenin, hangilerinin işlediğini belirlemek için madde toplam test korelasyonlarına bakılmıştır. Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon katsayısı ile hesaplanan madde-toplam test katsayıları incelendiğinde, deneme formunda yer alan 23 maddenin tümünün toplam puanla yüksek korelasyon gösterdikleri, korelasyon değerlerinin 0.29 ile 0.64 arasında değiştiği, tüm maddelerin toplam puanla $p < .01$ düzeyinde ilişkili bulundukları gözlenmiştir.

Korelasyonlara dayalı madde analizi tekniği uygulandıktan sonra eldeki maddeler ayıricılıklarına göre bir seçime daha tabi tutulmuşlardır. Ölçekte yer alan maddelerin kişileri ne derece ayırt ettiğini incelemek amacıyla, düzeltilmiş madde toplam korelasyonları hesaplanmış ve toplam puana göre belirlenmiş üst %27 ve alt %27'lik grupların madde puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için t-testi kullanılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo1

Öğretmen Özgeciliği Ölçeği Faktörlerinin Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonları ve Üst %27,Alt %27 Puanları Arasındaki İlişkisiz Grup t-testi Sonuçları

<i>Faktör adı</i>	<i>Madde no</i>	<i>Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonu</i>	<i>t (üst%27-alt%27)</i>
Güncel durumlarda	7	.552	-12,401
Yardımseverlik	8	.615	-12,843
	9	.533	-10,052
	10	.578	-9,81
	11	.476	-8,296
	13	.490	-10,683
Sosyal	12	.467	-7,357
sorumluluk/paylaşma	14	.502	-9,813
	15	.484	-9,589
	16	.498	-9,687
	17	.459	-7,399
	18	.227	-4,267
Acil durumlarda	4	.411	-7,642
yardımseverlik	5	.592	-10,103
	6	.534	-11,925
Bağışta bulunma	1	.427	-8,244
	2	.250	-4,509
	3	.472	-9,835

P<.01

Buna göre, ölçekteki maddelerin düzeltilmiş madde-toplam korelasyonu değerleri 0.61 ile 0.22 arasında değişmektedir. Alt-üst grup ortalamaları farkına dayalı madde analizi(iç tutarlılık ölçütüne dayalı madde analizi) tekniğinin uygulanması sonucunda maddelerin tümü açısından alt ve üst çeyrekler arasında $p<.01$ düzeyinde anlamlı bir

fark olduğu görülmüştür. Başka bir ifadeyle, ölçekte yer alan maddelerin tamamının alt ve üst çeyrekler arasında ayırt edici olduğu saptanmıştır.

Yavuzer ve diğerleri (2006) tarafından geliştirilen “Öğretmen Özgeciliği Ölçeği” için, araştırmada ölçülmesi amaçlanan özgeci davranışların birden fazla boyutta toplanabilecek çeşitliliğe sahip olduğu düşünüldüğünden dolayı araştırma grubunun deneme formunda yer alan 23 maddeden aldıkları madde puanları faktör analizine tabi tutulmuştur. Ölçeğin Kaiser-Meyer-Olkin örnekleme yeterlik katsayısı 0.856; Bartlett testi değeri 1246,132($p < 0.001$) olarak bulunmuştur. Her iki test sonucunda da faktör analizi için yeterli olduğu görülmüştür. Yapı geçerliği belirlemenin bir yolu olarak uygulanan Temel Bileşenler Analizi'nde öz değer 1 olarak kabul edilmiş ve analiz sonucunda 6 faktör elde edilmiştir. Ancak, 10.,13.,14.,15. ve 18. maddelerin faktör yükleri, birden fazla çıktığı için bu maddeler elenmiş ve kalan 18 madde için tekrar faktör analizi yapılmış, bu çözüm varimax dik döndürme tekniği kullanılarak yeniden incelendiğinde her bir maddenin sadece tek faktörde yüksek değer verdiği görülmüştür. Adı geçen işlemlerden sonra, ölçekte yer alan maddelerin öz değeri 1'den büyük 4 faktörde toplandığı, en düşük yük değerinin 0.42 olduğu görülmüştür. Maddelerin yer aldıkları faktörlerdeki yük değerleri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo2
Öğretmen Özgeciliği Ölçeği Açıklayıcı FAKTÖR Analizi Sonuçları

<i>Madde</i>	Faktör1	Faktör2	Faktör3	Faktör4
13	0,742			
7	0,731			
8	0,699			
9	0,592			
11	0,544			
10	0,523			
14		0,724		
16		0,673		
17		0,641		
15		0,641		
12		0,593		
18		0,428		
4			0,845	
5			0,599	
6			0,427	
1				0,694

2	0,672
3	0,512

Öz Değer(Toplam=9,29)Açıklanan Varyans(Toplam=%51.62)

Faktör analizi sonucunda belirlenen 4 faktör birlikte varyansın %51.6'sını açıklamaktadır. Birinci faktör varyansa %28.11 ile en yüksek katkıda bulunmaktadır. Diğer faktörlerin varyansa katkıları sırasıyla%9.35,%8.08 ve %6.07 şeklindedir.(Tablo 3)

Tablo 3
Faktörlerin Öz Değerleri ve Varyansa Katkıları

<i>Faktör</i>	Madde Sayısı	Öz Değer	Varyans	Birikimli Varyans
1	6	5.061	28.11	28.11
2	6	1.684	9.35	37.47
3	3	1.455	8.08	45.55
4	3	1.093	6.07	51.62

Faktör analizi sonucunda elde edilen 4 faktöre verilen isimler ve, her faktördeki madde sayısı ve örnek maddeler şöyledir:1. Faktör(6 madde): Güncel durumlarda yardımseverlik(Örnek maddeler:" Eğer alan farkı yoksa, derse giremeyecek durumda olan öğretmenlerin yerine kendi isteğimle derse girdim.", "Görevim dışında kalan durumlarda dahi rahatsızlanan (ya da tek başına tuvalete gidemeyen v.b.) öğrencilere yardım ettim." .2.Faktör(6 madde):Sosyal Sorumluluk/Paylaşma (Örnek maddeler: "Mesai saatinin bitiminde gelse bile benimle sıkıntısını paylaşmak isteyen öğrencilere zaman ayırdım.", "Grup çalışmaları dışında, sadece onlara fayda sağlaması amacıyla öğretmenlerle deneyim ve bilgilerimi paylaştım."). 3.Faktör(3 madde): Acil durumlarda yardımseverlik(Örnek maddeler:"Okulda meydana gelen kaza, hastalık gibi acil durumlarda zarar görenlere görevim olup olmadığını göz önüne almaksızın her türlü yardımda bulundum.", "Okulda meydana gelen kaza, hastalık gibi acil durumlarda zarar görenlere görevim olup olmadığını göz önüne almaksızın her türlü yardımda bulundum."). 4.Faktör (3 madde):Bağışta bulunma(Örnek maddeler:"Eğitim ile ilgili konularda (kampanyalar,vakıflar, vb.) maddi bağışta bulundum.", "Okulda ihtiyacı olan biri/birileri için kan bağışında bulundum. ").

Ölçeğin, ölçek geçerliği çalışması için dış ölçüt olarak Özgecılık Ölçeği kullanılmıştır. Özgecılık Ölçeğinin Türkçe' ye uyarlanması, (Akbaba, 1994) tarafından yapılmıştır. Özgecılık Ölçeği 53 öğretmene Öğretmen Özgeciliği Ölçeği ile birlikte uygulanmış ve iki ölçek arasındaki korelasyon katsayıları Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon tekniği ile hesaplanmıştır. Buna göre, iki ölçeğin toplam puanları arasında $r=0.60$ $p<0.01$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Özgecılık Ölçeği alt boyutlarıyla Öğretmen Özgeciliği Ölçeği toplam puanları arasındaki ilişki; aile alt boyutu için ($r= 0.609, p<0.01$), sosyallik alt boyutu için ($r= 0.510, p<0.01$), yardımseverlik alt boyutu için ($r= 0.609, p<0.01$), sorumluluk alt boyutu için ($r= 0.518, p<0.01$) olarak saptanmıştır. Elde edilen puanlar arasındaki korelasyonlar kendi içinde değerlendirildiğinde en yüksek korelasyon değerinin toplam puanlar ve yardımseverlik alt boyutunda ortaya çıktığı görülmüştür. Bununla birlikte Öğretmen Özgeciliği Ölçeğinin toplam puanlarıyla en düşük korelasyon gösteren alt boyutunun , Özgecılık Ölçeğinin aile alt boyutu olduğu saptanmıştır.

Ölçeğin güvenirlik çalışmalarında ilk olarak Cronbach alfa katsayısı hesaplanmıştır. 18 maddeden oluşan ölçeğin, alt boyutlarının ve tüm ölçeğin güvenirlik katsayıları Tablo 4'de verilmiştir. Buna göre 4 alt ölçeğin Cronbach alfa katsayıları 0.75 ile 0.80 arasında değişmektedir. Ölçek toplam için Cronbach alfa katsayısı ise 0.73'tür. Bu sonuçlar madde toplam-test korelasyon katsayılarının tüm maddeler için yüksek olmasıyla da paralellik göstermektedir. Tutarlılık derecesi güvenirlik katsayısı 1'e yaklaştıkça yükselir, 0'a yaklaştıkça düşer (Turgut,1997; Yıldırım,1999). Bu doğrultuda tüm ölçek ve alt ölçekler için elde edilen güvenirlik katsayılarının iyi düzeyde bulunduğu söylenebilir.

Tablo4

Öğretmen Özgeciliği Ölçeğinin Cronbach Alfa Katsayıları

<i>Öğretmen Özgeciliği Ölçeği</i>	
Faktör Adı	Alfa Değeri
Güncel Durumlarda Yardımseverlik	.77
Sosyal Sorumluluk/Paylaşma	.75
Acil Durumlarda yardımseverlik	.80
Bağışta Bulunma	.77
Ölçek Toplam	.73

Güvenirlik adına yapılan bir diğer çalışma testi yarılama katsayısının hesaplanmasıdır. Tüm ölçek için Guttman testi yarılama katsayısının 0.78 olduğu saptanmıştır. Güvenirliğin sınıandığı son çalışma ise ölçeğin kararlılık anlamındaki güvenilirliğini inceleyen test tekrar test yönteminin kullanılmasıdır. Bu yöntemde iki test uygulaması arasındaki zaman aralığı hakkında kesin bir kural olmamakla birlikte Engin'e(1995) göre üç ile altı hafta, Özgüven'e (1994)göre ise iki ile dört hafta olmalıdır. Bu çerçevede ölçeğin 33 öğretmene iki hafta ara ile iki kez uygulanması sonucunda elde edilen toplam puan korelasyon katsayısı .88'dir.Boyutlar arasındaki korelasyonların ise 0.89 ile 0.52 arasında değiştiği gözlenmiştir.(Tablo 5). Elde edilen korelasyon değerleri iki farklı uygulama arasındaki kararlılığın kabul edilebilir düzeyde olduğunu dolayısıyla ölçeğin güvenilir sayılabileceğini göstermektedir.

Tablo5
Öğretmen Özgeciliği Ölçeğinin Test-Tekrar Test Sonuçları

<i>Faktör (2.Uygulama)</i>					
Faktör (1.Uygulama)	F1	F2	F3	F4	Toplam
F1 Güncel Durumlarda Yardımseverlik	.897**				
F2 Sosyal Sorumluluk/Paylaşma		.709**			
F3 Acil Durumlarda yardımseverlik			.523**		
F4Bağıшта Bulunma				.856**	
Toplam					.885**
**P<.01					

Tablo 6'da Öğretmen Özgeciliği Ölçeğinin faktörlerinin ortalama ve standart sapma değerleri ile faktörler arası ve faktör-toplam puanlar arası korelasyonları verilmiştir. Buna göre,ölçeğin toplam puanı ile faktör puanları arasındaki korelasyonlar 0.61 ile 0.81, faktör puanları arasındaki korelasyonlar 0.28 ile 0.49 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan ortalama puanlar toplam için 86.24 (S=13.24),güncel durumlarda yardımseverlik faktörü için 23.39 (S=5.08), sosyal sorumluluk/paylaşma faktörü için 25.06(S04.07), acil durumlarda yardımseverlik faktörü için 12.08 (S=2.71) ve bağıшта bulunma faktörü için 7.82'dir (S=2.67) (Yavuzer ve diğerleri, 2006).

Tablo6
Öğretmen Özgeçiliği Faktörlerinin Ortalama ve Standart Sapmaları Faktörler Arası Korelasyon Değerleri

<i>Faktör</i>	X	S	F1	F2	F3	F4
F1Güncel Durumlarda Yardımseverlik	23,39	5,08	-			
F2Sosyal Sorumluluk/Paylaşma	25,06	4,07	.386**	-		
F3Acil Durumlarda yardımseverlik	12,08	2,71	.495**	.380**	-	
F4Bağıшта Bulunma	7,82	2,61	.354**	.288**	.402**	-
Toplam	86,24	13,24	.814**	.715**	.687**	.617**

**P<.01

5.5. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Araştırmaya katılan deneklerin demografik özellikleri, betimsel istatistik analizleri kullanılarak çözümlenmiştir. Elde edilen verilerin frekans ve yüzde dağılımları çizelge ve grafiklerle gösterilmiştir.

Uygulanan anketler ile elde edilen verilere, çok değişkenli istatistiksel bir teknik olan faktör analizi tekniği uygulanarak, örneklem için alt boyutlar tespit edilmiştir.

Elde edilen alt boyutların deneklerin demografik özelliklerine göre farklılık gösterme durumu; iki değişkenli demografik özelliklerde bağımsız t testi, ikiden fazla değişkenli demografik özelliklerde ANOVA ile analiz edilmiştir. Deneklerin yaşları ve sahip oldukları çocuk sayısı ile ölçeğin alt boyutları arasındaki ilişkiyi analiz etmek için de Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu kullanılmıştır.

Deneklere uygulanan anketlerden elde edilen bilgiler kodlanarak bilgisayara yüklenmiştir. Elde edilen verilere ait istatistiksel analizler SPSS 13.0 programı kullanılarak yapılmış, şekilsel gösterimler için MS Excel programından yararlanılmıştır.

BÖLÜM 6

BULGULAR ve YORUM

Bu bölümde, deneklerin kişisel bilgilerine ait veriler ile temel problemin çözümü ve araştırmanın alt problemlerine dayalı olarak toplanan verilerin istatistiksel tekniklerle çözümlenmesi sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiş, veri ve bulgulara ilişkin çizelgeler sunulmuş ve bulguların yorumlarına yer verilmiştir.

6.1. ÖLÇEĞİ PUANLAYAN ÖĞRETMENLERİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Tablo7
Ölçeği Puanlayan Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı

Değişken	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kadın	173	54,4
Erkek	145	45,6
Toplam	318	100,0

Tablo 7’de görüldüğü üzere araştırma kapsamına alınan katılımcıların cinsiyetlerine göre dağılımlarına bakıldığında katılımcıların % 54,4’sının kadın, %45,6’sının erkek olduğu görülmektedir.

Tablo8
Ölçeği Puanlayanların Yaşlarına Göre Dağılımı

Değişken	Frekans (f)	Yüzde (%)
23	1	,3
24	8	2,5
25	15	4,7
26	10	3,1

Değişken	Frekans(f)	Yüzde (%)
27	18	5,7
28	19	6,0
29	19	6,0
30	21	6,6
31	8	2,5
32	13	4,1
33	12	3,8
34	20	6,3
35	19	6,0
36	15	4,7
37	13	4,1
38	8	2,5
39	6	1,9
40	14	4,4
40	14	4,4
41	5	1,6
42	13	4,1
43	7	2,2
44	6	1,9
45	12	3,8
46	5	1,6
47	7	2,2
48	5	1,6
49	3	,9
50	7	2,2
51	3	,9
52	3	,9

53	1	,3
54	1	,3
56	1	,3
Toplam	318	100,0

Tablo 8’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin %0,3’ü 23 yaşında, %2,5’i 24 yaşında, %4,7’si 25 yaşında, %3,1’i 26 yaşında, %5,7’si 27 yaşında, %6’sı 28 yaşında, %6’sı 29 yaşında, %6,6’sı 30 yaşında, %2,5’i 31 yaşında, %4,1’i 32 yaşında, %3,8’i 33 yaşında, %6,3’ü 34 yaşında, %6’sı 35 yaşında, %4,7’si 36 yaşında, %4,1’i 37 yaşında, %2,5’i 38 yaşında, %1,9’u 39 yaşında, %4,4’ü 40 yaşında, %1,6’sı 41 yaşında, %4,1’i 42 yaşında, %2,2’si 43 yaşında, %1,9’u 44 yaşında, %3,8’i 45 yaşında, %1,6’sı 46 yaşında, %2,2’si 47 yaşında, %1,6’sı 48 yaşında, %0,9’u 49 yaşında, %2,2’si 50 yaşında, %0,9’u 51 yaşında, %0,9’u 52 yaşında, %0,3’ü 53 yaşında, %0,3’ü 54 yaşında, %0,3’ü 56 yaşındadır.

Tablo 9
Ölçeği Puanlayan Katılımcıların Medeni Durumlarına Göre Dağılımı

<i>Değişken</i>	Frekans (f)	Yüzde (%)
Evli	250	78,6
Bekar	68	21,4
Toplam	318	100,0

Örneklem kapsamına alınan katılımcıların medeni durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, katılımcıların %78,6’sı evli, %21,4’ü bekardır.

Tablo10
Ölçeği Puanlayan Katılımcıların Sahip Oldukları Çocuk Sayısına Göre Dağılımı

<i>Değişken</i>	Frekans (f)	Yüzde (%)
Yok	109	34,3
1	107	33,6
2	90	28,3

3	12	3,8
4 ve üzeri	0	0
Toplam	318	100,0

Katılımcıların sahip oldukları çocuk sayısı incelendiğinde ise katılımcıların %33,6'sının 1 çocuğa sahip olduğu saptanmıştır. % 28,3'lük bir bölümün 2 çocuğa sahip olduğu, % 3,8'inin 3 çocuğa sahip olduğu ve % 34,3'ünün çocuk sahibi olmadığı saptanmıştır. 4 ve üzeri çocuk sahibi olanların %0 olduğu saptanmıştır.

Tablo11
Ölçeği Puanlayan Katılımcıların Mezun Oldukları Okula Göre Dağılımı

<i>Değişken</i>	Frekans (f)	Yüzde (%)
Fakülte	247	77,7
Yüksek lisans	42	13,2
Eğitim enstitüsü	28	8,8
Diğer	1	,3
Toplam	318	100,0

Katılımcıların mezun oldukları okul incelendiğinde ise katılımcıların %77,7'sinin fakülte mezunu olduğu saptanmıştır. %13,2'lik bir kısım yüksek lisans mezunu iken eğitim enstitüsü mezunu olanların sadece %8,8'lik bir oranda olduğu ve diğer bölümünü işaretleyenlerin oranının % 0,3 olduğu saptanmıştır.

Tablo 12
Ölçeği Puanlayan Katılımcıların Öğretmenlikteki Mesleki Kıdemlerine Göre Dağılımları

<i>Değişken</i>	Frekans (f)	Yüzde (%)
1-5 yıl	58	18,2
6-10 yıl	106	33,3
11-15 yıl	88	27,7
16 -20 yıl	39	12,3

20 ve üzeri	27	8,5
Toplam	318	100,0

Katılımcıların mesleki kıdemleri incelendiğinde örneklemdaki katılımcıların %33,3'ünün 6-10 yıl kıdeme sahip olduğu görülmüştür. Bunu %27,7 ile 11-15 yıl kıdemi olanlar izlemektedir. 1-5 yıl arası mesleki kıdem %18,2 iken 16-20 yıl kıdemi olanlar %12,3'tür. Katılımcıların %8,5'i ise 20 ve üzeri yıl mesleki kıdeme sahiptir.

Tablo 13
Ölçeği Puanlayan Katılımcıların Branşına Göre Dağılımları

<i>Değişken</i>	Frekans (f)	Yüzde (%)
Sınıf	132	41,5
Branş	186	58,5
Toplam	318	100,0

Tablo 13'te görüldüğü üzere araştırma kapsamına alınan katılımcıların branşlarına göre dağılımlarına bakıldığında katılımcıların % 41,5'inin sınıf, %58,5'inin branş olduğu görülmektedir.

Tablo 14
Ölçeği Puanlayan Katılımcıların Okulundaki Öğrenci Sayısına Göre Dağılımları

<i>Değişken</i>	Frekans (f)	Yüzde (%)
0-500	29	9,1
501-1000	101	31,8
1001-1500	57	17,9
1501-2000	131	41,2
2001 ve üzeri	0	0
Toplam	318	100,0

Katılımcıların okullarındaki öğrenci sayısı incelendiğinde ise katılımcıların %41,2'sinin okulundaki öğrenci sayısının 1501-2000 olduğu saptanmıştır. %31,8'lik bir bölümün okulundaki öğrenci sayısı 501-1000 iken okulundaki öğrenci sayısı 1001-1500 olanların sadece %17,9'luk bir oranda olduğu ve son olarak, 0-500 bölümünü işaretleyenlerin sayısı %9,1 olduğu saptanmıştır.

Tablo 15

Ölçeği Puanlayan Katılımcıların Öğretmenlik Mesleğini Seçme Nedenine Göre Dağılımları

<i>Değişken</i>	Frekans (f)	Yüzde (%)
Anne-baba isteği	19	6,0
İdealimdi	129	40,6
Üniversite seçme sınavı ile	88	27,7
Tesadüfen	47	14,8
Arkadaş çevresi	20	6,3
Diğer	15	4,7
Toplam	318	100,0

Katılımcıların öğretmenlik mesleğini seçme nedenleri incelendiğinde ise katılımcıların %40,6'sının öğretmenliği seçme nedeninin ideali olduğu saptanmıştır. %27,7'lik bir kısım üniversite seçme sınavı ile şikkını işaretler iken tesadüfen kısmını işaretleyenlerin sadece %14,8'lik bir oranda olduğu, arkadaş çevresi şikkını işaretleyenlerin oranı %6,3, anne-baba isteğini işaretleyenlerin oranı %6 ve diğer bölümünü işaretleyenlerin oranı % 4,7 olduğu saptanmıştır.

6.2. EĞİTİM ÖRGÜTLERİNDE ÖĞRETMEN ÖZGECİLİĞİ ÖLÇEĞİNE İLİŞKİN ANALİZLER

Öğretmen Özgeciliği Ölçeğine, Kartal ve Maltepe'de örneklem kapsamına alınan öğretmenlerin verdikleri yanıtların ayrıntılı olarak saptanması amacıyla ölçeğe ilişkin frekans ve yüzde oranları incelenmiştir. Katılımcıların cümlelere verdikleri puanlamalara ilişkin frekans ve yüzde oranları gösterilmiştir.

Tablo 16
Katılımcıların Ölçekteki Cümleleri Puanlamalarına İlişkin Frekans Ve Yüzde Oranları

MADDELER	Hiçbir zaman		Nadiren		Sık Sık		Çoğunlukla		Her zaman		$\bar{X}$	SS
	f	%	F	%	f	%	f	%	F	%		
Bağışta Bulunma												
C1 Yoksul öğrencilerin eğitimlerini sürdürebilmeleri için maddi yardımda bulundum.	29	9,1	52	16,4	81	25,5	83	26,1	73	23,0	3,37	1,25
C2 Okulda ihtiyacı olan biri/birileri için kan bağışında bulundum.	170	53,5	38	11,9	50	15,7	35	11,0	25	7,9	1,25	1,35
C3 Eğitim ile ilgili konularda (kampanyalar,vakıflar, vb.) maddi bağışta bulundum	36	11,3	53	16,7	73	23,0	86	27,0	70	22,0	3,32	1,29
Acil Durumlarda Yardımseverlik												
C4. Okulda kavga eden birilerini gördüğümde araya girip ayırdım	9	2,8	35	11,0	57	17,9	92	28,9	125	39,3	3,91	1,12
C5. Okulda meydana gelen kaza,hastalık gibi acil durumlarda zarar görenlere görevim olup olmadığını göz önüne almadan her türlü yardımda bulundum.	5	1,6	31	9,7	81	25,5	81	25,5	124	39,0	3,89	1,08
C6. Yangın,sel, deprem gibi afet durumlarında kendimden önce okuldakilerin güvenliği için çabaladım.	14	4,4	35	11,0	94	29,6	88	27,7	87	27,4	3,63	1,12
Güncel Durumlarda Yardımseverlik												
C7. Eğer alan farkı yoksa, derse giremeyecek durumda olan öğretmenlerin yerine kendi isteğimle derse girdim	16	5,0	37	11,6	78	24,5	96	30,2	91	28,6	3,66	1,15
C8. Birlikte çalıştığım öğretmenler nöbet tutamayacak durumda olduklarında onların yerine gönüllü olarak nöbet tuttum.	14	4,4	35	11,0	84	26,4	74	23,3	111	34,9	3,73	1,18
C9. Ders programında problem yaşayan öğretmenler için kendi ders programımda gönüllü olarak gün/saat değişikliği yaptım.	12	3,8	26	8,2	76	23,9	103	32,4	101	31,8	3,80	1,09
C10. Görevim dışında kalan durumlarda dahi rahatsızlanan (ya da tek başına tualete gidemeyen v.b.) öğrencilere yardım ettim	7	2,2	21	6,6	75	23,6	91	28,6	124	39,0	3,96	1,04
C11. Okuldaki herhangi birine (öğrenci, öğretmen, ziyaretçi v.b.) kitap, poşet gibi eşyalarını taşımasına yardımcı oldum.	13	4,1	21	6,6	68	21,4	106	33,3	110	34,6	3,88	1,09

C.13.Zorunlu olmadığım halde,dinlenme saatim olsa da, okulda boş geçen derslere girerek dersin devamını sağladım.	15	4,7	45	14,2	69	21,7	88	21,7	101	31,8	3,68	1,19
Sosyal Sorumluluk/Paylaşma												
C12.Mesai saatinin bitiminde gelse bile benimle sıkıntısını paylaşmak isteyen öğrencilere zaman ayırdım.	1	,3	12	3,8	50	15,7	93	29,2	162	50,9	4,27	,88
C14.Grup çalışmaları dışında, sadece onlara fayda sağlaması amacıyla öğretmenlerle deneyim ve bilgilerimi paylaştım.	1	,3	12	3,8	52	16,4	113	35,5	140	44,0	4,19	,865
C15.Sadece kendi isteğim doğrultusunda kitap,makale,ders notu gibi eğitsel malzemeleri öğretmen ve/veya öğrencilerimle paylaştım.	1	,3	6	1,9	49	15,4	113	35,5	149	46,9	4,27	,81
C16.Bireysel çıkarlarıma zarar verse de okuldaki işleyişle ilgili problemleri her zaman dile getirdim.	31	9,7	33	10,4	40	12,6	97	30,5	117	36,8	3,74	1,31
C17.Her öğrencinin sınıfta ve okulda eşit hak ve imkanlara sahip olması için azami çaba gösterdim.	3	,9	4	1,3	37	11,6	107	33,6	167	52,5	4,36	,81
C18.Okulun fiziksel ve ekonomik koşulları ne olursa olsun,tayininin yapılacağı okulda göreve başlama kararı almıştım	21	6,6	48	15,1	57	17,9	55	17,3	137	43,1	3,75	1,32

Yapılan incelemede, tabloda belirtildiği gibi, madde 17“Her öğrencinin sınıfta ve okulda eşit hak ve imkanlara sahip olması için azami çaba gösterdim.”, madde 15“Sadece kendi isteğim doğrultusunda kitap, makale, ders notu gibi eğitsel malzemeleri öğretmen ve/veya öğrencilerimle paylaştım.”, madde 12“Mesai saatinin bitiminde gelse bile benimle sıkıntısını paylaşmak isteyen öğrencilere zaman ayırdım.”,madde 14 “Grup çalışmaları dışında, sadece onlara fayda sağlaması amacıyla öğretmenlerle deneyim ve bilgilerimi paylaştım.” en yüksek; madde 2 “Okulda ihtiyacı olan biri/birileri için kan bağışında bulundum.” en düşük ve madde 1 “Yoksul öğrencilerin eğitimlerini sürdürebilmeleri için maddi yardımda bulundum.”, madde 3 “Eğitim ile ilgili konularda (kampanyalar, vakıflar, vb.) maddi bağışta bulundum.”, madde 4 “Okulda kavga eden birilerini gördüğümde araya girip ayırdım.”, madde 5 “Okulda meydana gelen kaza, hastalık gibi acil durumlarda zarar

görenlere görevim olup olmadığını göz önüne almaksızın her türlü yardımda bulundum.”, madde 6 “Yangın, sel, deprem gibi afet durumlarında kendimden önce okuldakilerin güvenliği için çabaladım.”, madde 7 “Eğer alan farkı yoksa, derse giremeyecek durumda olan öğretmenlerin yerine kendi isteğimle derse girdim.”, madde 8 “Birlikte çalıştığım öğretmenler nöbet tutamayacak durumda olduklarında onların yerine gönüllü olarak nöbet tuttum.”, madde 9 “Ders programında problem yaşayan öğretmenler için kendi ders programımda gönüllü olarak gün/saat değişikliği yaptım.”, madde 10 “Görevim dışında kalan durumlarda dahi rahatsızlanan (ya da tek başına tualete gidemeyen v.b.) öğrencilere yardım ettim.”, madde 11 “Okuldaki herhangi birine (öğrenci, öğretmen, ziyaretçi v.b.) kitap, poşet gibi eşyalarını taşımasına yardımcı oldum.”, madde 13 “Zorunlu olmadığım halde, dinlenme saatim olsa da, okulda boş geçen derslere girerek dersin devamını sağladım.”, madde 16 “Bireysel çıkarlarıma zarar verse de okuldaki işleyişle ilgili problemleri her zaman dile getirdim.” ile madde 18 “Okulun fiziksel ve ekonomik koşulları ne olursa olsun, tayinimin yapılacağı okulda göreve başlama kararı almıştım.” orta seviyededir.

6.2.1. Öğretmen Özgecilik Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları

Eğitim Örgütlerindeki Öğretmenlerin Özgeciliğinin, araştırma kapsamına alınan öğretmenlerin cinsiyetleri açısından farklılık gösterip göstermediğini saptamak amacıyla t testi yapılmıştır.” Eğitim Örgütlerinde Öğretmen Özgeciliği” ölçeğinin boyutlarına açısından cinsiyete göre t testi sonuçları Tablo 17 ‘de gösterilmiştir.

Tablo 17
Öğretmen Özgecilik Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları

<i>Değişken</i>	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S.S.	Sd	t	P
Bağıшта bulunma	Kadın	173	2,91	1,03	316	-,30	,76
	Erkek	145	2,94	1,04			
Acil Durumlarda Yardımseverlik	Kadın	173	3,79	,93	316	-,44	,66
	Erkek	145	3,83	,96			
Güncel Durumlarda Yardımseverlik	Kadın	173	3,80	,80	316	,32	,75
	Erkek	145	3,77	,78			

<i>Değişken</i>	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S.S.	Sd	t	P
Sosyal Sorumluluk Paylaşma	Kadın	173	4,14	,62	316	1,45	,15
	Erkek	145	4,14	,63			

Katılımcıların cinsiyetlerine göre Öğretmen Özgecilik Ölçeği'nde, bağıшта bulunma, acil durumlarda yardımseverlik, güncel durumlarda yardımseverlik, sosyal sorumluluk paylaşma boyutlarında anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu sonuca göre kadın ve erkek öğretmenlerin özgecilikleri aynı düzeydedir.

6.2.2. Öğretmen Özgecilik Ölçeği Puanlarının Medeni Durumlarına Göre T-Testi Sonuçları

Eğitim Örgütlerindeki Öğretmenlerin özgeciliğinin, araştırma kapsamına alınan katılımcıların medeni durumları açısından farklılık gösterip göstermediğini saptamak amacıyla t testi yapılmıştır. “Eğitim Örgütlerinde Öğretmen Özgeciliği” ölçeğinin boyutlarına açısından medeni durumlarına göre t testi sonuçları Tablo 18’te gösterilmiştir.

Tablo 18
Öğretmen Özgecilik Ölçeği Puanlarının Medeni Duruma Göre T-Testi Sonuçları

<i>Değişken</i>	Medeni Durum	N	$\bar{X}$	S.S.	Sd	t	p
Bağıшта bulunma	Evli	250	2,91	1,02	316	-,43	,67
	Bekâr	68	2,97	1,06			
Acil Durumlarda Yardımseverlik	Evli	250	3,80	,97	316	-,43	,67
	Bekâr	68	3,85	,86			
Güncel Durumlarda Yardımseverlik	Evli	250	3,81	,79	316	1,029	,30
	Bekâr	68	3,69	,78			
Sosyal Sorumluluk Paylaşma	Evli	250	4,12	,62	316	1,03	,29
	Bekâr	68	4,02	,66			

Katılımcıların medeni durumlarına göre Öğretmen Özgecilik Ölçeği'nde, bağıшта bulunma, acil durumlarda yardımseverlik, güncel durumlarda yardımseverlik, sosyal sorumluluk paylaşma boyutlarında anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu duruma göre, evli ve bekar öğretmenlerin özgecilikleri aynı düzeydedir.

6.2.3. Öğretmen Özgeciliğ Ölçeği Puanlarının Branşa Göre T-Testi Sonuçları

Eğitim Örgütlerindeki Öğretmenlerin özgeciliğinin, araştırma kapsamına alınan katılımcıların branşı açısından farklılık gösterip göstermediğini saptamak amacıyla t testi yapılmıştır. “Eğitim Örgütlerinde Öğretmen Özgeciliği” ölçeğinin boyutlarına açısından branşa göre t testi sonuçları Tablo 19’te gösterilmiştir.

Tablo19
Öğretmen Özgeciliğ Ölçeği Puanlarının Branşa Göre T-Testi Sonuçları

Değişken	Branş	N	$\bar{X}$	S.S.	Sd	t	P
Bağışta Bulunma	Sınıf Öğretmeni	132	2,99	1,05	316	1,04	,30
Acil Yardımseverlik	Diğer Sınıf Öğretmeni	186	2,87	1,02			
	Durumlarda Sınıf Öğretmeni	132	3,88	,99	316	1,07	,29
Güncel Yardımseverlik	Diğer Sınıf Öğretmeni	186	3,76	,91			
	Durumlarda Sınıf Öğretmeni	132	3,96	,79	316	3,60	,00
Sosyal Sorumluluk Paylaşma	Diğer Sınıf Öğretmeni	186	3,65	,77			
	Sınıf Öğretmeni	132	4,17	,67	316	1,86	,64
	Diğer	186	4,04	,59			

Katılımcıların branşına göre Öğretmen Özgeciliğ Ölçeği’nde, bağışta bulunma, acil durumlarda yardımseverlik, sosyal sorumluluk paylaşma boyutlarında anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Güncel durumlarda yardımseverlik boyutunda ise anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($t_{(316)} = 3,586$, $p < .01$). Sınıf öğretmenlerinin güncel durumlarda yardımseverlik konusuna bakışı ($\bar{X} = 3,9697$), diğer öğretmenlerin ($\bar{X} = 3,6514$) güncel durumlarda yardımseverlik konusuna bakışına göre daha olumludur. Başka bir deyişle, sınıf öğretmenleri, diğer öğretmenlere göre güncel durumlarda daha yardımseverdir diyebiliriz.

6.2.4. Öğretmen Özgeciliği Ölçeği Puanlarının Mezun Oldukları Okula Göre ANOVA Sonuçları

Öğretmen Özgeciliğinin, katılımcıların mezun oldukları okul açısından farklılık gösterip göstermediğini saptamak amacıyla Anova testi yapılmıştır.

Tablo 20
Öğretmen Özgeciliği Ölçeği Puanlarının Mezun Oldukları Okula Göre ANOVA Sonuçları

<i>Değişken</i>		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Bağışta bulunma	Gruplarara sı	1,48	3	,49	,46	,71
	Gruplariçi	335,22	314	1,07		
	Toplam	336,69	317			
Acil durumlarda yardımseve rlik	Gruplarara sı	1,34	3	,45	,49	,68
	Gruplariçi	281,09	314	,89		
	Toplam	282,43	317			
Güncel durumlarda yardımseve rlik	Gruplarara sı	,78	3	,26	,41	,74
	Gruplariçi	197,18	314	,63		
	Toplam	197,96	317			
Sosyal sorumluluk /paylaşma	Gruplarara sı	2,29	3	,76	1,97	,12
	Gruplariçi	121,70	314	,39		
	Toplam	123,99	317			

Yapılan Anova testi sonucunda, öğretmen özgeciliği, katılımcıların mezun olduğu okula göre bağışta bulunma, acil durumlarda yardımseverlik, güncel durumlarda yardımseverlik ve sosyal sorumlulukları paylaşma boyutunda anlamlı bir farklılık gözlenmediği saptanmaktadır. Bu duruma göre, Fakülte mezunu, Yüksek Lisans, Eğitim Enstitüsü ve Diğer şikkını işaretleyen öğretmenlerin özgecilik düzeyleri aynıdır.

6.2.5. Öğretmen Özgeciliği Ölçeği Puanlarının Mesleki Kıdemine Göre ANOVA Sonuçları

Öğretmen Özgeciliğinin, katılımcıların mesleki kıdem açısından farklılık gösterip göstermediğini saptamak amacıyla Anova testi yapılmıştır.

Tablo 21
Öğretmen Özgeciliği Ölçeği Puanlarının Meslek Kıdemine Göre ANOVA Sonuçları

		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Bağıшта bulunma	Gruplararası	14,47	4	3,61	3,514	,008
	Gruplariçi	322,22	313	1,02		
	Toplam	336,69	317			
Acil durumlarda yardımseverlik	Gruplararası	3,57	4	,89	1,000	,408
	Gruplariçi	278,86	313	,89		
	Toplam	282,43	317			
Güncel durumlarda yardımseverlik	Gruplararası	1,73	4	,43	,689	,600
	Gruplariçi	196,23	313	,62		
	Toplam	197,96	317			
Sosyal sorumluluk /paylaşma	Gruplararası	4,36	4	1,09	2,853	,024
	Gruplariçi	119,63	313	,38		
	Toplam	123,99	317			

Yapılan Anova testi sonucunda, öğretmen özgeciliği, katılımcıların mesleki kıdeme göre acil durumlarda yardımseverlik ve güncel durumlarda yardımseverlik boyutlarında anlamlı bir farklılık gözlenmediği saptanmaktadır. Buna göre, 1-5 yıl kıdeme sahip, 6-10 yıl kıdeme sahip, 11-15 yıl kıdeme sahip, 16-20 yıl kıdeme sahip ve 20 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenlerin acil durumlarda yardımseverlik ve güncel durumlarda yardımseverlik boyutlarında özgeciliği aynı düzeydedir. Ancak, öğretmen özgeciliği mesleki kıdeme göre bağıшта bulunma boyutunda $p < 0,01$ ve sosyal sorumluluk/paylaşma boyutun istatistiksel açıdan $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Buna göre, bağıшта bulunma ve sosyal sorumluluk/paylaşma boyutuna ilişkin yanıtları, öğretmenlerin öğretmenlikteki hizmet sürelerine bağlı olarak anlamlı

şekilde değişmektedir. Öğretmenlerin hizmet süreleri arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Tukey testi uygulanmıştır.

Tablo 22
Öğretmen Özgeçiliği Ölçeği Puanlarının Mesleki Kıdemine Göre Bağışta Bulunma Boyutuna Uygulanan Tukey Testi Sonuçları

Bağımlı Değişken	(I) mesleki kıdem	mesleki Kıdem	Ortalamalar arası fark	Standart Hata	P
Bağıştabulunma	1-5	6-10	,32227	,16571	,296
		11-15	-,02821	,17160	1,000
		16-20	-,28190	,21011	,665
		20 ve üzeri	,33823	,23638	,608
	6-10	1-5	-,32227	,16571	,296
		11-15	-,35049	,14632	,119
		16-20	-,60418(*)	,19002	,014
		20 ve üzeri	,01596	,21872	1,000
	11-15	1-5	,02821	,17160	1,000
		6-10	,35049	,14632	,119
		16-20	-,25369	,19518	,692
		20 ve üzeri	,36644	,22322	,472
	16-20	1-5	,28190	,21011	,665
		6-10	,60418(*)	,19002	,014
		11-15	,25369	,19518	,692
		20 ve üzeri	,62013	,25402	,107
	20 ve üzeri	1-5	-,33823	,23638	,608
		6-10	-,01596	,21872	1,000
		11-15	-,36644	,22322	,472
		16-20	-,62013	,25402	,107

Bağıшта bulunma boyutunda 6-10 yıl arası kıdeme sahip olan öğretmenler ile 16-20 yıl arası kıdeme sahip öğretmenler arasında $p<0,05$ düzeyinde istatistiksel bir anlamlı fark bulunduğu saptanmıştır. Bu duruma göre, 6-10 yıl arası kıdeme sahip olan öğretmenler ile 16-20 yıl arası kıdeme sahip öğretmenlerin bağıшта bulunma boyutundaki özgecilik düzeyleri aynı değildir. 1-5 yıl arası kıdeme sahip olanlarla 6-10 yıl arası kıdeme sahip olanlar arasında bağıшта bulunma boyutunda anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu duruma göre, 1-5 yıl arası kıdeme sahip olanlarla 6-10 yıl arası kıdeme sahip olanların bağıшта bulunma boyutunda özgecilik düzeyleri aynıdır. 0-5 yıl arası kıdeme sahip olanlarla 20 ve üzeri yıl arası kıdeme sahip olanlar arasında bağıшта bulunma boyutunda anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu duruma

göre, 1-5 yıl arası kıdeme sahip olanlarla 20 ve üzeri yıl arası kıdeme sahip olanların bağıшта bulunma boyutunda özgecılık düzeyleri aynıdır. 1-5 yıl arası kıdeme sahip olanlarla 16-20 yıl arası kıdeme sahip olanlar arasında bağıшта bulunma boyutunda anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu duruma göre, 1-5 yıl arası kıdeme sahip olanlarla 16-20 yıl arası kıdeme sahip olanların bağıшта bulunma boyutunda özgecılık düzeyleri aynıdır.

Tablo 23

Öğretmen Özgeciliği Ölçeği Puanlarının Mesleki Kıdemine Göre Sosyal Sorumluluk/Paylaşma Boyutuna Uygulanan Tukey Testi Sonuçları

	(I) mesleki kıdem	mesleki Kıdem	Ortalamalar arası fark	Standart Hata	p
Sosyal sorumluluk paylaşma	1-5	6-10	,01692	,10097	1,000
		11-15	-,03651	,10456	,997
		16-20	-,16777	,12802	,685
		20 ve üzeri	-,39474	,14403	,050
	6-10	1-5	-,01692	,10097	1,000
		11-15	-,05342	,08916	,975
		16-20	-,18469	,11578	,502
		20 ve üzeri	-,41166(*)	,13327	,018
	11-15	1-5	,03651	,10456	,997
		6-10	,05342	,08916	,975
		16-20	-,13126	,11893	,805
		20 ve üzeri	-,35824	,13601	,067
	16-20	1-5	,16777	,12802	,685
		6-10	,18469	,11578	,502
		11-15	,13126	,11893	,805
		20 ve üzeri	-,22697	,15478	,585
	20 ve üzeri	1-5	,39474	,14403	,050
		6-10	,41166(*)	,13327	,018
		11-15	,35824	,13601	,067
		16-20	,22697	,15478	,585

Sosyal sorumluluk boyutunda 6-10 yıl arası kıdeme sahip olan öğretmenler ile 20 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenler arasında $p<0,05$ düzeyinde istatistiksel bir anlamlı fark bulunduğu saptanmıştır. Bu duruma göre, Sosyal sorumluluk boyutunda 6-10 yıl arası kıdeme sahip olan öğretmenler ile 20 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenlerin özgecılık düzeyleri aynı değildir. 1-5 yıl arası kıdeme sahip olanlarla 6-10 yıl arası kıdeme sahip olanlar arasında sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu duruma göre, 1-5 yıl arası kıdeme sahip olanlarla 6-10 yıl arası kıdeme sahip olanların sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda özgecılık düzeyleri aynıdır. 1-5 yıl arası kıdeme sahip olanlarla 20 ve üzeri yıl arası kıdeme sahip olanlar arasında sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda anlamlı bir fark bulunamamıştır. 1-5 yıl arası kıdeme sahip olanlarla 20 ve üzeri yıl

arası kıdeme sahip olan öğretmenlerin sosyal sorumluluk/paylaşma boyutundaki özgecilik düzeyleri aynıdır. 1-5 yıl arası kıdeme sahip olanlarla 16-20 yıl arası kıdeme sahip olanlar arasında sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu duruma göre, 1-5 yıl arası kıdeme sahip olanlarla 16-20 yıl arası kıdeme sahip olan öğretmenlerin sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda özgecilik düzeyleri aynıdır.

6.2.6.Öğretmen Özgeciliği Ölçeği Puanlarının Okullarındaki Öğrenci Sayısına Göre ANOVA Sonuçları

Öğretmen Özgeciliğinin, katılımcıların okullarındaki öğrenci sayısı açısından farklılık gösterip göstermediğini saptamak amacıyla Anova testi yapılmıştır.

Tablo 24
Öğretmen Özgeciliği Ölçeği Puanlarının Okuldaki Öğrenci Sayısına Göre ANOVA Sonuçları

<i>Değişken</i>		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması ¹	F	P
Bağıшта bulunma	Gruplararası	7,935	3	2,645	2,52	,058
	Gruplarıçi	328,758	31	1,047		
	Toplam	336,694	31			
Acil durumlarda yardımseverlik	Gruplararası	16,421	3	5,474	6,46	,000
	Gruplarıçi	266,005	31	,847		
	Toplam	282,426	31			
Güncel durumlarda yardımseverlik	Gruplararası	3,792	3	1,264	2,044	,108
	Gruplarıçi	194,169	31	,618		
	Toplam	197,962	31			
Sosyal sorumluluk/paylaşma	Gruplararası	14,185	3	4,728	13,52	,000
	Gruplarıçi	109,806	31	,350		
	Toplam	123,991	31			

Yapılan Anova testi sonucunda, öğretmen özgeciliği, katılımcıların okulundaki öğrenci sayısına göre başta bulunma ve güncel durumlarda yardımseverlik boyutlarında anlamlı bir farklılık gözlenmediği saptanmaktadır. Bu duruma göre, okulundaki öğrenci sayısı 0-500, 501-1000, 1001-1500, 1501-2000, 2001 ve üzeri olan öğretmenlerin başta bulunma ve güncel durumlarda yardımseverlik boyutlarında özgecilik düzeyleri aynıdır. Ancak, öğretmen özgeciliği mesleki kıdeme göre acil durumlarda yardımseverlik ve sosyal sorumluluk/paylaşma boyutların istatistiksel açıdan $p < 0,01$ düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Buna göre, acil durumlarda yardımseverlik ve sosyal sorumluluk/paylaşma boyutlarına ilişkin yanıtları, öğretmenlerin çalıştıkları okullardaki öğrenci sayısına bağlı olarak anlamlı şekilde değişmektedir. Öğretmenlerin okullarındaki öğrenci sayıları arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Tukey testi uygulanmıştır.

Tablo 25

Öğretmen Özgeciliği Ölçeği Puanlarının Okuldaki Öğrenci Sayısına Göre Acil Durumlarda Yardımseverlik Boyutuna Uygulanan Tukey Testi Sonuçları

Acil durumlarda yardımseverlik	(I) okuldaki öğrenci sayısı	(J) okuldaki öğrenci sayısı	Ortalamalar arası fark	Standart Hata	P
	0-500	501-1000	,49516	,19391	,054
		1001-1500	,09982	,20994	,964
		1501-2000	-,01790	,18889	1,000
	501-1000	0-500	-,49516	,19391	,054
		1001-1500	-,39534(*)	,15248	,049
		1501-2000	-,51306(*)	,12188	,000
	1001-1500	0-500	-,09982	,20994	,964
		501-1000	,39534(*)	,15248	,049
		1501-2000	-,11772	,14604	,852
	1501-2000	0-500	,01790	,18889	1,000
		501-1000	,51306(*)	,12188	,000
		1001-1500	,11772	,14604	,852

Acil durumlarda yardımseverlik boyutunda okuldaki öğrenci sayısı 501-1000 olanlar ile 1001-1500 olanlar arasında $p < 0,05$ düzeyinde bir anlamlılık saptanmıştır. Bu duruma göre, okuldaki öğrenci sayısı 501-1000 olanlar ile 1001-1500 olan öğretmenlerin acil durumlarda yardımseverlik boyutunda özgecilik düzeyleri aynı değildir. Okuldaki öğrenci sayısı 501-1000 olan öğretmenlerle, 1501-2000 olan

öğretmenler arasında $p<0,001$ düzeyinde anlamlılık saptanmıştır. Bu duruma göre, okuldaki öğrenci sayısı 501-1000 olanlar ile 1501-2000 olan öğretmenlerin acil durumlarda yardımseverlik boyutunda özgecilik düzeyleri aynı değildir. Okulda 0-500 öğrencisi bulunan öğretmenler ile 1501-2000 öğrencisi bulunanlar arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bu duruma göre, okuldaki öğrenci sayısı 0-500 olanlar ile 1501-2000 olan öğretmenlerin acil durumlarda yardımseverlik boyutunda özgecilik düzeyleri aynıdır.

Tablo 26

Eğitim Örgütlerinde Öğretmen Özgeciliği Ölçeği Puanlarının Okuldaki Öğrenci Sayısına Göre Sosyal Sorumluluk/Paylaşma Boyutuna Uygulanan Tukey Testi Sonuçları

<i>Sosyal sorumluluk/paylaşma</i>	(I) okuldaki öğrenci sayısı	(J) okuldaki öğrenci sayısı	Ortalamalar arası fark	Standart Hata	P
	0-500	501-1000	,40725(*)	,12458	,007
		1001-1500	,22686	,13488	,335
		1501-2000	-,07353	,12136	,930
	501-1000	0-500	-,40725(*)	,12458	,007
		1001-1500	-,18039	,09797	,256
		1501-2000	-,48078(*)	,07831	,000
	1001-1500	0-500	-,22686	,13488	,335
		501-1000	,18039	,09797	,256
		1501-2000	-,30039(*)	,09383	,008
	1501-2000	0-500	,07353	,12136	,930
		501-1000	,48078(*)	,07831	,000
		1001-1500	,30039(*)	,09383	,008

Sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda okuldaki öğrenci sayısı 501-1000 olanlar ile 0-500 olanlar arasında $p<0,05$ düzeyinde anlamlı bir fark saptanmıştır. Bu duruma göre, okuldaki öğrenci sayısı 501-1000 olanlar ile 0-500 olan öğretmenlerin sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda özgecilik düzeyleri aynı değildir. Okuldaki öğrenci sayısı 501-1000 olan öğretmenlerle, 1501-2000 olan öğretmenler arasında $p<0,001$ düzeyinde anlamlı bir fark saptanmıştır. Bu duruma göre, okuldaki öğrenci sayısı 501-1000 olanlar ile 1501-2000 olan öğretmenlerin sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda özgecilik düzeyleri aynı değildir. Okulda 0-500 öğrencisi bulunan öğretmenler ile 1501-2000 öğrencisi bulunanlar arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bu duruma göre, okuldaki öğrenci sayısı 0-500 olanlar ile

1501-2000 olan öğretmenlerin sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda özgecilik düzeyleri aynıdır.

1001-1500 öğrencisi bulunan öğretmenler ile 1501-2000 öğrencisi bulunanlar arasında $p<0,05$ düzeyinde anlamlı bir fark saptanmaktadır. Bu duruma göre, okuldaki öğrenci sayısı 1001-1500 olanlar ile 1501-2000 olan öğretmenlerin sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda özgecilik düzeyleri aynı değildir.

6.2.7. Öğretmen Özgeciliği Ölçeği Puanlarının Mesleklerini Seçme Nedenine Göre ANOVA Sonuçları

Eğitim Örgütlerinde Öğretmen Özgeciliği, katılımcıların mesleklerini seçme nedeni açısından farklılık gösterip göstermediğini saptamak amacıyla Anova testi yapılmıştır.

Tablo 27
Öğretmen Özgeciliği Ölçeği Puanlarının Mesleklerini Seçme Nedenine Göre ANOVA Sonuçları

<i>Değişken</i>		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Bağıшта bulunma	Gruplararası	9,121	5	1,824	1,737	,126
	Gruplariçi	327,573	312	1,050		
	Toplam	336,694	317			
Acil durumlarda yardımseverlik	Gruplararası	12,703	5	2,541	2,939	,013
	Gruplariçi	269,723	312	,864		
	Toplam	282,426	317			
Güncel durumlarda yardımseverlik	Gruplararası	4,779	5	,956	1,544	,176
	Gruplariçi	193,183	312	,619		
	Toplam	197,962	317			
Sosyal sorumluluk /paylaşma	Gruplararası	6,560	5	1,312	3,486	,004
	Gruplariçi	117,431	312	,376		
	Toplam	123,991	317			

Yapılan Anova testi sonucunda, öğretmen özgeciliği, katılımcıların öğretmenlik mesleğini seçme nedenine göre bağıшта bulunma ve güncel durumlarda

yardımseverlik boyutlarında anlamlı bir farklılık gözlenmediği saptanmaktadır. Bu duruma göre, öğretmenlik mesleğini anne-baba isteği ile seçen, ideali olduğu için seçen, üniversite seçme sınavı ile seçen, tesadüfen seçen, arkadaş çevresi nedeniyle seçen ve diğer nedenlerle seçen öğretmenlerin bağışta bulunma ve güncel durumlarda yardımseverlik boyutlarında özgecilik düzeyleri aynıdır. Ancak, öğretmen özgeciliği mesleği seçme nedenine göre acil durumlarda yardımseverlik boyutunda $p<0,05$ ve sosyal sorumluluk/paylaşma boyutun istatistiksel açıdan $p<0,01$ düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Buna göre, acil durumlarda yardımseverlik ve sosyal sorumluluk/paylaşma boyutlarına ilişkin yanıtları, öğretmenleri mesleği seçme nedenine bağlı olarak anlamlı şekilde değişmektedir. Öğretmenlerin mesleği seçme nedenleri arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Tukey testi uygulanmıştır.

Tablo 28

Öğretmen Özgeciliği Ölçeği Puanlarının Öğretmenliği Seçme Nedenine Göre Acil Durumlarda Yardımseverlik Boyutuna Uygulanan Tukey Testi Sonuçları

Acil durumlarda yardımseverlik	(I) öğretmenlik mesleğini seçen anne baba isteği	(J) öğretmenlik mesleğini seçen üniversite sınavı ile	Ortalamalar arası fark	Standart Hata	P
	ideali	ideali	-,13709	,22848	,991
		üniversite seçme sınavı ile	-,13955	,23521	,991
		Tesadüfen	,35013	,25277	,736
		Arkadaş çevresi	,15439	,29787	,995
		Diğer	-,46784	,32114	,692
	ideali	anne baba isteği	,13709	,22848	,991
		üniversite seçme sınavı ile	-,00247	,12855	1,000
		Tesadüfen	,48722(*)	,15841	,027
		arkadaş çevresi	,29147	,22344	,782
		Diğer	-,33075	,25364	,783
	üniversite seçme sınavı ile	anne baba isteği	,13955	,23521	,991
		ideali	,00247	,12855	1,000
		Tesadüfen	,48968(*)	,16798	,044
		arkadaş	,29394	,23032	,798

	tesadüfen	çevresi			
		Diğer	-,32828	,25972	,804
		anne baba	-,35013	,25277	,736
		isteği			
		İdealimdi	-,48722(*)	,15841	,027
		üniversite	-,48968(*)	,16798	,044
		seçme sınavı			
		ile			
		Arkadaş	-,19574	,24823	,969
		çevresi			
		Diğer	-,81797(*)	,27573	,038
	arkadaş	anne baba	-,15439	,29787	,995
	çevresi	isteği			
		İdealimdi	-,29147	,22344	,782
		üniversite	-,29394	,23032	,798
		seçme sınavı			
		ile			
		Tesadüfen	,19574	,24823	,969
		Diğer	-,62222	,31758	,368
	Diğer	anne baba	,46784	,32114	,692
		isteği			
		İdealimdi	,33075	,25364	,783
		üniversite	,32828	,25972	,804
		seçme sınavı			
		ile			
		Tesadüfen	,81797(*)	,27573	,038
		arkadaş	,62222	,31758	,368
		çevresi			

Acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni idealimdi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile anne-baba isteği seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni idealimdi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile anne-baba isteği seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecilik düzeyleri aynıdır.

Acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni anne-baba isteği seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile üniversite seçme sınavı ile seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni anne-baba isteği seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile üniversite seçme sınavı ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecilik düzeyleri aynıdır.

Acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni anne-baba isteği seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile tesadüfen seçeneğini

işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni anne-baba isteği seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile tesadüfen seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecilik düzeyleri aynıdır.

Acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni anne-baba isteği seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile arkadaş çevresi ile seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni anne-baba isteği seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile arkadaş çevresi ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecilik düzeyleri aynıdır.

Acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni anne-baba isteği seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile diğer seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni anne-baba isteği seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile diğer seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecilik düzeyleri aynıdır.

Acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni idealimdi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile üniversite seçme sınavı ile seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni idealimdi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile üniversite seçme sınavı ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecilik düzeyleri aynıdır.

Acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni idealimdi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile tesadüfen seçeneğini işaretleyenler arasında $p<0,05$ düzeyinde anlamlı bir fark saptanmıştır. Bu duruma göre, acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni idealimdi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile tesadüfen seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecilik düzeyleri aynı değildir.

Acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni idealimdi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile arkadaş çevresi ile seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni idealimdi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile arkadaş çevresi ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgeciliği düzeyleri aynıdır.

Acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni idealimdi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile diğer seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni idealimdi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile diğer ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgeciliği düzeyleri aynıdır.

Acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme üniversite seçme sınavı ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile tesadüfen seçeneğini işaretleyenler arasında $p<0,05$ düzeyinde anlamlı bir fark saptanmıştır. Bu duruma göre, acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme üniversite seçme sınavı ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile tesadüfen seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgeciliği düzeyleri aynı değildir.

Acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni üniversite seçme sınavı ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile arkadaş çevresi ile seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni üniversite seçme sınavı seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile arkadaş çevresi ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgeciliği düzeyleri aynıdır.

Acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni üniversite seçme sınavı ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile diğer seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni

üniversite seçme sınavı seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile diğer seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecilik düzeyleri aynıdır.

Acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni tesadüfen seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile arkadaş çevresi ile seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni tesadüfen seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile arkadaş çevresi ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecilik düzeyleri aynıdır.

Acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni diğer seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile tesadüfen seçeneğini işaretleyenler arasında $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı bir fark saptanmıştır. Bu duruma göre, acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni diğer seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile tesadüfen seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecilikleri aynı değildir.

Acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni arkadaş çevresi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile diğer seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni arkadaş çevresi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile diğer ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecilik düzeyleri aynıdır.

Tablo 29
Eğitim Örgütlerinde Öğretmen Özgeciliği Ölçeği Puanlarının Öğretmenliği Seçme Nedenine Göre Sosyal Sorumluluk/Paylaşma Boyutuna Uygulanan Tukey Testi Sonuçları

<i>Sosyal Sorumluluk/paylaşma</i>	(I) öğretmenlikmeslegini seçmesebebi anne baba isteği	(J) öğretmenlikmeslegini seçmesebebi idealimdi üniversite seçme sınavı ile tesadüfen	Ortalamalar arası fark	Standart Hata	P
			-,42989	,15076	,052
			-,31021	,15520	,345
			-,18384	,16679	,880
		arkadaş çevresi	-,04430	,19654	1,000

		Diğer	-,53041	,21190	,126
	İdealimdi	anne baba isteği	,42989	,15076	,052
		üniversite seçme sınavı ile tesadüfen arkadaş çevresi	,11969	,08482	,720
			,24606	,10453	,176
			,38559	,14743	,097
		Diğer	-,10052	,16736	,991
	üniversite seçme sınavı ile	anne baba isteği	,31021	,15520	,345
		idealimdi	-,11969	,08482	,720
		tesadüfen	,12637	,11084	,864
		arkadaş çevresi	,26591	,15197	,500
	Tesadüfen	Diğer	-,22020	,17137	,793
		anne baba isteği	,18384	,16679	,880
		idealimdi	-,24606	,10453	,176
		üniversite seçme sınavı ile	-,12637	,11084	,864
		arkadaş çevresi	,13954	,16379	,957
	arkadaş çevresi	Diğer	-,34657	,18193	,401
		anne baba isteği	,04430	,19654	1,000
		idealimdi	-,38559	,14743	,097
		üniversite seçme sınavı ile	-,26591	,15197	,500
		tesadüfen	-,13954	,16379	,957
	Diğer	Diğer	-,48611	,20955	,189
		anne baba isteği	,53041	,21190	,126
		idealimdi	,10052	,16736	,991
		üniversite seçme sınavı ile	,22020	,17137	,793
		tesadüfen	,34657	,18193	,401
		arkadaş çevresi	,48611	,20955	,189

Sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni idealimdi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile anne-baba isteği seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni idealimdi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile anne-baba isteği seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecilik düzeyleri aynıdır.

Sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni anne-baba isteği seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile üniversite seçme sınavı ile seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni anne-

baba isteği seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile niversite seçme sınavı ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecilik düzeyleri aynıdır.

Sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni anne-baba isteği seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile tesadüfen seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni anne-baba isteği seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile tesadüfen seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecilik düzeyleri aynıdır.

Sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni anne-baba isteği seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile arkadaş çevresi ile seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni anne-baba isteği seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile arkadaş çevresi ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecilik düzeyleri aynıdır.

Sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni anne-baba isteği seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile diğer seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni anne-baba isteği seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile diğer seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecilik düzeyleri aynıdır.

Sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni idealimdi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile niversite seçme sınavı ile seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni idealimdi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile niversite seçme sınavı ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecilik düzeyleri aynıdır.

Sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni idealimdi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile tesadüfen seçeneğini işaretleyenler

arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni idealimdi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile tesadüfen seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgeciliği düzeyleri aynıdır.

Sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni idealimdi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile arkadaş çevresi ile seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni idealimdi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile arkadaş çevresi ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgeciliği düzeyleri aynıdır.

Sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni idealimdi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile diğer seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni idealimdi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile diğer ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgeciliği düzeyleri aynıdır.

Sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme üniversite seçme sınavı ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile tesadüfen seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme üniversite seçme sınavı ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile tesadüfen seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgeciliği düzeyleri aynıdır.

Sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni üniversite seçme sınavı ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile arkadaş çevresi ile seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni üniversite seçme sınavı seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile arkadaş çevresi ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgeciliği düzeyleri aynıdır.

Sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni üniversite seçme sınavı ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile diğer seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni üniversite seçme sınavı seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile diğer seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecilik düzeyleri aynıdır.

Sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni tesadüfen seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile arkadaş çevresi ile seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni tesadüfen seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile arkadaş çevresi ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecilik düzeyleri aynıdır.

Sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni diğer seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile tesadüfen seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni diğer seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile tesadüfen seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecilikleri aynıdır.

Sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni arkadaş çevresi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile diğer seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni arkadaş çevresi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile diğer ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecilik düzeyleri aynıdır.

6.2.8. Öğretmen Özgeciliği Ölçeğine Katılan Öğretmenlerinin Yaşları ve Sahip Oldukları Çocuk Sayısı Arasındaki İlişisine Göre Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu Sonuçlar

Öğretmen Özgeciliği Ölçeğine katılan öğretmenlerin yaşları ile sahip oldukları çocuk sayısı arasında bir ilişki olup olmadığını saptamak için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu uygulanmıştır.

Tablo 30
Öğretmen Özgeciliği Ölçeğine Katılan Öğretmenlerinin Yaşları ve Sahip Oldukları Çocuk Sayısı Arasındaki İlişisine Göre Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu Sonuçları

		Bağıştta bulunma	Acil durumlarda yardımseverlik	Güncel durumlar dayardımseverlik	Sosyal sorumluluk paylaşma
Yaşınız	Pearson Correlation	,031	,037	,034	,148(**)
	Sig. (2-tailed)	,579	,510	,548	,008
	N	318	318	318	318
Sahip olduğunuz çocuk sayısı	Pearson Correlation	-,023	,011	,030	,138(*)
	Sig. (2-tailed)	,683	,843	,597	,014
	N	318	318	318	318

Eğitim Örgütlerinde Öğretmen Özgeciliği Ölçeğine katılan öğretmenlerin yaşları ile Öğretmen Özgecilik Ölçeğinin Bağışta bulunma, Acil durumlarda yardımseverlik, güncel durumlarda yardımseverlik ve Sosyal sorumluluk/paylaşma boyutları arasında bir ilişki olup olmadığını saptamak için uygulanan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı sonucunda, Öğretmen Özgeciliği Ölçeğine katılan öğretmenlerin yaşları ile bağışta bulunma boyutu arasında düşük düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=,031$). Öğretmen Özgeciliği Ölçeğine katılan öğretmenlerin yaşları ile Acil durumlarda yardımseverlik boyutu arasında düşük düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=,037$). Yine yapılan analizde, Öğretmen Özgeciliği Ölçeğine katılan öğretmenlerin yaşları ile Güncel durumlarda yardımseverlik boyutu arasında düşük düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=,034$). Öğretmen Özgeciliği Ölçeğine

katılan öğretmenlerin yaşları ile Sosyal sorumluluk/paylaşma boyutu arasında düşük düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=,148$, $p<0.01$).

Eğitim Örgütlerinde Öğretmen Özgeciliği Ölçeğine katılan öğretmenlerin sahip oldukları çocuk sayısı ile Öğretmen Özgecilik Ölçeğinin Bağışta bulunma, Acil durumlarda yardımseverlik, Güncel durumlarda yardımseverlik ve Sosyal sorumluluk/paylaşma boyutları arasında bir ilişki olup olmadığını saptamak için uygulanan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı sonucunda, Eğitim Örgütlerinde Öğretmen Özgeciliği Ölçeğine katılan öğretmenlerin sahip oldukları çocuk sayısı ile bağışta bulunma boyutu arasında düşük düzeyde, negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r= -,023$). Öğretmen Özgeciliği Ölçeğine katılan öğretmenlerin sahip oldukları çocuk sayısı ile Acil durumlarda yardımseverlik boyutu arasında düşük düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=,011$). Yine yapılan analizde, Öğretmen Özgeciliği Ölçeğine katılan öğretmenlerin sahip oldukları çocuk sayısı ile Güncel durumlarda yardımseverlik boyutu arasında düşük düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=,030$). Eğitim Örgütlerinde Öğretmen Özgeciliği Ölçeğine katılan öğretmenlerin sahip oldukları çocuk sayısı ile Sosyal sorumluluk/paylaşma boyutu arasında düşük düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=,138$, $p<0.05$).

BÖLÜM 7

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırma sonuçları bulunmaktadır.

7.1. SONUÇ

Bu bölümde kişisel özellikler ve Öğretmen Özgeciliği Ölçeği ile ilgili sonuçlara yer verilmiştir.

7.1.1. Öğretmen Özgeciliği Ölçeği ile ilgili sonuçlar

Katılımcıların cinsiyetlerine göre Öğretmen Özgecilik Ölçeği'nde, başışta bulunma, acil durumlarda yardımseverlik, güncel durumlarda yardımseverlik, sosyal sorumluluk paylaşma boyutlarında anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu sonuç birçok araştırma (Monk-Turner et al., 2002; Savin-Williams ve Small, 1984) bulgusu ile örtüşmemektedir. Ancak, Bihm, Gaudet ve Sale (1979) yaptığı araştırma ile benzerlikler göstermektedir. Öğretmen özgeciliğinin bazı araştırmalara göre cinsiyet açısından farklılık göstermesi ve bazılarında farklılık göstermemesi tamamiyle araştırmaların farklı kültürlerde gerçekleştirilmesinden kaynaklanıyor diyebiliriz.

Katılımcıların medeni durumlarına göre Öğretmen Özgecilik Ölçeği'nde, başışta bulunma, acil durumlarda yardımseverlik, güncel durumlarda yardımseverlik, sosyal sorumluluk paylaşma boyutlarında anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu konuda yapılan bir araştırmaya rastlanmaması araştırmacının bu boyutunun açıklanamamasına neden olmaktadır.

Katılımcıların branşına göre Öğretmen Özgeciliik Ölçeği' nde, bağışta bulunma, acil durumlarda yardımseverlik, sosyal sorumluluk paylaşma boyutlarında anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Güncel durumlarda yardımseverlik boyutunda ise anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Sınıf öğretmenlerinin güncel durumlarda yardımseverlik konusuna bakışı, diğer öğretmenlerin güncel durumlarda yardımseverlik konusuna bakışına göre daha olumludur. Başka bir deyişle, sınıf öğretmenleri, diğer öğretmenlere göre güncel durumlarda daha yardımseverdir diyebiliriz.

Öğretmen özgeciliği, katılımcıların mezun olduğu okula göre bağışta bulunma, acil durumlarda yardımseverlik, güncel durumlarda yardımseverlik ve sosyal sorumluluk/ paylaşma boyutunda anlamlı bir farklılık gözlenmediği saptanmaktadır. Bu duruma göre, Fakülte mezunu, Yüksek Lisans, Eğitim Ensttüsü ve Diğer şikkını işaretleyen öğretmenlerin özgeciliik düzeyleri aynıdır. Bu konuda yapılan bir araştırmaya rastlanmaması araştırmanın bu boyutunun açıklanamamasına neden olmaktadır. Ancak bu sonuç özellikle bireylerin özgeciliğin doğuştan geldiği ya da küçük yaşlarda kazanıldığı düşünceğini ortaya koymaktadır.

Öğretmen özgeciliği, katılımcıların mesleki kıdeme göre acil durumlarda yardım severlik ve güncel durumlarda yardımeverlik boyutlarında anlamlı bir farklılık gözlenmediği saptanmaktadır. Buna göre, 1-5 yıl kıdeme sahip, 6-10 yıl kıdeme sahip, 11-15 yıl kıdeme sahip, 16-20 yıl kıdeme sahip ve 20 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenlerin acil durumlarda yardım severlik ve güncel durumlarda yardımeverlik boyutlarında özgeciliği aynı düzeydedir. Bu sonuç, Baston (1988, 1989) ve Penner (1993) ile benzer sonuçlar arz etmemektedir. Bunun nedeni, yine farklı kültürde yapılan araştırmaların farklı sonuçlar ortaya koyduğunu ve Türk kültürünün diğer kültürlerden farklılık göstermesinin öğretmenlerde böyle bir sonuç elde edilmesini sağlamıştır.

Bağışta bulunma boyutunda 6-10 yıl arası kıdeme sahip olan öğretmenler ile 16-20 yıl arası kıdeme sahip öğretmenler arasında istatistiksel bir anlamlı fark bulunduğu saptanmıştır. Bu duruma göre, 6-10 yıl arası kıdeme sahip olan öğretmenler ile 16-20

yıl arası kıdeme sahip öğretmenlerin bağıшта bulunma boyutundaki özgecılık düzeyleri aynı değildir. 1-5 yıl arası kıdeme sahip olanlarla 6-10 yıl arası kıdeme sahip olanlar arasında bağıшта bulunma boyutunda anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu duruma göre, 6-10 yıl arası kıdeme sahip olanların bağıшта bulunma boyutunda özgecılık düzeyleri aynıdır. 1-5 yıl arası kıdeme sahip olanlarla 20 ve üzeri yıl arası kıdeme sahip olanlar arasında bağıшта bulunma boyutunda anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu duruma göre, 1-5 yıl arası kıdeme sahip olanlarla 20 ve üzeri yıl arası kıdeme sahip olanların bağıшта bulunma boyutunda özgecılık düzeyleri aynıdır. 1-5 yıl arası kıdeme sahip olanlarla 16-20 yıl arası kıdeme sahip olanlar arasında bağıшта bulunma boyutunda anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu duruma göre, 1-5 yıl arası kıdeme sahip olanlarla 16-20 yıl arası kıdeme sahip olanların bağıшта bulunma boyutunda özgecılık düzeyleri aynıdır.

Sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda 6-10 yıl arası kıdeme sahip olan öğretmenler ile 20 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenler arasında istatistiksel bir anlamlı fark bulunduğu saptanmıştır. Bu duruma göre, Sosyal sorumluluk boyutunda 6-10 yıl arası kıdeme sahip olan öğretmenler ile 20 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenlerin özgecılık düzeyleri aynı değildir. 1-5 yıl arası kıdeme sahip olanlarla 6-10 yıl arası kıdeme sahip olanlar arasında bağıшта bulunma boyutunda anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu duruma göre, 1-5 yıl arası kıdeme sahip olanlarla 6-10 yıl arası kıdeme sahip olanların bağıшта bulunma boyutunda özgecılık düzeyleri aynıdır. 1-5 yıl arası kıdeme sahip olanlarla 20 ve üzeri yıl arası kıdeme sahip olanlar arasında bağıшта bulunma boyutunda anlamlı bir fark bulunamamıştır. 1-5 yıl arası kıdeme sahip olanlarla 20 ve üzeri yıl arası kıdeme sahip olan öğretmenlerin bağıшта bulunma boyutundaki özgecılık düzeyleri aynıdır. 1-5 yıl arası kıdeme sahip olanlarla 16-20 yıl arası kıdeme sahip olanlar arasında bağıшта bulunma boyutunda anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu duruma göre, 1-5 yıl arası kıdeme sahip olanlarla 16-20 yıl arası kıdeme sahip olan öğretmenlerin bağıшта bulunma boyutunda özgecılık düzeyleri aynıdır.

Öğretmen özgeciliği, katılımcıların okulundaki öğrenci sayısına göre bağıшта bulunma ve güncel durumlarda yardımseverlik boyutlarında anlamlı bir farklılık gözlenmediği saptanmaktadır. Bu duruma göre, okulundaki öğrenci sayısı 0-500,

501-1000, 1001-1500, 1501-2000, 2001 ve üzeri olan öğretmenlerin bağışta bulunma ve güncel durumlarda yardımseverlik boyutlarında özgecilik düzeyleri aynıdır. Bu araştırma, Hartley (2006) yaptığı çalışmayla benzer sonuçlar ortaya koymamaktadır. Bu durum özellikle Türk kültüründe yardımın miktarından çok yardımın gerçekleştirilmesi olduğunu ortaya koymaktadır.

Acil durumlarda yardımseverlik boyutunda okuldaki öğrenci sayısı 501-1000 olanlar ile 1001-1500 olanlar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır. Bu duruma göre, okuldaki öğrenci sayısı 501-1000 olanlar ile 1001-1500 olan öğretmenlerin acil durumlarda yardımseverlik boyutunda özgecilik düzeyleri aynı değildir. Okuldaki öğrenci sayısı 501-1000 olan öğretmenlerle, 1501-2000 olan öğretmenler arasında anlamlı bir fark saptanmıştır. Bu duruma göre, okuldaki öğrenci sayısı 501-1000 olanlar ile 1501-2000 olan öğretmenlerin acil durumlarda yardımseverlik boyutunda özgecilik düzeyleri aynı değildir. Okulda 0-500 öğrencisi bulunan öğretmenler ile 1501-2000 öğrencisi bulunanlar arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bu duruma göre, okuldaki öğrenci sayısı 0-500 olanlar ile 1501-2000 olan öğretmenlerin acil durumlarda yardımseverlik boyutunda özgecilik düzeyleri aynıdır.

Sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda okuldaki öğrenci sayısı 501-1000 olanlar ile 0-500 olanlar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır. Bu duruma göre, okuldaki öğrenci sayısı 501-1000 olanlar ile 0-500 olan öğretmenlerin sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda özgecilik düzeyleri aynı değildir. Okuldaki öğrenci sayısı 501-1000 olan öğretmenlerle, 1501-2000 olan öğretmenler arasında anlamlı bir fark saptanmıştır. Bu duruma göre, okuldaki öğrenci sayısı 501-1000 olanlar ile 1501-2000 olan öğretmenlerin sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda özgecilik düzeyleri aynı değildir. Okulda 0-500 öğrencisi bulunan öğretmenler ile 1501-2000 öğrencisi bulunanlar arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bu duruma göre, okuldaki öğrenci sayısı 0-500 olanlar ile 1501-2000 olan öğretmenlerin sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda özgecilik düzeyleri aynıdır.

1001-1500 öğrencisi bulunan öğretmenler ile 1501-2000 öğrencisi bulunanlar arasında anlamlı bir fark saptanmaktadır. Bu duruma göre, okuldaki öğrenci sayısı 1001-1500 olanlar ile 1501-2000 olan öğretmenlerin sosyal sorumluluk/paylaşma

boyutunda özgecilik düzeyleri aynı değildir. Bu Hartley (2006)'nin yaptığı çalışma ile benzerlik içermektedir.

Öğretmen özgeciliği, katılımcıların mesleği seçme nedenine göre bağışta bulunma ve güncel durumlarda yardımseverlik boyutlarında anlamlı bir fark gözlenmediği saptanmaktadır. Bu duruma göre, öğretmenlik mesleğini anne-baba isteği ile seçen, ideali olduğu için seçen, üniversite seçme sınavı ile seçen, tesadüfen seçen, arkadaş çevresi nedeniyle seçen ve diğer nedenlerle seçen öğretmenlerin bağışta bulunma ve güncel durumlarda yardımseverlik boyutlarında özgecilik düzeyleri aynıdır. Bu durum, Hartley (2006)'nin yaptığı çalışmayla benzer sonuçlara sahip değildir. Bu konuda yine yardımın miktarından çok yardımseverliğin gerçekleştirilmesinin öneminden kaynaklı bir sonuç oluşmuştur diyebiliriz.

Acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni idealimdi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile anne-baba isteği seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni idealimdi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile anne-baba isteği seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecilik düzeyleri aynıdır.

Acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni anne-baba isteği seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile üniversite seçme sınavı ile seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni anne-baba isteği seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile üniversite seçme sınavı ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecilik düzeyleri aynıdır.

Acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni anne-baba isteği seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile tesadüfen seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni anne-

baba isteği seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile tesadüfen seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecılık düzeyleri aynıdır.

Acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni anne-baba isteği seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile arkadaş çevresi ile seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni anne-baba isteği seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile arkadaş çevresi ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecılık düzeyleri aynıdır.

Acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni anne-baba isteği seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile diğer seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni anne-baba isteği seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile diğer seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecılık düzeyleri aynıdır.

Acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni idealimdi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile üniversite seçme sınavı ile seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni idealimdi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile üniversite seçme sınavı ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecılık düzeyleri aynıdır.

Acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni idealimdi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile tesadüfen seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmıştır. Bu duruma göre, acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni idealimdi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile tesadüfen seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecılık düzeyleri aynı değildir.

Acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni idealimdi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile arkadaş çevresi ile seçeneğini

işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, acil durumlarda yardımseverlik boyutunda Öğretmenlik mesleğini seçme nedeni idealimdi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile arkadaş çevresi ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecilik düzeyleri aynıdır.

Acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni idealimdi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile diğer seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni idealimdi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile diğer ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecilik düzeyleri aynıdır.

Acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme üniversite seçme sınavı ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile tesadüfen seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmıştır. Bu duruma göre, acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme üniversite seçme sınavı ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile tesadüfen seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecilik düzeyleri aynı değildir.

Acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni üniversite seçme sınavı ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile arkadaş çevresi ile seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni üniversite seçme sınavı seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile arkadaş çevresi ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecilik düzeyleri aynıdır.

Acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni üniversite seçme sınavı ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile diğer seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni üniversite seçme sınavı seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile diğer seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecilik düzeyleri aynıdır.

Acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni tesadüfen seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile arkadaş çevresi ile seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni tesadüfen seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile arkadaş çevresi ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecilik düzeyleri aynıdır.

Acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni diğer seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile tesadüfen seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmıştır. Bu duruma göre, acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni diğer seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile tesadüfen seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecilikleri aynı değildir.

Acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni arkadaş çevresi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile diğer seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni arkadaş çevresi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile diğer ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecilik düzeyleri aynıdır.

Sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni idealimdi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile anne-baba isteği seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni idealimdi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile anne-baba isteği seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecilik düzeyleri aynıdır.

Sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni anne-baba isteği seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile üniversite seçme sınavı ile

seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni anne-baba isteği seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile niversite seçme sınavı ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecilik düzeyleri aynıdır.

Sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni anne-baba isteği seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile tesadüfen seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni anne-baba isteği seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile tesadüfen seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecilik düzeyleri aynıdır.

Sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni anne-baba isteği seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile arkadaş vresi ile seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni anne-baba isteği seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile arkadaş vresi ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecilik düzeyleri aynıdır.

Sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni anne-baba isteği seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile diğer seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni anne-baba isteği seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile diğer seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecilik düzeyleri aynıdır.

Sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni idealimdi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile niversite seçme sınavı ile seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni

idealimdi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile üniversite seçme sınavı ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgeciliik düzeyleri aynıdır.

Sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni idealimdi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile tesadüfen seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni idealimdi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile tesadüfen seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgeciliik düzeyleri aynıdır.

Sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni idealimdi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile arkadaş çevresi ile seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni idealimdi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile arkadaş çevresi ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgeciliik düzeyleri aynıdır.

Sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni idealimdi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile diğer seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni idealimdi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile diğer ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgeciliik düzeyleri aynıdır.

Sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme üniversite seçme sınavı ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile tesadüfen seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme üniversite seçme sınavı ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile tesadüfen seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgeciliik düzeyleri aynıdır.

Sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni üniversite seçme sınavı ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile arkadaş çevresi ile seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni üniversite seçme sınavı seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile arkadaş çevresi ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecilik düzeyleri aynıdır.

Sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni üniversite seçme sınavı ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile diğer seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni üniversite seçme sınavı seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile diğer seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecilik düzeyleri aynıdır.

Sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni tesadüfen seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile arkadaş çevresi ile seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni tesadüfen seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile arkadaş çevresi ile seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecilik düzeyleri aynıdır.

Sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni diğer seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile tesadüfen seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni diğer seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile tesadüfen seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecilikleri aynıdır.

Sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni arkadaş çevresi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile diğer seçeneğini işaretleyenler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu duruma göre, sosyal sorumluluk/paylaşma boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni arkadaş çevresi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile diğer ile seçeneğini işaretleyen

öğretmenlerin özgeciliik düzeyleri aynıdır. Araştırmanın bu bulgusunun literatürde karşılaştırılacak bir araştırmaya rastlanmaması araştırmanın bu boyutunun yeterince açıklanamamasına neden olmuştur.

Öğretmen Özgeciliği Ölçeğine katılan öğretmenlerin yaşları ile Bağısta bulunma boyutu arasında düşük düzeyde,pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Öğretmen Özgeciliği Ölçeğine katılan öğretmenlerin yaşları ile Acil durumlarda yardımseverlik boyutu arasında düşük düzeyde,pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Öğretmen Özgeciliği Ölçeğine katılan öğretmenlerin yaşları ile Güncel durumlarda yardımseverlik boyutu arasında düşük düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Öğretmen Özgeciliği Ölçeğine katılan öğretmenlerin yaşları ile Sosyal sorumluluk/paylaşma boyutu arasında düşük düzeyde,pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu bulgu, yapılan birçok araştırma ile (Midlarsky ve Hannah, 1985; Batson, 1993;Monroe, 1991; Penner, 1993; Monroe ve Epperson, 1994) benzerlikler göstermektedir.

Öğretmen Özgeciliği Ölçeğine katılan öğretmenlerin sahip oldukları çocuk sayısı ile bağısta bulunma boyutu arasında düşük düzeyde, negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Öğretmen Özgeciliği Ölçeğine katılan öğretmenlerin sahip oldukları çocuk sayısı ile Acil durumlarda yardımseverlik boyutu arasında düşük düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Öğretmen Özgeciliği Ölçeğine katılan öğretmenlerin sahip oldukları çocuk sayısı ile Güncel durumlarda yardımseverlik boyutu arasında düşük düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Öğretmen Özgeciliği Ölçeğine katılan öğretmenlerin sahip oldukları çocuk sayısı ile Sosyal sorumluluk/paylaşma boyutu arasında düşük düzeyde,pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Yapılan araştırma sırasında literatürde böyle bir çalışmaya rastlanmaması, bulgunun bu boyutunun yeterince aydınlatılamamasına neden olmuştur.

7.2. ÖNERİLER

Bu araştırma resmi okullarda görev yapan öğretmenlerin özgeciliikleri ile ilgili bir

çalışmadır. Bu araştırmaya benzer çalışmalar farklı seviyelerde gerçekleştirilebilir. Örneğin, bu durumun özel okullarda incelenmesi ya da sadece ilköğretim ve ya ortaöğretim boyutunda gerçekleştirilmesi mümkün olabilir. Ayrıca, bu araştırma yüksek öğretime de taşınabilir ve yüksek öğretimdeki boyutu incelenebilir.

Özgecilik çalışması araştırmacılar için problematik olmaya devam etmektedir. Bunun bir nedeni de Özgeciliğin yaygın olarak kabul gören bir tanımının olmamasıdır. Bu durum özgeciliğin karşılaştırmalı araştırmalar ve kümülatif sonuçlar olasığını azaltmaktadır. Bu durum, yine de, özgecilik üzerinde yapılan çalışmaları olumsuz yönde etkilememelidir. Bu açıdan araştırmanın nitel boyutuna yönelerek daha aydınlatıcı çalışmalar gerçekleştirilebilir. Özgeciliğin daha yaygın bir tanıma kavuşturulması için bazı araştırmalar gerçekleştirilebilir.

Bir diğer husus, devlet okullarındaki eğitimin eleştirildiği günümüzde, öğretme işini gerçekleştiren güçlerin neler olduğunu daha iyi anlama ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Dahası, öğretmenleri nelerin motive ettiğinin de iyi bir şekilde anlaşılma ihtiyacı vardır. İşte, bu yüzden, öğretmenleri güdüleyen güçlerin neler olduğu ve bunların öğretmenleri nasıl etkilediği konusunda bazı çalışmalar gerçekleştirilebilir.

Yine, öğretmenlerin güdülenmesinde özgecilik tek başına yeterli mi yoksa başka elementler ya da güçler buna yardımcı olmakta mıdır? Öğretmenleri güdüleyen diğer elementlerde ileriki çalışmalar için önemli bir konudur.

Yapılan araştırmada sınıf öğretmenlerinin, diğer öğretmenlere göre güncel durumlarda daha yardımsever olduğu görülmüştür. Bu nedenle, branş öğretmenlerinin yardımseverlik konusunda seminerler ya da konferanslarla bu konu üzerinde düşüncelerini sağlamak gerekmektedir.

Yapılan araştırmada, acil durumlarda yardımseverlik boyutunda öğretmenlik mesleğini seçme nedeni idealimdi seçeneğini işaretleyen öğretmenlerle ile tesadüfen seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin özgecilik düzeyleri aynı olmadığı görülmüştür. Özellikle tesadüfen bu mesleği seçen öğretmenlerde özgeciliğin düşük çıkması

nedeniyle, öğretmenler ilk yıllarında aldıkları seminerlerde öğretmen motivasyonuna eğilinmesi öğretmenleri meslek yaşantılarını olumlu yönde etkileyebilecektir.

Son olarak ileride özgeciliik üzerinde yapılacak olan çalışmaların öğretmen-öğrenci ilişkisinde göz önüne alması eğitimin kalitesi, öğretmen ve öğrenci ihtiyaçları için daha iyi sonuçlar gözler önüne serebilecektir.

KAYNAKÇA

- Allen, N.J., & Rushton, P. (1983). Personality characteristics of community mental health volunteers: A review. *Non Profit and Voluntary Sector Quarterly*, 12(2), 36-49.
- Allport, G.W. (1961). *Pattern and growth in personality*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Andersen J.C., & Monroe, L.F. (1975). Motivation to volunteer. *Journal of Voluntary Action Research*, 7(2), 120-129.
- Anderson, M.B.G., & Iwanicki, E.F. (1984). Teacher motivation and its relationship to burnout. *Educational Administration Quarterly*, 20(2), 109-132.
- Annas, J. (1993). *The morality of happiness*. Oxford: Oxford University Press.
- Aronfreed, J. (1973). Altruistic Behavior. R.D. Milo (Ed.), *Egoism and altruism* (s. 108-119). Belmont CA: Wadsworth.
- Badcock, C.R. (1986). *The problem of altruism: Freudian-Darwinian solutions*. New York: Basil Blackwell, Inc.
- Badhwar, N.K. (1993). Altruism versus self-interest: Sometimes false dichotomy. E.F. Paul, F.D. Miller, & J. Paul (Eds.), *Altruism* (s. 90-117). Cambridge UK: Cambridge University Press.
- Barker, E. (1959). *The political thought of Plato and Aristo*. New York: Dover Publications.
- Bar-Tal, D. (1976). *Prosocial behavior: Theory and research*. New York: John

Wiley and Sons.

Baston, C.D. (1988). Altruism and prosocial behavior. In D.T. Gilbert, S.T. Fiske, & G. Lindsey (Eds.), *Handbook of Social Psychology* (4th ed.) (s.282-316). New York: McGraw-Hill.

Batson, C.D., & Coke, J.S. (1981). Empathy: A source of altruistic motivation for helping? J.P. Rushton, & R.M. Sorrentino (Eds.), *Altruism and helping behavior: Social, personality and developmental perspectives* (s. 167-187). Hillsdale NJ:Lawrence Erlbaum Associates.

Batson, C.D. (1991). *The altruism question: Toward a social-psychological answer*. Hillsdale NJ:Lawrence Erlbaum Associates.

Batson, C.D., & Oleson, K.C. (1991). Current status of the empathy-altruism hypothesis.M.S. Clark (Ed.), *Prosocial Behavior* (s. 62-85). Newbury Park CA: SAGE Publication.

Baston, C.D. (1993). Experimental tests for the existence of altruism. *Philosophy of Science* 2, 69-78.

Bellah, R.N. (Ed.) (1973). *Emily Durkheim: on morality and society*. Heritage of Society Series. Chicago: Chicago University Press.

Bergem, T. (1990). The teacher as moral agent. *Journal of Moral Education*, 19(2), 88-100.

Bihm, E., Gaudet, I., & Sale, O. (1979). Altruistic responses under conditions of anonymity. *The Journal of Social Psychology* 109, 25-30.

Blau, P.M. (1964). *Exchange and power in social life*. New York: John Wiley and Sons.

- Blum, L.A. (1980). *Friendship, altruism and morality*. Boston: Routledge and Kegan Paul.
- Book, C.L., & Freeman, D.J. (1986). Differences in entry characteristics of elementary and secondary teacher candidates. *Journal of Teacher Education*, 37(2), 47-51.
- Boorman, S.A., & Levitt, P.R. (1980). *The genetics of altruism*. New York: Academic Press.
- Borg, M.C., & Riding, R.J. (1991). Occupational stress and satisfaction in teaching. *British Educational Research Journal*, 17(3), 263-281.
- Bowlby, J. (1958). *Attachment* (2nd Edition) New York: Basic Books.
- Boyd, W.L. (1982). The political economy of public schools. *Educational Administrations Quarterly*, 18(3), 111-130.
- Boyd, W.L., & Hartman, W.T. (1988). *The politics of educational productivity*. H.D. Monk, & J. Underwood (Eds.), *Microlevel school finance* (s. 271-301). Cambridge MA: Bollinger.
- Brink, D.O. (1990). Rational egoism, self and others. O. Flanagan, & A.O. Rorty, (Eds.) *Identity, character and morality* (s. 339-371). Cambridge Mass: The MIT Press.
- Brink, D.O. (1997). Rational egoism and the seperateness of persons. J. Dancy (Ed.), *Reading Parfit*. Madlen Mass: Blackwell Publishers.
- Brink, P.J., & Wood, M.J. (1998). *Advanced design in nursing research*. (2nd Edition). London: Sage Publication.

- Broad, C.D. (1971). *Broad's critical Essays in Moral Philosophy*. H.D. Lewis (Ed.), London: George Allen and Unwin Ltd.
- Broad, C.D. (1965). *Five types of ethical theory*. Totowa NJ: Littlefield, Adams and Co.
- Buck, R., & Ginsburg, B. (1991). Spontaneous communication and altruism: The Communicative gene hypothesis. M.S. Clark (Eds.), *Prosocial behavior* (s. 149-175). Newbury Park CA: SAGE Publications.
- Budd, L.J. (1956). Altruism arrives in America. *American Quarterly*, 8(1), 40-52.
- Butler, J. (1726). Upon the love of our neighbour-Sermon 11. R.D. Milo (1973) (Ed.), *Egoism and Altruism* (s. 25-37). Belmont CA: Wadsworth
- Butler, J. (1727). Fifteen Sermons. D.D. Raphael (1969) (Ed.), *British Moralists: 1650-1800* (s. 329-30). Oxford: Clarendon Press.
- Clary, G.E., & Synder, M. (1991). A Functional analysis of altruism and prosocial behavior: The case of volunteerism. M.S. Clark (Ed.), *Prosocial Behavior*. Newbury Park California: SAGE Publications.
- Colby, A., & Damon W. (1992). *Some do care : Contemporary lives of moral commitment*. New York: The Free Press.
- Cohen, R. (1978). Altruism: Human, cultural or what? L. Wispe (Ed.), *Altruism, sympathy and helping: Prosocial and sociological principles* (s. 79-88). New York: Academic Press.
- Coleman, J.A. (1990). *Foundations of social Theory*. Cambridge MA: The Belknap Press of Harvard University Press.

- Comte, A. (1875-1877). *System of positive polity, 1-4*. London: Longmans, Green and Co.
- Cooper, J.M. (1975). *Reason and human good in Aristotle*. Cambridge: Harvard University Press.
- Cooper, J.M. (1977). Friendship and the good in Aristotle. *The Philosophical Review*, 86: 290-315.
- Cooper, J.M. (1977). Aristotle on the forms of friendship. *The Review of Metaphysics*, 30: 617-648.
- Cooper, J.M. (1980). Aristotle on friendship. A.O. Rorty (Ed.), *Essays on Aristotle's Ethics*. Berkeley CA: University of California Press.
- Cooper, J.M. (1987). Contemplation and happiness: A reconsideration, *Synthese*, 72(2):187-216.
- Cooper, J.M. (1990). Political Animal and civic friendship. G. Patzig (Ed.). *Aristotle's "Politik"*. Gottingen: Vandenhoeck und Ruprecht.
- Cooper, S.R. (1997). *Understanding altruism at various levels of explanation: Toward applications in political psychology*. Unpublished Ph. D. Dissertation. Fordham University, West Harrison, New York, USA.
- Cordner, C. (1994). Aristotelian virtue and its limitations, *Philosophy: The Journal of the Royal Institute of Philosophy*, 69(269): 291-316.
- Cross, L.H., & Billingsley, B.S. (1994). Testing a model of special educators' intent to stay in teaching. *Exceptional children*, 60(5), 411-421.
- Darley, J.M., & Latane, B. (1968). Bystander intervention in emergencies: Diffusion

of Responsibility. *Journal of Personality and Social Psychology* 8(4): 377-383.

Delong, T.J. (1987). Teachers and their careers: Why do they choose teaching? *Journal of Career Development*, 14(2), 118-125.

Derlega, V.J., & Grzelak, J. (Ed.) (1982). *Cooperation and helping behavior: Theories and Research*. New York: Academic Press.

Dubiski, N. (2001). Durkheim's altruism as the source of his social holism: A discussion of the viability of a social basis for moral principles [Electronic version]. *Electronic Journal of Sociology*, 5(3) <http://www.sociology.org/archive.html>. web adresinden 25 Mayıs 2008 tarihinde edinilmiştir.

Eisenberg, N. (1982). The development of reasoning regarding prosocial behavior. N. Eisenberg. (Ed.), *The development of prosocial behavior* (s. 219-250). New York: Academic Press.

Eisenberg- Pedersen, T. (1983). *Aristotle's theory of moral insight*. New York: Oxford University Press.

Eisenberg, N. (1986). *Altruistic emotion, cognition and behavior*. Hillsdale NJ: Lawrence Elbaum Associates.

Eisenberg, N. (1991). Prosocial development in adolescence: A longitudinal study. *Developmental Psychology* 27(5): 849-858.

Feshbach, N.D. (1982). Sex differences in empathy and social behavior in children. N. Eisenberg (Ed.), *The Development of Social Behavior* (s. 315-338). New York: New York Academic Press.

Fortenbaugh, W. (1975). *Aristotle on emotion: A contribution to philosophical*

psychology, Rhetorics, poetics, politics and ethics. London: Duckworth.

Foor, E.R.III. (1997). *Altruism among high school teachers*. Unpublished Ph. D. Dissertation. Pennsylvania State University, Pennsylvania, USA.

Galston, W.A. (1993). Cosmopolitan altruism. E.F. Paul, F.D. Miller Jr., & J. Paul (Eds.) *Altruism* (s. 135-165). New York: Cambridge University Press.

Gewirth, A. (1998). *Self-fulfillment*. Princeton NJ: Princeton University Press.

Goodlad, J.I. (1984). *A place called school: Prospectives for the future*. New York: McGraw Hill.

Gottlieb, P. (1996). Aristotle's ethical egoism. *Pacific Philosophical Quarterly* 77(1): 1-18.

Gouldner, A.W. (1960). The norm of reciprocity: A preliminary statement. *American Sociological Review*, 25(2), 161-178.

Grant, C. (2001). *Altruism and Cristian ethics*. New York: Cambridge University Press.

Grusec, J. E. (1981). Socialization processes and the developmental of altruism. J.P. Rushton, & R.M. Sorrentino (Eds.), *Altruism and helping behavior* (s. 65-90). Hillsdale NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Grusec J.E. (1982). The socialization of altruism. N. Eisenberg (Ed.), *The development of prosocial behavior* (s. 139-166). New York: Academic Press.

Hampton, J. (1993). Selflessness and the loss of self. E.F. Paul, F.D. Miller Jr., & J. Paul (Eds.) *Altruism* (s. 135-165). New York: Cambridge University Press.

- Hardin, V.F. (1960). The motives of prospective teachers. *Journal of Teacher Education*, 11 (3), 381-386.
- Hare, R.M. (1963). *Freedom and reason*. Oxford: Oxford Press.
- Hartley, C.N. (2006). *An altruistic approach to social skills: Education in high schools*. Unpublished Ph. D. Dissertation: La Verne University, California, USA.
- Hatch; W.M. (1879). *The moral philosophy of Aristotle*. London: Bradbury, Agnew and Co.
- Hazo, R.G. (1967). *The idea of love*. New York: Frederick A. Pareger Publishers.
- Hobbes, T. (1642). Self-love and society. R.D. Milo (Ed.), *Egoism and altruism* (s. 17-25). Belmont CA: Wadsworth.
- Hobbes, T. (1958). *Leviathan I and II*. H.W. Schneider (Ed.). Englewood Cliffs NJ: Prentice Hall.
- Hoffman, M.L. (1981). Development of empathy. J.P. Rushton, & R.M. Sorrentino (Eds.), *Altruism and helping behavior: Social, personality and developmental perspectives* (s. 41-63). Hillsdale NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Hoffman, M.L. (1982). Development of prosocial motivation: Empathy and guilt. N. Eisenberg (Ed.), *The development of prosocial behavior* (s. 281-313). New York: Academic Press.
- Holley, D.M. (2002). Self-interest and integrity. *International Philosophical Quarterly*: 5-22.
- Homans, G.C. (1958). Social behaviors as Exchange. *American Journal of*

Sociology, 63(6), 597-606.

- Hornstein, H.A. (1982). Promotive tension: Theory and research. V.J. Derlega, & J. Grzelak (Ed.). *Cooperation and helping behavior: Theories and Research*.(s. 229-248). New York: Academic Press.
- Hunt, M. (1990). *The compassionate beast*. New York: William Morrow and Co.
- Irwin, T.H. (1977). *Plato's moral theory*. Oxford: Clarendon Press.
- Irwin, T.H. (1985). *Aristotle's Nicomachean Ethics*. Translated and Notes. Indianapolis: Hackett Publishing.
- Irwin, T.H. (1988). *Aristotle's first principles*. Oxford: Clarendon Press.
- Irwin, T.H. (1990). Virtue, praise and success: Stoic responses to Aristotle, *Monist* 73(1): 59-79.
- Irwin, T.H. (1991). Aristippus against happiness. *The Monist* 74(1):55-82.
- Jing, L. (2005). *Self-love and morality: Beyond egoism and altruism*. Unpublished Master Thesis, Marquette University, Milwaukee, Wisconsin, USA.
- Johnson, G.W. (1992). Psychological egoism: Noch Einmal. *Journal of Philosophical Research* : 239-264
- Johnston, B.V. (1991). Pitirim A. Sorokin and sociological theory for the twenty-first century. *Michigan Sociological Review* 12: 1-23.
- Joseph, P.B., & Gren, N. (1986). Perspectives on reasons for becoming teachers. *Journals of Teacher Education*, 37(6), 28-33.

- Kant, I. (1785). Morality and the duty of love toward another men. R.D. Milo (1973) (Ed.), *Egoism and altruism* (s. 52-75). Belmont CA: Woodsworth.
- Kant, I. (2006). Eğitim üzerine (A. Aydoğan, Çev.) İstanbul: İz yayıncılık (Eserin asıl basım tarihi 1960).
- Karylowski, J. (1984) . Two types of altruistic behavior, doing good to feel good or to make the other feel good. E. Staub, D. Bar-Tal, J. Karylowski, & J. Reykowsky, (Eds.), *Development and maintenance of prosocial behavior: International perspectives on positive behavior*. (s. 27-39). New York: Plenum Press.
- Katz, J. (1948). On the nature of selfishness. *The Journal Of Philosophy*, 45(4), 93-117.
- Kieffer, R.J. (2005). *Aristotle's eudaimonism and the rivalry between egoizm and altruism*. Unpublished Ph D. Dissertaion, The State University of New York at Buffalo, New York, USA.
- Kohlberg, L. (1963). The development of children's orientations toward a moral order: I. Sequence in the development of moral thought. *Vita Humana*, 6(1/2), 11-33.
- Kohlberg, L. (1981). *The philosophy of moral development: Moral stages and the idea of justice*. San Francisco: Harper and Row.
- Kohn, A. (1990). *The brighter side of human nature: Altruism and empathy in every day life*. New York: Basic Books, Inc.
- Kraut, R. (1989). *Aristotle on the human good*. Princeton NJ: Princeton University Press.

- Kraut, R. (2002). *Aristotle: Political philosophy*. New York: Oxford University Press.
- Krebs, D.L., & Miller, D.T. (1985). Altruism and aggression. L. Gardner, & E. Aronson, (Eds.) (3rd Edition) *The Handbook of Psychology*. New York: Newbury Award Records, Inc.
- Krebs, D.L. & Van Hesteren, F. (1992). The development of altruistic personality. S.P. Oliner, L. Baron, L.A. Blum, D.L. Krebs, & M.Z. Smolenska (Eds.), *Embracing the other: Philosophical, psychological and historical perspectives of altruism* (s. 142-169). New York: New York University Press.
- Kremer-Marietti. A., (1998). "Comte, Isidore, Auguste, Marie, Francois, Xavier". E. Craig (Ed.), *Routledge Encyclopedia of Philosophy*. London: Routledge.
- LaFevre, C. (1965). Why teach? *Elementary School Journal*, 66(3), 121-123.
- Leeds, R. (1963). Altruism and the norm of giving. *Merril-Palmer Quarterly* 9: 229-240.
- Lerner, M.J. (1982). The justice motive in human relations and the economic model of man: A radical analysis of facts and fictions. V.J. Delega, & J. Grzelak (Eds.), *Cooperation and helping behavior: Theories and research* (s. 249-278). New York:Academic Press.
- Lartie, D.C. (1975). *School teacher: A sociological study*. Chicago: University of Chicago Press.
- MacIntyre, A. (1984). *After virtue, a study in moral theory* (2nd edition). Notre Dame IN: University of Notre Dame Press.
- MacKerlie, D. (1998). Aristotle and egoism. *Southern Journal of Philosophy*

36(4):531-555.

Mackie, J. L. (1990). *Ethics: Inventing Right and Wrong*. New York: Penguin Books.

MacLean, P.D. (1973). *A truine concept of the brain and behavior*. Toronto, Canada: University of Toronto Press.

Madigan, A.S.J. (1992). Eth. Nic. 9.8: Beyond egoism and altruism? J.P. Anton, & A. Preus, *Essays in Ancient Greek Philosophy IV: Aristotles' Ethics* (s. 73-94). Albany NY: State University of New York Press.

Margolis, H. (1982). *Selfishness, altruism and rationality: A theory of social choice*. New York: Cambridge University Press.

Martin, M.W. (1996). *Love's virtues*. Lawrence: University Press of Kansas.

Masbridge, J.J. (1990) *Beyond Self-interest*. Chicago: University of Chicago Press.

Mateer, N.H. & Willover, D.J. (1994). Teacher altruism: Implications for administrators. *Pennsylvania Educational Leadership*, 13(2), 29-31.

Mateer, N.H. (1993). *Altruism in teachers: An exploratory study*. Ph D. Dissertation, Penn State University, University Park, PA, USA.

Matter, J.A. (1974). *Love, altruism and world crisis: The challenges of Pitirim Sorokin*. Chicago: Nelson-Hall Company.

Merril, K.W. (1994). *Assesment of behovioral, emotional and social problems*. White Plains NY: Longman.

Metron, R.K., & Gieryn, T.F. (1982). Institutionalized altruism: The case of the

professions. A. Rosenblatt, & T.F. Gieryn (Eds.), *Social research and the practicing professions* (s. 109-134). Cambridge MA: Abt.

Metron, R.K., & Gieryn, T.F. (1982). *Social research and the practicing professions*. Lanham MD: University Press of America.

Michaelsen, J.B. (1981). The political economy of school district administration. *Educational Administration Quarterly*, 17(3), 98-113.

Midlarsky, E. (1984). Competence and helping: Notes towards a model. E. Staub, D. Bar-Tal, J. Karylowski, & J. Reykowsky (Eds.), *Development and maintenance of prosocial behavior: International perspectives on positive behavior*. (s. 291-309). New York: Plenum Press.

Midlarsky, E. & Hannah, M.E. (1985). Competence, reticence, and helping by children and adolescents. *Developmental Psychology*, 21, 534-541.

Midlarsky, E., & Kahana, E. (1994). *Altruism in later life*. Thousand Oaks CA: SAGE Publications.

Milo, R.D. (Ed.) (1973). *Egoism and altruism*. Belmont California: Wadsworth Publishing Company, Inc.

Monk-Turner, E., Blake, V., Chniel, F., Forbes, S., Lensey, L., & Madzuma, J. (2002). Helping hands: A study of altruistic behavior. *Gender Issues* 20 (4), 70-76.

Monroe, K.R. (1991). John Donne's people: Explaining differences between rational actors and altruists through cognitive frameworks. *Journal of Politics* 53, 394-433.

Monroe, K.R. , & Epperson, C. (1994). "But what else could I do?": Choice, a

cognitive- perceptual theory of ethical political behavior. *Political Psychology* 15, 210-226.

Monroe, K.R. (1996). *The heart of altruism: Perceptions of common humanity*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Monroe, K.R. (2001). Morality and the sense of self: The importance of identity and categorization for moral action. *American Journal of Political Science* 45(3): 491-507.

Moorman, R.H. & Blakely, G.L. (1995). Individualism-collectivism as an individual difference predictor of organizational citizenship behavior. *Journal of Organizational Behavior* 16(2): 127-142.

Morrison, E.W. (1994). Role definitions and organisational citizenship behavior: The importance of the employee's perspective. *Academy of Management Journal* 37(6): 1543-1567.

Morgan, S.R. (1984). An illustrative case of high empathy teachers. *Journal of Humanistic Education and Development*, 22(4), 143-148.

Murphy, J.B. (1997). Virtue and the good of friendship, *American Catholic Philosophical Quarterly* 71: 189-201.

Nagel, T. (1970). *The possibility of altruism*. London: Oxford University, Clarendon Press.

Nias, J. (1989). *Primary teachers talking*. New York: Routhledge.

Noble, C., & Corom, R. (1994) *Bridge Across My Sorrows: The Cristina Noble Story*. London: Corgi Books.

- Norman, R. (1998). *The moral philosophers: An introduction to Ethics* (2nd edition). Oxford: Oxford University Press.
- Oliner, S.P., & Oliner, P.M. (1988). *The altruistic personality: Rescuers of Jews in Nazi Europe*. New York: Free Press.
- Oliner, S.P., Oliner, P.M., Baron, L., & Blum, L.A. (1995) *Embracing the other: Philosophical, psychological and historical perspectives on altruism*. New York: New York University Press.
- Oliner, S.P. (2003). *Do unto others: Extraordinary acts of ordinary people*. Boulder CO: Westview Press.
- Oliner, P.M. (2004). *Saving the forsaken*. New Haven CT and London: Yale University Press.
- Organ, D.W. (1988). *Organisational citizenship behavior: The good soldier syndrome*. Lexington MA: Heath.
- Ozinga, J.R. (1999). *Altruism*. Westport, CT: Praeger Publishers.
- Paul, E.F. , Miller, F.D., & Paul, J. (Eds.) (1993). *Altruism*. New York: Cambridge University Press.
- Penner, L.A. (1993). *Personal communication to "People Interested in Prosocial Personality Measure."* University of South Florida, Tampa, FL.
- Pickard, H.A. (1970). Duty and interest, D.P. Gauthier (Ed.), *Morality and Rational Self Interest* (s. 111-130). Englewood Cliffs New Jersey: Prentice-Hall, Inc.
- Piliavin, J.A., & Charng, H. (1990). Altruism: A review of recent theory and

research. W.R. Scott, & J. Blake (Eds.), *Annual Review of Sociology* 16: 27-65.

Post, S.G. (2002). *Altruism and Altruistic Love: Science, Philosophy and Religion in Dialogue*. Oxford: Oxford University Press.

Pojman, L.P. (1998). *Moral Philosophy: A reader*. Indianapolis and Cambridge: Hackett Publishing Company.

Pope, S.J. (1994). *The evolution of altruism and the ordering of love*. Washington: Georgetown University Press.

Pope, S.J. (2002). *The ethics of Aquinas*. Washington: Georgetown University Press.

Pozo, E. (2002). *A sociological approach to the study of altruism: The case of Amnesty International*. Unpublished Master Thesis. Eastern Michigan University, Ypsilanti Michigan, USA.

Quigley, B. Gaes, G.G., & Tedeschi, T.T.(1989). Does asking make a difference? Effects of initiator, possible gain and risk on attributed altruism. *Journal of Social Psychology* 129(2): 259-267.

Rafky, D.M., & Beckerman, M. (1972). Teachers' acceptance of innovations: Self-interest, altruism and professionalization. *College Student Journal* 6(4), 68-79.

Rand, A. (1964). *The virtue of selfishness: A new concept of egoism*. New York: New York American Library.

Raz, J. (2000). The central conflict: Morality and self-interest. R. Crisp, & B. Hooker (Eds.), *Well-being and Morality: Essay in Honour of James Griffin*. Oxford: Clarendon Press.

- Reykowski, J. (1975). *Studies on the mechanism of prosocial behavior*. Warsaw: Warsaw University Press.
- Reykowski, J. (1982). Motivation of prosocial behavior. V.J. Derlega, & J. Grzelak, (Eds.), *Cooperation and Helping Behavior: Theories and Research* (s. 355-375). New York: Academic Press.
- Richardson, M.O., Short, P.M., & Prickett, R.L. (1993). *School principals and change*. New York: Garland Publishing.
- Ridley, M., & Dawkins, R. (1981). The natural selection of altruism. J.P. Rushton, & R.M. Sorrentino (Eds.). *Altruism and helping behavior: Social, personality and developmental perspectives* (s. 19-39). Hillsdale NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Rogers, K.E. (1993). *Altruism in Aristotle's Ethics*. Unpublished Ph. D. Dissertation. Colombia University, Colombia, USA.
- Rogers, K.E. (1994). Aristotle in loving another for his own sake. *Phronesis*, 39(3): 292-302.
- Rosenhan, D.L. (1978). Toward resolving the altruism paradox. L. Wispé (Ed.), *Altruism, Sympathy and helping: Psychological and sociological principles* (s. 101-113). New York: Academic Press.
- Ross, D. (1980). Introduction to the nichomachean ethics, J.L. Arckrill, & J.O. Urmson (Revised) New York: Oxford University Press.
- Rushton, J.P. (1980). *Altruism, socialization and society*. Englewood Cliffs NJ: Prentice Hall.

- Rushton, J.P. (1981). The altruistic personality. J.P. Rushton, & R.M. Sorrentino (Eds.), *Altruism and helping behavior: Social, personality and developmental perspectives* (s. 251-266). Hillsdale NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Rushton, J.P. (1984). The altruistic personality: Evidence from laboratory, naturalistic and self-report perspectives. E. Staub, D. Bar-Tal, J. Karylowski, & J. Reykowsky, (Eds.), *Development and maintenance of prosocial behavior: International perspectives on positive behavior*. (s. 271-290). New York: Plenum Press.
- Rushton, J.P., & Sorrentino, R.M. (1981). Altruism and helping behavior: A historical perspective. J.P. Rushton, & R.M. Sorrentino (Eds.), *Altruism and helping behavior: Social, personality and developmental perspectives* (s. 3-14). Hillsdale NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Schleety, P.C., & Vance, V.S. (1983). Recruitment, selection and retention: The shape of the teaching force. *Elementary School Journal*, 83(4), 469-487.
- Schollmeier, P. (1994). *Other selves: Aristotle on personal and political friendship*. Albany, NY: State University of New York Press.
- Schroeder, D.A., Penner, L.A., Dovidio J.F., & Piliavin, J.A. (1995). The psychology of helping and altruism. P.G. Zimbardo (Ed.). *McGraw-Hill Series on Social Psychology*. San Francisco: McGraw-Hill.
- Schwartz, S.H. & Howard, J.A. (1984). Internalized values as motivators of altruism. E. Staub, Bar-Tal, D., Karylowski, J., & Reykowsky, J. (Eds.). *Development and maintenance of prosocial behavior: International perspectives on positive behavior*. (s. 229-256). New York: Plenum Press.
- Sederberg, C.H. & Clark, S.M. (1990). Motivation and organizational incentives for

high vitality teachers: A qualitative perspective. *Journal of Research and Development in Education* 24(1), 6-13.

Serrow, R.C. (1993). Why teach?: Altruism and career choice among non-traditional recruits to teaching, *Journal of Research and Development in Education*, 26(4), 197-204.

Smith, C.A., Organ, D.W., & Near, J.P. (1983). Organisational citizenship behavior: its nature and antecedents. *Journal of Applied Psychology* 68: 653-663.

Sober, E. & Wilson, D.S. (1998). (Eds.) *Unto others: The evolution and psychology of Unselfish behavior*. Cambridge Mass: Harvard University Press.

Soder, R. (1990). The rhetoric of teacher professionalism. J.I. Goodlad, Soder, R. & K.A. Sirotnik (Eds.). *The moral dimensions of teaching* (s. 35-86). San Francisco: Jossey-Bass.

Sorokin, P.A. (1948). Studies of the Harvard research center in creative altruism. B.V. Johnston (Ed.) (1998) *Pitirim A. Sorokin: On the practice of sociology* (s. 305-316). Chicago: University of Chicago Press.

Sorokin, P.A. (1950). *Altruistic love: A study of American "good neighbors" and Christian Saints*. Boston: Beacon Press.

Sorokin, P.A. (1954). The ways and power of love: Types, factors and techniques of moral transformation. Boston: Beacon Press.

Sorokin, P.A. (1974). The reconstruction of humanity. Boston: Beacon Press.

Sorrentino, R.M., & Rushton, J.P. (1981). J.P. Rushton, & R.M. Sorrentino (Eds.), *Altruism and helping behavior: Social, personality and developmental perspectives* (s. 425-439). Hillsdale NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

- Stark, O. (1995). *Altruism and beyond: An economic analysis of transfers and exchanges within families and groups*. New York: Cambridge University Press.
- Staub, E. (1981). Promoting positive behavior in schools, in other educational settings, and in the home. J.P. Rushton, & R.M. Sorrentino (Eds.). *Altruism and helping behavior: Social, personality and developmental perspectives* (s. 109-133). Hillsdale NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Stern-Gillet, S. (1995). *Aristotle's Philosophy of friendship*. Albany NY: State University of New York Press.
- Sugden, R. (1993). Thinking as a team: Towards an explanation of non selfish behavior. E.P. Paul, F.D. Miller, J. Paul (Eds.), *Altruism* (s. 69-89). Cambridge United Kingdom: Cambridge University Press.
- Tradis, H.C. (1995). *Individualism and collectivism*. Boulder Colorado: Westview.
- Thibaut, J.W. & Kelley, H.H. (1986). *The social psychology of groups*. New Brunswick NJ: Transaction Books.
- Unger, L. (1990). Altruism as a motivation to volunteer. *Journal of Economic Psychology* 12:71-100.
- Van Dyne, L., Graham, J., & Dienesch, R. (1994). Organisational citizenship behavior: construct redefinition, measurement and validation 37(4): 765-809.
- Vine, I. (1992). Altruism and human nature: Resolving the evolutionary paradox. S.P. Oliner, L. Baron, L.A. Blum, D.L. Krebs, & M.Z. Smolenska (Eds.), *Embracing the other: Philosophical, psychological and historical perspectives of altruism* (s. 73-103) New York: New York University Press.

Waller, W. (1961). *The sociology of teaching*. New York: Russell & Russell.

Weinstein, J. (2000). The place of theory in applied sociology: A reflection.

Theory and Science: 1, 1.
http://theoryandscience.icaap.org/content/vol001.001/01weinstein_revised.html
adresinden 25 Mayıs 2008 tarihinde edinilmiştir.

White, J. (1991). *Education and the good life: Autonomy, altruism and the national curriculum*. New York: Columbia University, Teachers College Press.

White, R. (2001). *Love's philosophy*. Lanham: Rowman and Littlefield Publishers, Inc.

Whiting, J. (1986). Friends and future selves. *Philosophical Review*, 95: 547-580.

Whiting, J. (1991). Impersonal friends. *The Monist* 74(7): 3-29.

Williams, B. (1985). *Ethics and the limits of philosophy*. Cambridge Massachusetts: Harvard University Press.

Willcox, I. & Beigel, H.G. (1953). Motivations in the choice of teaching. *Journal of Teacher Education*, 4(2), 106-110.

Wright, R. (1995). The evolution of despair. *Time*, 146(9), 50-57.

Wuthnow, L. S. (1991). *Acts of compassion: Caring for others and helping ourselves*. Princeton NJ: Prince University Press.

Yavuzer, H., İşmen-Gazioğlu, E., Yıldız, A., Demir, İ., Meşeci, F., Kılıçaslan, A., ve diğerleri. (2006). Öğretmen özgeciliği ölçeği: Geliştirme, geçelik ve güvenilirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 6(3), 947-972.

Ylvisaker, P. (1988). Teaching philanthropy at the college level. *Liberal Education*, 74 (4), 26-36.

Zahn-Waxler, C., Radke-Yarrow, M., & Wagner, E. (1992). Development of concern for others. *Developmental Psychology* 28(1): 126-136.

Zeldin, R.S., Savin-Williams, R.C., & Small, S.A. (1984). Dimensions of prosocial behavior in adolescent males, *The Journal of Social Psychology* 123, 159-168.

EK 1

Sayın Meslektaşım,

Bu araştırmanın amacı, ‘Eğitim Örgütlerinde Öğretmenlerin Özgeçmiş Düzeyleri ‘ hakkında öğretmen görüşlerini almaya çalışmaktır. Anketle ilgili veriler kesinlikle gizli tutulup, sadece bu anket için kullanılacaktır. Bu nedenle araştırmanın sağlıklı sonuçlanabilmesi için vereceğiniz cevapların içtenlikle ve titizlikle doldurulması gerekmektedir.

Şimdiden göstermiş olduğunuz duyarlılık için teşekkür ederiz.

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Adil ÇAĞLAR

Yüksek Lisans Öğrencisi
Işıl MUTAFÇILAR

BÖLÜM 1

Bu bölümde sizden kişisel özellikleriniz istenmektedir. Lütfen sizinle ilgili olan kutucuğa (x) işareti koyunuz.

1.Yaşınız:

5. Mezun olduğunuz okul

- a) ☐ Fakülte
- b) ☐ Yüksek Lisans
- c) ☐ Eğitim Enstitüsü
- d) ☐ Diğer

2.Cinsiyetiniz

- a) ☐ Kadın
- b) ☐ Erkek

6. Meslek Kıdeminiz

- a) ☐ 1-5 yıl
- b) ☐ 6-10 yıl
- c) ☐ 11-15 yıl
- d) ☐ 16-20 yıl
- e) ☐ 20 ve üzeri

3.Medeni Durumunuz

- a) ☐ Evli
- b) ☐ Bekar

7.Branşınız

- a) ☐ sınıf
- b) ☐ diğer

4.Sahip Olduğunuz Çocuk Sayısı

- a) ☐ Yok
- b) ☐ 1
- c) ☐ 2
- d) ☐ 3
- e) ☐ 4 ve üzeri

8. Okuldaki Öğrenci sayısı

- a) ☐ 0-500
- b) ☐ 501-1000
- c) ☐ 1001- 1500
- d) ☐ 1501- 2000
- e) ☐ 2001 ve üzeri

9. Öğretmenlik mesleğini seçme nedeniniz

- a) ☐ Anne- baba isteği
- b) ☐ idealimdi
- c) ☐ üniversite seçme sınavı ile
- d) ☐ tesadüfen
- e) ☐ arkadaş çevresi
- f) ☐ diğer

BÖLÜM II

Bu bölümde Yavuzer ve arkadaşlarının geliştirdiği öğretmenlerin özgeci davranışlarını ölçen ve kendini değerlendirme türü bir ölçme aracı olan Öğretmen Özgecilik Ölçeği bulunmaktadır. Anket 18 maddeden oluşmaktadır. Aşağıda verilen ifadelerdeki davranışların geçmişte ve şu anda **ne sıklıkla** yaptığınızı düşünerek cevaplayınız.

		Hiçbir zaman				Her zaman
1.	Yoksul öğrencilerin eğitimlerini sürdürebilmeleri için maddi yardımda bulundum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
2.	Okulda ihtiyacı olan biri/birileri için kan bağışında bulundum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
3.	Eğitim ile ilgili konularda (kampanyalar, vakıflar, v.b.) maddi bağışta bulundum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4.	Okulda kavga eden birilerini gördüğümde araya girip ayırdım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
5.	Okulda meydana gelen kaza hastalık gibi acil durumlarda zarar görenlere görevim olup olmadığını göz önüne almaksızın her türlü yardımda bulundum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
6.	Yangın, sel, deprem gibi afet durumlarında kendimden önce okuldakilerin güvenliği için çabaladım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
7.	Eğer alan farkı yoksa, derse girmeyecek durumda olan öğretmenlerin yerine kendi isteğimle derse girdim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
8.	Birlikte çalıştığım öğretmenler nöbet tutamayacak durumda olduklarında onların yerine gönüllü olarak nöbet tuttum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
9.	Ders programlarında problem yaşayan öğretmenler için kendi ders programımda gönüllü olarak gün/saat değişikliği yaptım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
10.	Görevim dışında kalan durumlarda dahi rahatsızlanan (ya da tek başına tuvalete gidemeyen, v.b.) öğrencilere yardım ettim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
11.	Okuldaki herhangi birine (öğrenci, öğretmen, ziyaretçi, v.b.) kitap, poşet gibi eşyalarını taşımasında yardımcı oldum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
12.	Mesai saatinin bitiminde gelse bile benimle sıkıntısını paylaşmak isteyen öğrencilere zaman ayırdım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
13.	Zorunlu olmadığım halde, dinlenme saatim olsa da, okulda boş geçen derslere girerek dersin devamını sağladım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
14.	Grup çalışmaları dışında, sadece onlara fayda sağlaması amacıyla öğretmenlerle deneyim ve bilgilerimi paylaştım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
15.	Sadece kendi isteğim doğrultusunda kitap, makale, ders notu gibi eğitsel malzemeleri öğretmen ve/veya öğrencilerimle paylaştım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
16.	Bireysel çıkarlarıma zarar verse de okuldaki işleyişle ilgili problemleri her zaman dile getirdim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
17.	Her öğrencinin sınıfta ve okulda eşit hak ve imkanlar sahip olması için azami çaba gösterdim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
18.	Okulun fiziksel ve ekonomik koşulları ne olursa olsun, tayinimin yapılacağı okulda göreve başlama kararı almıştım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

ÖZGEÇMİŞ
Işıl MUTAFÇILAR

Kişisel Bilgiler:

Doğum Tarihi 30.11.1980
Doğum Yeri Edirne
Medeni Durumu: Bekar

Eğitim:

Lise 1994–1998 Edirne Anadolu Öğretmen Lisesi

Lisans 1998–2002 İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim
Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Ana Bilim
Dalı İngilizce Öğretmenliği Bölümü

Yüksek Lisans 2006-Devam Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Eğitim Yönetimi ve Denetimi Programı

Çalıştığı Kurumlar:

2007-Halen devam ediyor Ümraniye Anadolu Ticaret Meslek Lisesi Ve
Ticaret Meslek Lisesi İngilizce Öğretmeni

2006-2007 İbni Sina İlköğretim Okulu İngilizce Öğretmeni

2005-2006 Ağrı Fatih Sultan Mehmet İlköğretim Okulu
İngilizce Öğretmeni

2004-2005 Süleyman Demirel Fen Lisesi İngilizce Öğretmeni
(görevlendirme)

2003- 2004

Hacıilbey İlköğretim Okulu İngilizce Öğretmeni

2002-2003

Anadolu Turizm Otelcilik Meslek Lisesi İngilizce
Öğretmeni (görevlendirme)